

virallinen lehti

Suomenkielinen laitos

Lainsäädäntö

Sisältö

I Säädökset, jotka on julkaistava

.....

II Säädökset, joita ei tarvitse julkaista

Komissio

2004/206/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 17 päivänä joulukuuta 2002, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia N:o COMP/C.37.671 – elintarvikkeiden arominvahventeet) ⁽¹⁾ (tiedoksiannettu numerolla K(2002) 5091)** 1

2004/207/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 16 päivänä heinäkuuta 2003, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta (Asia COMP/38.369 – T-Mobile Deutschland / O2 Germany: Network Sharing Rahmenvertrag) ⁽¹⁾ (tiedoksiannettu numerolla K(2003) 2432)** 32

2004/208/EY:

- ★ **Komission päätös, tehty 16 päivänä lokakuuta 2003, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asiat COMP D3/35470 – ARA, COMP D3/35473 – ARGEV, ARO) ⁽¹⁾ (tiedoksiannettu numerolla K(2003) 3703)** 59

⁽¹⁾ ETA:n kannalta merkityksellinen teksti**Hinta: 22,00 EUR****FI**

Säädökset, joiden otsikot on painettu laihalla kirjasintyyppillä, ovat maatalouspolitiikan alaan kuuluvia juoksevien asioiden hoitoon liittyviä säädöksiä, joiden voimassaoloaika on yleensä rajoitettu.

Kaikkien muiden säädösten otsikot on painettu lihavalla kirjasintyyppillä ja merkitty tähdellä.

II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO**KOMISSION PÄÄTÖS,****tehty 17 päivänä joulukuuta 2002,****EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä****(Asia N:o COMP/C.37.671 – elintarvikkeiden arominvahventeet)***(tiedoksiannettu numerolla K(2002) 5091)***(Ainoastaan englanninkielinen teksti on todistusvoimainen)****(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)***(2004/206/EY)*

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu**I OSA – TOSISEIKAT**

A	Rikkomista koskeva tiivistelmä	3
B	Nukleotiditeollisuus	3
	1. Tuote	3
	2. Tuottajat	3
	3. Markkinat	4
C	Menettely	6
D	Tapahtumien kulku	7
	1. Osapuolet ja organisaatio	7
	2. Kartellin pääpiirteet	7
	3. Ensimmäiset yhteydenotot	8
	4. Kartellisopimuksen toiminta	10

II OSA – OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

A	Tuomiovalta (EY:n perustamissopimuksen ja ETA-sopimuksen soveltaminen)	16
	1. EY:n perustamissopimuksen ja ETA-sopimuksen välinen suhde	16
B	EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltaminen	17
	1. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohta ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohta	17
	2. Sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat	17
	3. Yhtenäinen jatkuva rikkominen	18
	4. Kilpailunrajoitukset	18
	5. Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan	19
	6. Itävaltaan, Suomeen, Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja Ruotsiin sovellettavat kilpailusäännöt	20
C	Yritykset, joille päätös on osoitettu	20
	1. Sovellettavat periaatteet	20
	2. Yritykset, joille päätös on osoitettu	20
D	Rikkomisen kesto	21
E	Korjaustoimenpiteet	22
	1. Asetuksen N:o 17 3 artikla	22
	2. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta	23

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen,

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen⁽¹⁾, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna neuvoston asetuksella (EY) N:o 1/2003⁽²⁾, ja erityisesti sen 3 ja 15 artiklan,

ottaa huomioon 10 päivänä heinäkuuta 2002 tehdyn komission päätöksen menettelyn aloittamisesta tässä asiassa,

on neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja kuulemisesta tietyissä EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaisissa menettelyissä 22 päivänä joulukuuta 1998 annetun asetuksen (EY) N:o 2842/98⁽³⁾ mukaisesti antanut asianomaisille yrityksille tilaisuuden esittää huomautuksensa komission niitä vastaan esittämistä väitteistä,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

ottaa huomioon kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan kertomuksen⁽⁴⁾,

Sekä katsoo seuraavaa:

I OSA – TOSISEIKAT

A YHTEENVETO RIKKOMISESTA

(1) Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

- Ajinomoto Company Incorporated,
- Takeda Chemical Industries Limited,
- Daesang Corporation, ja
- Cheil Jedang Corporation.

(2) Nämä nukleotidien tuottajat ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla jatkuvasti sellaiseen Euroopan yhteisön ja Euroopan talousalueen kattavaan sopimukseen, jossa on sovittu tuotteen hinnoista, toteutettu hinnankorotuksia, jaettu asiakkaita ja perustettu järjestelmä tuottajien välisten sopimusten seurantaan ja soveltamista varten.

⁽¹⁾ EYVL 13, 21.2.1962, s. 204/62.

⁽²⁾ EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1.

⁽³⁾ EYVL L 354, 30.12.1998, s. 18.

⁽⁴⁾ EYVL C 64, 12.3.2004.

(3) Yritykset osallistuivat kilpailusääntöjen rikkomiseen marraskuusta 1988 kesäkuuhun 1998⁽⁵⁾.

B NUKLEOTIDITEOLLISUUS

1. TUOTE

(4) Nukleiinihappoa eli nukleotideja valmistetaan glukosista käymis-, separointi-, kiteyttämisen- ja suodatusprosessin avulla.

(5) Elintarvikkeiden arominvahventeisiin käytetään kahta nukleotidia: 5-inosiinimonofosfaattia (IMP) ja 5-guaaniinimonofosfaattia (GMP). Näitä nukleotideja myydään myös yhdistelmätuotteina, joista esimerkkinä voidaan mainita I&G, jossa on 50 prosenttia IMP:tä ja 50 prosenttia GMP:tä.

(6) IMP on nukleotidi, jonka elintarvikkeiden aromia vahventava vaikutus havaittiin ensimmäisenä. Myöhemmin havaittiin, että GMP:llä oli samanlainen vaikutus. Kumpaakin tuotetta käytetään ainoastaan pieninä määrinä. Ne toimivat elintarvikkeiden arominvahventeina ainoastaan silloin kun elintarvikkeessa on glutamaattia joko lisäaineena (esimerkiksi mononatriumglutamaatti) tai luontaisesti (esimerkiksi tomaatteihin sisältyvä glutamaatti). IMP ja GMP ovat tehokkaita muun muassa vähänatriumisissa yhdistelmissä. Suuret elintarvikevalmistajat käyttävät nukleotideista valmistettuja arominvahventeita lisäämään elintarvikkeiden aromia joko ilman muita lisäaineita (yhdessä luontaisen glutamaatin kanssa) tai useimmiten yhdessä mononatriumglutamaatin kanssa.

(7) Sellaisenaan niitä käytetään pääasiassa korvaamaan lihalienimikuutiota, vahvistamaan makeutta ja liha-romeja, peittämään erilaisten elintarvikkeiden aromeja ja poistamaan karvas maku.

2. TUOTTAJAT

a) AJINOMOTO COMPANY, INC (JAPANI)

(8) Ajinomoto Company, Inc (jäljempänä "Ajinomoto") on nukleotideja ja muita kemikaaleja sekä elintarviketuotteita valmistavan yrityskonsernin emoyhtiö. Aminohapoteollisuuden kapasiteetin ansiosta konserni harjoittaa myös lääkevalmisteiden kehittämistä ja valmistusta. Ajinomoton toiminta käsittää tuotanto- ja markkinointiyksiköitä 21 maassa.

(9) Ajinomotolla on nukleotidien tuotantolaitoksia Japanissa.

⁽⁵⁾ Jaksossa "Rikkomisen kesto" esitetään kutakin yritystä koskevat ajanjaksot.

(10) Sen eurooppalaiset tytäryhtiöt ovat Ajinomoto Europe Sales GmbH (Hampuri, Saksa), Ajinomoto Eurolysine (Pariisi, Ranska), OmniChem (Louvain-la-Neuve, Belgia) ja Forum Holdings Ltd (Yhdistynyt kuningaskunta).

(11) Vuonna 2001 Ajinomoto-konserniin kuuluvien yritysten maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto oli 8 680 miljoonaa euroa.

b) TAKEDA CHEMICAL INDUSTRIES LIMITED (JAPANI)

(12) Takeda Chemical Industries Ltd (jäljempänä "Takeda") on lääkevalmisteita, kemikaaleja, irtotavarana myytäviä vitamiineja, kasvinsuojeluaineita sekä nukleotidien kaltaisia elintarvikkeiden lisäaineita valmistavan yrityskonsernin emoyhtiö.

(13) Nukleotidien jakelun ETA:n markkinoille organisoi Mitsui & Co (Japani). Euroopassa on kuitenkin useita myyntiä harjoittavia paikallisia tytäryhtiöitä: Mitsui & Co Deutschland GmbH (myynti Länsi-Eurooppaan [Saksa, Alankomaat, Portugali ja Sveitsi mukaan luettuina], Pohjois-Eurooppaan, Itä-Eurooppaan ja Turkkiin), Mitsui & Co UK Plc (myynti Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa) ja Mitsui & Co France SA (myynti Ranskassa).

(14) Takedan maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto 1 päivästä huhtikuuta 2001 31 päivään maaliskuuta 2002 ulottuvana tilikautena oli 9 247 miljoonaa euroa ⁽⁶⁾.

c) DAESANG CORPORATION (ETELÄ-KOREA)

(15) Daesang Corporation (jäljempänä "Daesang") on mausteita, eläinrehuja ja aminohappoja valmistavan maailmanlaajuisen yrityskonsernin emoyhtiö. Se perustettiin marraskuussa 1997 Daesang Industrial Limited- ja Miwon Corporation Limited -nimisten yritysten sulautumisen seurauksena. Aiemmin Daesang Industrial Limited tunnettiin nimillä Sewon Corporation Limited ja Miwon Foods Corporation Limited (jäljempänä "Daesang" tai "Miwon").

(16) Daesang Europe BV on syyskuusta 1994 lähtien vastaanottanut Daesang Corporationin nukleotidien myynnistä Euroopassa. Daesang Europe myy nukleotideja pääasiallisesti Euroopan talousalueella toimiville riippumattomille jälleenmyyjille.

(17) Vuonna 2001 Daesangin maailmanlaajuinen liikevaihto oli 1 382 miljoonaa euroa ⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ Käytetty vaihtokurssi: 1 euro = 108,682 jeniä (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

⁽⁷⁾ 1 euro = 1 154,83 Etelä-Korean wonia (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

d) CHEIL JEDANG CORPORATION (ETELÄ-KOREA)

(18) Cheil Jedang Corporation (jäljempänä "Cheil") on maailmanlaajuisesti toimivan yrityskonsernin emoyhtiö. Se perustettiin vuonna 1953 eteläkorealaisen Samsung-yhtymän ensimmäiseksi teollisuustuotantoa harjoittavaksi tytäryhtiöksi. Vuonna 1993 Cheil Jedang Corporation irtautui Samsungista. Cheil on monialayritys, jonka tärkeimpiin tuoteryhmiin kuuluvat lääkevalmisteet ja elintarvikkeet. Cheil tuli nukleotidimarkkinoille vuonna 1977.

(19) Cheil toimii Euroopan talousalueella kokonaan omistamansa tytäryhtiön CJ Europe GmbH:n ja useiden riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(20) Vuonna 2001 Cheil-yhtymään kuuluvien yritysten kokonaisliikevaihto oli 1 976 miljoonaa euroa ⁽⁸⁾.

3. MARKKINAT

a) TARJONTAPUOLI

1. Tuotanto

(21) Neljä tärkeintä nukleotidien tuottajaa ovat Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang. Rikkomisen aikana muita tuottajia olivat Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd (jäljempänä "Kyowa") (Japani) ⁽⁹⁾ ja Yamasa Corporation (jäljempänä "Yamasa") (Japani) ⁽¹⁰⁾.

(22) Maailmanlaajuinen nukleotidien kokonaistuotantokapasiteetti vuonna 1997 oli noin 10 700 tonnia. Vuonna 1992 maailmanlaajuinen nukleotidien kokonaistuotantokapasiteetti oli noin 6 660 tonnia.

(23) Yhdelläkään japanilaisista ja korealaisista nukleotidien tuottajista ei ole tuotantolaitoksia yhteisön alueella. Cheilillä on tuotantolaitos Indonesiassa ja Kyowa on äskettäin rakentanut tuotantolaitoksen Yhdysvaltoihin.

2. Myynti

(24) Edellä mainitut japanilaiset ja eteläkorealaiset nukleotidien tuottajat myyvät tuotteitaan ETA:n markkinoilla eri jäsenvaltioihin sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden ja riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(25) Daesang on syyskuusta 1994 lähtien harjoittanut Euroopassa nukleotidien myyntiä kokonaan omistamansa tytäryhtiön Daesang Europe BV:n kautta. Daesang Europe BV tuo nukleotideja Aasiasta ja myy ne pääasiallisesti Euroopan talousalueella toimiville riippumattomille jälleenmyyjille.

⁽⁸⁾ 1 euro = 1,13404 Yhdysvaltain dollaria (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

⁽⁹⁾ Kyowa lopetti nukleotidien tuonnin Eurooppaan vuonna 1992.

⁽¹⁰⁾ Yamasa Corporation lopetti elintarvikkeiden arominvahventaiden toimitukset Eurooppaan vuonna 1994.

- (26) Ajinomoto myy nukleotideja Euroopan talousalueella Saksan Hampuriin sijoittautuneen myyntiä harjoittavan tytäryhtiönsä Ajinomoto Europe Sales GmbH:n sekä riippumattomien jälleenmyyjien kautta.
- (27) Cheil myy nukleotideja Euroopan talousalueella kokonaan omistamansa tytäryhtiön CJ Europe GmbH:n ja riippumattomien jälleenmyyjien kautta.
- (28) Takedan nukleotidien myynnistä Euroopan talousalueella vastaa riippumaton jälleenmyyjä, joka myy tuotteita asiakkaille Saksaan, Ranskaan ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautuneiden tytäryhtiöidensä kautta.

b) KYSYNTÄPUOLI

- (29) Nukleotidien kysyntä liittyy välittömästi elintarviketeollisuuteen. Kuten edellä mainittiin, pääasiallisesti suuret elintarvikevalmistajat käyttävät nukleotideja lisäämään elintarvikkeiden aromia.
- (30) Nukleotidimarkkinat kasvoivat vuosina 1992–1999 nopeasti: maailmanlaajuinen kulutus oli vuonna 1992 vain noin 4 465 tonnia mutta vuonna 1999 jo yli 9 000 tonnia. Samana ajanjaksona nukleotidien kulutuksen yhteisön alueella arvioidaan kasvaneen noin 200 tonnista yli 500 tonniin vuonna 1999.
- (31) Komission luotettavimpien arvioiden mukaan ETA:n markkinoiden kokonaisarvo vuonna 1997 oli noin 12 miljoonaa euroa. Vuonna 2000 ETA:n nukleotidimarkkinoiden arvo oli noin 7,5 miljoonaa euroa.
- (32) On arvioitu, että kolme suurinta eurooppalaista asiakasta eli []*(*) , [...]*(myös [...]*, jonka [...]* osti 1990-luvulla) ja [...]* osti vuosittain 45–55 prosenttia kaikista Euroopassa myydyistä nukleotideista. Yksittäin tarkasteltuna voidaan todeta, että [...]* ostaa noin 20 prosenttia ja [...]* 15 prosenttia kaikista Eurooppaan tuoduista nukleotideista.

c) TIETOJA MARKKINOISTA

- (33) Nukleotideilla käytävä kauppa on suurelta osin maailmanlaajuisia. Suurimmat nukleotidien tuottajat ovat Japaniin ja Etelä-Koreaan sijoittautuneita monikansallisia suuryrityksiä. Vaikka tuotannon painopiste on Aasiassa, myynti on maailmanlaajuisia (jakautuen maantieteellisesti kolmelle pääalueelle: Pohjois-Amerikkaan, Eurooppaan ja Aasiaan). Näin ollen nukleotidien merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden voidaan katsoa olevan maailmanlaajuiset.

- (34) Euroopan talousalueella myytävät nukleotidit tuodaan kokonaisuudessaan Euroopan talousalueen ulkopuolelta.
- (35) Eteläkorealaiset tuottajat hyötyivät yhteisön tullietuusjärjestelmästä 30 päivään huhtikuuta 1998 ⁽¹¹⁾.
- (36) Kanta, johon nukleotidien kaupallinen tuotanto olennaisilta osin perustuu, on patentoitu (samoin kuin itse tuotantoprosessi). Muita tekijöitä, joiden osapuolet ovat maininneet vaikuttavan asiakkaan tekemään toimittajan valintaan, ovat tuotteen laatu, hinta, toimitus ja tekninen tuki.
- (37) Vuoden 1988 alusta vuoden 1997 loppuun nukleotidien kuukausittaiset keskihinnat Euroopan talousalueella pysyivät melko vakaina (noin 22–27 euroa kilogrammalta). Tämän jälkeen nukleotidien hinnat kääntyivät tuntuvaan laskuun (hintojen arvioidaan olleen noin 12–16 euroa vuonna 1999 ja 8–12 euroa vuonna 2000).

d) VALTIOIDEN VÄLINEN KAUPPA

- (38) Tässä päätöksessä tarkasteltavana ajanjaksona nukleotidimarkkinoille olivat ominaisia merkittävät tuotevirrat nykyisten jäsenvaltioiden ja ETA-sopimuksen osapuolten välillä.
- (39) Kaikki yritykset markkinoivat tuotteitaan lähes jokaisessa jäsenvaltiossa joko yhteisön alueelle sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden tai jälleenmyyjien kautta.
- (40) Esimerkiksi Daesang myy nukleotideja koko yhteisön alueella Alankomaihin sijoittautuneen Daesang Europe BV:n kautta. Cheil ja Ajinomoto toimivat samaan tapaan. Sen sijaan Takedan nukleotidien markkinoinnista vastaa riippumaton jälleenmyyjä, jolla on myyntiä harjoittavia tytäryhtiöitä Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Ranskassa. Saksan myyntipiste vastaa käytännössä koko yhteisön alueesta lukuun ottamatta Ranskaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia, joihin on perustettu muita tytäryhtiöitä.

⁽¹¹⁾ 1.1.1989–31.12.1989: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1989 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 19.12.1988 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 4257/88 (EYVL L 375, 31.12.1988, s. 1); 1.1.–31.12.1990: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1990 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 18.12.1989 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 3896/89 (EYVL L 383, 30.12.1989, s. 1); 1.1.1991–31.12.1994: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1991 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 20.12.1990 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 3831/90 (EYVL L 370, 31.12.1990, s. 1); 1.1.1995–30.4.1998: 0 % (GSP), monivuotisen yleisen tullietuusjärjestelmän soveltamisesta vuosina 1995–1998 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 19.12.1994 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 3281/94 (EYVL L 348, 31.12.1994, s. 1).

(*) Tekstiä on osittain muokattu tietojen luottamuksellisuuden vuoksi. Nämä osat ovat hakasulkeissa.

- (41) Näin ollen huomattava osa yhteisön alueella tapahtuvasta nukleotidien myynnistä on valtioiden välistä kauppaa.
- (42) Rikkomisen aikana ja Euroopan talousalueen perustamisen jälkeen nukleotideja myytiin myös Euroopan talousalueelle sijoittautuneille käyttäjille pääasiallisesti yhteisön alueelle jo sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden ja jälleenmyyjien kautta.

C MENETTELY

a) KOMISSION MENETTELY

- (43) Japanilainen yritys Takeda jätti 9 päivänä syyskuuta 1999 sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskeissa asioissa annetun komission tiedonannon⁽¹²⁾ (jäljempänä ”sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettu tiedonanto”) mukaisen hakemuksen, jossa se ilmoitti komissiolle nukleotideihin liittyvästä kartellista ja ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin. Takeda toimitti komissiolle 14 päivänä syyskuuta 1999 asiaan liittyviä asiakirjoja.
- (44) Daesang otti yhteyttä komissioon 1 päivänä helmikuuta 2000, vahvisti nukleotidikartellin olemassaolon ja ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin.
- (45) Komissio lähetti Ajinomotolle, Cheilille, Daesangille ja Kyowalle 21 päivänä helmikuuta 2000 tietopyynnön, jossa se pyysi yksityiskohtaisia tietoja yhteydenpidosta kilpailijoihin vuosina 1992–1999.
- (46) Vuoden 2000 aikana saatujen tietojen perusteella kävi selville, että kartelli oli toiminut ennen vuotta 1992, ja komissio lähetti 11 päivänä kesäkuuta 2001 Takedalle, Ajinomotolle, Daesangille ja Cheilille uudet tietopyynnot, jotka koskivat vuosien 1988 ja 1992 välistä ajanjaksoa.
- (47) Vastauksissaan komission ensimmäiseen tietopyyntöön (päiväty 3 päivänä huhtikuuta 2000 ja 21 päivänä huhtikuuta 2000) Daesang myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin ja toimitti komissiolle asiakirjoja, joista ilmenevät kokousten tarkoitus, ajankohdat ja osanottajat. Daesang antoi täydentävän lausunnon 10 päivänä toukokuuta 2001.
- (48) Ajinomoto vastasi komission tietopyyntöön 3 päivänä huhtikuuta 2000 ja 5 päivänä toukokuuta 2000 toimitettuihin kokouksiin liittyviä asiakirjoja ja ilmaisten aikovansa tehdä yhteistyötä komission menettelyn aikana. Komission ensimmäiseen tietopyyntöön antamassaan vastauksessa, jonka komissio sai 17 päivänä huhtikuuta 2000, Cheil myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin ja toimitti komissiolle yksityiskohtaisempia tietoja ja näihin kokouksiin liittyviä asia-

kirjoja. Lisäksi Cheil ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä tutkimusten aikana. Kyowa vastasi komission tietopyyntöön 4 päivänä toukokuuta 2000 antamalla lausunnon, jossa se myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin vuoden 1993 loppuun ja ilmoitti myös aikovansa tekevnsä yhteistyötä komission kanssa tutkimusten aikana. Lisäksi Kyowa osoitti lopettaneensa elintarvikkeiden arominvahventeina käytettävien nukleotidien tuonnin Eurooppaan vuonna 1992.

- (49) Takeda toimitti komissiolle 20 päivänä lokakuuta 2000 lausunnon, joka koski yhteisön alueella harjoitettua kilpailunvastaista toimintaa, johon Takeda oli osallistunut; lausunto täydensi 14 päivänä syyskuuta 1999 toimitettuja asiakirjoja. Lausunnossaan Takeda antoi yksityiskohtaista tietoa kartellista, sen rakenteesta, perussäännöistä ja kilpailijoiden välisistä kokouksista.
- (50) Kuten edellä todettiin, komissio esitti 11 päivänä kesäkuuta 2001 toisen tietopyynnön, joka koski vuosia 1988–1992. Takeda toimitti 20 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyssä vastauksessaan lisätietoja kartellin toiminnasta ennen vuotta 1992.
- (51) Sen sijaan Ajinomoto ilmoitti 30 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyssä vastauksessaan, että se ei ollut löytänyt asiakirjoja nukleotidialan kilpailijoiden kanssa vuosina 1988–1991 pidetyistä kokouksista. Se myönsi kuitenkin, että tällaisia kokouksia oli todennäköisesti pidetty aika ajoin.
- (52) Daesang vastasi 23 päivänä heinäkuuta 2001 ja vahvisti osallistuneensa kartellin toimintaan lokakuusta 1988 lähtien.
- (53) Cheil antoi 14 päivänä elokuuta 2001 vastauksensa, jossa se ilmoitti uskovansa, että vuosina 1988–1991 pidetyissä kokouksissa ei keskusteltu Euroopan markkinoista.
- (54) Komissio esitti Yamasalle tietopyynnön 24 päivänä lokakuuta 2001 ja 20 päivänä joulukuuta 2001. Yamasa osoitti 17 päivänä tammikuuta 2002 päivätyssä vastauksessaan lopettaneensa elintarvikkeiden arominvahventeina käytettävien nukleotidien tuonnin Eurooppaan heinäkuussa 1994.
- (55) Ajinomoton ja komission edustajat kokoontuivat 24 päivänä lokakuuta 2001 ja 31 päivänä tammikuuta 2002 keskustelemaan yhteistyöstään ja laativat lisämuistiot 17 päivänä joulukuuta 2001 ja 31 päivänä tammikuuta 2002.
- (56) Komissio antoi 10 päivänä heinäkuuta 2002 Ajinomotolle, Takedalle, Daesangille ja Cheilille osoitetun väitetiedoksiannon.

(12) EYVL C 207, 18.7.1996, s. 4.

D TAPAHTUMIEN KULKU

1. OSAPUOLET JA ORGANISAATIO

- (57) Kokoukset pidettiin yleensä huipputasolla (toimitusjohtajien ja johtajien tasolla), kuten käy ilmi useimpien kartellin kokousten ajankohtia, paikkoja ja osanottajia koskevista asiakirjoista ⁽¹³⁾.
- (58) Kyowa lopetti Japanin ulkopuolella harjoitettavan myynnin vuonna 1992 ja Yamasa puolestaan vuonna 1994, minkä jälkeen ainoastaan Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang toimivat maailmanmarkkinoilla (Japanin ulkopuolella). Tästä seurasi, että kokouksiin osallistuivat lokakuusta 1994 lähtien vain Takeda, Ajinomoto, Cheil ja Daesang, minkä myös komission asiakirjat ⁽¹⁴⁾ osoittavat.
- (59) Osanottajat kokoontuivat yleensä elo- tai syyskuun jälkipuoliskolla ennen vuotuisia hintatarjouksia, jotka sitten lähetettiin kolmelle (aluksi neljälle) suurelle eurooppalaiselle nukleotidien kaupalliselle käyttäjälle, jotka olivat [...]*, [...]*, [...]* (ja [...]*, jonka [...]* osti 1990-luvulla). Näitä hintoja käytettiin sitten vertailukohtana, jonka perusteella muihin asiakkaisiin ⁽¹⁵⁾ sovellettavat myyntihinnat määriteltiin ja asiakkaat jaettiin näiden yritysten välillä.
- (60) Tuottajat kokoontuivat yleensä tammi- ja maaliskuun välisenä aikana tarkastelemaan kolmen suurasiaan kanssa käytyjen vuotuisen sopimusneuvottelujen tuloksia ja keskustelemaan markkinoilla yleisesti sovelletuista hinnoista ⁽¹⁶⁾.
- (61) Osanottajat pitivät myös kahdenvälisiä kokouksia, joissa valmisteltiin monenvälisiä kokouksia tai arvioitiin sopimusten täytäntöönpanoa esimerkiksi tiettyjen asiakkaiden osalta.

2. KARTELLIN PÄÄPIIRTEET

PERUSPERIAATTEET

- (62) Kartellin rakenne, organisaatio ja toiminta perustuivat yhteisesti laadittuun markkinaarviointiin. Kuten edellä todettiin, tuottajat katsoivat Euroopan markkinoiden muodostuvan pitkälti kolmesta suuresta nukleotidien teollisuuskäyttäjistä, jotka olivat [...]*, [...]* (joka osti [...]*:n 1990-luvulla) ja [...]*. Ne ostivat vuosittain noin 45–55 prosenttia Euroopassa myydystä nukleotidien kokonaismäärästä.

- (63) Kartellikokousten tarkoituksena oli keskustella nukleotidimarkkinoiden yleisistä suuntauksista, vaihtaa hintatietoja ja keskustella yhteisön alueella toimivien kolmen suuren nukleotidien teollisuuskäyttäjän kanssa tehtävien vuotuisen nukleotidien myyntisopimusten jakamisesta tuottajien kesken. Kokouksissa käydyissä keskusteluissa pyrittiin siihen, että hintoja, joilla nukleotideja myytiin näille kolmelle yritykselle, käytettäisiin vertailukohtana määriteltäessä muihin asiakkaisiin sovellettavat myyntihinnat ⁽¹⁷⁾.
- (64) Sopimuksen mukaisesti japanilaiset tuottajat ostivat tuotteita korealaisilta tuottajilta, minkä vastineeksi korealaiset tuottajat suostuivat rajoittamaan myyntiään tietyille markkinoille ja tietyille asiakkaille (eli kyse on nk. vastaostosopimuksista). Käytännössä Takeda vastasi Cheililtä tehtävistä vastaustoista, ja Ajinomoto oli sopinut vastaavista järjestelyistä Daesangin kanssa ⁽¹⁸⁾.
- (65) Kartellin perusperiaatteet käyvät hyvin selkeästi ilmi Takedan laatimasta Takedan ja Ajinomoton välisen, 25 päivänä heinäkuuta 1997 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta ⁽¹⁹⁾; tässä kokouksessa esiteltiin Ajinomoton uusi [...]*. Takedan omien sanojen mukaan sen annettiin ymmärtää, että kilpailijoiden välisten säännöllisten kokousten tarkoituksena oli a) ylläpitää ja uudistaa kansainvälisiä markkinahintoja, b) olla harjoittamatta toimintaa toistensa markkinoilla ja c) jakaa eurooppalaiset suurasiaat yritysten kesken.

a) Hintojen vahvistaminen

- (66) Kartellin jäsenet sopivat sovellettavista vähimmäis- ja tavoitehinnoista. Kolmelle eurooppalaiselle suurasiaakille myytävälle nukleotideille vahvistettiin hinta, jota käytettiin sien jälkeen vertailukohtana, jonka perusteella muihin asiakkaisiin sovellettavat myyntihinnat määriteltiin. Vuosittain käytiin myös keskusteluja kolmeen suurasiaakkaaseen seuraavana vuonna sovellettavasta tavoitehinnasta ⁽²⁰⁾ (ks. esimerkiksi johdanto-osan 80, 87, 92, 94, 98, 108, 112, 113, 118–120, 124, 127–129 ja 139–141 kappale).
- (67) Hinnat määriteltiin yleensä Yhdysvaltain dollareina ja Saksan markkoina. Euroopan markkinoilla Saksan markkaa käytettiin yleensä vertailuvälittana, joka muunnettiin kulloiseksikin kansalliseksi valuutaksi, kun hinnat ilmoitettiin kansallisille asiakkaille ja veloitetiin niiltä.

⁽¹⁷⁾ Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.

⁽¹⁸⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 303 ja 1962.

⁽¹⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2158–2161.

⁽²⁰⁾ Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170–2171; ks. myös Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1933; ks. myös Daesangin täydentävä lausunto, komission asiakirjojen s. 1963; ks. myös Kyowan lausunto, komission asiakirjojen s. 870 ja 871; ks. myös Cheilin lausunto, komission asiakirjojen s. 304; ks. myös Ajinomoton muistion s. 2, 3 kohta, komission asiakirjojen s. 2445.

⁽¹³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1931–1947 ja 1961–1974; ks. myös komission asiakirjojen s. 316–319; ks. myös komission asiakirjojen s. 1995; ks. myös komission asiakirjojen s. 2174–2175.

⁽¹⁴⁾ Ks. myös komission asiakirjojen s. 2170–2171.

⁽¹⁵⁾ Ajinomoto käyttää näistä muista asiakkaista (joihin eivät kuulu [...]*, [...]* ja [...]*) nimitystä ”yleiset markkinat”.

⁽¹⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2170–2171.

b) *Asiakkaiden (ja markkinoiden) jakaminen*

TÄYTÄNTÖÖNPANO

- (68) Takeda oli [...]*:n ja [...]*:n vakiintunut tavarantoimittaja ja Ajinomoto puolestaan [...]*:n vakiintunut tavarantoimittaja⁽²¹⁾. Daesangin mukaan Takeda ja Ajinomoto olivat tehneet sopimuksen, jonka mukaan ne pidättäytyivät myymästä tuotteitaan toistensa eurooppalaisille asiakkaille⁽²²⁾.
- (69) Suojellakseen myyntiään näille merkittävälle eurooppalaisille nukleotidien käyttäjille Takeda ja Ajinomoto tekivät lisäksi tärkeimpien kilpailijoidensa kanssa sopimukset, joiden mukaisesti Takeda ja Ajinomoto ostivat tuotteita kilpailijoiltaan, minkä vastineeksi kilpailijat rajoittivat myyntiään tärkeimmille eurooppalaisille nukleotidien käyttäjille⁽²³⁾. Cheilin mukaan⁽²⁴⁾ japanilaisten yritysten (Takedan ja Ajinomoton) oli ostettava nukleotideja Cheililtä ja Miwonilta (Daesangilta). Korealaiset tuottajat puolestaan eivät saaneet myydä tuotteitaan kolmelle eurooppalaiselle suurasiakkaalle ja niiden oli rajoitettava Japaniin suuntautuvaa vientiä. (Ks. esimerkiksi 78, 81, 84, 86, 100–102, 108, 111, 112, 114, 116, 117, 122 ja 123 kappale.)
- (70) Tämä korvausjärjestelmä, josta sovittiin asiakkaiden jakamisen lisäksi, johti myös markkinoiden jakamiseen maailmanlaajuisesti, minkä Cheil vahvistaa⁽²⁵⁾. Japanilaiset yritykset ostivat tuotteita korealaisilta kilpailijoiltaan vastineeksi siitä, että nämä eivät myyneet tuotteitaan tietyille asiakkaille⁽²⁶⁾. Koska nämä asiakkaat toimivat eri markkinoilla kuin korvaava myynti, käytännössä seurauksena oli markkinoiden jakaminen (ks. esimerkiksi 81, 82, 85, 94, 95, 100–102, 110, 112, 122, 124 ja 134 kappale.)
- (71) Takeda vahvistaa, että kartellijärjestelyihin kuului kiinteästi yhteisön alueella toimivien kolmen suuren nukleotidien kaupallisen käyttäjän – [...]*, [...]* ja [...]* – kanssa tehtävien vuotuisten nukleotidien myyntisopimusten jakaminen tuottajien kesken.

- (72) Kartellin organisaation keskeisiä piirteitä olivat säännöllisesti ja usein pidetyt kokoukset tämän päätöksen kohteena olevien yritysten välillä. On havaittu, että vuosina 1989–1998 pidettiin yli 20 monenvälistä kokousta (joihin osallistuivat kaikki kartellin jäsenet). Lisäksi osapuolet pitivät tänä ajanjaksona säännöllisiä kahdenvälistä kokouksia (joita on havaittu pidetyn yli 35). Näissä kokouksissa esimerkiksi valmisteltiin yritysten kannanottoja monenvälisiin kokouksiin. Osapuolet olivat yhteydessä toisiinsa satunnaisesti myös puhelimitse (on havaittu noin 10 käytyä puhelinkeskustelua).
- (73) Kartellikokoukset pidettiin yleensä hieman ennen kolmen eurooppalaisen suurasiakkaan kanssa käytäviä vuotuisia sopimusneuvotteluja ja niissä oli tarkoitus sopia tavoitehinnoista sekä näiden sopimusten jakamisesta⁽²⁷⁾. Osapuolet pitivät myös kokouksia, joissa arvioitiin tavoitehintojen toteutumista myyntineuvotteluissa⁽²⁸⁾, joskin usein aiempia tavoitehintoja arvioitiin ja uusista tavoitehinnoista keskusteltiin yhdessä ja samassa kokouksessa (ks. esimerkiksi 93, 94, 96, 103, 109, 118, 125, 126, 130, 131 ja 141 kappale).
- (74) Lisäksi osapuolet vaihtoivat tietoja myyntihinnoista ja -määristä, joita käytettiin lähtökohtana tavoitehintojen vahvistamista koskevissa keskusteluissa⁽²⁹⁾ (ks. esimerkiksi 80, 96, 98, 103, 115 ja 133 kohta).

3. ENSIMMÄISET YHTEYDENOTOT

- (75) Cheil myöntää, että kilpailijoiden välisiä kokouksia pidettiin heinäkuusta 1988 lähtien, vaikka se ensin totesi, että vuosina 1988–1991 pidetyt kokoukset eivät näyttäneet koskeneen Euroopan talousaluetta vaan Japanin ja Aasian markkinoita⁽³⁰⁾.
- (76) Cheil liitti vuonna 2001 antamansa lausuntoon (lausunnon liite 5) 16–28 päivänä heinäkuuta 1988 tehtyä liikematkaa koskevan kertomuksen, jossa mainitaan, että Takeda ilmoitti pitävänsä nukleotideja koskevan ”P-kokouksen” (P-meeting)⁽³¹⁾ torjuakseen tiukan kilpailun, jonka Miwonin [Daesangin] markkinoilletulo aiheuttaisi, ja pyysi Cheiliä osallistumaan ”P-kokoukseen”.

(21) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.

(22) Ks. Daesangin täydentävä lausunto, komission asiakirjojen s. 4 ja 1963.

(23) Ks. Cheilin lausunnon s. 2, 2 kohta (komission asiakirjojen s. 301); Kyowan lausunnon s. 5, 1 kohta (komission asiakirjojen s. 870); Daesangin täydentävä lausunto, s. 1963–1964.

(24) Cheilin lausunnon s. 5, komission asiakirjojen s. 304.

(25) Ks. Cheilin lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 303.

(26) Ks. Cheilin lausunnon s. 5 (komission asiakirjojen s. 304); ks. myös komission asiakirjojen s. 1963–1964.

(27) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170 ja 2171.

(28) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2171.

(29) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.

(30) Ks. komission asiakirjojen s. 1181, 1182.

(31) Tällä tarkoitetaan tuottajien (producers) välisiä tai hintojen vahvistamista (price-fixing) koskevia kokouksia.

- (77) Takeda puolestaan katsoo kilpailijoiden välisten kokousten alkaneen vuoden 1989 paikkeilla ⁽³²⁾.
- (78) Kyowa on sen sijaan todennut, että japanilaisten nukleotidituottajien väliset kokoukset alkoivat viimeistään vuonna 1986, mutta niitä on saatettu pitää jo aiemminkin ⁽³³⁾. Lisäksi Kyowa ilmoittaa, että sen mielestä keskeiset toimijat kokousten taustalla olivat Takeda ja Ajinomoto. Takeda vastasi suhteista Cheiliin ja Ajinomoto suhteista [Daesangiin]. Takeda oli myös ryhmän koordinaattori ⁽³⁴⁾.
- (79) Ajinomoto myöntää, että Ajinomoton edustajat pitivät vuodesta 1988 aika ajoin kokouksia Cheilin, Takedan, Kyowan ja Yamasan kanssa. Vaikka se ensin väitti, että se ei ollut kyennyt hankkimaan tietoja näissä kokouksissa vuosina 1988–1991 käsitellyistä asioista ⁽³⁵⁾, se toimitti sittemmin useita yhteydenpitoa koskevia sisäisiä asiakirjoja kyseiseltä ajalta 17 päivänä joulukuuta 2001 päivätyssä lisämuistiossaan ⁽³⁶⁾.
- (80) Ajinomoton toimittamasta sisäisestä muistiosta käy ilmi, että japanilaisten nukleotidituottajien (Takeda, Ajinomoto, Kyowa ja Yamasa) edustajat pitivät 8 ja 10 päivänä marraskuuta 1988 kokoukset, joissa ne Euroopan markkinoiden osalta vaihtoivat tietoja ja keskustelivat ja/tai sopivat hinnoista, joita kukin yritys oli tarjonnut tai tarjoaisi kolmelle suurelle eurooppalaiselle käyttäjälle eli [...]*:lle, [...]*:lle ja [...]*:lle, sekä kalenterivuoden 1989 tavoitehinnoista Euroopan yleisillä markkinoilla, joihin kolme suurasiakasta eivät kuuluneet ⁽³⁷⁾.
- (81) Daesang ilmoittaa ⁽³⁸⁾, että japanilaiset tuottajat ottivat siihen ensimmäisen kerran yhteyttä hieman sen jälkeen, kun se oli aloittanut nukleotidien tuotannon vuonna 1987: japanilaisten tuottajien (Daesangin sanoin ”japanilaisten tuottajien yhteenliittymän”) ja Miwonin (nykyisen Daesangin) edustajien välinen kokous pidettiin Tokiossa 5 päivänä lokakuuta 1988. Kokouksen tarkoituksena oli rajoittaa Miwonin pääsy Japanin markkinoille ja keskustella mahdollisesta yhteistyöstä korealaisten tuottajien kanssa. Kokouksessa käydyt keskustelut johtivat Ajinomoton ja Miwonin välisen ”vastaostosopimuksen” tekemiseen 19 päivänä joulukuuta 1988. Vaikka sopimusta kutsutaan ”toimitussopimukseksi”, Daesang myöntää, että suullisesti sovitun sopimusehdon mukaan Miwonin edellytettiin olevan lisäämättä myyntiään Japaniin ja estämättä maailmanmarkkinahintoja koskevaa japanilaisten tuottajien yhteistyötä ⁽³⁹⁾.
- (82) Tätä käsitystä tukee 9 päivänä marraskuuta 1988 päiväty Miwonin sisäinen faksi, jossa viitataan Ajinomoton toimitussopimusta koskeviin neuvotteluihin todeten, että sopimukseen sisältyy uuden myynnin kieltävä ehto. Daesang katsoo tämän tarkoittaneen, että Ajinomoto oli halukas ostamaan tuotteita Miwonilta vain, jos Miwon sitoutuisi olemaan lisäämättä myyntiään Japaniin ⁽⁴⁰⁾.
- (83) Lisäksi Daesang toteaa, että tässä 5 päivänä lokakuuta 1988 pidetyssä kokouksessa Ajinomoto ilmaisi selvästi, että Ajinomoto tekisi vastaostot Miwonilta ja Takeda Cheilitä. Ajinomoto osti Miwonin tuotteita Takedan jakeluyritykseltä, jota se käytti hämäyskeinona ⁽⁴¹⁾.
- (84) Daesang katsoo, että sopimusta koskevan aloitteen tekivät japanilaiset tuottajat ⁽⁴²⁾, ja vahvistaa siten edellä mainitut Kyowan lausunnot, joiden mukaan keskeiset toimijat kokousten taustalla olivat Takeda ja Ajinomoto ja Takeda oli myös ryhmän koordinaattori ⁽⁴³⁾. Näkemys, jonka mukaan japanilaiset tuottajat johtivat kartellin toimintaa, yhtyy myös Cheil, joka toteaa, että tapahtumien yleisenä kaupallisena lähtökohtana olivat määräävässä asemassa olevat toimijat, jotka pyrkivät suojaamaan tosiasiallista duopolia uusilta kilpailijoilta ⁽⁴⁴⁾.
- (85) Ajinomoto katsoo ⁽⁴⁵⁾, että sen roolia on pidettävä toissijaisena verrattuna Takedaan, jonka se sanoo suunnitelleen ja panneen täytäntöön kartellitoimet. Koska Takedalla ei ollut hyvin organisoitua myyntiverkostoa Euroopan talousalueella ja koska korealaisten yritysten markkinoilletulo lisäsi kilpailupaineita, se halusi suojella johtoasemaansa [...]*:n ja [...]*:n nähdén asiakkaitten jakamisen ja hintojen vahvistamisen avulla. Kilpailijoiden välisiä kokouksia koskevan aloitteen teki [Takedan edustaja]*. [Takedan edustaja]* toimi kokouksissa puheenjohtajana sekä piti avaus- ja päätöspuheet. Kokousten aikana hän johti keskustelua ja laati ristitaulukkoja piirtotaululle. Takeda esitti ponnekkaan valituksen, jos se sai tietoonsa, että muut yritykset olivat myyneet tuotteitaan etukäteen vahvistettua hintaa halvemmalla [...]*:lle ja [...]*:lle ⁽⁴⁶⁾.

⁽⁴⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1962 ja 990–992.

⁽⁴¹⁾ Daesangin täydentävä lausunto, s. 3; ks. myös lausunnon liitteet K ja L.

⁽⁴²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1961, 1962.

⁽⁴³⁾ Ks. Kyowan lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 869.

⁽⁴⁴⁾ Ks. Cheilin lausunnon s. 2, 2 kohta, komission asiakirjojen s. 301.

⁽⁴⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2557, 2558.

⁽⁴⁶⁾ Komission asiakirjoista ilmenevät tosiseikat ovat ristiriidassa tämän kanssa. Ajinomoton sisäisessä muistiossa (ks. 30.6.2000 päivätyn Ajinomoton muistion liite 11, komission asiakirjojen s. 2496–2499) todetaan, että Ajinomoton alan johtavana tuottajana sekä Takedan oli otettava käsiinsä johto hinnankorotuskilpailussa, vaikka tämä todennäköisesti kohtaisikin vastustusta. Riskien ottamista pidettiin kuitenkin välttämättömänä; ks. myös Ajinomoton muistion liitteet 7 ja 8, komission asiakirjojen s. 2483–2488.

⁽³²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2170.

⁽³³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 869.

⁽³⁴⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 869.

⁽³⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2030.

⁽³⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2256–2299.

⁽³⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2264–2269.

⁽³⁸⁾ Ks. täydentävä lausunto, s. 2, 1 kohta.

⁽³⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1962; ks. myös komission asiakirjojen s. 986–989.

(86) Daesangin mukaan Takedan ja Miwonin välillä tehtiin myös vastaostosopimus maaliskuun 1989 alussa. Daesangin mukaan Ajinomoto neuvotteli tämän sopimuksen Miwonin puolesta. Komissio toteaa, että väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto kiistää neuvotelleensa Takedan kanssa tehdyn sopimuksen Miwonin puolesta. Takedan kanssa tehdyn sopimuksen ehtojen mukaan Miwon (nykyinen Daesang) ei saanut lisätä myyntiään Japaniin, Miwonin oli tehtävä japanilaisten tuottajien kanssa yhteistyötä nukleotidien maailmanmarkkinahinnan nostamiseksi ja Miwonin on tehtävä yhteistyötä kolmen suurasiakkaan ([...]*, [...]* ja [...]*) kanssa (eli pidätyttävä myymästä tuotteitaan niille).

4. KARTELLISOPIMUKSEN TOIMINTA

(87) Liikematkaa koskevan kertomuksen⁽⁴⁷⁾ mukaan nukleotidituottajien välinen kokous (johon Cheil osallistui) pidettiin 7 ja 23 päivän maaliskuuta 1989 välisenä aikana. Kertomuksesta käy ilmi, että osanottajat sopivat Korean Kyung Jussa 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävästä uudesta kokouksesta (jossa Daesangin mukaan sovittiin vuoden 1989 tavoitehinnoista).

(88) Miwon Japanin Mitralle⁽⁴⁸⁾ osoittamassa, 30 päivänä toukokuuta 1989 päivätyssä sisäisessä faksissa⁽⁴⁹⁾ mainitaan Ajinomotolle toimitettavien tuotteiden lisäksi lähestyvä Korean Kyung Jussa 6 ja 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävä nukleotidialan kokous kilpailijoiden kanssa; kokoukseen odotettiin Takedan, Ajinomoton, Miwonin ja kahden muun tuottajan edustajia.

(89) Daesang toteaa uskovansa, että vuoden 1989 tavoitehinnot määriteltiin tässä 6 ja 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidetyssä tuottajien kokouksessa⁽⁵⁰⁾.

(90) Tämä kokous vahvistetaan 9 päivänä kesäkuuta 1989 päivätyssä Ajinomoton sisäisessä faksissa, jossa todetaan Takedan kertoneen korealaisille kaksi päivää aiemmin Koreassa pidetyssä kokouksessa, että [...]* oli vastaanottanut pyynnön alentaa 27,50 Yhdysvaltain dollarin suuruista CIF-hintaa vallitsevan markkinahinnan tasolle⁽⁵¹⁾.

(91) Ajinomoton sisäisestä faksista, joka on päivätty 13 päivänä heinäkuuta 1989, käy ilmi, että Ajinomoton Euroopan myyntipistettä oli pyydetty tutkimaan ja vahvistamaan tietonsa Takedan nukleotidien myyntihinnasta [...]*:lle ja [...]*:lle sekä tiedot Takedan ja muiden tuottajien alhaisesta myyntihinnasta ja myyntimääristä Länsi-Saksassa, Ranskassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Sveitsissä ja Espanjassa; tietojen avulla oli tarkoitus valmistautua lähestyvään, Taiwanissa 7 päivänä elokuuta 1989 pidettävään neljän japanilaisen ja kahden korealaisen nukleotidituottajan väliseen kokoukseen. Muuta tietoa ei ole saatavana siitä, pidettiinkö 7 päiväksi elokuuta 1989 suunniteltu kokous vai ei.

⁽⁴⁷⁾ Ks. Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2616–2619.

⁽⁴⁸⁾ Miwonin tytäryhtiö Miwon Trading and Shipping Company.

⁽⁴⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1963–1965.

⁽⁵⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1965.

⁽⁵¹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2259 ja 2270–2272 (Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 3 ja todistuskappale 2).

(92) Takedan, Ajinomoton, Cheilin, Miwonin ja kahden muun tuottajan edustajat pitivät 5 päivänä lokakuuta 1989 ANA-hotellissa Tokiossa kokouksen, jossa keskusteltiin suurasiakkaitten kanssa käytävissä tulevilla neuvotteluilla käsiteltävistä hinnoista, Euroopan markkinat vuonna 1990 mukaan luettuina, ja arvioitiin vuoden 1989 hintasopimuksen täytäntöönpanoa⁽⁵²⁾.

(93) On kuitenkin syytä todeta, että Daesangin mukaan 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetty kokous itse asiassa koostui useista kokouksista. Eurooppalaisiin asiakkaisiin vuosina 1989 ja 1990 sovellettavista hinnoista käytiin kahdenvälisiä keskusteluja Takedan ja Miwonin sekä Takedan ja Cheilin kesken. Takeda ilmoitti Miwonille, että Cheil olisi periaatteessa mukana yhteistyössä, mikä osoittaa, että Takeda oli aiemmin pitänyt kokouksen Cheilin kanssa⁽⁵³⁾. Loppukokous pidettiin samana päivänä klo 17.00, mutta siinä käsiteltiin lähinnä [...]* markkinoihin liittyviä kysymyksiä.

(94) Todettiin, että nukleotidien tavoitehinnan ja todellisen hinnan välillä oli valtava ero. Keskustelu vuoden 1990 tavoitehinnoista (Eurooppa mukaan luettuna) perustui Takedan toimittamiin Euroopan markkinoita koskeviin vuoden 1990 suuntaviivoihin, joissa esitettiin kolme erilaista tavoitehintaa asiakkaan tilaaman määrän perusteella (suuret, keskisuuret ja pienet asiakkaat). Lisäksi Daesang katsoo, että ottaen huomioon [...]*:n ostajan odotetun korealaisvierailun Takeda neuvoi Miwonia tarjoamaan [...]*:lle suuntaviivojen mukaisen hinnan (suuntaviivat esitetään jäljempänä).

(A) Euroopan markkinat – ehdotetut suuntaviivat vuodelle 1990

Hinta (CIF)	Asiakasryhmä	Huomautukset
30 USD/kg	Yli 1 000 kg (suurasiakkaat)	Yksi tilauserä
31 USD/kg	500–1 000 kg (keskisuuret asiakkaat)	Yksi tilauserä
32 USD/kg	Alle 500 kg (pienasiakkaat)	Yksi tilauserä

Lähde: Daesangin täydentävän lausunnon liitteet J ja L⁽⁵⁴⁾.

(95) Lisäksi Takeda totesi 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen aikana Euroopan olevan Takedalle kuuluva alue⁽⁵⁵⁾.

⁽⁵²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2174, 1009–1015, 1016–1024 ja 1025–1032.

⁽⁵³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1965.

⁽⁵⁴⁾ Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 2260.

⁽⁵⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1009.

- (96) Daesangin täydentävän lausunnon liite M⁽⁵⁶⁾ on Miwonin 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen jälkeen lähettämä sisäinen faksi, jossa todetaan, että (Miwonin) pääkonttorin lähtökohtana on pyrkiä noudattamaan japanilaisten yritysten perustavaa yhteistyökehystä. Lisäksi siinä todetaan, että vuonna 1989 japanilaiset tuottajat myivät tuotteitaan Euroopan markkinoilla tavoitehintaa paljon alhaisemmilla hinnoilla. Tämän vuoksi pidettiin kyseenalaisena, noudattaisivatko japanilaiset yritykset edellä esitettyjä hinnoittelun suuntaviivoja sopimuskaudella 1990.
- (97) Edellä mainittujen suuntaviivojen olemassaolon vahvistaa 6 päivänä lokakuuta 1989 päivätty Ajinomoton sisäinen faksi, jossa todetaan, että suuntaviivat on toimitettu korealaisille tuottajille. Japanilaisia tuottajia varten niiden tilalle vaihdettiin kuitenkin erilliset suuntaviivat, joiden mukaisia ”ohjehintoja” olisi sovellettava vuonna 1990: suurilta käyttäjiltä 28 Yhdysvaltain dollaria (52,20 Saksan markkaa) kilogrammalta ja muilta asiakkailta (yleisten markkinoiden suuraikkailta) 30 Yhdysvaltain dollaria (55,80 Saksan markkaa) kilogrammalta⁽⁵⁷⁾.
- (98) Ajinomoton sisäisessä faksissa, joka on päivätty 19 päivänä joulukuuta 1989, kerrotaan mainittuna päivänä pidetystä japanilaisten tuottajien välisestä kokouksesta, jonka aiheena olivat nukleotidien hinnat Euroopassa vuonna 1990. Faksin mukaan Takeda totesi aloittaneensa neuvottelut [...]*:n ja [...]*:n kanssa kahden äskettäisen Euroopan-matkan aikana, mutta yhteisymmärrykseen ei ollut päästy. Takedan tarjoushinta [...]*:lle oli 27,50 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta mutta Takeda halusi korjata tarjoushinnaksi 26 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Takedan neuvottelut [...]*:n kanssa olivat vielä kesken⁽⁵⁸⁾.
- (99) Kuten edellä todettiin, kartellin osapuolten välillä oli myös satunnaisia kahdenvälisiä yhteydenottoja. Daesangin täydentävän lausunnon liitteisiin N ja O sisältyvät asiakirjat ovat hyviä esimerkkejä tästä.
- (100) Daesangin täydentävän lausunnon liitteeseen N⁽⁵⁹⁾ sisältyy Mitran Miwon Japanille lähettämä, 22 päivänä marraskuuta 1989 päivätty sisäinen faksi, jossa ilmaistiin selkeästi Takedan ehdotus, jonka mukaan Takeda hyväksyisi Miwonilta heikompileatuksia tuotteita osana vastaostojärjestelyä, jos Miwon suostuisi rajoittamaan myyntiään [...]*:lle ja [...]*:lle.
- (101) Daesangin täydentävän lausunnon liite O⁽⁶⁰⁾ koskee Takedan 28 päivänä marraskuuta 1989 lähettämää teleksiä, jonka Miwon sai vasta muutamia päiviä myöhemmin ja jossa luetellaan sen Miwonilta vuonna 1990 tehtäviä ostoja koskevat ehdot ja johon sisältyy myös Takedan Miwonille esittämä pyyntö tehdä [...]*:lle ja [...]*:lle tietty hintatarjous ja tämän jälkeen vahvistaa tämän pyynnön noudattaminen.
- (102) Daesangin ei omien sanojensa mukaan ollut enää halukas tekemään [...]*:ta ja [...]*:ta koskevaa hinnoitteluyhteistyötä vuonna 1991, ellei Takeda suostuisi ostamaan siltä vähintään 20 tonnia nukleotideja, eikä se ollut halukas tekemään [...]*:ta koskevaa yhteistyötä, ellei Takedan ostojen kokonaismäärä olisi 40 tonnia. Sen 10 päivänä marraskuuta 1990 päivättyssä faksissa⁽⁶¹⁾ todettiin, että asiasta oli keskusteltu Takedan [...]*:n kanssa tämän vieraillessa Mitrassa 7 päivänä marraskuuta 1990. Faksissa mainittiin, että Mitra suostui tekemään yhteistyötä kaikilta osin [maailman]markkinahinnan nostamiseksi. Tulevaisuudessa se kuitenkin halusi viedä tuotteitaan vapaasti Eurooppaan tietyille asiakkaille, joten halusi vuonna 1991 tehdä yhteistyötä vain [...]*:n ja [...]*:n osalta. Lisäksi [...]*: ja muut asiakkaat pyysivät siltä jatkuvasti tarjouksia ja odottivat sopimusten vahvistamista, mikäli mahdollista. Jos Mitra vastedeskin noudattaisi Takedan pyyntöä ja pyytäisi korkeampaa hintaa, Mitra piti varmana, että se ei saisi lainkaan sopimuksia. Samaa asiaa käsitellään 19 päivänä marraskuuta 1990 päivättyssä sisäisessä faksissa⁽⁶²⁾. Vastaostojärjestelyjen täsmälliset ehdot olivat myös pääaiheena Tokiossa 1 päivänä toukokuuta 1991 pidetyssä Ajinomoton, Takedan jakeluyrityksen ja Miwonin välisessä kokouksessa⁽⁶³⁾.
- (103) Kyowan lausunnon⁽⁶⁴⁾ mukaan Takedan [...]*: ilmoitti Takedan hinnat [...]*:lle ja [...]*: Kyowalle tammikuussa 1991 pidetyssä kokouksessa sen jälkeen kun hän oli soittanut puhelimitse Kyowassa työskentelevälle kollegalleen ja ilmoittanut Takedan haluavan nostaa nämä hinnat tietyille tasolle lokakuusta 1991 lähtien.
- (104) Ajinomoto toimitti Takedan vuotta 1992 koskevien nukleotidineuvottelujen tilanteesta laaditun sisäisen muistion, joka oli todennäköisesti laadittu 21 päivänä marraskuuta 1991. Muistion mukaan Takeda ilmoitti Ajinomotolle vuoden 1992 sopimuksesta, että Takeda pyrki nostamaan dollarimääräistä hintaa kahdella dollarilla (28,50 Yhdysvaltain dollariin), mutta neuvottelut olivat hyvin hankalia, koska paikallisena valuuttana ilmaistuna hinnankorotus olisi vaihtokurssin vuoksi merkittävä. Lisäksi Takeda valitti, että [...]*: sai Ajinomotolta halvempia tarjouksia (17,20 Yhdysvaltain dollaria, Takedan tarjous 17,70 Yhdysvaltain dollaria) ja pyysi Ajinomotoa ilmoittamaan vuoden 1992 tarjoushinnaksi 18 Yhdysvaltain dollaria, joka olisi korkeampi kuin Takedan hinta⁽⁶⁵⁾.

⁽⁵⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1033–1036.

⁽⁵⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2260.

⁽⁵⁸⁾ Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 2260.

⁽⁵⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1037, 1038.

⁽⁶⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1039, 1040.

⁽⁶¹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1041–1044.

⁽⁶²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1045–1050.

⁽⁶³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1051–1054.

⁽⁶⁴⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 871.

⁽⁶⁵⁾ Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antamaan täydentävään lausuntoon liitetty todistuskappale 7, komission asiakirjojen s. 2285–2287; ks. myös todistuskappale 8, s. 2288–2290. Ensimmäinen tarjoushinta (28,50 Yhdysvaltain dollaria) koskee I&G-tuotteita (IMP:n ja GMP:n yhdistelmää) ja toinen tarjoushinta (17,20–18 Yhdysvaltain dollaria) IMP:tä.

- (105) Kiinnijäämisriskin pienentämiseksi kilpailijoiden väliin kokouksiin kutsuttiin toisinaan vain muutamia yrityksiä, jotka sitten toimivat joidenkin muiden kilpailijoiden puolesta. Esimerkiksi Daesang esittää⁽⁶⁶⁾, että 27–28 päivänä huhtikuuta 1992 järjestettiin kaksipäiväinen korkean tason kokous, johon osallistuneet Daesangin, Cheilin ja Ajinomoton pääjohtajat toimivat myös muiden japanilaisten tuottajien puolesta, koska Ajinomoton mukaan olisi näyttänyt epäilyttävältä, jos kaikki japanilaiset tuottajat olisivat yhdessä menneet Koreassa pidettyyn kokoukseen.
- (106) Tämän kokouksen aikana keskusteltiin nukleotideihin liittyvästä yhteistyöstä. Daesang uskoo, että Ajinomoto myös osallistui kokoukseen muiden japanilaisten tuottajien (muun muassa Takedan) puolesta⁽⁶⁷⁾.
- (107) Daesang toteaa, että Miwonin edustajat osallistuivat Koreassa 30 päivänä kesäkuuta 1992 pidettyyn kokoukseen Takedan edustajien kanssa. Kokouksessa käsitellyistä asioista ei kuitenkaan ole annettu tietoa⁽⁶⁸⁾.
- (108) Vuoden 1993 tavoitehinnoista keskusteltiin Tokiossa 20 päivänä elokuuta 1992 pidetyssä kokouksessa. Daesangin lausunnon mukaan kokouksessa käsiteltiin yhteistyötä nukleotidien kansainvälisen markkinahinnan määrittämiseksi, vastaostoja ja [...] markkinoille suuntautuvaa myyntiä koskevia rajoituksia. Takedan mukaan lopullisena tavoitteena oli määritellä yksi maailmanmarkkinahinta, joka käsittäisi myös Japanin markkinat ja jolla japanilaiset tuottajat ostaisivat huomattavan määrän korealaisten tuottajien tuotteita. Kokouksessa esitetty maailmanmarkkinoiden tavoitehintaa ([...]) oli 30 ja 32 Yhdysvaltain dollarin välillä. Kokoustaun jälkeen päästiin yksimielisyyteen maailmanmarkkinoiden tavoitehinnoista. Daesangin mukaan oli selvää, että japanilaiset yritykset olivat keskustelleet kaikista kysymyksistä keskenään ennen kokousta ja olivat sopineet yhtenäisestä esiintymisestä⁽⁶⁹⁾. Lausuntonsa tueksi Daesang on esittänyt jäljennöksen tavoitehinnoista, jonka Takeda oli laatinut 20 päivänä elokuuta 1992 pidettyä kokousta varten. Hinnaston mukaan Euroopassa sovellettavat tavoitehinnat olisivat 48 Saksan markkaa kilogrammalta ja kolmen suurasiaakaan osalta 45 Saksan markkaa kilogrammalta⁽⁷⁰⁾. Cheilin mukaan japanilaiset tuottajat toivoivat tässä kokouksessa, että Euroopan hinnat ilmoitettaisiin ainoastaan paikallisena valuuttana⁽⁷¹⁾.
- (109) Osanottajat kokoontuivat jälleen 28 päivänä tammikuuta 1993 Tokioon arvioimaan täytäntöönpanotoimia 20 päivänä elokuuta 1992 määritellyn tavoitehinnan saavuttamiseksi. Tässä kokouksessa osapuolet päättivät myös vuonna 1992 määritellyn tavoitehinnan tarkistamistarpeesta, ja tarkastelivat eri tapoja toteuttamiseksi. Daesangin mukaan molemmat korealaiset tuottajat pitivät hintojen korottamista liian vaivalloisena ja pyysivät japanilaisilta tuottajilta lupaa myydä tavoitehintaa halvemmalla hinnalla. Japanilaiset tuottajat eivät suostuneet tähän. Japanilaiset perustelivat kieltäytymistään muun muassa sillä, että korealaiset voisivat myydä tuotteitaan Eurooppaan halvemmalla hinnalla, koska niiden ei yhteisön tullietuusjärjestelmän (GSP) ansiosta tarvinnut maksaa tullia. Vaikka osapuolet eivät ilmeisesti päässeetkään yksimielisyyteen siitä, kuinka tavoitehintaa saavutettaisiin, kaikki vahvistivat tavoitehinnan⁽⁷²⁾.
- (110) Lisäksi keskusteltiin alueellisista hinnoista, jotta voitaisiin todeta, noudattivatko yritykset Tokiossa 20 päivänä elokuuta 1992 pidetyssä kokouksessa sovittuja maailmanmarkkinoiden tavoitehintoja. Erityisesti keskusteltiin [...]*:ssa, [...]*:ssa ja Euroopassa sovelletuista hinnoista. Myös kolmeen eurooppalaiseen suurasiaakkaaseen liittyvästä yhteistyöstä käytiin yleistä keskustelua⁽⁷³⁾.
- (111) Ajinomoto, Takeda, Miwon ja Cheil kokoontuivat uudelleen Japanin Fukuokaan 2 päivänä maaliskuuta 1993. Kokouksessa tarkistettiin eri alueilla sovellettavia vuoden 1993 tavoitehintoja. Lisäksi käytiin keskustelua vastaostosopimusten ehtojen selkeyttämiseksi, koska yhteistyö ei ollut aina sujunut niin kitkattomasti kuin japanilaiset tuottajat olisivat halunneet. Cheil toteaa, että kokouksessa tehty yritys yhteisön alueella sovellettavan hinnan määrittämiseksi epäonnistui, koska korealaiset tuottajat halusivat soveltaa erilaista hintaa yhteisön tullietuusjärjestelmästä saamansa edun vuoksi. Cheil päättää, että nimenomaan korealaisten yritysten toimintatapa esti järjestelmän tehokkaamman toiminnan⁽⁷⁴⁾.
- (112) Daesangin kyseisestä kokouksesta laatima pöytäkirja⁽⁷⁵⁾ antaa kuitenkin yksityiskohtaisemman kuvan tapahtumien kulusta. Daesangin mukaan kokousta johti aluksi Ajinomoton varatoimitusjohtaja, joka uhkasi lopettaa vastaostojärjestelyt, jos korealaiset yritykset edelleen laiminlöisivät kolmeen suurasiaakkaaseen liittyvän yhteistyön, joka tarkoitti sovitun maailmanmarkkinahinnan soveltamisen jatkamista ja Japaniin suuntautuvan myynnin rajoittamista. Cheil ja Daesang olivat samaa mieltä siitä, että vastaostokäytännöstä oli pidettävä kiinni, minkä vuoksi ne sopivatkin japanilaisten tuottajien kanssa yhteistyöponnistelujensa tehostamisesta. Daesang toteaa, että se suostui tekemään kolmeen suurasiaakkaaseen liittyvää yhteistyötä mutta halusi toisaalta Ajinomoton ja Takedan ostavan Daesangilta aiempaa suurempia nukleotidimääriä. Lopuksi käytiin keskustelua siitä, kuinka yhteistyötä voitaisiin tehdä toteuttaa, säännellä ja lujittaa.

⁽⁶⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1970, 1971.

⁽⁶⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1061–1066.

⁽⁶⁸⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1067, 1068.

⁽⁶⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1069 ja 1070, 1071; ks. myös komission asiakirjojen s. 392, 393.

⁽⁷⁰⁾ Daesangin mukaan nämä hinnat koskevat I&G-tuotteita. IMP:n ja GMP:n hintojen muuntotaulukko esitetään erikseen saman tavoitehinnoista alaosassa.

⁽⁷¹⁾ Ks. Cheilin lausunnon s. 4, 2 kohta.

⁽⁷²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1072, 1073.

⁽⁷³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1072, 1073.

⁽⁷⁴⁾ Ks. Cheilin lausunnon s. 5, 5 kohta.

⁽⁷⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 395, 396.

- (113) Loppuvuoden 1993 aikana Takedan ja Ajinomoton edustajat tekivät vielä useita vierailuja Miwoniin. Näiden vierailujen aikana keskusteltiin samoista aiheista eli kolmeen suurasiakkaaseen liittyvästä yhteistyöstä ja maailmanmarkkinahinnoista ⁽⁷⁶⁾.
- (114) Lisäkokouksia pidettiin Soulissa ja Tokiossa ja osapuolet pitivät säännöllisesti yhteyttä puhelimitse (Takedan ja Cheilin väliset kokoukset 7 ja 26 päivänä toukokuuta 1993 ja 30 päivänä elokuuta 1993, Ajinomoton, Takedan, Cheilin ja Miwonin välinen kokous 7 päivänä heinäkuuta 1993). Useimmat näistä yhteydenotoista koskivat joko vastaostosopimusten täytäntöönpanoa (eli hintoja ja määriä) tai valituksia, joiden mukaan jokin (korealainen) osapuoli ei ollut noudattanut tavoitehintoja.
- (115) Myös tiettyihin asiakkaisiin sovellettavista hinnoista keskusteltiin. Esimerkiksi Takeda soitti 13 päivänä syyskuuta 1993 Cheilille ilmoittaakseen tälle hinnoista, joita olisi sovellettava kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen ([...]*, [...]* ja [...]*). Lisäksi keskusteltiin IMP:n, GMP:n ja I&G-tuotteiden hinnoista (ks. Cheilin lausunto).
- (116) Cheil ja Takeda pitivät 25 päivänä tammikuuta 1994 kokouksen, jossa keskusteltiin vastaostosopimuksen jatkamisesta. Määrä ja hinta päätettiin pitää vuoden 1993 tasolla. Cheilin mukaan Takeda valitti siitä, että Cheil ei noudattanut voimassa olevia Eurooppaa, [...]*:ta ja [...]*:ta koskevia järjestelyjä. Takedan sanotaan valittaneen Cheilille esimerkiksi siitä, että [...]* oli pyytänyt Takedaa alentamaan IMP:n hinnan 16,5 Yhdysvaltain dollariin kilogrammalta sen jälkeen kun Cheil oli esittänyt tällaisen hintatarjouksen [...]*:lle.
- (117) Cheil katsoo, että sen laatimasta kokouspöytäkirjasta käy selvästi ilmi, että vakiintuneet japanilaiset tuottajat johtivat kokousta. Japanin teollisuuden vastaostoja koskevien Cheilin ja Takedan välisten keskustelujen jälkeen Takedan kerrotaan todenneen, että lopullinen päätös asiasta tehtäisiin Ajinomoton ja Takedan välisessä kokouksessa ⁽⁷⁷⁾.
- (118) Kokous pidettiin 25 päivänä elokuuta 1994 Tokiossa ⁽⁷⁸⁾. Cheilin ja Miwonin kokouksen pöytäkirjat osoittavat, että tässä kokouksessa keskusteltiin nukleotidien kansainvälisistä markkinahinnoista ja myyntihinnoista. Osapuolet vaihtoivat ajatuksia uusista sovellettavista tavoitehinnoista. Japanilaiset halusivat nostaa kansainvälisiä hintoja. Kyseistä kokousta koskevan Cheilin kertomuksen ⁽⁷⁹⁾ mukaan Takeda ehdotti, että osapuolet nostaisivat hinnan kerralla 30 Yhdysvaltain dollariin kilogrammalta, kun taas muut ehdottivat hintojen nostamista asteittain 1–2 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Cheil toteaa japanilaisten valittaneen siitä, että korealaiset yritykset eivät noudattaneet sovittuja hintoja.
- (119) Lopuksi osapuolet keskustelivat kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen liittyvästä yhteistyöstään. Erityisesti on syytä mainita, että Ajinomoto pyysi Cheiliä ja Daesangia pidättämään myymästä tuotteitaan [...]*:lle. Kokouksen päätteeksi sovittiin, että syyskuun 1994 puolivälissä pidettäisiin toinen kokous, jossa käsiteltäisiin ensisijaisesti seuraavia asioita: a) hinnankorotus: tavoitehinnaksi 30 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta; ja b) Cheilin ja Miwonin suhtautuminen kolmeen suurasiakkaaseen (erityisesti [...]* ⁽⁸⁰⁾).
- (120) Aiemmin, 7 ja 8 päivänä heinäkuuta 1994, japanilaiset ja korealaiset tuottajat olivat pitäneet kokouksen Eurooppaa koskevasta hintatarjouksesta vuodelle 1995. Cheilin laatimasta kokouspöytäkirjasta käy ilmi, että japanilaiset tuottajat vaatimalla vaativat hintojen korottamista vuonna 1995. Korealaisia tuottajia pyydettiin esittämään hintatarjous, joka olisi kilogrammaa kohti kaksi Yhdysvaltain dollaria alhaisempi kuin japanilaisten tuotteiden hinta. Pöytäkirjan jatkona on sisäinen muistio, jonka viesti on selkeä: hintojen korottamista vaadittiin korealalaisten tuottajien vähäisyyden ja jenin vahvistumisen perusteella ⁽⁸¹⁾.
- (121) Cheilin mukaan Soulin Hotel Lottessa pidettiin 6 päivänä lokakuuta 1994 Ajinomoton, Takedan ja Cheilin välinen kokous, jossa keskusteltiin korealalaisten osallistumisesta kolmea suurasiakasta koskevaan yhteistyöhön Euroopassa. Muita esityslistan asioita olivat korealalaisten yhteistyö [...]* markkinoilla ja yleiskatsaus [...]* markkinoista (Cheilin tuotteiden myynti [...]* asiakkaalle mukaan luettuna; tämä oli jo aiheuttanut kiistoja Cheilin ja japanilaisten tuottajien välillä). Cheil toteaa, että se ei tehnyt tässä kokouksessa mitään sitoumuksia, mitä se perusteli Miwonin poissaololla ⁽⁸²⁾.
- (122) Ajinomoton sisäisessä faksissa, joka on päivätty 17 päivänä lokakuuta 1994, kerrotaan Miwonin, Cheilin ja Ajinomoton välisestä puhelinkeskustelusta, jonka aikana Ajinomoto pyysi Cheiliä esittämään hintatarjouksen eurooppalaiselle [...]*:lle viikkoa ennen Ajinomoton hintatarjousta kyseiselle yritykselle. Cheil vastasi, että he suostuvat pyyntöön, jos Miwon suostuu siihen ensin. Hintatarjouksesta Cheil totesi, että se neuvoi henkilöstöään tarjoamaan tuotteitaan 49,50 Saksan markalla kilogrammalta, mutta kieltäytyi tarjoamasta tuotteitaan 50 Saksan markalla kilogrammalta. Miwon vaati, että Ajinomoton oli ostettava Miwonilta lisäerä tuotteita, jolloin Miwon hyväksyisi Ajinomoton pyynnön tarjota tuotteitaan [...]*:lle korkealla hinnalla.
- (123) Takeda ja Miwon pitivät Soulissa 6 päivänä helmikuuta 1995 kokouksen ⁽⁸³⁾, jossa ne keskustelivat nukleotidien maailmanmarkkinahinnoista ja vastaostojen ehdoista.

⁽⁷⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1935.

⁽⁷⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 306.

⁽⁷⁸⁾ Daesang toteaa, että japanilaiset tuottajat olivat pitäneet 24.8.1994 esikokouksen, jossa ne valmistelivat 25.8.1994 pidettävää kokousta kahden korealaisen tuottajan kanssa (ks. sen lausunnon s. 5, komission asiakirjojen s. 1935).

⁽⁷⁹⁾ Katso komission asiakirjojen s. 392, 393.

⁽⁸⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 397–404.

⁽⁸¹⁾ Ks. Cheilin lausunnon s. 6 ja liite 5.

⁽⁸²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 307.

⁽⁸³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1937 ja 405–410.

- (124) Takedan pääkonttorissa Tokiossa pidettiin kokous 16–17 päivänä lokakuuta 1995. Siihen osallistuivat Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang. Daesangin mukaan tämän kokouksen aikana keskusteltiin nukleotidien maailmanmarkkinoista ja kolmea suurasiakasta koskevasta tilanteesta. Keskustelujen aiheena olivat käyvät hinnat eri maissa ja eri alueilla (Eurooppa mukaan luettuna) sen selvittämiseksi, saavutettiinko tavoitehinnat vai olisiko niitä syytä tarkistaa. Ajinomoto esitti hinnat, joita muiden tuottajien olisi sovellettava [...]*:lle tehtävissä tarjouksissa, ja muut tuottajat suostuivat tähän. Takedan kerrotaan tehneen samoin [...]*:n ja [...]*:n suhteen, ja muut suostuivat tähän, Ajinomoto mukaan luettuna ⁽⁸⁴⁾.
- (125) Ennen tätä kokousta pidettiin useita muita osapuolten kahdenvälisiä kokouksia sekä neljän tuottajan välisiä kokouksia. Daesang toteaa, että huhtikuun 1995 ja 16 päivän lokakuuta 1995 välisenä aikana se osallistui Ajinomoton kanssa kolmeen tai neljään kokoukseen Mitran pääkonttorissa Soulissa ja yhteen tai kahteen kokoukseen Takedan kanssa samoissa tiloissa. Hotel Lotten kokoushuoneessa pidettiin kaksi tai kolme kokousta, joihin kaikki neljä tuottajaa osallistuivat. Kussakin kokouksessa osapuolet tarkastelivat eri alueilla sovellettavia hintoja sen selvittämiseksi, saavutettiinko aiemmin sovitut tavoitehinnat ja olisiko ne syytä pitää ennallaan vai olisiko niitä alennettava tai nostettava. Osaa tavoitehinoista nostettiin (toisin sanoen [...]*:n tavoitehinta pidettiin ennallaan vaikka se muutettiin paunahinnaksi kilohinnan asemesta). Osapuolet myös keskustelivat ja sopivat markkinahintojen nostamisesta eri alueilla, mikä olisi lähtökohtana kolmeen eurooppalaiseen suurasiaakkaaseen sovellettavan hinnan korottamiselle ⁽⁸⁵⁾.
- (126) Kartellin osapuolet tapasivat Soulissa joulukuussa ja keskustelivat yhteistyöstä vuonna 1995. Kokousraportin ⁽⁸⁶⁾ mukaan Ajinomoto johti kokousta ja kiitti kaikkia vuoden 1995 aikana tekemästään yhteistyöstä, jonka seurauksena nukleotidien hinnankorotukset oli pantu tosiasiallisesti täytäntöön, sekä pyysi jokaista jatkamaan yhteistyötä vuonna 1996 nukleotidien hintojen korottamiseksi edelleen. Daesangin palveluksessa olevan C. H. Kimin kerrotaan sanoneen, että hän ja muut osanottajat osoittivat yksimielisyytensä joko nyökkäämällä tai sanomalla jotakin tähän viittaavaa.
- (127) Daesangin lausunnon ⁽⁸⁷⁾ mukaan neljä tuottajaa (Takeda, Ajinomoto, Daesang ja Cheil) pitivät 7 päivänä maaliskuuta 1996 Soulissa kokouksen, jossa vahvistettiin kolmeen suurasiaakkaaseen sovellettavat tavoite-myyntihinnat vuonna 1996. Ajinomoto ehdotti kansainväliseksi tavoitehinnaksi 35 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Takeda teki Euroopan markkinoita yleisesti koskevan ehdotuksen, että uutta hintaa olisi sovellettava elokuun 1996 loppuun mennessä. Ajinomoto ehdotti, että hinnaksi olisi määriteltävä 51 Saksan markkaa kilogrammalta. Takeda toimitti komissiolle jäljennöksen kyseistä kokousta koskevasta raportistaan ⁽⁸⁸⁾.
- (128) Tämän kokousmuistion mukaan osanottajat olivat yksimielisiä siitä, että hintoja olisi korotettava vuoden 1996 aikana. Kukin yritys vahvisti, että se ei muuttaisi senhetkisiä toimitusmääriään, ja yhtyi näkemykseen, jonka mukaan hintojen korottaminen olisi ensisijainen tavoite. Kokousmuistion mukaan osanottajat keskustelivat keinoista hintojen korottamiseksi vuonna 1996 unohtamatta kolmea (eurooppalaista) suurasiakasta koskevaa hintasuunnitelmaa vuodelle 1997. Sovittiin, että kolmeen suuryritykseen sovellettava dollarimääräinen tavoitehinta olisi 35 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta (mikä merkitsi noin 10 prosentin korotusta). Tämän hinnan saavuttamiseksi nukleotidituottajat päättivät laatia hinnankorotusaikataulun, jonka mukaisesti yleisten markkinoiden kilohinnat olisivat 35 Yhdysvaltain dollarin tasolla syys- tai lokakuuhun [1996] mennessä.
- (129) Ajinomoto ehdotti Miwonille 21 päivänä toukokuuta 1996 kokousta, jossa käsiteltäisiin Miwonin alhaisia myyntihintoja Euroopassa, ja Miwon suostui ehdotukseen. Euroopan osalta Ajinomoto ilmoitti Miwonille neuvottelevansa eurooppalaisten asiakkaiden kanssa vuoden 1996 jälkipuoliskolla sovellettavasta hinnasta, mutta hinnankorotus Saksassa ja Espanjassa olisi hyvin vaikea toteuttaa. Ajinomoto totesi, että Espanjassa hintataso oli 44–45 Saksan markkaa kilogrammalta mutta sen olisi pitänyt vuoden 1995 hinnan perusteella olla 49 Saksan markkaa kilogrammalta. Sovittiin, että Euroopassa kesäkuusta 1996 lähtien sovellettava tavoitehinta olisi 50 Saksan markkaa kilogrammalta lukuun ottamatta myyntiä kolmelle suurasiaakkaalle ⁽⁸⁹⁾.
- (130) Samana päivänä Ajinomoto piti myös Cheilin kanssa kokouksen, jossa keskusteltiin sovittujen hinnankorotusten täytäntöönpanosta. Cheilin kerrotaan todenneen, että tällaiset hinnankorotukset eivät olisi Euroopassa mahdollisia ennen heinäkuuta 1996. Ajinomoto vaati, että sovitut hinnat oli pantava täytäntöön elokuun 1996 loppuun mennessä ⁽⁹⁰⁾.
- (131) Daesangin täydentävän lausunnon ⁽⁹¹⁾ mukaan keskustelut kolmeen suurasiaakkaaseen vuonna 1997 sovellettavista hinnoista alkoivat 3 päivänä heinäkuuta 1996 pidetyssä kokouksessa. Takeda teki ehdotuksen uudeksi Euroopan tavoitehinnaksi ja muut osapuolet ottivat ehdotukseen kantaa kokouksen aikana.

⁽⁸⁴⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1075.

⁽⁸⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1937–1939 ja 405–423.

⁽⁸⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1076.

⁽⁸⁷⁾ Ks. Daesangin lausunnon s. 10, komission asiakirjojen s. 1940; katso myös sen lausunnon liite 12, komission asiakirjojen s. 426, 427.

⁽⁸⁸⁾ Takeda totesi oikeutetusti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa vahvistaneensa, että vaikka muistiossa viitataan maaliskuun 17. päivään 1996 eikä maaliskuun 7. päivään, siinä tosiasiallisesti tarkoitetaan maaliskuun 7. päivänä pidettyä kokousta. Tosiasiallisesti muistiossa, joka on laadittu maaliskuun 12. päivänä 1996, esitetään myös kokouksessa tehdyt päätelmät.

⁽⁸⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1941.

⁽⁹⁰⁾ Ks. Cheilin lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2610–2612.

⁽⁹¹⁾ Ks. Daesangin lausunnon s. 12 ja 13, komission asiakirjojen s. 1942, 1943.

- (132) Miwon ja Takeda pitivät 9 päivänä heinäkuuta 1996 Yhdysvaltojen New Jerseyssä uuden kokouksen, jossa ne keskustelivat nukleotidien markkinahinnasta maailmanmarkkinoilla. Takeda pyysi Daesangia tekemään hinnoitteluyhteistyötä⁽⁹²⁾.
- (133) Jossain vaiheessa kesää 1996 Ajinomoto, Takeda, Miwon ja Cheil kokoontuivat jälleen keskustelemaan nukleotidimarkkinoiden ajankohtaisesta tilanteesta, Euroopan tilanne mukaan luettuna, ja vaihtamaan tietoja myyntihinnoista⁽⁹³⁾.
- (134) Takeda ilmoitti Soulissa 29 päivänä elokuuta 1996 pidetyssä kokouksessa muille⁽⁹⁴⁾ hinnasta, jota se aikoi esittää [...]*:lle vuonna 1997, ja pyysi muita tekemään korkeamman tarjouksen (54 Saksan markkaa kilogrammalta). Takeda pyysi muita myös ilmoittamaan sille, mikäli [...]*: pyytäisi niiltä hintatarjouksen. Lisäksi Takeda ehdotti erilaisia syytä, jotka asiakkaalle voitaisiin esittää perusteluna hinnankorotukselle⁽⁹⁵⁾.
- (135) On myös syytä todeta, että kahdenvälisiä kokouksia käytettiin keinona vaikuttaa "yleisten" kilpailijoiden välisten kokousten tuloksiin. Esimerkiksi Ajinomoto ja Miwon pitivät 28 päivänä elokuuta 1996 eli päivää ennen varsinaista kilpailijoiden välistä kokousta kokouksen, jossa Ajinomoto puoli asiakkaaseen [...]*: sovellettavan hinnan korottamista vuonna 1997. Daesangin mukaan Ajinomoto halusi varmistaa Miwonin tuen ennen varsinaista kilpailijoiden välistä kokousta⁽⁹⁶⁾.
- (136) Tältä osin Takeda toteaa, että Ajinomoton osallisuutta maailmanlaajuisessa lysini-kartellissa koskevien yhdysvaltalaisien tutkimusten jälkeen Ajinomoto vältti osallistumista neljän osapuolen välisiin kokouksiin muiden nukleotidituottajien kanssa (elokuuta 1996 lähtien), vaikka se edelleen osallistuikin nukleotidijärjestelyihin. Sen sijaan sillä oli edelleen suoria kahdenvälisiä yhteyksiä Takedaan, yleensä ennen näitä kokouksia tai niiden jälkeen. Takedan mukaan Ajinomoto oletti, että Takeda käyttäisi Ajinomoton toimittamia tietoja korealaisien tuottajien kanssa käytävien keskustelujen pohjana⁽⁹⁷⁾. Väitetedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto toteaa, että nämä väitteet ovat perättömiä eikä niiden tueksi ole esitetty todisteita. Ajinomoton kartelli-järjestelyihin osallistumisen täsmällistä kestoä käsitellään yksityiskohtaisemmin jaksossa "Rikkomisen kesto".
- (137) Daesangin mukaan Takeda ilmoitti sille, että kaikki osapuolet olivat päässeet yksimielisyyteen kolmeen suurasikkaaseen sovellettavista hinnoista Miwonin ja Takedan edustajille 10 päivänä syyskuuta 1996 New Jerseyssä järjestetyn golfkurssin aikana.
- (138) Takedan toimittaman raportin mukaan maaliskuussa 1997 pidettiin Takedan, Cheilin ja Daesangin välinen kokous, jossa sovittiin tavoitehinnaksi 30 Yhdysvaltain dollaria⁽⁹⁸⁾.
- (139) Vuodeksi 1997 määriteltyjen tavoitehintojen pitäminen ennallaan vaikutti hankalalta. Soulissa pidettiin kokous 26–28 päivänä toukokuuta 1997. Takedan laatiman kokousraportin⁽⁹⁹⁾ mukaan sovittiin, että ulkomaanmarkkinoiden hinta vuonna 1997 olisi 25 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta, joka oli siis alle maaliskuussa 1997 pidetyssä kokouksessa sovittun 30 Yhdysvaltain dollarin. Edelleen raportissa todetaan, että koska hinnankorotukset oli todettu välttämättömiksi ennen seuraavan vuoden sopimuksista eurooppalaisten suuryritysten kanssa syksyllä käytäviä neuvotteluja, Takeda keskusteli Cheilin ja Daesangin kanssa hinnankorotusten suuruudesta ja aikataulusta.
- (140) Lopulta ne sopivat hintojen korottamisesta 29–31 Yhdysvaltain dollarin kilogrammalta seuraavana vuonna. Myös [...]*:n, yhden eurooppalaisista asiakkaista, hinnasta päästiin sopimukseen. Takedan laatiman kokousraportin⁽¹⁰⁰⁾ mukaan [...]*:ta koskevaksi sopimushinnaksi vuonna 1997 vahvistettiin 48 Saksan markkaa kilogrammalta / 32 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Pyrkimyksenä oli ollut korottaa hintaa noin kuusi prosenttia (51 Saksan markkaan kilogrammalta), mutta Takeda myönsi, että tällaista korotusta oli vaikea toteuttaa.
- (141) Takeda vieraili Miwonissa Amsterdamissa 3 päivänä kesäkuuta 1997. Tapaamisen aikana keskusteltiin Euroopan nukleotidimarkkinoista, Miwonin tuotteiden myynnistä [...]*:lle, [...]*:lle ja [...]*:lle sekä Euroopan hintatietojen vaihdosta ja hinnankorotusmahdollisuuksista. Frankfurtissa pidettiin 9 päivänä kesäkuuta 1997 vastaavanlainen Takedan ja Cheilin välinen kokous, jossa vaihdettiin tietoja Euroopan hinnoista ja mahdollisuudesta nostaa näitä hintoja⁽¹⁰¹⁾.
- (142) Takeda ja Miwon pitivät jälleen 10 päivänä heinäkuuta 1997 ja 16 päivänä syyskuuta 1997 Yhdysvaltojen New Jerseyssä kokoukset, joissa ne keskustelivat nukleotidimarkkinoista yleisellä tasolla⁽¹⁰²⁾.
- (143) Takedan lausunnon mukaan Takedan [...]*: tapasi Ajinomotossa työskentelevän uuden kollegansa ensimmäisen kerran 25 päivänä heinäkuuta 1997. Tässä kokouksessa, joka pidettiin eräässä tokiolaisessa ravintolassa, he keskustelivat siitä, kuinka nukleotidimarkkinat oli organisoitu tuottajien kesken viime vuosina ja mitkä olivat heidän yritystensä näkemykset hintastrategian suhteen. Toisaalta Ajinomoto toteaa, että tässä kokouksessa ja myöhemmin pidetyissä kokouksissa ei sen käsityksen mukaan keskusteltu Euroopan tavoitehinnoista tai eurooppalaisista asiakkaista.

⁽⁹²⁾ Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1943.

⁽⁹³⁾ Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1944.

⁽⁹⁴⁾ Cheil, Daesang ja Ajinomoto.

⁽⁹⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1945.

⁽⁹⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1944.

⁽⁹⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2171, 2172.

⁽⁹⁸⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2146.

⁽⁹⁹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2146.

⁽¹⁰⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1946.

⁽¹⁰¹⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2217–2220.

⁽¹⁰²⁾ Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1947.

(144) Takedan toimittamat tiedot tästä ja syyskuussa 1997 pidetystä kokouksesta antavat kuitenkin hieman toisenlaisen kuvan. Takedan kokousraportissa ⁽¹⁰³⁾ mainitaan selvästi muun muassa Ajinomoton ilmoittaneen Takedalle, että Ajinomoto oli jo ehdottanut jälleenmyyjiin sovellettavan, Saksan markkoissa ilmaistun hinnan korottamista 10 prosentilla (noin 51 Saksan markkaan?) seuraavana vuonna. Takeda totesi Ajinomotolle ymmärtävänsä Saksan markkoissa ilmaistun hinnan korottamisen ottaen huomioon dollarihinnoittelun muutoksen, mutta katsoi asian riippuvan siitä, kuinka se esitetään muille yrityksille eli Takedalle, Cheilille ja Miwonille. Lisäksi Takeda ilmoitti Ajinomotolle tekevänsä päätöksen [...]*:ta ja [...]*:ta koskevasta hinnoittelusta lokakuun alussa tehtäväksi suunnitellun Euroopan markkinointia koskevan tutkimuksen perusteella ⁽¹⁰⁴⁾.

(145) Noin kuukauden kuluttua Takeda tapasi Cheilin ja Miwonin edustajat erillisissä kahdenvälisissä kokouksissa 27–29 päivänä elokuuta 1997. Takedan mukaan kokousten pääaiheena olivat vastaostosopimukset, mutta on mahdollista, että yritykset mainitsivat tässä kokouksessa myös tulevat kolmen suurasiakkaan kanssa käytävät vuotuiset sopimusneuvottelut. Daesang toteaa myös pitäneensä Takedan kanssa Yhdysvalloissa 10 päivänä heinäkuuta 1997 ja 16 päivänä syyskuuta 1997 kokoukset, joissa keskusteltiin nukleotidimarkkinoista yleisellä tasolla ⁽¹⁰⁵⁾.

(146) Syyskuussa 1997 Takeda ja Ajinomoto pitivät jälleen kokouksen. Takedan mukaan Ajinomoto ilmoitti pyrkivänsä toteuttamaan vuonna 1998 15 prosentin, mutta vähintään 10 prosentin hinnankorotuksen ⁽¹⁰⁶⁾. Eräässä tuolta ajalta peräisin olevassa, Takedan toimittamassa asiakirjassa, joka liittyy tähän kokoukseen ⁽¹⁰⁷⁾, todetaan kunkin yhtiön pääkonttorin ilmeisesti tehneen päätöksen A:n [Ajinomoton], C:n [Cheilin] ja MW:n [Miwonin/Daesangin] tarjoushinnoista [...]*:lle sekä T:n [Takedan] tarjoushinnasta [...]*:lle ja [...]*:lle seuraavan vuoden sopimusneuvotteluissa. Oletuksena oli, että Euroopassa C:n [Cheilin] ja MW:n [Miwonin] tuotteisiin sovellettaisiin yhteisön tullietuusjärjestelmää ⁽¹⁰⁸⁾.

⁽¹⁰³⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2223.

⁽¹⁰⁴⁾ Komission väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto asettaa kyseenalaiseksi tapahtumien kulkua koskevan Takedan kuvauksen; tätä käsitellään yksityiskohtaisemmin jaksossa "Rikkomisen kesto".

⁽¹⁰⁵⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1947 ja 1974.

⁽¹⁰⁶⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2176; Ajinomoto asettaa kyseenalaiseksi tämän tapahtumien kulkua koskevan kuvauksen; tätä käsitellään tarkemmin tarkasteltaessa Ajinomoton rikkomiseen osallistumisen kesto.

⁽¹⁰⁷⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 2224.

⁽¹⁰⁸⁾ Käännös, jonka Ajinomoto toimitti osana 29.11.2002 päivättyä lausuntoaan, kuuluu seuraavasti: Vaikuttaa siltä, että kunkin yhtiön pääkonttori on tutkinut asiaa ja tehnyt alustavan päätöksen hinnasta, jota ne esittävät loka- ja marraskuussa seuraavan vuoden sopimusta koskevissa neuvotteluissa, joita A, C ja MW käyvät [...]*:n kanssa ja T puolestaan [...]*- ja [...]*-yhtymien kanssa. Tämä edellyttää sitä, että C:n ja MW:n tuotteet kuuluvat Euroopassa ensi vuonna edelleen yhteisön tullietuusjärjestelmän piiriin.

(147) Daesangin mukaan Miwon ja Takeda pitivät Soulissa lokakuussa 1997 kokouksen, jossa ne keskustelivat yleisellä tasolla nukleotidien laskevasta hinnasta maailmanmarkkinoilla ⁽¹⁰⁹⁾.

(148) Cheil toteaa pitäneensä Takedan kanssa Soulissa 24 ja 26 päivänä maaliskuuta 1998 kokoukset ⁽¹¹⁰⁾, joissa keskusteltiin nukleotidien maailmanmarkkinoista ja tuotannosta. Cheilin ja Takedan on todettu pitäneen kokouksen myös 2 päivänä kesäkuuta 1998, ja Cheilin mukaan kokouksessa keskusteltiin nukleotidien laskevasta hinnasta ja Cheilin alhaisista myyntihinnoista Japanin markkinoilla.

(149) Muita kartelliin liittyviä kokouksia ei ole havaittu.

II OSA – OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

A TUOMIOVALTA (EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN JA ETA-SOPIMUKSEN SOVELTAMINEN)

1. EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN JA ETA-SOPIMUKSEN VÄLISEN SUHDE

(150) Edellä kuvailtuja järjestelyjä sovellettiin useimpiin EY:n jäsenvaltioihin ja ETA:han (Norjaan ja, ennen yhteisöön liittymistä, Itävaltaan).

(151) ETA-sopimus, johon sisältyy vastaavia kilpailumääräyksiä kuin EY:n perustamissopimukseen, tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Tämä päätös kattaa siis näiden sääntöjen (ja etenkin ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan) soveltamisen kyseisestä ajankohdasta alkaen niihin järjestelyihin, joita vastaan on esitetty väitteitä.

(152) EY:n jäsenvaltioiden välistä kilpailua ja kauppaa koskeviin järjestelyihin sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa. Siltä osin kuin kartellin toiminta vaikutti yhteisön ja Efta-maiden väliseen tai ETA:han kuuluvien Efta-maiden väliseen kauppaan, sovelletaan ETA-sopimuksen 53 artiklaa.

(153) Jos sopimus tai käytäntö vaikuttaa vain EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, asia pysyy komission toimivallassa ja komissio soveltaa siihen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa. Jos sopimus vaikuttaa vain Efta/ETA-maiden väliseen kauppaan, Eftan valvontaviranomainen on yksin toimivaltainen ja soveltaa ETA:n kilpailusääntöjä, erityisesti ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa ⁽¹¹¹⁾.

⁽¹⁰⁹⁾ Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1947, 1948.

⁽¹¹⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 309.

⁽¹¹¹⁾ ETA-sopimuksen 56 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla ja sanotun kuitenkin rajoittamatta komission toimivaltaa silloin, kun järjestely vaikuttaa EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, Eftan valvontaviranomaisella on toimivalta myös asioissa, joissa kyseisten yritysten liikevaihto Efta-valtioissa on vähintään 33 prosenttia niiden ETA-valtioissa kertyneestä liikevaihdosta.

(154) Tarkasteltavana olevassa asiassa toimivalta kuuluu komissiolle, joka soveltaa asiaan ETA-sopimuksen 56 artiklan nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa, sillä kartellilla oli tuntuva vaikutus EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ⁽¹¹²⁾.

B EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN SOVELTAMINEN

1. EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN 1 KOHTA JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN 1 KOHTA

(155) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa kielletään yhteismarkkinoille soveltumattomina kaikki sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja, joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa ja markkinoita tai joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä.

(156) ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan (joka on laadittu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan pohjalta) sisältyy samanlainen sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskeva kielto, mutta siinä korvataan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvat vaikutukset "sopimuspuolten väliseen kauppaan" kohdistuvilla vaikutuksilla (tässä yhteydessä 'sopimuspuolilla' tarkoitetaan yhteisöä ja (silloisia) yksittäisiä Efta-valtioita) ja kielletään kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen "[ETA]-sopimuksen soveltamisalueella" yhteismarkkinoiden asemesta.

2. SOPIMUKSET JA YHDENMUKAISTETUT MENETTELYTAVAT

(157) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklassa kielletään sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat.

(158) Sopimuksen voidaan katsoa olevan olemassa, kun osapuolet noudattavat yhteistä suunnitelmaa, joka rajoittaa tai todennäköisesti rajoittaa niiden omaa liiketoimintaa määräämällä yhteisen toiminnan tai toiminnasta pidättymisen linjoista markkinoilla. Sopimuksen ei tarvitse olla kirjallinen; mitään muotoseikkoja, sopimukseen perustuvia seuraamuksia tai täytäntöönpanotoimenpiteitä ei tarvita. Sopimuksen olemassaolo voi perustua nimenomaiseen tahdonilmaisuuun tai se voi näkyä välillisesti osapuolten toiminnassa.

(159) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa T-305/94 jne., Limburgse Vinyl Maatschappij N.V. ja muut vastaan komissio (PVC II), antamassaan tuomiossa ⁽¹¹³⁾ (715 kohta) seuraavaa: "Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jotta

⁽¹¹²⁾ Ks. 5 luku "Vaikutus jäsenvaltioiden ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan".

⁽¹¹³⁾ Kok. 1999, s. II-931.

kyseessä on perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää, että kyseessä olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla".

(160) Sopimukselta ei EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellytetä samaa varmuutta, jota edellytettäisiin siviililainsäädännössä kaupallisen sopimuksen täytäntöönpanolta. Lisäksi pitkäaikaisen monimutkaisen kartellin tapauksessa sanaa "sopimus" voidaan soveltaa asianmukaisesti myös sen toteuttamiseen, mistä on sovittu samojen mekanismien perusteella ja samaa yhteistä päämäärää tavoiteltaessa, eikä ainoastaan kaikkiin kokonaissuunnitelmiin taikka nimenomaisesti sovituihin ehtoihin.

(161) Kuten yhteisöjen tuomioistuin on (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion vahvistaen) todennut asiassa C-49/92 P, komissio vastaan Anic Participazioni SpA, antamansa tuomion ⁽¹¹⁴⁾ 81 kohdassa, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan sanamuodosta seuraa, että sopimus voi koostua paitsi yksittäisestä toimenpiteestä, myös useiden toimenpiteiden kokonaisuudesta taikka jatkuvasta toiminnasta.

(162) Monista eri osista koostuvaa kartellia voidaan siten perustellusti pitää yhtenäisenä jatkuvana rikkomisena. Sopimus voi siis olla erilainen eri aikoina tai sen mekanismeja on voitu sopeuttaa tai lujittaa vastaamaan paremmin myöhempää kehitystä. Tämän arvioinnin pätevyys ei vaikuta se, että yksi tai useampi seikka useiden toimenpiteiden kokonaisuudessa tai jatkuvan toiminnan osana saattaisi rikkoa yksittäisenä toimena ja itsessään EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa.

(163) Vaikka kartelli on yhteistoimintaa, kullakin osanottajalla saattaa olla oma erityinen roolinsa. Yksi tai useampi voi toimia hallitsevassa roolissa kartellin johtajana (johtajina). Kartellissa voi ilmetä sisäisiä ristiriitoja ja kilpailua ja jopa vilppiä, mutta nämä seikat eivät kuitenkaan estä sitä, että järjestelyssä on kyse EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta sopimuksesta tai yhdenmukaistetusta menettelytavasta, jos järjestelyllä on yhteinen ja jatkuva tavoite.

(164) Pelkästään se, että kullakin kartellin osanottajalla voi olla kunkin oman erityistilanteensa mukainen rooli, ei poissulje sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan, ei myöskään toisten osanottajien toiminnasta, jolle on kuitenkin yhteistä sama sääntöjenvastainen tarkoitus ja sama kilpailua rajoittava vaikutus. Yritys, joka on osallisena yhteisessä sääntöjenvastaisessa hankkeessa sellaisen toiminnan kautta, jolla on vaikutusta yhteisen tavoitteen toteuttamiseen, on yhtä lailla vastuussa muiden samaan rikkomiseen osallistuneiden osanottajien toiminnasta koko siltä ajalta, jolloin se on noudattanut yhteistä järjestelyä. Tästä on ilman muuta kyse silloin, kun kyseisen yrityksen näytetään tiennneen muiden osallistujien sääntöjenvastaisesta toiminnasta tai voineen kohtuudella ennakoida sen tai olleen siitä tietoinen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa komissio v. Anic, 83 kohta).

⁽¹¹⁴⁾ Kok. 1999, s. I-4125.

- (165) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa⁽¹¹⁵⁾ käsite 'yhdenmukaistettu menettelytapa' erotetaan käsitteistä 'yritysten välinen sopimus' ja 'yritysten yhteenliittymien päätös', jotta kyseisessä artiklassa määrätty kielto koskisi kaikenlaista yritysten välistä toimintojen yhteensovittamista, jolla tietoisesti korvataan kilpailun riskit niiden välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että jouduttaisiin tekemään varsinaista sopimusta. Näin ollen toiminta saattaa kuulua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan yhdenmukaistettuna menettelytapana myös silloin, kun osapuolet eivät ole nimenomaisesti liittyneet yhteiseen suunnitelmaan, joka määrittelee niiden toiminnan markkinoilla, vaan ottavat tietoisesti käyttöön tai noudattavat sellaisia salaisia toimintatapoja, jotka helpottavat niiden kaupallisten toimintojen yhteensovittamista⁽¹¹⁶⁾.
- (166) Etenkään pitkäaikaisen ja monimutkaisen rikkomisen tapauksessa komissiolla ei ole velvollisuutta luonnehtia rikkomista yksinomaan yhdeksi sääntöjenvastaisten toimintatapojen muodoksi⁽¹¹⁷⁾. Sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteet ovat joustavia ja osittain päällekkäisiä. Käsitteitä ei käytännössä ehkä edes ole mahdollista erottaa toisistaan, koska rikkomisessa voi esiintyä samanaikaisesti kielletyn toiminnan eri muotojen tunnusmerkkejä, kun taas erikseen tarkasteltuina joitakin ilmenemismuotoja voitaisiin kuvata täsmällisesti juuri tiettyinä toimintamuotona. Olisi kuitenkin keinotekoisista erottaa monia erillisiä rikkomisen muotoja hankkeesta, jota voidaan kiistatta pitää jatkuvana yhteishankkeena ja jolla on yksi ja sama kokonaistavoite. Kartelli voi näin ollen olla samanaikaisesti sopimus ja yhdenmukaistettu menettelytapa. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa ei määritellä erillistä luokkaa tarkasteltavana olevan asian kaltaiselle monimutkaiselle rikkomiselle⁽¹¹⁸⁾.

⁽¹¹⁵⁾ Tässä jaksossa analysoitavien, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa käytettyjen ilmausten 'yritysten väliset sopimukset' ja 'yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat' tulkintaan liittyvästä yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että nämä periaatteet ovat vakiintuneet jo kauan ennen ETA-sopimuksen allekirjoittamista. Sen vuoksi tätä oikeuskäytäntöä sovelletaan näihin ilmauksiin siltä osin kuin niitä käytetään ETA-sopimuksen 53 artiklassa. Näin ollen viittauksia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaan pidetään myös viittauksina ETA-sopimuksen 53 artiklaan.

⁽¹¹⁶⁾ Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-7/89, Hercules v. komissio, Kok. 1991, s. II-1711, 256 kohta. Katso myös asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, Kok. 1972, s. 619, 64 kohta, sekä yhdistetyt asiat 40-48/73 ym., Suiker Unie ja muut v. komissio, Kok. 1975, s. 1663.

⁽¹¹⁷⁾ Katso myös PVC II -asiassa annettu tuomio, jossa todetaan seuraavaa: "Kun kyse on monitahoisesta rikkomisesta, jossa useat tuottajat ovat useiden vuosien ajan tavoitelleet sitä, että ne voisivat yhdessä ohjata markkinoita, komissiolta ei voida edellyttää, että se yksilöisi kunkin yrityksen ja kunkin hetken osalta täsmällisesti rikkomisen sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, kun perustamissopimuksen [81] artiklassa joka tapauksessa tarkoitetaan kumpaakin näistä kilpailusääntöjen rikkomisen muodoista".

⁽¹¹⁸⁾ Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-7/89, Hercules v. komissio, 264 kohta.

3. YHTENÄINEN JATKUVA RIKKOMINEN

- (167) Tässä tapauksessa nukleotidien tuottajat noudattivat kauan yhteistä järjestelyä, joka määräsi niiden toiminnan linjat markkinoilla ja rajoitti niiden omaa liiketoimintaa. Vaikka järjestelyjen sinänsä voisi katsoa täyttävän EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimuksen tunnusmerkit, sääntöjenvastaisessa toimintatavassa on myös sellaisia tosiasiallisia piirteitä, joista osaa voitaisiin kuvata yhdenmukaistetuiksi menettelytavoina, mikäli tämä olisi tarkoituksenmukaista.
- (168) Vuoden 1988 lopun ja kesäkuun 1998 väliseltä ajalta on runsaasti todisteita tästä nukleotidien tuottajien ETA:n markkinoilla harjoittamasta yhtenäisestä ja jatkuvasta salaisesta yhteistyöstä, johon osallistuneet Takeda⁽¹¹⁹⁾, Ajinomoto⁽¹²⁰⁾, Daesang⁽¹²¹⁾ ja Cheil⁽¹²²⁾ käytännössä hallitsevat näitä markkinoita kokonaisuudessaan. Osapuolet ilmaisivat yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla ja noudattivat yhteistä suunnitelmaa, joka rajoittaa niiden omaa liiketoimintaa. Näin ollen voidaan päätellä, että tämän kilpailun rajoittamiseen tähtäävän suunnitelman täytäntöönpanosta sovitettiin viimeistään vuonna 1988. Tällä salaisella yhteistyöllä oli yksi ainoa kilpailua rajoittava taloudellinen tavoite: hintakilpailun estäminen sopimalla tavoitehinnoista ja hinnankorotuksista.
- (169) Ottaen huomioon yhteisen suunnitelman ja yhteisen tavoitteen eli kilpailun poistamisen nukleotidimarkkinoilta, mihin tuottajat ovat vakaasti pyrkineet, komissio katsoo, että kyseinen toiminta oli EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan yhtenäistä jatkuvaa rikkomista, josta osallistuneet ovat yhtä lailla vastuussa koko siltä ajalta, jolloin ne noudattivat yhteistä järjestelyä. Näitä järjestelyjä kuvaillaan yksityiskohtaisesti tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa. Kuvauksen tukena on laaja ja selkeä todistusaineisto, johon viitataan järjestelmällisesti pitkin matkaa.

4. KILPAILUNRAJOITUKSET

- (170) Tarkasteltavana olevaan asiaan liittyvien sopimusten tavoitteena ja vaikutuksena oli kilpailun rajoittaminen Euroopan yhteisössä ja Euroopan talousalueella.

⁽¹¹⁹⁾ Takedan tapauksessa 8.11.1988 ja 2.6.1998 välisenä aikana.

⁽¹²⁰⁾ Ajinomoton tapauksessa 8.11.1988 ja syyskuun 1997 välisenä aikana.

⁽¹²¹⁾ Daesangin tapauksessa 19.12.1988 ja 31.12.1997 välisenä aikana.

⁽¹²²⁾ Cheilin tapauksessa maaliskuu(n lopu)n 1989 ja 2.6.1998 välisenä aikana.

(171) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainitaan kilpailua rajoittavina sopimukset, joilla:

”a) suoraan tai välillisesti vahvistetaan [...] myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja; b) rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka [...] c) jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä”.

Luettelo ei ole tyhjentävä.

(172) Tässä asiassa tarkasteltavina olevissa sopimuksissa ja järjestelyissä voidaan havaita seuraavat osatekijät, jotka ovat merkityksellisiä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamiseksi:

- asiakkaiden jakaminen,
- markkinoiden jakaminen,
- tavoite- ja vähimmäishinnoista sopiminen,
- yhdenmukaisista hinnankorotuksista sopiminen,
- myyntilukuja koskevien tietojen vaihtaminen tavoitehintojen toteutumisen seuraamiseksi, ja
- osallistuminen säännöllisiin kokouksiin ja muunlainen yhteydenpito, jonka kautta sovittiin edellä mainituista rajoituksista ja pantiin ne täytäntöön ja/tai tehtiin niihin tarvittavat muutokset.

(173) Tämän tyyppisten järjestelyjen tavoitteena on rajoittaa kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Koska hinta oli tärkein kilpailukeino, tuottajien tekemien erilaisten salaisten järjestelyjen ja mekanismien perimmäisenä tarkoituksena oli hintojen korottaminen heidän omaksi edukseen ja sen tason ylittäväksi, joka olisi määräytynyt vapaan kilpailun oloissa.

(174) Jotta sopimuksen katsottaisiin kuuluvan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, sen todellisia vaikutuksia kilpailuun ei ole tarpeen tutkia, jos on osoitettu, että sopimusten tavoitteena oli kilpailun rajoittaminen⁽¹²³⁾.

⁽¹²³⁾ Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio yhdistetyissä asioissa T-25/95 ym., Cimenteries CBR ja muut v. komissio, Kok. 2000, s. II-491, 3927 kohta. Katso myös tuomio asioissa T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ja muut v. komissio, Kok. 1998, s. II-3141, 136 kohta, jossa tuomioistuin vahvisti tämän nimenomaan hintasopimusten osalta.

(175) Kartellilla oli kuitenkin myös kilpailua rajoittava vaikutus. Tosiasiallisesti kartellijärjestelyihin osallistui suuret maailmanlaajuiset nukleotidien tuottajat, ja niitä suunnitteli, johti ja edisti kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen johtohenkilöstö⁽¹²⁴⁾. Kartellin päätavoitteita olivat tavoitehinnat, hinnankorotukset ja asiakkaiden jakaminen, joista sovittiin, jotka ilmoitettiin asiakkaille ja pantiin täytäntöön kaikkialla Euroopan talousalueella.

(176) Väitetiedoksiintoon antamisissaan vastauksissa Cheil ja Ajinomoto katsovat, että kilpailua rajoittava vaikutus oli hyvin rajallinen. Lisäksi Ajinomoto katsoo, että komission päätelmä perustuu merkityksettömiin todisteisiin ja että komissio ei ole riittävällä tavalla osoittanut järjestelyjen vaikutuksia markkinoihin. Kyseessä olevien järjestelyjen rajoittava vaikutus määritellään yksityiskohdaisemmin 224–238 kohdassa.

5. VAIKUTUS JÄSENVALTIOIDEN VÄLISEEN KAUPPAAN JA ETA-SOPIMUKSEN OSAPUOLTEN VÄLISEEN KAUPPAAN

(177) Valmistajien välisellä jatkuvalla sopimuksella oli huomattavia vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan sekä ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan.

(178) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan sopimuksia, jotka ovat omiaan vaarantamaan jäsenvaltioiden välisten yhtenäismarkkinoiden saavuttamisen joko jakamalla kansallisia markkinoita tai vaikuttamalla kilpailurakenteeseen yhteismarkkinoilla. Samalla tavoin ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan kohteena ovat sopimukset, jotka horjuttavat yhtenäisen Euroopan talousalueen toteuttamista.

(179) Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntönä on, että ”jotta [...] sopimus olisi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sen on mahdollistettava se, että voidaan arvioida riittävän todennäköisesti objektiivisten oikeudellisten seikkojen [...] perusteella, että kyseinen sopimus voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan”⁽¹²⁵⁾. Vaikka EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ”ei edellytetä, että tässä määräyksessä tarkoitettujen sopimukset olisivat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä vaaditaan kuitenkin [...], että osoitetaan kyseisten sopimusten olevan luonteeltaan sellaisia, että niillä voi olla tällainen vaikutus”⁽¹²⁶⁾.

⁽¹²⁴⁾ Ks. edellä, luku ”Osapuolet ja organisaatio”.

⁽¹²⁵⁾ Tuomio yhdistetyissä asioissa C-215/96 ja C-216/96, Bagnasco v. Banca popolare di Novale ja muut, Kok. 1999, s. I-135, 47 ja 48 kohta.

⁽¹²⁶⁾ Tuomio asiassa C-306/96, Javico v. Yves Saint Laurent, Kok. 1998, s. I-1983, 16 ja 17 kohta; ks. myös yhdistetyt asiat T-374/94 ym., European Night Services ja muut v. komissio, Kok. 1998, s. II-3141, 136 kohta.

- (180) Kuten luvussa "Valtioiden välinen kauppa" osoitettiin, nukleotidimarkkinoille on ominaista merkittävä kauppa jäsenvaltioiden välillä. Vaikka yhdelläkään nukleotidien tuottajalla ei tarkasteluajanjaksolla ollut tuotantokapasiteettia Euroopan talousalueella, nukleotideja markkinoitiin käytännössä kaikissa ETA-valtioissa joko yritysten kokonaan omistamien tytäryhtiöiden tai ainoastaan muutamaansa jäsenvaltioon sijoittautuneiden jälleenmyyjien kautta. Myös yhteisön ja ETA:hon kuuluvien Efta-maiden välillä käytiin merkittävää kauppaa. Norja tuo maahan kaikki tarvitsemansa nukleotidit pääasiallisesti yhteisön alueelta, ja ennen unioniin liittymistään Itävalta, Ruotsi ja Suomi toivat maahan kaikki tarvitsemansa nukleotidit.
- (181) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltaminen kartelliin ei kuitenkaan rajoitu vain siihen osaan jäsenten myynnistä, joka todella koskee tavaroiden siirtämistä jäsenvaltiosta toiseen. Näiden määräysten soveltaminen ei myöskään edellytä sitä, että olisi osoitettava kunkin osallistujan toiminnan, koko kartellin toiminnasta erillisenä, vaikuttavan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan⁽¹²⁷⁾.
- (182) Tässä tapauksessa kartellijärjestelyt kattoivat käytännössä kaiken kaupan eri puolilla maailmaa, yhteisö ja ETA mukaan luettuina. Hintasopimukset ja asiakkaiden jakamista koskevat järjestelmät ovat pakostakin johtaneet tai olleet omiaan johtamaan ilman eri toimenpiteitä toisenlaisiin kauppavirtoihin kuin ilman kartellia⁽¹²⁸⁾.
6. ITÄVALTAAN, SUOMEEN, ISLANTIIN, LIECHTENSTEINIIN, NORJAAN JA RUOTSIIN SOVELLETTAVAT KILPAILUSÄÄNNÖT
- (183) ETA-sopimus tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Tätä edeltävänä aikana, jolloin kartelli oli toiminnassa, ainoa tähän menettelyyn sovellettava määräys on EY:n perustamissopimuksen 81 artikla; jos kartellijärjestelyt tuolloin rajoittivat kilpailua Itävallassa, Suomessa, Islannissa, Liechtensteinissa, Norjassa ja Ruotsissa (tuolloisissa Eftan jäsenvaltioissa), ne eivät kuuluneet 81 artiklan soveltamisalaan.
- (184) ETA-sopimuksen määräyksiä sovellettiin 1 päivänä tammikuuta ja 31 päivänä joulukuuta 1994 välisenä aikana Itävaltaan, Suomeen, Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja Ruotsiin; siten kartelli oli ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan sekä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan vastainen, ja komissio on toimivaltainen soveltamaan molempia määräyksiä. Näissä kuudessa Efta-valtiossa kyseisen vuoden aikana tapahtuneeseen kilpailun rajoittamiseen sovelletaan ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.
- (185) Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittyttyä yhteisöön 1 päivänä tammikuuta 1995 kartelliin voitiin soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa siltä osin kuin kartellilla oli vaikutuksia kilpailuun kyseisillä markkinoilla. Norjassa, Islannissa ja Liechtensteinissa harjoitettuun kartellitoimintaan sovellettiin edelleen ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.
- (186) Edellä esitetystä seuraa käytännössä, että se osa kartellin toiminnasta, jota harjoitettiin Itävallassa, Suomessa, Islannissa, Liechtensteinissa, Norjassa ja Ruotsissa, rikkoi ETA:n ja/tai EY:n kilpailusääntöjä 1 päivästä tammikuuta 1994.

C OSOITUS

1. SOVELLETTAVAT PERIAATTEET

- (187) Tämän päätöksen kohderyhmän määrittelemiseksi on yksilöitävä oikeushenkilöt, jotka on katsottava vastuullisiksi rikkomisesta.
- (188) EY:n ja ETA:n kilpailusäännöissä subjektina on "yritys", joka ei ole identtinen käsite kansallisten yhtiöoikeuden säännösten tai verolakien mukaisen oikeushenkilön käsitteen kanssa. Yritystä ei määritellä EY:n perustamissopimuksessa. Käsite voi kuitenkin viitata mihin tahansa liiketoimintaa harjoittavaan yksikköön.
- (189) Kun yrityksen on todettu rikkoneen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa tiettyinä ajanjaksona, on tarpeen yksilöidä luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka vastasi yrityksen toiminnasta aikana, jolloin rikkomiseen syyllistettiin, jotta kyseinen henkilö voi vastata siitä.
- (190) Oikeudellisen muodon tai yhtiön omistussuhteiden muuttuminen ei kuitenkaan vapauta yritystä kilpailua rajoittavaan toimintaan perustuvista seuraamuksista. Sakonmaksuvelvoite voi siten siirtyä seuraajalle rikkomiseen syyllistyneen yksikön lakatessa oikeudellisesti olemassa.

2. PÄÄTÖKSEN OSOITUS

- (191) Tässä menettelyssä ei ole epäselvyyttä päätöksen kohderyhmästä, ja päätös lähetetään rikkomiseen suoraan osallistuneille oikeushenkilöille.

⁽¹²⁷⁾ Ks. tuomio asiassa T-13/89, ICI v. komissio, Kok. 1992, s. II-1021, 304 kohta.

⁽¹²⁸⁾ Tuomio yhdistetyissä asioissa 209–215/78 ja 218/78, Van Landewyck ja muut v. komissio, Kok. 1980, s. 3125, 170 kohta.

(192) Marraskuussa 1997 oikeudellista muotoa muuttaneen Miwon Corporationin⁽¹²⁹⁾ osalta tämä arviointi noudattaa komission tavanomaista käytäntöä ja nykyistä oikeuskäytäntöä⁽¹³⁰⁾. Miwon Corporation Limitedin ja Sewon Co. Ltd:n täydellinen sulautuminen Daesang Corporationiksi⁽¹³¹⁾ tarkoittaa, että vastuu siirtyy uudelle yksikölle. Miwonin ja uuden yksikön, johon Miwon on sisällytetty, välillä on ilmeinen jatkuvuus. Miwon lakkasi olemasta oikeudellisesti, ja sen oikeushenkilöllisyys, koko omaisuus ja henkilöstö siirrettiin Daesang Corporationille.

D RIKKOMISEN KESTO

- (193) Vaikka tietyt komissiolle toimitetut todisteet (ks. 77 kappale) osoittavat, että ensimmäiset japanilaisten tuottajien väliset yhteydenotot tapahtuivat jo vuonna 1986, komissio rajaa tähän menettelyyn liittyvän, kilpailusääntöjä ja mahdollisten sakkojen määräämistä koskevan arviointinsa 8 päivänä marraskuuta 1988 alkavaan ajanjaksoon; mainittuna päivänä japanilaiset tuottajat pitivät ensimmäisen tiedossa olevan kokouksen, jossa keskusteltiin ja sovittiin kolmen suurasiakkaan kanssa käytävissä tulevaisuudessa käsiteltävistä hinnoista (ks. 79 kappale). Näin ollen Takedan ja Ajinomoton osalta rikkomisen katsotaan alkaneen 8 päivänä marraskuuta 1988.
- (194) Daesang myöntää tehneensä Ajinomoton kanssa vastaostosopimuksen 19 päivänä joulukuuta 1988, jolloin suullisesti sovitun sopimusehdon mukaan Miwonin edellytettiin olevan lisäämättä myyntiään [...] ja estämättä maailmanmarkkinahintoja koskevaa [...] tuottajien yhteistyötä⁽¹³²⁾. Tämän vuoksi komissio katsoo rikkomisen Daesangin osalta alkaneen 19 päivänä joulukuuta 1988.
- (195) Liikematkaa koskevan kertomuksen⁽¹³³⁾ mukaan ensimmäinen nukleotidituottajien välinen kokous, johon Cheil osallistui, pidettiin 7 ja 23 päivän maaliskuuta 1989 välisenä aikana. Mainitusta kertomuksesta käy ilmi, että osanottajat sopivat Korean Kyung Jussa 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävästä uudesta kokouksesta (jossa Daesangin mukaan sovittiin vuoden 1989 tavoitehinnoista).
- (196) Näihin ”P-kokouksiin” liittyvässä, 3–10 päivänä lokakuuta 1989 tehty kolmatta liikematkaa koskevassa kertomuksessa⁽¹³⁴⁾ todetaan, että kokouksen tarkoituksena oli keskustella siitä, miten estettäisiin hintojen lasku maailmanmarkkinoilla, ja pitää Takedan kanssa valmisteleva kokous, jossa keskusteltaisiin nukleotiditoimituksista Takedalle vuonna 1990.
- (197) Cheilin osallistumisen rikkomiseen ennen vuotta 1991 vahvistaa myös Ajinomoton, Takedan, Daesangin ja Cheilin välisen, 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen pöytäkirja; tässä kokouksessa keskusteltiin vuoden 1990 tavoitehinnoista ja arvioitiin vuoden 1989 tavoitehintojen toteutumista⁽¹³⁵⁾.
- (198) Cheil vahvistaa, että tämä kokous pidettiin, vaikka ensin se totesikin löytäneensä vain vähän todisteita kokouksen sisällöstä⁽¹³⁶⁾.
- (199) Väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa Cheil kuitenkin vahvistaa, että tietyt kilpailijoiden välisiä kokouksia pidettiin heinäkuusta 1988 lähtien, ja myöntää osallistuneensa rikkomiseen maaliskuuta 1989 lähtien, joskin se lisää, että ennen vuotta 1992 toiminta keskittyi muihin kuin ETA:n markkinoihin ja että joka tapauksessa Cheilin toiminta Euroopan markkinoilla oli vähäistä vuoden 1989 ja vuoden 1991 lopun välisenä aikana⁽¹³⁷⁾.
- (200) Edellä mainittujen todisteiden perusteella komissio katsoo Cheilin osallistuneen rikkomiseen maaliskuuta 1989.
- (201) On luonnollisesti huomattava, että se osa kartellin toiminnasta, joka vaikutti Itävaltaan, Suomeen, Norjaan ja Ruotsiin, rikkoo ETA-sopimusta vain 1 päivästä tammikuuta 1994, jolloin kyseinen sopimus tuli voimaan.
- (202) Väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto ilmoittaa lopettaneensa osallistumisensa kartelliin elokuun 1996 jälkeen. Tämän tueksi Ajinomoto toteaa lopettaneensa paitsi tuottajakokouksiin osallistumisen elokuun jälkeen myös vastaostojen tekemisen Daesangilta. Ajinomoton mukaan myös komission asiakirjoihin sisältyvistä todisteista käy ilmi Ajinomoton täydellinen, todellinen ja pysyvä vetäytyminen nukleotidijärjestelyistä: Ajinomoton osallistumisesta tuottajakokouksiin elokuun 1996 jälkeen ei ole mitään todisteita ja yhteydet Takedaan rajoittuivat Takedan epäonnistuneisiin yrityksiin saada Ajinomoto takaisin mukaan järjestelyihin.

⁽¹²⁹⁾ Miwon Corporation Limited osallistui rikkomiseen tytäryhtiöidensä Miwon Japan Inc:n ja Mitran (Miwon Trading & Shipping Company) kautta sekä suoraan (katso esimerkiksi Daesangin täydentävän lausunnon liitteet T ja U).

⁽¹³⁰⁾ Asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni SpA, 145 kohta.

⁽¹³¹⁾ Ks. edellä, luku ”Tuottajat”.

⁽¹³²⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1962 ja s. 986–989.

⁽¹³³⁾ Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2617.

⁽¹³⁴⁾ Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2618.

⁽¹³⁵⁾ Ks. Daesangin täydentävän lausunnon liitteet I, J, K, L ja M; katso myös Daesangin täydentävän lausunnon s. 6 ja Takedan lausunnon s. 7.

⁽¹³⁶⁾ Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2618.

⁽¹³⁷⁾ Ks. Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon viimeinen kohta, s. 5 ja 6, ja sen komission väitetiedoksiintoon antaman vastauksen s. 9 ja 10.

- (203) Takeda puolestaan toteaa, että komission olisi katsottava rikkomisen päättyneen päivänä, jolloin pidettiin viimeinen tiedossa oleva tavoitehintoja koskeva kokous.
- (204) Daesang ja Cheil eivät aseta kyseenalaiseksi tässä päätöksessä määriteltyä rikkomisen kestoa.
- (205) Ajinomoton osalta komissio myöntää, että ei ole olemassa riittäviä todisteita, jotka osoittaisivat Ajinomoton osallistuneen vuoden 1997 tavoitehintoja koskevaan sopimukseen. Komissio ei kuitenkaan voi hyväksyä Ajinomoton väitettä, jonka mukaan se olisi lopettanut osallistumisensa rikkomiseen elokuussa 1996 pidetyn kokouksen jälkeen.
- (206) Tuolta ajalta peräisin olevat, Takedan toimittamat todisteet kahdenvälisistä kokouksista Ajinomoton kanssa osoittavat selkeästi, että nämä yritykset keskustelivat nukleotidimarkkinoista ja hinnoista näiden tapaamisten aikana. Esimerkiksi heinäkuussa 1997 pidettyä kokousta koskevassa muistiossa Takeda toteaa Ajinomoton kertoneen yrityksen tulevasta matkoista Eurooppaan elo- ja syyskuussa ja ehdottaneen jälleenmyyjilleen 10 prosentin hinnankorotusta, jota ne arvelivat jälleenmyyjien vastustavan voimakkaasti. Seuraavassa syyskuun kokousta koskevassa muistiossa Takeda toteaa muun muassa, että Ajinomoton peruslähtökohtana on korottaa hintoja 15 prosenttia (vähintään 10 prosenttia). Niiden ehdotus kohtasi odotetusti voimakasta vastustusta Euroopan toimipisteiden kanssa elokuussa pidetyssä kokouksessa, mutta ne päättivät ehdottaa ensin hinnaksi 53 Saksan markkaa, jolloin ne saisivat hinnaksi vähintään 51 Saksan markkaa (10 prosentin hinnankorotus)⁽¹³⁸⁾. Nämä kaksi muistiota yhdessä osoittavat selvästi, että Ajinomoto ei ainoastaan ilmaissut Eurooppaa koskevaa hinnankorotustavoitettaan vaan antoi myös palautetta keskustelujen tuloksellisuudesta ja jatkotoimenpiteistä. Tässä ei selvästikään ole kyse ainoastaan Takedan epäonnistuneista yrityksistä saada Ajinomoto takaisin mukaan järjestelyihin⁽¹³⁹⁾.
- (207) Tämän vuoksi komissio katsoo, että Ajinomoto jatkoi rikkomiseen osallistumista myös elokuussa 1996 pidetyn kokouksen jälkeen pitäessään Takedan kanssa edelleen kokouksia, joissa keskusteltiin nukleotidien hinnoista.
- (208) Siinäkin tapauksessa, että Ajinomoto lopetti vastaostot elokuun 1996 jälkeen eikä osallistunut monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen, se osallistui edelleen sääntöjenvastaiseen järjestelyyn, johon se myötävaikutti aktiivisesti vaihtamalla hintatietoja. Vaikka osallistumisen muoto ehkä vaihtuikin monenvälisiin kokouksiin
- osallistumisesta kahdenväliseen yhteydenpitoon Takedan kanssa, on pääteltävä, että Ajinomoto osallistui rikkomiseen ainakin viimeiseen tiedossa olevaan kokoukseen asti, jossa se keskusteli nukleotidien hinnoista, toisin sanoen sen ja Takedan syyskuussa 1997 pitämään kokoukseen asti.
- (209) Komissio katsoo muiden osapuolten rikkomisen kestäneen vuoden 1997 loppuun, koska ne osallistuivat vuoden 1997 tavoitehintoja koskevaan sopimukseen, lukuun ottamatta todettuja vuoden 1997 lopun jälkeen tapahtuneita sääntöjenvastaisia yhteydenottoja osanottajien välillä. Viimeinen tiedossa oleva Takedan ja Cheilin kokous, jossa keskusteltiin nukleotidien hinnoista, pidettiin 2 päivänä kesäkuuta 1998⁽¹⁴⁰⁾. Tämän vuoksi komissio katsoo Takedan ja Cheilin rikkomisen kestäneen 2 päivään kesäkuuta 1998.
- (210) Näin ollen komissio katsoo rikkomisen kestäneen Ajinomoton tapauksessa syyskuuhun 1997, Daesangin tapauksessa vuoden 1997 loppuun sekä Cheilin ja Takedan tapauksessa 2 päivään kesäkuuta 1998.

E KORJAUSTOIMENPITEET

1. ASETUKSEN N:o 17 3 ARTIKLA

- (211) Jos komissio katsoo, että EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa on rikottu, se voi vaatia kyseessä olevia yrityksiä lopettamaan tällaisen rikkomisen asetuksen N:o 17 3 artiklan nojalla.
- (212) Tarkasteltavana olevassa asiassa komissio ilmoitti väitetiedoksiannossaan, että osanottajat menivät huomattavan pitkälle salatakseen toimintansa ja että ne ovat lisäksi antaneet ristiriitaisia tietoja rikkomisen kestosta. Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kaikki yritykset ilmoittavat lopettaneensa osallistumisen ennen kuin komissio aloitti tutkimukset. Ajinomoto ilmoittaa lopettaneensa osallistumisen elokuussa 1996.
- (213) Näistä ilmoituksista huolimatta ja epäselvyyksien välttämiseksi on tarpeen vaatia yrityksiltä, jotka harjoittavat edelleen toimintaa nukleotidimarkkinoilla ja joille tämä päätös on osoitettu, että ne lopettavat rikkomisen, jos ne eivät ole vielä niin tehneet, ja pidäytyvät vastedes kaikista sellaisista sopimuksista, yhdenmukaistetuista menettelytavoista tai yhteenliittymän päätöksistä, joilla saattaisi olla sama tai vastaava tarkoitus tai vaikutus.
- (214) Kielto koskee kaikkia kilpailijoiden välisiä salaisia kokouksia ja monenvälisiä tai kahdenvälisiä yhteydenottoja, joiden tarkoituksena on rajoittaa niiden välistä kilpailua tai mahdollistaa niiden markkinakäyttäytymisen yhdenmukaistaminen varsinkin hinnoittelun osalta.

⁽¹³⁸⁾ Käännös, jonka Ajinomoto toimitti osana 29.11.2002 päivätyä kirjettään, kuuluu seuraavasti: A:n pääkonttorin peruslähtökohtana on korottaa Saksan markan määräisiä hintoja 15 prosenttia (vähintään 10 prosenttia). Hinnankorotus kohtasi odotetusti voimakasta vastustusta, mutta ehdotamme ensin hinnaksi 53 Saksan markkaa ja pyrimme saamaan hinnaksi vähintään 51 Saksan markkaa (10 prosentin hinnankorotus).

⁽¹³⁹⁾ Ajinomoto vahvistaa 29.11.2002 päivätyssä kirjeessään Takedan muistioissa esitettyjen tosiseikkojen kyseenalaistamisen ja kyseenalaistaa Takedan kahden muistion todistusarvon pyritessä osoittamaan Takedan rikkomiseen osallistumisen jatkumisen.

⁽¹⁴⁰⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 309.

2. ASETUKSEN N:o 17 15 ARTIKLAN 2 KOHTA

Rikkomisen luonne

a) YLEISET NÄKÖKOHDAT

- (215) Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 euroa taikka tätä suurempi, mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkoivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja/ tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.
- (216) Sakon suuruutta määrätessään komission on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat olosuhteet ja erityisesti rikkomisen vakavuus ja kesto, jotka ovat ne kaksi kriteeriä, joihin nimenomaisesti viitataan neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa.
- (217) Kunkin yrityksen osallisuutta rikkomiseen arvioidaan tapauskohtaisesti. Sakkoja määrätessään komissio ottaa erityisesti huomioon mahdolliset raskauttavat tai lieventävät seikat ja soveltaa tarvittaessa sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettua tiedonantoa.
- (218) Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio ottaa huomioon rikkomisen luonteen, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on todettavissa, ja merkityksellisten markkinoiden koon. Kunkin yrityksen osallisuutta rikkomiseen arvioidaan tapauskohtaisesti.

b) SAKKOJEN MÄÄRÄ

- (219) Kartellilla rikottiin tahallaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa: täysin tietoisina toimiensa kilpailua rajoittavasta luonteesta sekä niiden sääntöjenvastaisuudesta johtavat nukleotidien tuottajat kokoontuivat perustaakseen salaisen ja jatkuvan järjestelmän, jonka tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua.

1. Perusmäärä

- (220) Sakkojen perusmäärä määritellään rikkomisen vakavuuden ja keston mukaan.

Vakavuus

- (221) Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio ottaa huomioon rikkomisen luonteen, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on todettavissa, ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koon.

- (222) Edellä esitetystä tosiseikoista seuraa, että tarkasteltavana olevassa rikkomisessa kyse oli markkinoiden jakamisesta ja hintojen sopimiseen liittyvistä käytännöistä, jotka ovat luonteeltaan pahimmanlaatuisia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan kohdistuvia rikkomisia.

- (223) Kartellijärjestelyihin osallistuivat suuret maailmanlaajuiset toimijat, ja niitä suunnitteli, johti ja edisti kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen johtohenkilöstö⁽¹⁴¹⁾. Tämänäyttävyyden kartellisopimuksen täytäntöönpano on omiaan aiheuttamaan kilpailun merkittävää vääristymistä, josta on etua yksinomaan kartelliin osallistuville tuottajille ja joka on erittäin vahingollista asiakkaille ja viime kädessä kuluttajille.

- (224) Näin ollen komissio katsoo, että tarkasteltavana oleva rikkominen oli luonteeltaan erittäin vakava EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkominen.

- (225) Ajinomoto katsoo useiden tähän asiaan liittyvien osatekijöiden osoittavan, että rikkomisen vaikutukset markkinoihin olivat rajalliset ja että rikkominen ei ollut niin vakava kuin komissio esittää. Näitä osatekijöitä ovat Euroopan nukleotidialan pienuus, rikkomisen toteutuminen vain osittain, nukleotidien erittäin pieni osuus lopputuotteiden kustannuksista ja siten kuluttajille aiheutuvien haittojen vähäisyys sekä se, että mahdollisuus kilpailuttaa toimittajia keskenään pienensi välittömille asiakkaille mahdollisesti aiheutuvia haittoja.

- (226) Komission on hylättävä nämä väitteet. On selvää, että hintasopimukseen ja markkinoiden jakamiseen perustuvat kartellit ovat omiaan vaarantamaan yhtenäismarkkinoiden asianmukaisen toiminnan. Olisi erheellistä päätellä markkinoiden pienen koon perusteella, että tämä rikkominen ei ole erittäin vakava. Ratkaisevaa on se, että nukleotidien yhtenäismarkkinoita ohjaileva tavanomainen kilpailu korvattiin salaisen yhteistyön järjestelmällä, joka koski tuotteen hintaa eli olennaista kilpailutekijää. Kuten jäljempänä olevissa kohdissa osoitetaan, järjestelyt pantiin tosiasiallisesti täytäntöön ja niillä oli tosiasiallisia vaikutuksia ETA:n nukleotidimarkkinoihin⁽¹⁴²⁾. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomista sinänsä pidetään erittäin vakavana. Komissio tarkastelee markkinoiden pienuutta koskevaa väitettä 241 ja 242 kappaleessa.

⁽¹⁴¹⁾ Ks. 57 kappale ja sitä seuraavat kappaleet.

⁽¹⁴²⁾ Muita Ajinomoton esille ottamia seikkoja käsitellään myös markkinoihin kohdistuvia vaikutuksia koskevassa jaksossa.

Rikkomisen tosiasiallinen vaikutus ETA:n nukleotidimarkkinoihin

- (227) Rikkomiseen syyllistyneillä yrityksillä oli tarkasteluajanjaksona leijonanosa nukleotidien maailmanmarkkinoista ja Euroopan markkinoista. Lisäksi järjestelyjen nimenomaisena tavoitteena oli nostaa hintoja korkeammiksi kuin ne olisivat muutoin olleet ja rajoittaa myyntimääriä. Koska nämä järjestelyt pantiin täytäntöön, niillä oli huomattava vaikutus markkinoihin.
- (228) Ei ole tarpeen määritellä tarkasti, kuinka paljon hinnat poikkesivat siitä, mitä ne olisivat voineet olla ilman näitä järjestelyjä. Tätähän ei aina voida arvioida luotettavasti, koska tuotteen hintakehitykseen ovat samanaikaisesti voineet vaikuttaa monet ulkoiset tekijät, joten on erittäin vaikea tehdä mitään päätelmiä kaikkien mahdollisten kausaalisten tekijöiden suhteellisesta merkityksestä.
- (229) Kartellisopimukset pantiin kuitenkin täytäntöön. Kartellin koko voimassaolon ajan osapuolet vaihtoivat tietoja myyntihinnoistaan ja määristään, ja näiden lukujen perusteella osapuolet sopivat tavoitehinnoista (ks. esimerkiksi 80, 89, 91, 92–94, 97, 98, 104, 108–111, 115, 116, 118–131, 133, 135 ja 138–141 kappale). Kuten tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa pitkin matkaa osoitetaan, tavoitehinnoista ja hinnankorotuksista sovittiin ja ilmoitettiin asiakkaille ja ne pantiin täytäntöön kaikkialla Euroopan talousalueella (ks. esimerkiksi 86, 104, 118–120, 122, 124, 126, 128, 134, 139–141 ja 144 kappale). Osapuolet seurasivat tarkoin sopimustensa täytäntöönpanoa pitämällä keskenään säännöllisesti monenvälisiä ja kahdenvälisiä kokouksia. Näissä kokouksissa osapuolet vaihtoivat tietoja myyntiluvuistaan, keskustelivat markkinahinnoista (minkä ansiosta osapuolten oli mahdollista seurata sovittujen tavoitehintojen toteutumista) ja tarvittaessa sopivat tavoitehintojen tarkistamisesta (ks. esimerkiksi 92, 109, 111, 124 ja 128–130 kappale).
- (230) Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat ja kunkin osanottajan ponnistelut kartellin monimutkaisen organisaation hyväksi ei ole epäilystäkään siitä, että kilpailua rajoittava sopimus pantiin täytäntöön tarkasteltavana olevan rikkomisen aikana. Tällaisella yhtäjaksoisesti yhdeksän vuotta kestäneellä täytäntöönpanolla on varmasti ollut vaikutus markkinoihin.
- (231) Ajinomoton mielestä komissio käyttää merkityksettömiä todisteita osoittaakseen, että rikkomisella oli merkittävä vaikutus markkinoihin. Ajinomoton mukaan rikkomisen vaikutus markkinoihin oli vähäinen. Itse asiassa Ajinomoto toteaa, että ei ollut ainoastaan vaikea päästä yksimielisyyteen tavoitehinnoista vaan että silloinkaan kun sopimuksia tehtiin, niitä ei koskaan noudatettu kaikilta osin: järjestelyistä poikettiin usein, siitä ei rangaistu eikä mitään tehokasta valvontajärjestelmää luotu. Tämän vuoksi Ajinomoto katsoo, että rikkomisen toteutui vain osittain.
- (232) Lisäksi Ajinomoto toteaa, että nukleotidikustannusten osuus lopputuotteen hinnasta on keskimäärin 0,1 prosenttia ja että mahdollisuus kilpailuttaa toimittajia keskenään pienensi välittömille asiakkaille aiheutuvia haittoja. Ajinomoto katsoo myös, että tarkasteluajanjakson taloudellisten olosuhteiden analyysi vahvistaa hintakehityksen vastanneen kilpailuun perustuvaa toimintaa. Tämän tueksi Ajinomoto on toimittanut RBB Economicsin laatiman raportin, jonka mukaan ei ole mitään syytä päätellä, että hinnat olisivat vuosina 1988–1997 olleet epätavallisen vakaat tai että hintojen lasku vuodenvaihteissa 1998–1999 olisi ollut seurausta rikkomisen päättymisestä. Raportin mukaan on kyseenalaista, olivatko mitkään nukleotidituottajien väliset asiakkaiden jakamista koskevat järjestelyt tehokkaita ja johtuiko hintojen lasku vuodenvaihteissa 1998–1999 kartellin loppumisen asemesta ulkoisten markkinatekijöiden merkittävistä muutoksista, jotka vaikuttivat tuntuvasti hinnoittelun edellytyksiin Euroopassa: Cheilin Indonesiassa käyttöön ottama tuotantolaitos lisäsi kapasiteettia huomattavasti ja kysyntä hiipui vuodesta 1997 lähtien, minkä seurauksena oli huomattava ylikapasiteetti. Korean ja Indonesian valuuttojen devalvointi lisäsi Euroopan hintoihin kohdistuvia paineita. Väitetiedoksiintoon antamansa vastauksen täydennyksessä Ajinomoto toteaa, että yritysten komissiolle toimittamissa (ja käyttöön antamissa) keskimääräistä kapasiteettia koskevissa arvioissa vahvistetaan, että hintakehitys vastasi kilpailuedellytyksiä koko tarkasteluajanjakson ajan ja että rikkomisen vaikutus markkinoihin oli vähäinen.
- (233) Väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa Cheil tekee samat päätelmät ja korostaa, että Cheilin päätös lisätä kapasiteettiaan johti hintojen huomattavaan laskuun vuoden 1998 lopun ja vuoden 1990 alun välisenä aikana. Cheil katsoo myös, että markkinoiden pienuuden vuoksi sääntöjenvastaisen toiminnan todellinen taloudellinen vaikutus on pienempi, minkä vuoksi sakkojen perusmäärä on asetettava alhaiselle tasolle. Lisäksi Cheil esittää Daesangin tukemana⁽¹⁴³⁾, että komission on otettava huomioon rikkomisen vakavuutta määrittäessään se, että rikkomisen vaikutus kuluttajiin on merkityksetön ja että korealaiset joutuivat mukaan jo aiemmin olemassa olleeseen järjestelyyn.
- (234) Takeda toteaa, että suurin mahdollinen kuluttajiin kohdistuva vaikutus on hyvin rajallinen, koska Euroopan markkinat ovat pienet, koska nukleotideja ostavat suuret elintarvikevalmistajat eivätkä kuluttajat ja koska nukleotidikustannusten osuus lopputuotteen hinnasta on pieni. Lisäksi Takeda pidättää itselleen oikeudet sen osalta, että komissio ei ole pyrkinyt määrittelemään täsmällisesti, kuinka paljon rikkomisen nosti hintaa verrattuna siihen mitä se olisi muutoin ollut.

⁽¹⁴³⁾ Ks. sekä 20.9.2002 päivätty Daesangin vastaus että 27.11.2002 päivättyssä kirjeessä lähetetty tiivistelmä.

(235) Mikään osapuolten väitteistä, joilla pyritään tekemään kartellin tosiasiallista markkinavaikutusta koskevasta komission havainnosta vähämerkityksinen, ei ole vakuuttava. Väitteet hintojen vakauudesta vuosina 1988–1997 ja hintojen laskusta vuodenvaihteessa 1998–1999 voivat olla jossain määrin merkityksellisiä (varsinkin siltä osin, että Cheilin Indonesiassa käyttöön ottama uusi tuotantolaitos lisäsi kapasiteettia huomattavasti kartellin voimassaolon loppupuolella), mutta ne eivät osoita vakuuttavasti, että kartellisopimuksen täytäntöönpano ei olisi voinut vaikuttaa hintojen määrätymiseen ja vaihteluun nukleotidimarkkinoilla. Koska osapuolet olivat korvanneet vapaan kilpailun epävarmuuden jatkuvalla salaisella yhteistyöllä, hinnat asettuivat väistämättä eri tasolle kuin mille ne olisivat asettuneet kilpailulle avoimilla markkinoilla.

(236) Ajinomoto ja Cheil korostivat sitä, että kartellin voimassaolon loppupuolella tuotantokapasiteetin huomattava kasvu samanaikaisesti kysynnän vähenemisen kanssa johti hintojen laskuun (ja tuottajien kapasiteetin käyttöasteiden alenemiseen), mikä epäilemättä kuvaa osapuolten kartellin voimassaolon loppupuolella kohtaamia vaikeuksia vaikuttaa hintoihin hankalassa markkinatilanteessa ja mahdollisesti jopa syitä kartellin hajoamiseen. Se ei kuitenkaan osoita, että sääntöjenvastaisella käytännöllä ei olisi ollut vaikutusta markkinoihin kartellin yhdeksänvuotisen olemassaolon aikana ja että hintoja ei olisi pidetty kilpailukykyistä tasoa korkeampina.

(237) Tarkasteltaessa kartellin jäsenten ponnisteluja kokonaisuutena (ks. 75–149 kappale) voidaan päinvastoin hyvinkin päätellä, että kartellin voimassaolon ajan kartellin jäsenet onnistuivat pitämään hinnat korkeammalla kuin olisivat olleet ilman sääntöjenvastaisia järjestelyjä.

(238) Vaikka kartellin osanottajien tavoitteet eivät ehkä täysin täytyneetkään, se ei osoita, että kartellilla ei olisi ollut vaikutusta markkinoihin. Lisäksi on käsittämätöntä muun muassa asiaan liittyvät riskit huomioon ottaen, että osapuolet olisivat rikkomisen aikana suostuneet eri puolilla maailmaa toistuvasti järjestettyihin kokouksiin, joissa sovittiin tavoitehinnosta, jos ne olisivat katsoeet, että kartellilla on vähäinen vaikutus tai ei mitään vaikutusta nukleotidimarkkinoihin. Tältä osin voi viitata esimerkiksi Ajinomoton onnitteeluihin kaikille kartellin jäsenille vuoden 1995 tavoitehintojen toteutumisen johdosta erään kartellikokouksen aikana (ks. 126 kappale tai Daesangin täydentävän lausunnon liite Z⁽¹⁴⁴⁾).

(239) Väitetiedoksiintoon antamisissaan vastauksissa Ajinomoto, Cheil ja Daesang ovat myös todenneet komission omien todisteiden osoittavan, että ne ovat usein laiminlyöneet järjestelyjä ja toimineen markkinoilla itsenäisesti. Komissio ei voi kuitenkaan hyväksyä tätä väitettä. Komissiolla on runsaasti todisteita, jotka osoittavat Ajinomoton, Daesangin ja Cheilin tosiasiallisesti jatkaneen osallistumista rikkomiseen koko rikkomisen ajan (mitä osapuolet eivät myöskään kiistä lukuun ottamatta Ajinomoton osallistumista elokuun 1996 jälkeen), minkä lisäksi osapuolilla on saattanut olla ”salaisia toimintaohjelmia”, joiden vuoksi niiden täytyi joiltakin osin laiminlyödä muille kartellin osanottajille antamia sitoumuksia; tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että ne eivät olisi panneet kartellisopimusta täytäntöön. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien totesi asiassa Cascades v. komissio, ”yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen”⁽¹⁴⁵⁾.

Merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koko

(240) Kartelli kattoi yhteismarkkinat kokonaan ja myös koko ETA:n sen jälkeen kun se oli perustettu. Yritysten salainen yhteistyö vaikutti kaikkialla yhteismarkkinoilla ja Euroopan talousalueella. Rikkomisen vakavuutta määrittäessään komissio katsoikin, että kartelli on vaikuttanut koko yhteisöön ja myös ETA:han sen jälkeen kun se oli perustettu.

Komission päätelmä rikkomisen vakavuudesta

(241) Kun otetaan huomioon tarkasteltavana olevan toiminnan laatu, sen tosiasiallinen vaikutus nukleotidimarkkinoihin ja se, että toiminta kattoi koko yhteismarkkinat ja myös koko ETA:n sen jälkeen kun se oli perustettu, komissio katsoo, että tämän päätöksen kohteena olevat yritykset ovat rikkoneet erittäin vakavalla tavalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.

(242) Tuotemarkkinoiden koko ja rikkomisen tosiasiallinen vaikutus näihin tuotemarkkinoihin on erotettava toisistaan selvästi. Rikkomisen vakavuutta arvioidessaan komissiolla ei ole tapana tarkastella tuotemarkkinoiden kokoa merkityksellisenä tekijänä.

(243) Komissio ottaa kuitenkin tässä asiassa huomioon tuotemarkkinoiden pienuuden, sanotun kuitenkin rajoittamatta rikkomisen luokittelemista erittäin vakavaksi rikkomiseksi.

⁽¹⁴⁴⁾ Ks. komission asiakirjojen s. 1076.

⁽¹⁴⁵⁾ Asia T-308/94, Cascades v. komissio, Kok. 1998, s. II-925, 230 kohta.

Kartellin osanottajien luokittelu

- (244) Kun on kyse erittäin vakavasta rikkomisesta, todennäköisten sakkojen ehdotettu porrastaminen mahdollistaa yritysten erilaisen kohtelun, jotta voidaan ottaa huomioon rikkomiseen syyllistyneiden todelliset taloudelliset mahdollisuudet vaarantaa kilpailua merkittävästi ja jotta sakko voidaan määrätä niin suureksi, että sillä on riittävä rikkomista estävä vaikutus. Tämä vaikuttaa erityisen tarpeelliselta, kun rikkomiseen osallistuneiden yritysten markkinaosuudet ovat hyvin erikokoisia, kuten tässä asiassa.
- (245) Kun kyseessä on tällainen useita yrityksiä koskeva asia, sakkojen perusmäärää asetettaessa on tarpeen ottaa huomioon kunkin yrityksen erityinen painoarvo ja siten kunkin yrityksen sääntöjenvastaisen toiminnan todellinen vaikutus kilpailuun.
- (246) Tätä varten kyseiset yritykset voidaan periaatteessa jakaa eri ryhmiin sen perusteella, mikä on niiden suhteellinen merkitys kyseisillä markkinoilla; jakoa voidaan tarvittaessa mukauttaa muiden tekijöiden ja erityisesti tehokkaan rikkomista estävän vaikutuksen tarpeen huomioon ottamiseksi.
- (247) Komissio katsoo, että yrityksen osuus kyseisen tuotteen maailmanmarkkinoista on tarkoituksenmukainen peruste vertailtaessa yritysten suhteellista merkitystä kyseisillä markkinoilla. Kun otetaan huomioon markkinoiden maailmanlaajuinen luonne, nämä luvut antavat tarkimman kuvan kartelliin osallistuneiden yritysten mahdollisuudesta aiheuttaa merkittävää vahinkoa muille toimijoille yhteismarkkinoilla ja/tai Euroopan talousalueella. Lisäksi minkä tahansa tietyssä kartelliin osallistuneen yrityksen osuus maailmanmarkkinoista antaa myös viitteitä sen osallisuudesta kartellin vaikutukseen kokonaisuutena tai siitä epävakaudesta, joka olisi kohdistunut kyseiseen kartelliin, jos yritys ei olisikaan ollut mukana. Vertailu on tehty kyseisen tuotteen maailmanmarkkinaosuuksien perusteella viimeiseltä kokonaiselta kalenterivuodelta, jona rikkomisen tapahtui (1997).
- (248) Ajinomoto on aina ollut suurin nukleotidien tuottaja merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla. Vuonna 1997 sen arvioitu osuus maailmanmarkkinoista oli 40–50 prosenttia.
- (249) Takeda, Cheil ja Daesang olivat pienempiä toimijoita nukleotidien maailmanmarkkinoilla. Vuonna 1997 kullakin niistä oli arviolta 10–20 prosentin markkinaosuus eli yli kaksi kertaa pienempi kuin alan suurimman toimijan Ajinomoton osuus.
- (250) Näin ollen Ajinomoto muodostaa ensimmäisen ryhmän. Takeda, Cheil ja Daesang muodostavat toisen ryhmän.
- (251) Edellä esitetyn perusteella komissio määrää rikkomisen vakavuuteen perustuvien sakkojen perusmäärät seuraavasti:
- Ajinomoto: 6 miljoonaa euroa,
 - Takeda, Daesang ja Cheil: 2,4 miljoonaa euroa.

Riittävä rikkomista estävä vaikutus

- (252) Jotta varmistetaan, että sakolla on riittävä rikkomista estävä vaikutus, ja otetaan huomioon se, että suuryrityksillä on oikeudellista ja taloudellista asiantuntemusta ja resursseja, joiden avulla ne voivat muita helpommin arvioida toimintansa sääntöjenvastaisuutta ja siitä johtuvia kilpailuoikeudellisia seuraamuksia, komissio määrittää, onko sakkojen perusmäärää syytä tarkistaa jonkin yrityksen osalta.
- (253) Vuonna 2001 Ajinomoton maailmanlaajuinen liikevaihto oli 8,7 miljardia euroa ja Takedan puolestaan 9,2 miljardia euroa, joten ne ovat paljon suurempia toimijoita kuin Daesang (maailmanlaajuinen liikevaihto 1,4 miljardia euroa vuonna 2001) ja Cheil (maailmanlaajuinen liikevaihto 1,9 miljardia euroa vuonna 2001). Tältä osin komissio katsoo, että etsittäessä asianmukaista perusmäärää sakolle, jonka perusteena pidetään yrityksen suhteellista merkitystä kyseisillä markkinoilla, on syytä korottaa sakkoa, jotta voidaan ottaa huomioon Ajinomoton ja Takedan koko ja yleiset resurssit.
- (254) Edellä esitetyn perusteella komissio katsoo, että rikkomista estävän vaikutuksen varmistamiseksi 251 kappaleessa määriteltyjen sakkojen perusmäärä on korotettava Ajinomoton osalta 100 prosentilla 12 miljoonaan euroon ja Takedan osalta 100 prosenttia 4,8 miljoonaan euroon.

Rikkomisen kesto

- (255) Komissio katsoo, että Daesang on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 19 päivästä joulukuuta 1988 vuoden 1997 loppuun ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 vuoden 1997 loppuun.
- (256) Komissio katsoo, että Cheil on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa maaliskuusta 1989 2 päivään kesäkuuta 1998 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 2 päivään kesäkuuta 1998.
- (257) Takeda totesi, että komission olisi katsottava rikkomisen päättyneen päivänä, jolloin viimeinen tiedossa oleva kartellikokous pidettiin. Kuten edellä jaksossa ”Rikkomisen kesto” todettiin, asiakirjoista käy ilmi, että viimeinen tiedossa oleva Takedan ja erään kartellin jäsenen välinen sääntöjenvastainen yhteydenotto tapahtui 2 päivänä kesäkuuta 1998. Näin ollen komissio katsoo, että Takeda on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 8 päivästä marraskuuta 1988 2 päivään kesäkuuta 1998 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 2 päivään kesäkuuta 1998.

- (258) Ajinomoto asettaa rikkomisen keston kyseenalaiseksi ja myöntää osallistuneensa rikkomiseen vain elokuuhun 1996 asti. Ajinomoton osallistumista kartelliin käsitellään 202–210 kappaleessa. Komissio katsoo, että Ajinomoto on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 8 päivästä marraskuuta 1988 ainakin syyskuuhun 1997 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 ainakin syyskuuhun 1997.
- (259) Näin ollen komissio päätelee, että Takeda on syyllistynyt rikkomiseen yhdeksän vuoden ja kuuden kuukauden ajan, Ajinomoto kahdeksan vuoden ja yhdeksän kuukauden ajan, Daesang yhdeksän vuoden ajan ja Cheil yhdeksän vuoden ja kahden kuukauden ajan, mitä voidaan pitää pitkäaikaisena (kesto ylittää viisi vuotta). Tämän vuoksi rikkomisen vakavuuteen perustuvien sakkojen perusmääriä (ks. 251 ja 254 kappale) korotetaan 10 prosenttia kultakin vuodelta ja viisi prosenttia kultaakin kuudelta kuukaudelta, eli Takedan osalta 95 prosenttia, Cheilin ja Daesangin osalta 90 prosenttia ja Ajinomoton osalta 85 prosenttia.
- (260) Cheil katsoo kuitenkin väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että vaikka asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta⁽¹⁴⁶⁾ annettujen suuntaviivojen mukaan ”pitkäaikaisen” rikkomisen perusteella sakkoja voidaan korottaa 10 prosenttia vuotta kohden, tämä ei tarkoita, että jokaiseen rikkomiseen olisi sovellettava tällaista ”vuotta kohden” laskettavaa korotusta. Cheil katsoo, että komission olisi harkittava maaliskuusta 1989 vuoden 1992 alkuun ulottuvaan ajanjaksoon sovellettavaksi keston perustuvaa korotusta, joka olisi pienempi kuin 10 prosentin vakiokorotus vuotta kohden, koska Cheilin osallistuminen rikkomiseen tuona ajanjaksona oli vähäistä (kuten myös sen vaikutus markkinoihin). Samaten Cheil katsoo, että vuoden 1996 jälkeisiin tapahtumiin olisi perusteltua soveltaa tällaista toimintamallia, kun otetaan huomioon kyseisten tapahtumien selvästi vähäisemmät vaikutukset ja Cheilin vuonna 1996 tekemä päätös lisätä kapasiteettia (joka toteutui 1990-luvun lopussa).
- (261) Komission on hylättävä tämä väite. Cheilin osallistuminen rikkomiseen koko rikkomisen ajan on todettu tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa. On myös todettu, että rikkomisen vaikutti ETA:n markkinoihin. Pelkästään se, että kullakin kartellin osanottajalla voi olla kunkin oman erityistilanteensa mukainen rooli, ei poissulje sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan. Yritys, joka on osallisena yhteisessä sääntöjenvastaisessa hankkeessa sellaisen toiminnan kautta, jolla on vaikutusta yhteisen tavoitteen toteuttamiseen, on yhtä lailla vastuussa muiden samaan rikkomiseen osallistuneiden osanottajien toiminnasta koko siltä ajalta, jolloin se on noudattanut yhteistä järjestelyä⁽¹⁴⁷⁾. Näin ollen komissio katsoo, että Cheil osallistui rikkomiseen samalla tavalla koko rikkomisen ajan.

Päätelmä sakkojen perusmääristä

- (262) Komissio määrää sakkojen perusmäärät seuraavasti:

- Takeda: 9 360 000 euroa,
- Ajinomoto: 22 200 000 euroa,
- Daesang: 4 560 000 euroa,
- Cheil: 4 560 000 euroa.

2. Raskauttavat seikat

- (263) Komissio ei ole havainnut raskauttavia seikkoja, jotka olisi otettava huomioon tässä päätöksessä.

3. Lieventävät seikat

Yksinomaan passiivinen rooli rikkomisessa

- (264) Cheil ja Daesang toteavat vastauksessaan⁽¹⁴⁸⁾, että niillä oli aina passiivinen tai seurailijan rooli rikkomisessa. Ne joutuivat mukaan jo aiemmin olemassa olleeseen kartelliin, jota johtivat Takeda ja vähäisemmässä määrin Ajinomoto, jotka halusivat suojella omia markkinoitaan ja rajoittaa kilpailua vastaostoilla. Tältä osin Ajinomoto katsoo sen roolin olleen toissijainen verrattuna Takedaan, jota on pidettävä kartellin todellisena johtajana. Lisäksi korealaiset tuottajat katsovat olevansa paljon pienempiä kuin japanilaiset kilpailijansa, mikä myös osoittaa niiden toiminnan vähäisen vaikutuksen markkinoihin.
- (265) Yritysten todelliset taloudelliset mahdollisuudet vaikuttaa ETA:n markkinoihin taloudellisen kokonsa perusteella on otettu huomioon laskettaessa sakkojen perusmäärää (ks. 244–251 kappale).
- (266) Vaikka näiden lausuntojen perusteella saattaakin olla tiettyjä seikkoja, jotka osoittavat japanilaisten yritysten käynnistäneen kartellin ja tehneen aloitteet tiettyjen kokousten järjestämiseksi, komissiolla ei ole mitään syytä katsoa, että kummallakaan korealaisista tuottajista olisi ollut täysin passiivinen rooli tai seurailijan rooli rikkomisessa. Kumpikin yritys osallistui suurimpaan osaan todetuista kartellikokouksista ja osallistui rikkomiseen suoraan ja aktiivisesti. Tosiassiallisesti Cheil ja Daesang osallistuivat kokouksiin ja vaihtoivat myyntitietoja osallistumisensa kautta. Ne eivät tämän vuoksi voi väittää, että niillä oli täysin ”passiivinen rooli”⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁶⁾ EYVL C 9, 14.1.1998, s. 3.

⁽¹⁴⁷⁾ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa komissio v. Anic, 83 kohta.

⁽¹⁴⁸⁾ Ks. myös 27.11.2002 päivätty Daesangin lausunnon tiivistelmä.

⁽¹⁴⁹⁾ Ks. esimerkiksi komission päätös 2001/418/EY asiassa COMP/36.545/F3 – aminohapot, 365 kohta (EYVL L 152, 7.6.2001, s. 24).

- (267) Esimerkiksi Daesangin oma raportti⁽¹⁵⁰⁾ joulukuussa 1995 pidetystä kokouksesta, jossa arvioitiin vuonna 1995 tehtyä yhteistyötä, osoittaa selvästi, että kaikki osapuolet olivat tehneet yhteistyötä hintojen korottamiseksi vuonna 1995 ja että kaikki osapuolet sopivat yhteistyön jatkamisesta vuonna 1996. Kuten tosiseikoista käy ilmi, Cheil ja Daesang puolestaan tekivät ehdotuksia tavoitehinnoista ja pitivät keskinäisiä kokouksia, joissa ne valmistelivat yhteisiä kannanottoja tuottajakokouksiin.
- (268) Ottaen huomioon kaikki tähän asiaan liittyvät todisteet, joita kuvaillaan tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa, tarkasteltavana on kartelli, jossa kaikki osapuolet osallistuivat rikkomiseen aktiivisesti ja suoraan vaihtaen tietoja myyntiluvuistaan sekä arvioiden tavoitehintoja ja keskustellen niistä. Kaikilla osanottajilla oli yhteinen kiinnostus järjestelyjä kohtaan. Kaikkien kartellin jäsenen on todettu osallistuneen useimpiin kartellikokouksiin ja vuorollaan näiden kokousten järjestämiseen. Mitään yritystä ei voida pitää suuntaviivoissa tarkoitettuna johtajana.

Sääntöjenvastaisten sopimusten täytäntöönpanosta luopuminen käytännössä

- (269) Kuten 229 kappaleessa todettiin, komissio katsoo, että kilpailua rajoittavat sopimukset pantiin täytäntöön. Tämän päätöksen kohteena oleviin yrityksiin ei sen vuoksi voida soveltaa lieventäviä seikkoja. Komissio toteaa, että kilpailua rajoittava sopimus on periaatteessa pantu täytäntöön silloin, kun kartellin jäsenet määrittelevät markkinoilla harjoittamansa toiminnan yhteisesti ilmaistujen tavoitteiden mukaisesti. Kun on kyse pitkän ajanjakson aikana kerran toisensa jälkeen tehdyistä sopimuksista, voidaan olettaa, että kaikki osapuolet ovat panneet sopimukset täytäntöön, koska ne eivät olisi muutoin näin pitkän ajanjakson aikana toistuvasti suostuneet eri puolilla maailmaa järjestettyihin kokouksiin, joissa sovittiin hinnoista ja jaettiin asiakkaat. Mikään osapuolten esittämistä väitteistä ei riitä komission esille ottamien todisteiden kumoamiseen.
- (270) Kuten edellä 239 kappaleessa todettiin, yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen⁽¹⁵¹⁾. Sitä, että osapuolet eivät omien sanojensa mukaan säännöllisesti noudattaneet sovittuja järjestelyjä, ei näin ollen voida pitää riittävänä todisteena sopimusten täytäntöönpanosta luopumisesta.

Muut lieventävät seikat

- (271) Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto katsoo, että komission olisi pidettävä lieventävinä seikkoina sen yksipuolista ja vapaaehtoista rikkomiseen osallistumisen lopettamista ennen komission toimenpiteitä sekä sitä, että tämä yksipuolinen vetäytyminen on myötävaikuttanut rikkomisen päättymiseen.
- (272) Tämän tueksi Ajinomoto viittaa 28 päivänä toukokuuta 1997 ja 9 päivänä kesäkuuta 1997 päivättyihin Takedan sisäisiin muistioihin⁽¹⁵²⁾ ja Takedan lausuntoon⁽¹⁵³⁾, joissa viitataan kartellin jäsenten ilmaisemaan huolestumiseen Ajinomoton päätöksestä olla osallistumatta monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen ja tämän vaikutuksista tuleviin kokouksiin.
- (273) Tämä väite on hylättävä. Jaksossa ”Rikkomisen kesto” osoitettiin, että Ajinomoton päätöstä olla osallistumatta monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen ei voida pitää osoituksena yksipuolisesta rikkomiseen osallistumisen lopettamisesta kyseisestä ajankohdasta lähtien. Komissio päinvastoin katsoo, että Ajinomoto jatkoi rikkomiseen osallistumista pitämällä edelleen Takedan kanssa kahdenvälisiä kokouksia, joissa ne keskustelivat nukleotidimarkkinoista ja hinnoista. Näin ollen komissio katsoo, että Ajinomoton osallistumattomuudella monenvälisiin kokouksiin on ollut vain vähäinen vaikutus tai ei ollenkaan vaikutusta kartellin päättymiseen.
- (274) Cheil toteaa, että komission olisi otettava huomioon se, että se on jo saanut Yhdysvalloissa sakot tästä rikkomisesta, koska sen mielestä yritysten ”kaksinkertainen rankaiseminen” on kiellettyä. Lisäksi komission olisi asetettava sakkojen määrä niiden vaikutusten perusteella, joita rikkomisella oli suhteellisen pienillä yhteisön markkinoilla.
- (275) Tämä väite on hylättävä. Muiden oikeuskäytäntöjen mukaisesti määrätyillä sakoilla, Yhdysvaltojen oikeuskäytäntö mukaan luettuna, ei ole vaikutusta yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella määrättäviin sakkoihin. Yhdysvaltojen (tai minkä tahansa muun kolmannen maan) harjoittama tuomiovallan käyttö kartellitoimintaa vastaan ei voi millään lailla rajoittaa komissiolle kuuluvaa yhteisön kilpailulainsäädännön mukaista tuomiovaltaa tai sulkea sitä pois. On syytä todeta, että alueperiaatteen nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artikla koskee ainoastaan kilpailunrajoituksia yhteisömarkkinoilla ja ETA-sopimuksen 53 artikla ainoastaan kilpailunrajoituksia ETA:n markkinoilla. Samalla tavoin Yhdysvaltojen kilpailuviranomaiset käyttävät tuomiovaltaa vain siltä osin kuin toiminnalla on välitön ja aiottu vaikutus Yhdysvalloissa käytävään kauppaan.

⁽¹⁵⁰⁾ Ks. Daesangin täydentävän lausunnon liite Z, komission asiakirjojen s. 1076.

⁽¹⁵¹⁾ Asia T-308/94, Cascades SA v. komissio, 230 kohta.

⁽¹⁵²⁾ Komission asiakirjojen s. 2147 ja 2151.

⁽¹⁵³⁾ Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2173.

(276) Takedan mielestä komission olisi otettava huomioon se, että Takeda maksoi jo huomattavat sakot vitamiineja koskevassa asiassa ⁽¹⁵⁴⁾. Ajinomoto toteaa samaa sakoista, jotka se maksoi lysiiniä koskevassa asiassa ⁽¹⁵⁵⁾. Komissio hylkää nämä väitteet. Vitamiineja koskevassa asiassa ja lysiiniä koskevassa asiassa ei ollut kyse Takedan ja Ajinomoton syyllistymisestä rikkomiseen nukleotidimarkkinoilla eikä niitä sen vuoksi voida ottaa huomioon tässä päätöksessä.

(277) Lisäksi Cheil ja Daesang toteavat, että ne eivät noudattaneet järjestelyjä säännöllisesti tai että ne jopa toimivat järjestelyjen vastaisesti esimerkiksi lisäämällä tuotantokapasiteettia tai myymällä tuotteitaan tavoitehintoja halvempaan hintaan.

(278) Komissio korostaa jälleen kerran, että se, että yritys, jonka on osoitettu osallistuneen kilpailijoidensa kanssa hintoja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön, ei ole aina toiminut markkinoilla kilpailijoiden kanssa sovitulla tavalla, ei välttämättä ole sakkujen suuruutta määrittäessä huomioon otettava lieventävä seikka. Kuten edellä todettiin, yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen ⁽¹⁵⁶⁾.

(279) Ajinomoto, Cheil ja Takeda huomauttavat myös toteutaneensa toimenpiteitä estääkseen kilpailusääntöjen rikkomisen tulevaisuudessa. Tältä osin ne ovat hyväksyneet ja tiukentaneet kilpailusääntöjen noudattamista koskevia ohjelmia. Komissio pitää myönteisenä sitä, että nämä yritykset ovat luoneet kilpailulainsäädännön noudattamista koskevat ohjeet. Se katsoo kuitenkin, että tämä aloite tehtiin liian myöhään ja että se ennalta ehkäisevänä välineenä ei voi vapauttaa komissiota velvollisuudesta määrätä näille yrityksille seuraamuksia rikkomisista, joihin ne ovat aikaisemmin syyllistyneet. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella kilpailusääntöjen noudattamista koskevien ohjelmien hyväksymistä ei ole syytä pitää lieventävänä seikkana, jonka perusteella sakkujen alentaminen olisi perusteltua.

(280) Näin ollen tähän nukleotidimarkkinoihin vaikuttavan rikkomisen osanottajiin ei voida soveltaa mitään lieventäviä seikkoja.

4. **Sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltaminen**

(281) Tämän päätöksen kohteena olevat yritykset ovat toimineet yhteistyössä komission kanssa rikkomista koskevan tutkimuksen eri vaiheissa saadakseen sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon mukaisen suojean kohtelun. Jotta kyseisten yritysten yhteistyön perusteella voitaisiin ottaa huomioon näiden yritysten sakkujen määräämättä jättämistä tai lieventämistä koskevat oikeudet odotukset, komissio tarkastelee seuraavassa jaksossa, täyttävätkö asianosaiset sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetussa tiedonannossa määrätty ehdot.

Sakkujen määräämättä jättäminen tai sakkujen määrän hyvin huomattava alentaminen (B jakso)

(282) Takeda on pyytänyt mahdollisimman suojeaa kohtelua. Takeda katsoo, että sillä on oikeus hyötyä toimintalinjan muutoksista, jotka on tehty sakoista vapauttamisesta ja sakkujen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa vuonna 2002 annetussa komission tiedonannossa ⁽¹⁵⁷⁾ (jäljempänä ”sakoista vapauttamisesta ja sakkujen lieventämisestä vuonna 2002 annettu tiedonanto”), koska se ei omien sanojensa mukaan ole painostanut muita yrityksiä osallistumaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tämän vuoksi Takeda katsoo mahdollisesti täyttävänsä uusien sääntöjen mukaiset mahdollisimman suojean kohtelun edellytykset. Takedan mukaan yhteisön oikeudessa tunnustetaan periaate, jonka mukaan vaikutukseltaan rikkomista estävien seuraamusten käsittelyn muutokset on tietyin edellytyksin saatettava voimaan taannehtivasti, ja tätä periaatetta voidaan yleisemmällä tasolla soveltaa hallinnollisiin päätöksiin, kuten useissa jäsenvaltioissa tehdäänkin.

(283) Sakoista vapauttamisesta ja sakkujen lieventämisestä vuonna 2002 annetussa tiedonannossa todetaan selkeästi, että sitä ei sovelleta asioihin, joissa yritykset ovat jo ottaneet yhteyttä komissioon hyötyäkseen edellisessä tiedonannossa vahvistetusta suojeasta kohtelusta. Näin ollen suojean kohtelun soveltamisen on perustuttava sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä vuonna 1996 annettuun tiedonantoon, jota on edelleen sovellettava tähän päätökseen.

(284) Komissio myöntää, että Takeda esitti ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä kartellin olemassaolosta ja on harjoittanut jatkuvaa ja moitteetonta yhteistyötä koko tutkimusten ajan. Takeda ilmoitti komissiolle ensimmäisen kerran kartellin olemassaolosta 9 päivänä syyskuuta 1999 ja toimitti 14 päivänä syyskuuta 1999 asiakirjan, johon sisältyi rikkomisen ajoilta peräisin olevia todisteita. Tuolloin komissio ei ollut saanut tietoa kartellista mistään muusta lähteestä.

(285) Arvioidessaan Takedan kanssa tehtyä yhteistyötä komissio toteaa, että sen ensimmäiseksi toimittamat asiakirjat eivät liittyneet kartellin toimintaan ennen vuotta 1992. Lausunnossaan Takeda kuitenkin ilmoitti, että kartelli oli saanut alkunsa vuonna 1989. Mikään ei viittaa siihen, että Takedalla olisi muita kartellia koskevia tietoja tai asiakirjoja. Näin ollen on pääteltävä, että Takedan yhteistyö komission kanssa on ollut moitteetonta.

⁽¹⁵⁴⁾ Asia 37.512, ei vielä julkaistu.

⁽¹⁵⁵⁾ Asia 36.545, EYVL L 152, 7.6.2001, s. 24–72.

⁽¹⁵⁶⁾ Asia T-308/94, Cascades SA v. komissio, 230 kohta.

⁽¹⁵⁷⁾ EYVL C 45, 19.2.2002, s. 3.

(286) Vaikka asiakirjoissa on tekijöitä, jotka viittaavat Takedan mahdolliseen koordinoivaan rooliin kartellissa tietyissä yhteyksissä, Takeda ei ole pakottanut mitään toista yritystä osallistumaan kartelliin eikä ole ollut kartellin aloittaja tai sääntöjenvastaisen toiminnan kannalta ratkaiseva toimija sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetussa tiedonannossa tarkoitetulla tavalla. On myös todettu, että Takeda lopetti osallistumisensa rikkomiseen ennen kuin se teki komissiolle ilmoituksen.

(287) Tutkimusten aikana tekemänsä yhteistyön perusteella Takeda täyttää sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon B jaksossa määrätty edellytykset, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 100 prosenttia niihin sakkoihin nähden, jotka olisi määrätty, jos se ei olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

Sakkujen määrän huomattava alentaminen (C jakso)

(288) Daesang, Cheil ja Ajinomoto ovat pyytäneet sakkujen määrän alentamista sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon C jaksosta mukaisesti. Kun Daesang, Cheil ja Ajinomoto aloittivat yhteistyön komission kanssa, Takeda oli jo toimittanut kartellin olemassaolon toteamiseksi riittävät tiedot. Näin ollen voidaan todeta, että Daesang, Cheil ja Ajinomoto eivät esittäneet komissiolle ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä nukleotidikartellin olemassaolosta, kuten sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon B jaksosta b kohdassa edellytetään. Mikään näistä yrityksistä ei siis täytä C jaksossa määrättyjä edellytyksiä.

Sakkujen määrän merkittävä alentaminen (D jakso)

(289) Daesang toteaa, että se ei ainoastaan tehnyt komission kanssa tutkimusyhteistyötä ennen komission ensimmäistä tietopyyntöä vaan harjoitti komission kanssa moitteetonta ja jatkuvaa yhteistyötä koko tutkimusten ajan. Se katsoo myös antaneensa komissiolle mahdollisuuden todeta lokakuussa 1988 alkaneen rikkomisen keston kokonaisuudessaan ja esittäneensä siten ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä väitetiedoksiannossa kuvattua rikkomisesta kokonaisuudessaan.

(290) Vaikka Daesang ottikin komission yhteyttä vasta sen jälkeen kun Takeda oli jo tehnyt ilmoituksen, se kuitenkin otti komission yhteyttä omasta aloitteestaan ennen tietopyynnön vastaanottamista. Lisäksi Daesang teki komission kanssa tutkimusyhteistyötä kaikilta osin koko tutkimusten ajan. Lisäksi Daesang toimitti tietoja, jotka auttoivat merkittäväällä tavalla vuotta 1992 edeltävien kartellijärjestelyjen olemassaoloon liittyvien tosiseikkojen toteamisessa.

(291) Tiedot, jotka Daesang toimitti ennen komission lähettämää tietopyyntöä, olivat yksityiskohtaisia, ja komissio on käyttänyt niitä laajalti tutkimustensa aikana. Erityisesti mutta ei pelkästään on syytä mainita Daesangin

toimittamat arvokkaat tiedot kartellin toiminnasta ennen vuotta 1992. Väitetiedoksiannon saatuaan Daesang ei kiistänyt tosiseikkoja, joihin komission havainnot perustuvat. Näin ollen Daesang täyttää sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jaksosta 2 kohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa määrätty edellytykset, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 50 prosenttia.

(292) Cheil toimitti useita rikkomisen ajoilta peräisin olevia raportteja kokouksista ja yhteydenotoista ja auttoi siten merkittäväällä tavalla kartellin olemassaolon toteamisessa. Komissio on käyttänyt Cheilin toimittamia tietoja laajalti. Lisäksi Cheil ei kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä rikkomista koskevia tosiseikkoja. Tämän vuoksi on pääteltävä, että Cheil täyttää sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jaksosta 2 kohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa määrätty edellytykset, kuten Cheil itse katsoo. Komission tutkimusten aikana tekemänsä yhteistyön perusteella Cheilille määrättäviä sakkoja on alennettava 40 prosenttia niihin sakkoihin nähden, jotka olisi määrätty, jos se ei olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

(293) Ajinomoto on tehnyt komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin koko tutkimusten ajan, auttanut komissiota toteamaan rikkomisen olemassaolon, toimittanut rikkomisen ajalta peräisin olevia asiakirjoja, joita komissio on käyttänyt laajalti, sekä antanut selvityksiä järjestelyjen toiminnasta. Näin ollen Ajinomoto täyttää sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jaksosta 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyn edellytyksen.

(294) Ajinomoto kiistää kuitenkin väitetiedoksiannossa esitetyt tosiseikat kartellin keston osalta. Tämän vuoksi Ajinomoto ei täytä sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jaksosta 2 kohdan toisessa luetelmakohdassa määrätty sakkujen määrän alentamisen edellytystä. Edellä esitetyn perusteella päätellään, että Ajinomoto täyttää sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jaksosta 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyn edellytyksen, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 30 prosenttia.

Päätelmä sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamisesta

(295) Kun otetaan huomioon tämän päätöksen kohteena olevien yritysten yhteistyön laatu sekä sakkujen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettu tiedonanto, yrityksille määrättäviä sakkoja on alennettava seuraavasti:

- Takeda: 100 prosentin alennus,
- Ajinomoto: 30 prosentin alennus,
- Daesang: 50 prosentin alennus,
- Cheil: 40 prosentin alennus.

5. **Tässä menettelyssä määrättävien sakkojen lopulliset määrät**

(296) Komissio määrää asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla seuraavat sakot:

- Takeda: 0 euroa,
- Ajinomoto: 15 540 000 euroa,
- Daesang: 2 280 000 euroa,
- Cheil: 2 736 000 euroa.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Ajinomoto Company Incorporated, Takeda Chemical Industries Limited, Daesang Corporation ja Cheil Jedang Corporation ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla nukleotidialaa koskeviin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin perusteluissa kuvatulla tavalla ja kuvatussa laajuudessa.

Rikkomisen kesto kunkin yrityksen oli seuraava:

- a) Ajinomoto Company Incorporatedin tapauksessa 8 päivästä marraskuuta 1988 syyskuuhun 1997;
- b) Takeda Chemical Industries Limitedin tapauksessa 8 päivästä marraskuuta 1988 kesäkuuhun 1998;
- c) Daesang Corporationin tapauksessa 19 päivästä joulukuuta 1988 vuoden 1997 loppuun; ja
- d) Cheil Jedang Corporationin tapauksessa maaliskuusta 1989 kesäkuuhun 1998.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa lueteltujen yritysten on lopetettava välittömästi mainittu rikkominen, mikäli ne eivät ole vielä niin tehneet.

Yritysten on pidättäydyttävä tekemästä nukleotiditoimintaansa liittyviä sopimuksia ja soveltamasta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai vastaava tarkoitus tai vaikutus kuin tällä rikkomisella.

3 artikla

Edellä 1 artiklassa luetelluille yrityksille määrätään rikkomisen perusteella seuraavat sakot:

- Ajinomoto Company Incorporated: 15 540 000 euroa,

- Daesang Corporation: 2 280 000 euroa, ja
- Cheil Jedang Corporation: 2 736 000 euroa.

Määrätty sakko on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta seuraavalle pankkitilille:

Tilinumero 642-0029000-95 Euroopan komissio
IBAN-tunnus: BE76 6420 0290 0095
SWIFT-tunnus: BBVABEBB
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) S.A.
Avenue des Arts/Kunstlaan 43
B-1040 Bruxelles/Brussel

Mainitun määräajan jälkeen peritään ilman eri toimenpiteitä korkoa, jota Euroopan keskuspankki sovelsi perusrahoitusoperaatioissaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona tämä päätös on tehty. Korkoon lisätään 3,5 prosenttiyksikköä eli korko on yhteensä 6,75 prosenttia.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

Takeda Chemical Industries Limited
12-10, Nihonbashi 2-chome
Chuo-ku
Tokyo 103-8668
Japan

Ajinomoto Company Incorporated
15-1, Kyobashi itchome
Chuo-ku
Tokyo 104-8315
Japan

Cheil Jedang Corporation
6F, Cheiljedang Bldg
Namdmoon-Ro
Chung-Ku, 100-095 Seoul
Korea

Daesang Corporation
Daesang Building
96-48 Shinsul-Dong
Dongdaemoon-Ku, Seoul
Korea

Tämän päätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 256 artiklaa.

Tehty Brysselissä 17 päivänä joulukuuta 2002.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen

KOMISSION PÄÄTÖS,**tehty 16 päivänä heinäkuuta 2003,****EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta
(Asia COMP/38.369 – T-Mobile Deutschland / O2 Germany: Network Sharing Rahmenvertrag)***(tiedoksiannettu numerolla K(2003) 2432)***(Ainoastaan saksankielinen teksti on todistusvoimainen)****(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)**

(2004/207/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen,

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen⁽¹⁾, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna annetulla asetuksella (EY) N:o 1/2003⁽²⁾, ja erityisesti sen 2, 6 ja 8 artiklan,

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 2002 asetuksen N:o 17/2 ja 4 artiklan mukaisesti jätetyn puuttumattomuustodistushakemuksen ja ilmoituksen poikkeusluvan saamiseksi,

ottaa huomioon asetuksen N:o 17/19 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 21 olevan 3 artiklan mukaisesti julkaistun yhteenvedon hakemuksesta ja ilmoituksesta⁽³⁾,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoo-antavaa komiteaa,

ottaa huomioon kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan loppukertomuksen⁽⁴⁾,

sekä katsoo seuraavaa:

1. JOHDANTO

- (1) Helmikuun 6 päivänä 2002 T-Mobile Deutschland GmbH (jäljempänä 'T-Mobile') ja O2 Germany & Co

OHG (jäljempänä 'O2 Germany') (entinen VIAG Interkom GmbH) ilmoittivat komissiolle 20 päivänä syyskuuta 2001 tehdystä puitesopimuksesta (jäljempänä 'sopimus'), joka koskee infrastruktuurin yhteiskäyttöä ja kansallisia verkkovierailuja kolmannen sukupolven GSM-matkaviestinnässä (jäljempänä '3G') Saksan markkinoilla. Ilmoituksessaan T-Mobile ja O2 Germany (jäljempänä 'sopimuspuolet') ovat pyytäneet joko EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaista puuttumattomuustodistusta tai EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta⁽⁵⁾.

- (2) Helmikuussa 2002 komissio julkaisi ensimmäisen tiedonannon, jossa tehtiin yhteenvedo ilmoitetusta sopimuksesta ja kehoitettiin kolmansia osapuolia esittämään huomautuksensa⁽⁶⁾. Tämän jälkeen komissio julkaisi elokuussa 2002 asetuksen N:o 17/62/19 artiklan 3 kohdan mukaisen tiedonannon, jossa esitettiin komission alustava kanta ja annettiin kolmansille osapuolille mahdollisuus esittää huomautuksensa ehdotetusta myönteisestä lähestymistavasta⁽⁷⁾. Helmikuussa 2003 kuultiin vielä niitä kolmansia osapuolia, jotka olivat lähettäneet huomautuksia asetuksen N:o 17/62/19 artiklan 3 kohdan mukaisen tiedonannon johdosta, koska ilmoitettuun sopimukseen oli tehty eräitä muutoksia. Tämä päätös on viimeinen vaihe komission päätöksentekomenetelyssä.

(1) EYVL 13, 21.1.1962, s. 204.

(2) EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1.

(3) EYVL C 189, 9.8.2002, s. 22.

(4) EYVL C 64, 12.3.2004.

(5) Komissio on myös saanut O2 UK Limited -yhtiöltä (entinen BT Cellnet Limited) ja BT 3G Limited -yhtiöltä sekä T-Mobile UK:lta (entinen One2One Personal Communications Limited) tähän asiaan liittyvän, 6 päivänä helmikuuta 2002 päivätyn ilmoituksen, joka koskee kahdenvälistä sopimusta 3G-verkon käyttöönotosta ja 3G-verkkovierailuista Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Komissio käsittelee kyseisen sopimuksen erikseen (asia COMP/38.370 – UK Network Sharing Agreement); päätös tehtiin 30 päivänä huhtikuuta 2003.

(6) EYVL C 53, 28.2.2002, s. 18.

(7) EYVL C 189, 9.8.2002, s. 22.

2. SOPIMUSPUOLET

- (3) T-Mobile on GSM-standardeja käyttävä digitaalisen matkaviestinnän verkko- ja palveluoperaattori Saksassa. T-Mobile tarjoaa GSM-palveluja Saksassa GSM 900 -toimiluvalla, ja sille myönnettiin UMTS-toimilupa (Universal Mobile Telecommunications System) Saksassa elokuussa 2000⁽⁸⁾. Sen omistaa kokonaan T-Mobile International AG, joka puolestaan on kiinteän verkon vakiintuneen operaattorin Deutsche Telekom AG:n (jäljempänä 'DTAG') kokonaan omistama tytäryhtiö.
- (4) T-Mobile International AG on matkaviestinnän alalla toimiva kansainvälinen holdingyhtiö. Sen tärkeimmät tytäryhtiöt ylläpitävät verkkoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (T-Mobile (UK) Limited, T-Motion, Virgin Mobile), Itävallassa, Tšekissä ja Yhdysvalloissa. T-Mobile International AG:llä on myös tytäryhtiöitä, jotka toimivat Alankomaissa, Venäjällä ja Puolassa. Tilikaudella 2001 DTAG:n maailmanlaajuinen liikevaihto oli 48,3 miljardia euroa ja T-Mobile International AG:n maailmanlaajuinen liikevaihto oli 14,6 miljardia euroa.
- (5) Myös O2 Germany ylläpitää digitaalisia matkaviestintäverkkoja ja -palveluja Saksassa, jonka markkinoille se tuli neljäntenä neljästä operaattorista vuonna 1997 saamallaan GSM 1800 -toimiluvalla, ja sille myönnettiin UMTS-toimilupa elokuussa 2000. O2 Germanyn omistaa kokonaan mmO2 plc, entinen BT Cellnet Limited, joka oli aiemmin British Telecommunications plc:n hallinnassa. Tytäryhtiöidensä kautta mmO2 ylläpitää verkkoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (O2 UK), Saksassa (VIAG, jonka uusi nimi on O2 Germany), Irlannissa (Digifone, jonka uusi nimi on O2 Ireland) ja Mansaarella (Manx Telecom). Maaliskuun 31 päivänä 2002 päättyneellä tilikaudella mmO2-konsernin liikevaihto oli 4,3 miljardia puntaa (noin 6,7 miljardia euroa).

3. OIKEUDELLISET SEIKAT JA TOSISEIKAT

3.1 Kolmannen sukupolven matkaviestinnän kehitys EU:ssa

- (6) Ensimmäisen sukupolven matkaviestintäjärjestelmät (1G) perustuivat Euroopassa analogiseen tekniikkaan. Tätä seurasivat 1990-luvun alussa toisen sukupolven järjestelmät (2G), joissa käytettiin digitaalitekniikkaa, eli GSM 900 -standardia (European Global System for Mobile Communications) ja DCS 1800 -standardia (ns. Personal Communications Networks eli PCN-palvelut). Sekä GSM 900- että DCS 1800 -palveluja kutsutaan

nykyisin yleisesti GSM-palveluiksi. Vakiomuotoinen GSM-viestintä on piirikytkentäistä, jolla tarkoitetaan sitä, että kussakin puhelussa verkon kahden viestivän pisteen välille luodaan oma fyysinen kanava, joka on varattu puhelun yksinomaiseen käyttöön sen keston ajan. GSM-järjestelmissä tiedonsiirtonopeus on 9,6–11,4 kbit/s (kilobittiä sekunnissa) tai pakattuna 14 kbit/s; tämä mahdollistaa perustason puheensirto- ja lyhytsanoma- ja tekstiviestit, sähköpostin ja piirikytkentäisen datasiirron.

- (7) Kehitteillä on parannettu 2,5G-viestintätekniikka, jossa käytetään tehokkaampaa pakettivälitteistä viestintäadatan lähettämiseksi paketteina määrakohteisiin (eri reitien kautta) tarvitsematta varata omaa siirtokanavaa (eli radiotaajuuksia käytetään vain silloin, kun käyttäjät todella lähettävät tai vastaanottavat dataa). Tarkoituksena on tarjota laajempi palveluvalikoima, johon kuuluvat matkaviestinteen kautta kulkeva sähköposti, visuaalinen viestintä, multimediatelevisiointi ja sijaintiperusteiset palvelut. General Packet Radio Service (GPRS) on yksi tärkeimmistä 2,5G-tekniikoista, joka mahdollistaa jatkuvasti auki olevan yhteyden, suuremman kapasiteetin ja pakettivälitteiset datapalvelut. GPRS-tiedonsiirtonopeudet vaihtelevat 30 kilobitistä sekunnissa 40 kilobittiin sekunnissa ja EDGE-tekniikalla 80 kilobitistä sekunnissa 130 kilobittiin sekunnissa käyttötilanteesta riippuen. Tämä mahdollistaa esimerkiksi perustason Internet-yhteyden matkaviestimen kautta, radiopuhelintoiminnot ja sijaintiperusteiset palvelut⁽⁹⁾.
- (8) Tällä hetkellä markkinoille kehitetään kolmannen sukupolven (3G) matkaviestintekniikkaa, -sovelluksia ja -palveluja⁽¹⁰⁾. 3G-järjestelmät perustuvat 2,5G-tekniikkaan, ja niissä yhdistyvät pakettivälitteinen ja piirikytkentäinen tiedonsiirto. Tässä järjestelmässä on teknisesti mahdollista saavuttaa tiedonsiirtonopeus, joka on 144 kbit/s, ja myöhemmin nopeuksien oletetaan käytännössä kasvavan enintään 384 kilobittiin sekunnissa⁽¹¹⁾. 3G-palvelut perustuvat matkaviestintäjärjestelmiin, joiden välityksellä voidaan tarjota erityisesti innovatiivisia multimediatelevisiointipalveluja paremmin kuin GSM:n tapaisten toisen sukupolven järjestelmien välityksellä ja joissa voidaan käyttää sekä maanpäällisiä että satelliittiperusteisia osia⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Elokussa 2000 Saksan hallitus myönsi taajuushuutokauppamekaniikan päätteenä kuusi 3G-toimilupaa, joista maksettiin 50,8 miljardia euroa. Toimiluvat myönnettiin seuraaville yhtiöille: T-Mobil, Vodafone-Mannesmann, E-Plus, Viag Interkom Group, Group 3G ja Mobilcom multimedia. Sekä Group 3G että Mobilcom multimedia ovat lopettaneet 3G-toimintansa eikä ole selvää, myönnetäänkö niiden saamat taajuudet uudelleen 3G-toimintaan.

⁽⁹⁾ Muita vähemmän käytettyjä tekniikoita ovat WAP (Wireless Application Protocol), HSCSD (High-speed circuit switched data) ja EDGE (Enhanced Data GSM Environment).

⁽¹⁰⁾ UMTS (Universal Mobile Telecommunications System) on yksi tärkeimmistä uusista kolmannen sukupolven (3G) matkaviestintäjärjestelmistä, joita kehitellään Kansainvälisen teleliiton (ITU) hankkeessa nimeltä IMT-2000.

⁽¹¹⁾ Tarkka siirtonopeus riippuu useista tekijöistä, kuten puhelun ajasta ja paikasta, solussa olevien käyttäjien määrästä ja käytetyistä sovelluksista, sillä käytettävissä oleva siirtokapasiteetti jaetaan eri käyttäjien ja sovellusten kesken.

⁽¹²⁾ "Kolmannen sukupolven matkaviestinnän käyttöönotto Euroopan unionissa: Nykytilanne ja tulevat toimet", KOM(2001) 141 lopullinen (20.3.2001).

- (9) Kolmannen sukupolven matkaviestinnän ja langattoman viestinnän järjestelmän (UMTS) koordinoitua käyttöä Euroopan yhteisössä 14 päivänä joulukuuta 1998 tehdyn Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 128/1999/EY (jäljempänä 'UMTS-päätös')⁽¹³⁾ liitteessä I vahvistetaan ominaisuudet, joita UMTS:n on pystyttävä tukemaan. Näitä ovat:
- multimediavalmiudet, täyttä liikkuvuutta ja rajoitettua liikkuvuutta tukevat sovellukset eri maantieteellisillä alueilla yli sen, mihin 2G-järjestelmät pystyvät;
 - tehokas pääsy Internetiin, organisaatioiden sisäisiin verkkoihin (Intranet) ja muihin Internet-yhteyksiantäntöön (IP) perustuviin palveluihin;
 - korkealaatuinen puheensiirto, joka vastaa kiinteiden verkkojen laatutasoa;
 - palvelujen siirrettävyys 3G-ympäristöjen kesken; ja
 - kyky toimia saumattomasti koko ympäristössä, mukaan lukien täydet verkkovierailumahdollisuudet GSM-verkoissa sekä UMTS-verkkojen maanpäällisten ja satelliittivälitteisten osien välillä. Koska 3G-verkot ja -palvelut eivät ole vielä täysimääräisesti käytettävissä, on mahdotonta antaa luotettavaa luetteloja palveluista. Esimerkkejä oletetuista palveluista ovat kuitenkin videoneuvottelut, videopuhelin/posti, kehittynyt autonavigointi, digitaalisia kuvastoja hyödyntävä verkkokauppa ja erilaiset yritysten väliset (B2B) sovellukset⁽¹⁴⁾.
- (10) 3G:n kehitys EU:ssa perustuu yhteiseen teknologiseen perustaan (yleismaailmallinen matkaviestintäjärjestelmä, UMTS), radiotaajuuksien käytön yhdenmukaistamiseen ja yhdenmukaisen sääntely-ympäristön määrittelyyn. Nämä yhdenmukaistamistavoitteet saavutettiin osittain 10 päivänä huhtikuuta 1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston yleisellä Direktiivillä 97/13/EY telepalvelualan yleisten valtuutusten ja yksittäisten toimilupien yhteisistä puitteista⁽¹⁵⁾. Sitä seurasi edellä mainittu (johdanto-osan 9 kappale), vuoden 1998 lopussa tehty päätös kolmannen sukupolven matkaviestinnän ja langattoman viestinnän järjestelmän (UMTS) koordinoitua käyttöä Euroopan yhteisössä⁽¹⁶⁾. Siinä jäsenvaltiot velvoitettiin mahdollistamaan UMTS-palvelujen käyttöönotto alueellaan 1 päivään tammikuuta 2002 mennessä ja painotettiin Euroopan telehallintojen neuvottelukunnan (CEPT) ja Euroopan telealan standardointilaitoksen (ETSI) kaltaisten teknisten elinten osuutta taajuuksien käytön yhdenmukaistamisessa ja yhteisen ja avoimen standardin edistämiseksi yhteensopivien UMTS-palvelujen tarjoamiseksi koko Euroopassa.
- (11) Komissio puolestaan julkaisi maaliskuussa 2001 tiedonannon, joka käsitteli nykytilannetta ja tulevia toimia kolmannen sukupolven matkaviestinnän käyttöönottamiseksi EU:ssa⁽¹⁷⁾. Tässä tiedonannossa huomioidaan televiestintäoperaattorien hankala rahoitustilanne kaikkialla EU:ssa sekä käyttöönottoon liittyvät suuret infrastruktuuri-investointikustannukset, jotka yhdessä saavat operaattorit tekemään infrastruktuurin yhteiskäyttöjärjestelyjä. Tiedonannossa päätellään, että taloudellista hyötyä tuottavaa verkkoinfrastruktuurin yhteiskäyttöä on periaatteessa syytä edistää edellyttäen, että kilpailusääntöjä ja muuta asiaan liittyvää yhteisön oikeutta noudatetaan⁽¹⁸⁾. 11 päivänä kesäkuuta 2002 julkaisussa seurantatiedonannossa 'Kohti kolmannen sukupolven matkaviestinnän toteuttamista'⁽¹⁹⁾ komissio korostaa jatkavansa työtä kansallisten hallintojen kanssa parhaiden toimintatapojen määrittelemiseksi verkkojen yhteiskäytössä. Komissio julkaisi 11 päivänä helmikuuta 2003 tiedonannon 'Sähköinen viestintä: tie osaamista-louteen'⁽²⁰⁾.

3.2 Verkon yhteiskäyttö ja kansalliset verkkovierailut

- (12) 3G-verkon yhteiskäyttö voidaan toteuttaa useilla eri tasoilla ja siihen liittyvän yhteistyön määrä voi vaihdella. Operaattorin säilyttämän riippumattomuuden aste riippuu siitä, mitkä verkon osat ovat yhteiskäytössä, ja sen jäljellä olevasta kyvystä asentaa erillisiä osia (suunnittelun vapaus). Sopimuspuolten verkon yhteiskäyttöä koskevan sopimuksen kannalta merkittävä peruserottelu on radioliityntäverkon (radio access network, RAN) ja runkoverkon välinen ero.

3.2.1 RAN

- (13) RAN käsittää mastojen ja antennien sijoituspaikat, paikalliset tukilaitekaapit (site support cabinet, SSC) ja virtalähteen sekä antennit, yhdistimet ja siirtoyhteydet, Node B:t eli tukiasemat, jotka vastaanottavat ja lähettävät dataa taajuuksilla ja ohjaavat yksittäistä verkon solua, ja radioverkko-ohjaimet (radio network controller, RNC), joista kukin ohjaa useaa Node B -tukiasemaa ja on yhteydessä runkoverkkoon.

3.2.2 Runkoverkko

- (14) Runkoverkko on verkon älykäs osa, joka koostuu matkapuhelinkeskuksista (mobile switching centre, MSC), erilaisista tukisolmuista, palvelualustoista, asiakkaiden kotirekistereistä sekä käyttö- ja kunnossapitokeskuksista. Se on liitetty kiinteisiin ISDN- (digitaalinen monipalveluverkko) ja Internet-verkkoihin (ks. kuvio 1).

⁽¹³⁾ EYVL L 17, 22.1.1999, s. 1.

⁽¹⁴⁾ Vrt. <http://www.umts-forum.org>.

⁽¹⁵⁾ EYVL L 117, 7.5.1997, s. 15. Tässä direktiivissä säädetään menettelyistä, joilla myönnetään valtuudet televiestintäpalvelujen tarjoamista varten, ja tällaisiin valtuuksiin liittyvistä ehdoista.

⁽¹⁶⁾ UMTS-päätös, ks. alaviite 13.

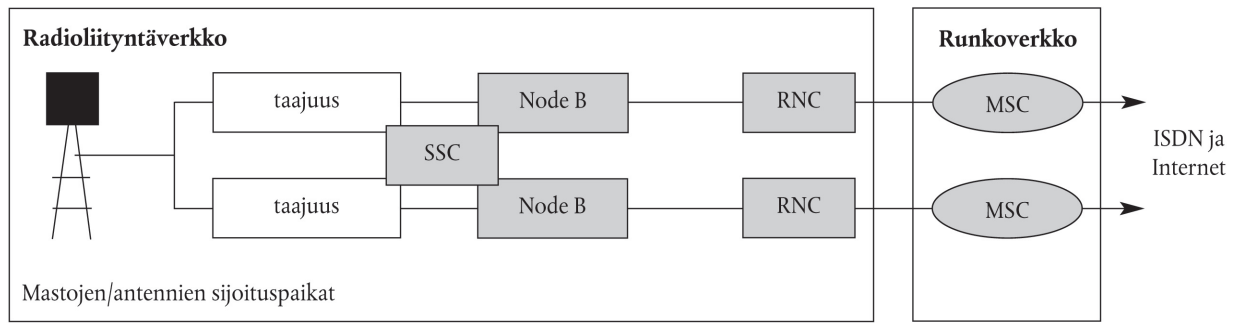
⁽¹⁷⁾ KOM(2001) 141 lopullinen (20.3.2001), ks. alaviite 12 edellä.

⁽¹⁸⁾ Edellä mainitun tiedonannon 4.3 kohta.

⁽¹⁹⁾ KOM(2002) 301 lopullinen (11.6.2002).

⁽²⁰⁾ KOM(2003) 65 lopullinen (11.2.2003).

Kuva 1: UMTS-verkko

(15) Verkon yhteiskäytön kohteet voidaan erotella kasvavan yhteiskäyttöasteen mukaisessa järjestyksessä:

- laitteistopaikat, joiden yhteiskäyttö vaihtelee yksittäisten mastopaikkojen yhteiskäytöstä koko laitteistoverkoston yhteiskäyttöön (joka vaatii yhdenmukaista verkkorakennetta) ja voi kattaa tukilaitteiston kuten tukilaittekaapit (SSC);
- tukiasemat (Node B) ja antennit;
- radioverkko-ohjaimet (RNC);
- runkoverkot, mukaan lukien matkapuhelinkeskukset (MSC) ja erilaiset tietokannat;
- taajuudet.

(16) Kansallisissa verkkovierailuissa puolestaan yhteistyössä olevilla operaattoreilla ei ole sinänsä mitään verkon osia yhteiskäytössä, vaan ne vain käyttävät toistensa verkkoa palvelujen tarjoamiseen omille asiakkailleen.

(17) Ilmoituksessaan sopimuspuolet käyttävät termiä ”laajennettu laitteistopaikkojen yhteiskäyttö” laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin yhteiskäytöstä, joka ulottuu Node B- ja RNC-tasolle mutta ei sisällä näitä osia (johdanto-osan 15a kappale). Termillä ”RAN:n yhteiskäyttö” ne tarkoittavat koko radioliityntäverkon yhteiskäyttöä, joka sisältää Node B:t ja RNC:t (johdanto-osan 15a, b ja c kappale). Sopimuspuolet eivät suunnittele runkoverkkojensa tai taajuuksiensa yhteiskäyttöä, mutta niiden sopimus (sellaisena kuin se on muutettuna) kattaa O2 Germanyn kansalliset verkkovierailut T-Mobilien verkossa 50 prosentin kattavuusalueella sekä vastavuoroiset verkkovierailut 50 prosentin kattavuusalueiden ulkopuolella.

3.3 Kansallinen sääntelykehys

(18) Yhteisön oikeuden lisäksi verkkoinfrastruktuurin yhteiskäytössä on otettava huomioon sovellettavat kansalliset

toimilupien myöntämis- ja sääntelyvaatimukset⁽²¹⁾. Sekä Saksan yleisessä kansallisessa sääntelykehysessä että sopimuspuolten 3G-toimilupien ehtoissa asetetaan rajoituksia verkon yhteiskäytölle. Niitä ovat muun muassa seuraavat:

- verkon toteutusvaatimukset, jotka koskevat erityiseen aikatauluun sidottua tosiasiallista kattavuutta, muun muassa vaatimus 25 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2003 loppuun mennessä ja 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2005 loppuun mennessä; tätä vaatimusta ei voida täyttää kansallisin verkkovierailuin mutta kylläkin infrastruktuurin yhteiskäytöllä⁽²²⁾;
- yleiset velvoitteet, joita kaavoitusrajoitukset ja ympäristönäkökohdat aiheuttavat esimerkiksi laitteistopaikkojen ja antennien yhteiskäytön osalta;
- sallittua verkon yhteiskäyttöä koskevat rajoitukset, jotka liittyvät esimerkiksi älyverkkopalvelujen ja arkaluonteisten asiakastietojen yhteiskäyttöön.

⁽²¹⁾ Eräät EU:n kansalliset sääntelyviranomaiset ovat antaneet ohjeita edellytyksistä, joilla infrastruktuurin yhteiskäyttö olisi kansallisten toimilupien myöntämis- ja sääntelyvaatimusten mukaista. Saksassa Regulierungsbehörde für Telekommunikation und Post (RegTP) julkaisi tulkintansa UMTS-toimilupien myöntämisehdoista (Interpretation of the UMTS Award Conditions in light of more recent technological advance), RegTP (6.6.2001), saatavilla osoitteesta www.regtp.de. Toukokuussa 2001 Yhdistyneen kuningaskunnan televiestinnän kansallinen sääntelyviranomainen Oftel julkaisi tiedotteen 3G-matkaviestintäinfrastruktuurin yhteiskäytöstä Yhdistyneessä kuningaskunnassa (3G mobile infrastructure sharing in the UK), saatavilla osoitteesta <http://www.of-tel.gov.uk/publications/mobile/infrashare0501.htm>. Alankomaiden ja Ranskan kansalliset sääntelyviranomaiset ovat julkaisseet vastaavia ohjeasiakirjoja, jotka ovat saatavilla niiden Internet-sivustoilta osoitteista http://www.opta.nl/download/concept_notitie_nma_vw_opta_ums_netwerken_190701.pdf ja <http://www.art-telecom.fr/dossiers/umts/partage-infras.htm>.

⁽²²⁾ Julkisen kuulemisen jälkeen RegTP määrittelee vähimmäisiirtonopeuden, joka tarvitaan kattavuusvelvoitteen täyttämiseksi. 3G-palvelujen teknisten määräysten mukaisesti nopeuden odotetaan olevan noin 144 kbit/s tai enemmän.

- (19) Kansallinen televiestinnän sääntelyviranomaisen, jonka vastuualueeseen ilmoitettu sopimus kuuluu, on Saksan posti- ja telealan sääntelyviranomaisen (Regulierungsbehörde für Telekommunikation und Post, RegTP). RegTP julkaisi kesäkuussa 2001 yleiset ohjeet, joissa se suhtautui myönteisesti infrastruktuurin yhteiskäyttöön edellyttäen, että tietyt ehdot täyttyvät ⁽²³⁾.
- (20) RegTP sulki erityisesti pois runkoverkon yhteiskäytön ja taajuuksien yhdistämisen, mutta salli laitteistopaikkojen, mastojen, antennien, kaapeleiden ja yhdistimien sekä tukilaittekaappien ja loogisesti erillisten Node B -tukiasemien sekä radioverkko-ohjainten ⁽²⁴⁾ yhteiskäytön edellyttäen, että:
- jokainen toimiluvan haltija ohjaa itsenäisesti omia loogisia Node B -tukiasemiaan tai radioverkko-ohjaimiaan;
 - tietoja (kuten asiakastietoja) ei vaihdeta enempää kuin tekniset toimenpiteet vaativat;
 - käyttö- ja kunnossapitokeskukset ovat erilliset;
 - ylimääräisiä omia Node B -tukiasemia tai omia radioverkko-ohjaimia voidaan käyttää suunnittelun itsenäisyyden takaamiseksi, ja operaattorin omat, ainoastaan sen itse käyttämät Node B -tukiasemat ovat liitettynä sen omiin loogisiin radioverkko-ohjaimiin;
 - kattavuusalueille ei ole alueellista jakoa, joka estäisi verkko- ja kattavuusalueiden päällekkäisyyden; toisin sanoen osapuolet eivät saa sopia kattavansa ainoastaan toisistaan erillisiä maantieteellisiä alueita ja turvautuvansa verkkovierailuihin toistensa verkoissa niillä alueilla, joita niiden oma verkko ei kata.
- (21) Joulukuun 7 päivänä 2001 RegTP totesi sopimuspuolten puitesopimuksen näiden sääntelyrajoitusten mukaiseksi edellyttäen, että sopimuspuolet noudattavat vaatimuksia Node B -tukiasemien ja radioverkko-ohjainten loogisesti itsenäisestä ohjauksesta. Lisäksi RegTP:n hyväksynnän edellytyksenä olivat selontekovelvoitteet, jotka koskevat yhteiskäytössä olevan infrastruktuurin maantieteellistä jakautumista ja sitä, että sopimuspuolet täyttävät omat velvoitteensa 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta ⁽²⁵⁾.
- (22) Jollei yhteisön oikeuden ensisijaisuutta koskevasta periaatteesta muuta johdu, kansallista sääntelykehystä ja EU:n kilpailusääntöjä sovelletaan rinnakkain ja kumulatiivisesti. Kansalliset säännöt eivät saa olla ristiriidassa EU:n kilpailusääntöjen kanssa, eikä kansallisten sääntöjen ja asetusten mukaisuus saa vaikuttaa EU:n kilpailus-

ääntöjen mukaisen arvioinnin tulokseen. Näin ollen ilmoitetusta sopimuksesta on tarpeen tehdä täydellinen EU:n kilpailusääntöjen mukainen arvio.

4. SOPIMUS

- (23) Syyskuun 20 päivänä 2001 sopimuspuolet tekivät ilmoitetun sopimuksen, toisin sanoen puitesopimuksen, jossa määriteltiin niiden Saksan 3G-infrastruktuuriyhteistyön keskeiset ehdot. Sopimuspuolet ovat muuttaneet sopimusta erityisesti verkkovierailujen osalta. Sopimus vaikuttaa suoraan sopimuspuolten asemaan Saksan markkinoilla i) digitaalisten matkaviestintäpalvelujen laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin osalta ja ii) tukkupalveluna tarjottavien kansallisten 3G-verkkovierailujen osalta. Sopimus vaikuttaa mahdollisesti myös näihin markkinoihin liittyviin markkinoihin.
- (24) Muutetun sopimuksen tavoitteita ovat pääomainvestointien tehostaminen ja säästöjen saavuttaminen toimintamenoissa, mikä parantaa sopimuspuolten rahoitustilannetta edistämällä niiden markkinoille asettumista, maantieteellisen kattavuuden laajentaminen kuitenkin ympäristövaikutuksia rajoittaen sekä 3G-verkkoinfrastruktuurin käyttöönoton nopeuttaminen ja 3G-palvelujen aikainen käyttöönotto. Sopimuksen mukaan sopimuspuolet tekevät yhteistyötä seuraavissa muodoissa:
- Laajennettu laitteistopaikkojen yhteiskäyttö: laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin osien, kuten mastopaikkojen, tukilaittekaappien ja virtalähteen, sekä mahdollisesti antennien, yhdistimien ja siirtoyhteyksien molemminpuolinen yhteiskäyttö riittävän suurella maantieteellisellä alueella, jotta kumpikin sopimuspuoli pystyy täyttämään velvoitteensa säädetyn 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2005 loppuun mennessä;
 - Radioliityntäverkon (RAN) yhteiskäyttö: Node B -tukiasemien (jotka vastaanottavat ja lähettävät dataa taajuuksilla ja ohjaavat yksittäistä verkon solua) ja radioverkko-ohjainten (RNC), joista kukin ohjaa useaa tällaista Node B -tukiasemaa ja on yhteydessä runkoverkkoon, molemminpuolinen yhteiskäyttö;
 - Kansalliset verkkovierailut: O2 Germany tekee verkkovierailuja T-Mobilen verkossa – mutta ei päinvastoin – alueella, jota koskee O2 Germanyn velvollisuus kattaa 50 prosentin väestöosuus, 1 päivän tammikuuta 2003 ja 31 päivän joulukuuta 2005 välisenä aikana, ottaen huomioon 4.3.1 kohdassa asetetut rajoitukset. Siltä Saksan osalta, joka on 50 prosentin kattavuusalueen ulkopuolella, vastavuoroisista kansallisista verkkovierailuista sovietaan sopimuksen voimassaolon ajaksi.
- (25) Sopimuspuolet ylläpitävät erillisiä runkoverkkoja ja palvelutarjontaa eivätkä harjoita taajuuksiensa yhteiskäyttöä. Sopimus ei ole yksinomainen, sillä molemmat sopimuspuolet voivat sopia laajennetusta laitteistopaikkojen yhteiskäytöstä, RAN:n yhteiskäytöstä ja kansallisista verkkovierailuista kolmansien osapuolten kanssa (kohta 1.3). Sopimuksen keskeisiä määräyksiä selostetaan yksityiskohtaisemmin seuraavassa.

⁽²³⁾ RegTP (6. kesäkuuta 2001), saatavissa Internet-osoitteessa www.regtp.de.

⁽²⁴⁾ ”Loogisesti erillinen” merkitsee, että sama fyysinen verkon osa voi ohjelmointinsa ansiosta suorittaa loogisesti erillisiä toimenpiteitä kummallekin verkolle ikään kuin siinä olisi kaksi erillistä Node B -tukiasemaa tai radioverkko-ohjainta.

⁽²⁵⁾ RegTP:n kirje Euroopan komissiolle 7 päivänä joulukuuta 2001.

4.1 Laajennettu laitteistopaikkojen yhteiskäyttö

- (26) Kumpikin sopimuspuoli rakentaa oman verkkoinfrastruktuurinsa, mutta tekee yhteistyötä "laajennetun laitteistopaikkojen yhteiskäytön" muodossa alueella, joka vastaa niiden toimilupaan liittyviä veloitteita 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2005 loppuun mennessä. Sopimuksen mukaan "laajennettu laitteistopaikkojen yhteiskäyttö" merkitsee yhteisten tukilaittekaappien (SSC) ja virtalähteen sekä mahdollisesti antennien, yhdistimien ja siirtoyhteyksien yhteiskäyttöä.
- (27) Sopimuksessa määritellään säännöt niiden laitteistopaikkojen määrittämiseksi, joista voidaan tehdä yhteiskäyttöjärjestelyjä. Kohdassa 2.1 määrätään, että ensiksi kumpikin sopimuspuoli laatii itsenäisesti omat käyttöönotto-suunnitelmansa ja että seuraavaksi suunnitelmat jaetaan [...]*(²⁶) suunnittelujaksoihin, joista ilmenevät alueet, joita T-Mobile ja O2 Germany aikovat kumpikin tahollaan kehittää. Maantieteellisiä alueita, joita sopimuspuolet pitävät merkityksellisinä oman verkkonsa toteuttamiselle, verrataan määrääjoihin, ja päällekkäiset osat voidaan määritellä infrastruktuurin yhteiskäyttöalueiksi. Sopimuspuolten omat paikalliset teknisen tason toimipisteet määrittävät, mitkä laitteistopaikat olisi otettava laajennettuun yhteiskäyttöön kustannussäästöjen maksimoimiseksi.
- (28) Kohdassa 3.2 määrätään erityisesti, että sopimuspuolet eivät voi yhteisesti omistaa eivätkä hallita laajennetun laitteistopaikkojen yhteiskäytön piiriin kuuluvia osia. Sopimuspuolen, jonka omistuksessa tai hallinnassa kyseiset laitteistopaikkojen yhteiskäytön piiriin kuuluvat osat ovat, on kuitenkin annettava toisen sopimuspuolen käyttöä niitä. Kohdan 3.3 mukaan laitteistopaikkoja koskevassa kahdenvälisessä puitesopimuksessa, joka on vielä tekemättä, määritellään kanta yhteiskäytössä olevien laitteistopaikkojen yhteiseen ja hyötyä tuottavaan käyttöön sekä kustannusten (hinnan) sääntelyyn. T-Mobile on tällä välin siirtänyt laitteistopaikkojen omistuksen vastaperustetulle, erilliselle yritykselle nimeltä Deutsche Funkturm GmbH, joka ei ole vielä neuvotellut puitesopimuksen ehtoja O2 Germanyn kanssa. Koska tätä sopimusta ei ole vielä tehty eikä komissio ole saanut yksityiskohtaisia tietoja sen ehdoista, komissio pidättää itsellään mahdollisuuden esittää kantansa sopimukseen, joka ei kuitenkaan kuulu tämän päätöksen piiriin.
- (29) Sopimus sisältää myös luottamuksellisten tietojen vaihtoon liittyviä takeita. Kohdassa 2.6 määrätään, että ainoastaan laajennetun laitteistopaikkojen yhteiskäytön tekniseen toteuttamiseen tarvittavia tietoja voidaan vaihtaa. Sopimuksen nojalla muita tietoja, varsinkaan kaupallisesti arkaluonteisia asiakastietoja, ei voida vaihtaa.

(²⁶) Tekstiin on tehty muutoksia tietojen luottamuksellisuuden säilyttämiseksi; nämä osat ovat hakasuluissa ja merkitty tähdellä.

4.2 Radioliityntäverkkojen yhteiskäyttö

- (30) Sopimuksen jaksossa 4 käsitellään radioliityntäverkkojen yhteiskäytön muodossa tapahtuvaa yhteistyötä. Sopimuksen mukaan RAN:n yhteiskäyttöön voi sisältyä lisäksi yhteisten fyysisten Node B -tukiasemien ja yhteisten fyysisten radioverkko-ohjainten (RNC) yhteiskäyttö (RegTP:n asettamien puitteiden noudattamiseksi Node B -tukiasemien ja radioverkko-ohjainten olisi oltava loogisesti erillisiä). Kohdassa 4.1 määrätään, että sopimuspuolten on tehtävä RAN:n yhteiskäytöstä toteutettavuustutkimus 30 päivä kesäkuuta 2002 mennessä. Toteutettavuustutkimuksen perusteella sopimuspuolet ovat toistaiseksi päättäneet, että ne eivät harjoita RAN:n yhteiskäyttöä, mutta voivat harkita asiaa uudestaan tulevaisuudessa. Kohdassa 4.2 määrätään, että jos RAN:n yhteiskäyttö on toteutettavissa, sopimuspuolet tekevät sen toteutusta sääntelevän sopimuksen mahdollisimman pian. Koska tällaista sopimusta ei vielä ole, komissio pidättää itsellään mahdollisuuden esittää myöhemmin kantansa asiasta, joka ei kuitenkaan kuulu tämän päätöksen piiriin.

4.3 Kansalliset verkkovierailut

- (31) Kansallisista verkkovierailuista määrätään sopimuksen luvussa 3 (jaksot 5–11), sellaisena kuin sopimus on muutettuna 20 päivänä syyskuuta 2002, 22 päivänä tammikuuta 2003 ja 21 päivänä toukokuuta 2003.

4.3.1 O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilen verkossa 50 prosentin kattavuusalueella

- (32) Tammikuun 22 päivänä 2003 tehdyllä muutoksella 20 päivänä syyskuuta 2001 tehtyyn sopimukseen sopimuspuolet sopivat, että T-Mobile tarjoaa O2 Germanylle (mutta ei päinvastoin) kansallisia verkkovierailuja alueella, jonka on katettava 50 prosenttia väestöstä, 1 päivän tammikuuta 2003 ja 31 päivän joulukuuta 2008 välisenä aikana. Tästä verkkovierailuoikeudesta 50 prosentin kattavuusalueella O2 Germany maksaa [...]*(ks. jakso 4.3.2 jäljempänä).
- (33) Komission kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen sopimuspuolet sopivat rajoittavansa verkkovierailut alueella, jota koskee vaatimus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta, määrään, joka on ehdottoman välttämätön. Näin ollen ne ovat määritelleet kolme erillistä aluetta (alueet 1, 2 ja 3) 50 prosentin kattavuusalueella, jolla verkkovierailut lakkaavat vähitellen sovitun aikataulun mukaisesti, kun O2 Germany saavuttaa sellaisen verkon laadun ja kattavuuden, jonka ansiosta se voi kilpailla tehokkaasti muiden toimiluvan saaneiden verkkooperaattorien kanssa. Sopimuspuolet ovat muuttaneet sopimusta vastaavasti 21 päivänä toukokuuta 2003.

- (34) Alueet, joilla verkkovierailut lakkaavat sovitun aikataulun mukaisesti, ovat seuraavat:
- Alue 1 koostuu [pääasiallisista kaupunki-]* alueista, jotka kattavat noin [...] * Saksan väestöstä ja joilla O2 Germany sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2005 ⁽²⁷⁾;
 - Alue 2 koostuu [pienemmistä kaupunki- (*)] alueista [, joiden kaupallinen merkitys on toissijainen (*)], jotka kattavat lisäksi noin [...] * Saksan väestöstä ja joilla O2 Germany sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2007 ⁽²⁸⁾; ja
 - Alue 3 koostuu [pienemmistä kaupunki- (*)] alueista [, joiden kaupallinen merkitys on vähäisempi (*)], jotka kattavat [...] * Saksan väestöstä ja joilla O2 Germany sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2008 ⁽²⁹⁾.

Tästä säännöstä poiketen O2 Germany jatkaa verkkovierailuja sekä alueella 1 että alueella 2 sijaitsevilla maanlaisissa tiloissa 31 päivään joulukuuta 2008. Aikataulun mukaan O2 Germanylla on oikeus tehdä verkkovierailuja myös alueella 3 sijaitsevilla maanlaisissa tiloissa ⁽³⁰⁾ 31 päivään joulukuuta 2008.

4.3.2 Vastavuoroiset verkkovierailut 50 prosentin kattavuusalueen ulkopuolella

- (35) Sen alueen ulkopuolella, joka vaaditaan 50 prosentin väestöosuuden kattamiseksi, sopimuspuolet ovat sopineet ehdoista, jotka koskevat sekä piiriyhteyksien että pakettivälitteisten kansallisten verkkovierailujen vastavuoroisia tukkuostoja. O2 Germany sitoutuu ostamaan tietyn vähimmäismäärän tällaisia verkkovierailupalveluja T-Mobilelta. T-Mobile saa oikeuden ostaa verkkovierailupalveluja O2 Germanyilta samoin ehdoin, mutta ei ole siihen velvollinen.

⁽²⁷⁾ Alueeseen 1 kuuluvat: [...] *.

⁽²⁸⁾ Alueeseen 2 kuuluvat: [...] *.

⁽²⁹⁾ Alueeseen 3 kuuluvat: [...] *.

⁽³⁰⁾ 'Maanlaisilla tiloilla' tarkoitetaan alueilla 1, 2 ja 3 sijaitsevilla kaupungeissa tai alueilla olevia tiloja, jotka ovat osa maanalaista joukkoliikennevälinejärjestelmää (mukaan lukien rautatiet ja metro), maanlaisia ostoskeskuksia, maanlaisia pysäköintitiloja, ajoneuvoille ja jalankulkijoille tarkoitettuja tunneleita ja muita vastaavia maanlaisia tiloja sekä suoraan niiden yläpuolella olevia tiloja (maan tasalla oleva pohjakerros), mutta ainoastaan siinä tapauksessa, että maanlaisia tiloja ja pohjakerrosta ei voida teknisesti erottaa toisistaan verkkovierailujen osalta.

- (36) Sopimuksen jaksossa 5 määritellään kansallisten verkkovierailujen keskeiset periaatteet. Kohdassa 5.3 määrätään, että sopimuspuolet sopivat olevansa syrjimättä muita kansallisia tai kansainvälisiä verkkovierailukumppaneita. Lisäksi kumpikaan sopimuspuoli ei saa kohtella toisen sopimuspuolen asiakkaita epäedullisesti omiin asiakkaisiinsa verrattuna. Kohdassa 5.6 määrätään, että sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, että verkkovierailuyhteistyö ei rajoita sopimuspuolten välistä kilpailua palveluissa.

- (37) Sopimuksen jaksossa 6 käsitellään O2 Germanyn asiakkaiden kansallisia verkkovierailuja T-Mobilen 3G-verkossa. Kohdassa 6.1 määrätään, että T-Mobilen on tarjottava O2 Germanylla kansallisia verkkovierailuja tukkuperiaatteella sopimuksen voimassaoloaikana. O2 Germany on sopinut ostavansa T-Mobilelta verkkovierailupalveluja vähintään [...] * kolmen vuoden aikana 3G-verkkovierailupalvelujen käyttöönottopäivästä (kohta 6.5). Sopimuspuolet ovat toimittaneet tietoja, jotka perustuvat O2 Germanyn verkkovierailuista T-Mobilen toisen sukupolven GSM-verkossa saatuuun kokemukseen, osoittaakseen, että kyseinen vähimmäismäärä edustaa todennäköisesti hyvin pientä osaa O2 Germanyn tarpeista. Jaksossa 7 käsitellään vastaavasti T-Mobilen asiakkaiden kansallisia verkkovierailuja O2 Germanyn 3G-verkossa. Kohdassa 7.1 määrätään, että T-Mobilella on oikeus mutta ei velvollisuutta ostaa 3G-verkkovierailupalveluja O2 Germanyilta. Jos T-Mobile kuitenkin päättää ostaa kansallisia verkkovierailupalveluja O2 Germanyilta, sitä koskee sama vähimmäisostovaatimus kuin O2 Germanyta (kohta 7.4).

- (38) Sopimuksen jaksossa 8 määritellään erityiset säännöt käytönestolle. Kohdassa 8.3 määrätään, että kansallisia verkkovierailuja tarjoavalla sopimuspuolella on oikeus estää toisen sopimuspuolen tiettyjä asiakkaita käyttämästä verkkoaan. Kansallisia verkkovierailuja käyttävä sopimuspuoli voi myös estää tiettyjä omia asiakkaitaan käyttämästä toisen sopimuspuolen verkkoa. Tätä sovelletaan tapauksissa, joissa alueissa on päällekkäisyyttä. Sopimuksessa annetaan myös tietoa niiden alueiden sijainnista, joilla käyttö voidaan estää, ja olosuhteista, joissa sopimuspuolet luopuvat käytönestosta.

- (39) Sopimuksen jaksossa 10 määritellään kaksihintajärjestelmä 3G-verkkovierailuille. Siinä määrätään, että piiriyhteyksien 3G-verkkovierailujen (jotka on tarkoitettu puheensiirtoon) hinnat perustuvat T-Mobilen ja O2 Germanyn perimiin yhteenliittämisen kohdeverkkomaksumiin. Pakettivälitteisten 3G-verkkovierailujen (jotka on tarkoitettu matkaviestinnän datansiirtopalveluihin) tukkuhinnat perustuvat ["vähittäishinta miinus" -hinnoittelumalliin (*)] ⁽³¹⁾, jossa otetaan huomioon pakettivälitteisten verkkovierailujen hintojen ja kysynnän mahdollinen tuleva kehitys.

⁽³¹⁾ [...] *.

- (40) Sopimuksen jaksossa 11 määritellään erityissäännöt kansallisten verkkovierailujen kapasiteetin jälleenmyynnille kolmansille osapuolille. Kohdassa 11.1.a määritellään yleissäännöksi, että kummallakin sopimuspuolella on oikeus jälleenmyydä toisen sopimuspuolen verkkovierailukapasiteettia palveluntarjoajille. Sopimuspuolen kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen velvoitteiden ja niille myönnettyjen 3G-toimilupien ehtojen mukaisesti sopimuspuolten on tarjottava palveluntarjoajille verkko-käyttöoikeuksia⁽³²⁾. Verkkovierailukapasiteetin jälleenmyynti loppukäyttäjille puheensiirtopalveluja tarjoaville virtuaalisille matkaviestintäverkko-operaattoreille (Mobile Virtual Network Operators, MVNO)⁽³³⁾ ja muille toimiluvan saaneille verkko-operaattoreille edellyttää kuitenkin "isäntäoperaattorin" eli toisen sopimuspuolen ennakkosuostumusta.
- (41) Kohdassa 11.1.b määrätään, että sopimuspuolilla on oikeus tarjota toisen sopimuspuolen kansallisten verkkovierailujen kapasiteettia virtuaalisille matkaviestintäverkko-operaattoreille dataliikennettä varten ("data-MVNO:t") edellyttäen, että kyseiset MVNO:t eivät käytä kapasiteettia sellaisten palvelujen tarjoamiseen asiakkaille, jotka ovat asiakkaan kannalta olennaisilta osin samankaltaisia kuin päästä päähän -matkapuhelinpalvelut ("puhe-MVNO:t"). Sopimuspuolet voivat tarjota palveluntarjoajina toimiville "data-MVNO:ille" myös puheensirron verkkovierailukapasiteettia.
- (42) Lisäksi kohdassa 11.1.c määrätään, että kohdassa 11.1.b määritelty verkkovierailukapasiteetin jälleenmyynti muille toimiluvan omaaville verkko-operaattoreille tai "puhe-MVNO:ille" edellyttää toisen sopimuspuolen suostumusta. Kohdan 11.2 nojalla kohdan 11.1.c mukaista vaatimusta ennakkosuostumuksesta ei kuitenkaan sovelleta, jos MVNO:t ovat toisen sopimuspuolen konserniin kuuluvia yrityksiä, edellyttäen, että ne noudattavat puhe- ja datapalvelujen eri hinnoittelujärjestelmiä. Lisäksi, jos sopimuspuoli itse tarjoaa verkkovierailuja kolmannelle (konserniin kuulumatommalle) osapuolelle, joka on "puhe-MVNO" ja tarjoaa palveluja, jotka ovat asiakkaan kannalta olennaisilta osin samankaltaisia kuin päästä pä-

hän -matkapuhelinpalvelut kohdassa 11.1.b tarkoitettussa merkityksessä, kyseinen sopimuspuoli on kohdan 11.3 nojalla velvollinen sallimaan myös toisen sopimuspuolen tarjota saamaansa kansallisten verkkovierailujen kapasiteettia tällaisille "puhe-MVNO:ille".

4.4 Kesto

- (43) Sopimus on voimassa 31 päivään joulukuuta 2011, minkä jälkeen se uudistetaan ilman eri toimenpiteitä kahden vuoden ajaksi, jollei kumpikaan sopimuspuoli ole irtisanonut sitä kaksi vuotta ennen tehtävällä ilmoituksella.

5. MERKITYKSELLISET MARKKINAT

5.1 Johdanto

- (44) Koska sopimus on luonteeltaan ensi sijassa tekninen eikä sen tavoitteena ole rajoittaa kilpailua, on analysoitava sopimuksen vaikutusta. Se, onko sopimuksella todennäköisesti kielteisiä vaikutuksia kilpailuun, ei riipu ainoastaan sopimuksen luonteesta vaan myös sen taloudellisesta yhteydestä, kuten sopimuspuolten markkinavoimasta ja muista markkinarakenteeseen liittyvistä tekijöistä. Tämä analyysi edellyttää, että määritellään ne kahdenlaiset merkitykselliset tukkumarkkinat, joihin sopimus vaikuttaa suoraan, ja yksilöidään joukko muita (mahdollisia) tukku- ja vähittäismarkkinoita, joilla vaikutukset saattavat tuntua.
- (45) Televiestintämarkkinat voidaan yleensä jakaa tukku- ja vähittäismarkkinoihin. Tukkumarkkinat muodostuvat yleensä verkon (verkon osien) käyttöoikeuksien ja verkkopalvelujen tarjoamisesta verkko- ja palveluoperaattoreille ja vähittäismarkkinat televiestintäpalvelujen tarjoamisesta loppukäyttäjille⁽³⁴⁾. Näiden laajojen ryhmien sisällä voidaan määritellä kapeammat markkinat paitsi kyseisen palvelun ominaisuuksien mukaan ja sen mukaan, missä määrin palvelu voidaan korvata muilla palveluilla hinnan, käytön ja kuluttajien mieltymysten perusteella, myös analysoimalla kilpailuedellytyksiä ja kysynnän ja tarjonnan rakennetta⁽³⁵⁾. Kun otetaan huo-

⁽³²⁾ Palveluntarjoajat (joita kutsutaan myös "jälleenmyyjiksi") ovat yrityksiä, joilla on lupa tarjota matkaviestintäpalveluja suoraan loppukäyttäjille omalla tuotemerkillään (jota käytetään markkinoinnissa, laskutuksessa jne.) ostamalla kolmannen osapuolen matkaviestintäverkon kapasiteettia tukkupalveluna. Oikeudellisen perustan velvollisuudelle tarjota palveluntarjoajille 3G-verkon käyttöoikeus muodostavat 11 päivänä joulukuuta 1997 annettu telealan kuluttajansuojaa koskeva asetus, jota on viimeksi muutettu 27 päivänä elokuuta 2002 annetulla toisella telealan kuluttajansuojaa koskevalla asetuksella, 4§ [Telekommunikations-Kundenschutzverordnung, 11.12.1997, BGBl. I, s. 2910; Zweite Verordnung zur Änderung der TKV, 27.8.2002, BGBl. I, s. 3365], sekä Saksan myöntämien 3G-toimilupien kohta 15.

⁽³³⁾ MVNO:t ovat yrityksiä, joilla on oma matkaviestintäverkkotunnus ja oma IMSI-matkapuhelinnumeroalue (IMSI=International Mobile Subscriber Identity) tai vastaava 3G-numeroalue, mutta joilla ei ole toimilupaa langattoman viestinnän taajuuksilla.

⁽³⁴⁾ Komission tiedonanto kilpailusääntöjen soveltamisesta telealan liittämösopimukseen – Puitteet, asian kannalta merkitykselliset markkinat ja periaatteet (EYVL C 265, 22.8.1998, s. 2, 45 kohta); komission ohjeet markkina-analyysistä ja huomattavan markkinavoiman arvioimista varten sähköisen viestinnän verkkoja ja palveluja koskevassa yhteisön sääntelyjärjestelmässä (huomattavan markkinavoiman arvioimista koskevat ohjeet) (EYVL C 165, 11.7.2002, s. 6, 64 kohta).

⁽³⁵⁾ Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (EYVL C 372, 9.12.1997, s. 5); suuntaviivat ETY:n kilpailusääntöjen soveltamisesta televiestintäalalla (EYVL C 233, 6.9.1991, s. 2).

mioon liikkuvuuden edut ja siitä maksettava preemio, voidaan todeta, että matkaviestintäpalveluja ei yleensä voida korvata kiinteillä palveluilla. Matkaviestinnän ja kiinteän verkon puheensiirtopalvelut kuuluvat näin ollen eri palvelumarkkinoille, kuten on määritelty useissa komission päätöksissä ⁽³⁶⁾.

- (46) Tämä päätös koskee lähinnä seuraavia verkon käyttöoikeus- ja palvelumarkkinoita:
- digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinat;
 - tukkupalveluna tarjottavien kansallisten 3G-verkkovierailujen markkinat.

Lisäksi sopimus vaikuttaa epäsuorasti tukkupalveluna tarjottavien 3G-palvelujen markkinoihin ja 3G-palvelujen vähittäisjakelumarkkinoihin.

5.2 Tukkipalveluna tarjottavien matkaviestintäverkkojen käyttöoikeuksien markkinat

- (47) Fyysisten toimintojen, kuten laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin (mastot ja antennit, kaapelikanavat, vuokrajohtot ja asennusoikeudet), jotka ovat osa matkaviestintäverkon infrastruktuuria, käyttöoikeus voi tarkoittaa pääsyä tietyille matkaviestintäverkon markkinoille. Lisäksi on olemassa tukkipalveluna tarjottavien verkon käyttöoikeuksien ja palvelujen markkinat muille operaattoreille tarjottavien digitaalisten matkaviestintäpalvelujen osalta. Nämä voidaan jakaa yleisesti seuraaviin palveluihin:
- tukkupalveluna tarjottavat, yhteenliittämiseen liittyvät verkkopalvelut, joiden avulla voidaan toteuttaa viestintä eri verkkojen käyttäjien välillä, ja;
 - tukkupalveluna tarjottavat käyttöoikeuspalvelut, joiden ansiosta toisten operaattorien asiakkaat voivat käyttää isäntäverkkoa eli vierailukohdeverkkoa.
- (48) Tukkipalveluna tarjottaviin yhteenliittämiseen liittyviin verkkopalveluihin kuuluvat kohdeverkkopalvelut eli puheliniikenteen välittäminen kohdeverkossa (tukkipalveluna tarjottava puhelujen välittäminen loppukäyttäjille), lähdeverkkopalvelut eli puheliniikenteen välittäminen lähdeverkossa (tukkipalveluna tarjottava puheliniikenteen välittäminen loppukäyttäjältä) sekä suorat yhteen-

liittämispalvelut (suoran fyysisen yhteyden tarjoaminen kohde- ja lähdeverkon välillä) sekä kauttakulkupalvelut (epäsuoran yhteyden tarjoaminen kohde- ja lähdeverkon välillä yhden tai useamman kolmannen verkon kautta). Liityntäpalveluihin, jotka liittyvät isäntäverkon eli vierailukohdeverkon käyttöön toisten operaattorien asiakkaiden toimesta, sisältyy kansallisten ja kansainvälisten verkkovierailujen tukkutarjonta ja verkon käyttöajan tukkutarjonta.

5.3 Markkinat, joihin sopimus vaikuttaa suoraan

5.3.1 Digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinat

Tuote- ja infrastruktuurimarkkinat

- (49) Sekä 2G- että 3G-matkaviestintäverkot ovat antenneihin perustuvia solukkoverkkoja, joissa käyttäjät voivat lähettää ja vastaanottaa radiosignaaleja antennien peittoalueista koostuvien solujen muodostamalla alueella ⁽³⁷⁾. 2G- ja 3G-matkaviestintäverkko-operaattorit tarvitsevat laitteistopaikkoja antennille ja muulle laitteistoinfrastruktuurille, kuten mastoille, paikallisille tukilaitekaapeille, virtalähteelle, yhdistimille ja siirtolinkeille.
- (50) Tällaisten laitteistopaikkojen hankkiminen (joko ostamalla tai useimmiten vuokraamalla) edellyttää sopimuksen tekemistä paikan omistajien kanssa ja rakennuslupaa paikallisviranomaisilta ja eräissä tapauksissa sääntelyviranomaisien lupaa, jotta voidaan rajoittaa radiotaajuushäiriöitä. Vaikka sellaisia paikkoja, joita voidaan käyttää digitaalisten matkaviestintälaitteistojen sijoituspaikkana, on periaatteessa rajattomasti, käytännössä sopivien paikkojen lukumäärää rajoittavat kaavoitussäännökset, terveys- tai ympäristösyöt tai tilan puute pienehköillä, mutta käyttäjämääriltään suurilla alueilla (esim. kaupunkien keskustoissa, lento- ja rautatieasemilla sekä maanalaissa tiloissa). Mahdolliseksi laitteistopaikaksi soveltuvan kohteen on näin ollen oltava teknisesti sopiva ja lainsäädännön vaatimukset täyttävä, ja sen on sovittava suunniteltuun verkkorakenteeseen, joka on jaettu peittoalueelle kapasiteettitarpeen mukaan.

⁽³⁶⁾ Huomattavan markkinavoiman arvioimista koskevat ohjeet, 66 kohta. Vrt. asiassa N:o COMP/M.1439 – Telia/Telenor 13 päivänä marraskuuta 1999 tehty komission päätös 98/2001/EY (EYVL L 40, 9.2.2001, s. 1); asiassa N:o COMP/M.1795 Vodafone Airtouch/Mannesmann 12 päivänä huhtikuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 141, 19.5.2000, s. 19); asiassa COMP/M.2574 – Pirelli/Edizione/Olivetti/Telecom Italia 20 päivänä syyskuuta 2001 tehty komission päätös (EYVL C 325, 21.11.2001, s. 12); asiassa N:o COMP/M.2803 – Telia/Sonera 10 päivänä heinäkuuta 2002 tehty komission päätös (EYVL C 201, 24.8.2002, s. 19).

⁽³⁷⁾ Koska 2,5G perustuu nykyisiin 2G-verkkoihin ja sitä tarjoavat Saksassa neljä nykyistä 2G-operaattoria (ja niiden palveluntarjoajat), tätä ei tarkastella erikseen.

- (51) Kysynnän kannalta laitteistopaikkoja tarvitsevat tällä hetkellä ensi sijassa Saksan neljä operaattoria, joilla on 3G-toimilupa ja jotka suunnittelevat 3G-verkon käyttöönottoa. Kaikilla neljällä on myös 2G-verkot⁽³⁸⁾. Periaatteessa 2G- ja 3G-paikat vastaavat toisiaan, vaikka erilaisten taajuuksien ja 3G-palvelujen vaatiman lisäkapasiteetin vuoksi 3G-verkko on tiheämpi ja se tarvitsee kaksi kertaa niin paljon laitteistopaikkoja kuin 2G-verkko. Ainoastaan osa 3G-laitteistopaikkojen kysynnästä voidaan näin ollen täyttää nykyisillä 2G-laitteistopaikoilla. Toisin kuin 2G-verkot, jotka on jo kokonaan otettu käyttöön, 3G-verkkojen käyttöönotto Saksassa on vielä suunnitteluvaiheessa. Kun otetaan huomioon säädetyt käyttöönottovaatimukset 25 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2003 loppuun mennessä ja 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2005 loppuun mennessä, laitteistopaikkojen kysyntä on aluksi suurinta kaupungeissa ja muissa taajamissa. Vaikka erityyppisten laitteistopaikkojen välillä on jonkin verran korvaavuutta (esim. katoilla sijaitsevien paikkojen ja mastopaikkojen välillä tai useiden pienempiä soluja, kuten mikro- tai pikosoluja, palvelevien paikkojen ja yksittäisten, suurempia makrosoluja palvelevien laitteistopaikkojen välillä), ei ole muita tuotteita, jotka voivat korvata 2G- ja 3G-laitteistopaikat ja niiden infrastruktuurin.
- (52) Tarjonnan kannalta 2G- ja 3G-laitteistopaikkoja ja niiden infrastruktuuria voivat tarjota ensiksikin 2G- ja 3G-verkko-operaattorit, jotka ovat yksilöineet, hankkineet ja rakentaneet paikat omia verkkotoimintojaan varten. Näin siksi, että periaatteessa useat operaattorit voivat käyttää yhdessä laitteistopaikkoja, vaikka operaattorien lukumäärälle voi olla teknisiä rajoituksia. Paikan rakenteesta riippuen näitä operaattoreita voi olla useimmiten korkeintaan kolme⁽³⁹⁾. Tarjontapuoleen näyttää liittyvän mittakaavaetuja, koska verkko-operaattorit todennäköisesti haluavat toimia sellaisten osapuolten kanssa, jotka voivat toimittaa niille mahdollisimman suuren määrän laitteistopaikkoja mahdollisimman monelta alueelta, paikkojen etsimisestä aiheutuvien kustannusten ja sopimuskustannusten minimoimiseksi. Operaattorit saattavat katsoa laajennetun laitteistopaikkojen yhteiskäytön paremmaksi; koska yhteiskäyttö kattaa laitteistopaikkainfrastruktuurin, operaattorien kustannukset alenevat entisestään. On todennäköistä, että suuren kysynnän alueilla, kuten kaupunkien keskustoissa, useimmat parhaimmista paikoista on jo rakennettu eivätkä ne sen vuoksi ole aina markkinoilletulijoiden käytettävissä.
- (53) Yleisradioverkon operaattorit eivät juurikaan voi tarjota laitteistopaikkoja. Matkaviestinoperaattoreilla on kuitenkin tapana käyttää yleisradioverkon laitteistopaikkoja silloin kun ne täyttävät palvelun paikalliset vaatimukset. Lähetyslaitteistot sijaitsevat paikoilla, joiden maantieteellinen kattavuus on paljon suurempi verrattuna solukkojärjestelmien peittovaatimuksiin. Tämän vuoksi lähetyspaikat ovat yleensä korkeilla paikoilla sijaitsevia korkeita rakenteita, joiden lähetysteho on suuri (kymmeniä kilowatteja), jotta ne pystyisivät saavuttamaan optimaalisen väestöpeiton vain muutamaa paikkaa käyttäen. Kapasiteetikysymysten osalta voidaan todeta, että matkaviestinverkot ovat solukkoverkkoja, joissa kukin laitteistopaikka tarjoaa riittävän mutta rajoitetun peiton, solujen väliset häiriöt ovat pieniä ja taajuuksia voidaan käyttää muuhun tarkoitukseen. Kunkin solun koko voi vaihdella muutamasta sadasta metrillä useisiin kilometreihin; todellisen kantoalueen määrää kapasiteetin tarve. Paikan korkeus ja lähetysteho ovat tärkeimmät tekijät, jotka vaikuttavat solun kokoon; lähetysteho on yleensä kymmeniä watteja ja antennikorkeus 10–20 metriä.
- (54) Saksan markkinoille on tullut riippumattomia yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet laitteistopaikkojen etsimiseen, hankintaan ja tarjontaan kolmansille osapuolille. Myös muut laitteistopaikkoja hallinnoivat osapuolet, kuten viranomaiset tai yleishyödylliset laitokset, voivat tulla markkinoille, kuten on jo tapahtunut Saksassa. Operaattorit ovat perinteisesti myös hankkineet ja vuokranneet yksittäisiä paikkoja kaupallisin perustein suoraan niiden omistajilta. Näin tapahtuu myös tulevaisuudessa. Lukuun ottamatta edellä mainittuja yleisiä rakennuslupaan liittyviä rajoituksia, terveyssäännöksiä ja vaatimuksia vähentää sähkömagneettisia häiriöitä, ei ole lakisääteisiä tai muita sääntelyyn liittyviä vaatimuksia, jotka voisivat vaikeuttaa kohtuullisessa ajassa tapahtuvaa tuloa markkinoille ja näin ollen heikentää tarjontapuolen korvattavuutta. Markkinoille tulo ei edellytä merkittäviä investointeja tai vaikeasti saatavissa olevaa teknistä osaamista. Markkinoille tulo on näin ollen edelleen mahdollista.
- (55) Edellä olevan tarjontaa ja kysyntää koskevan analyysin perusteella voidaan päätellä, että digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikoille ja niiden infrastruktuurille on olemassa omat markkinansa.

Maantieteelliset markkinat

⁽³⁸⁾ Laitteistopaikkoja tarvitaan myös digitaalisiin radio- ja televisiölähetyksiin ja niitä tarvitsevat myös TETRA-palvelujen (digitaalinen yhteiskäyttöinen radioverkko) tarjoajat, jos näiden palvelujen tarjonta alkaa Saksassa. Tällä hetkellä osapuolet jakavat laitteistopaikkoja vain toisten 2G/2,5G-operaattorien kanssa.

⁽³⁹⁾ Laitteistopaikkojen yhteiskäytön jakauma löytyy Internet-osoitteesta <http://www.regtp.de>.

(56) Valtakunnallisen toimiluvan saaneista operaattoreista johtuvan kysynnän rakenteen perusteella ja koska kaavoitussäännösten perustana on kansallinen lainsäädäntö, markkinat ovat kansalliset, toisin sanoen Saksa.

5.3.2 Tukkupalveluna tarjottavien kansallisten 3G-verkkovierailujen markkinat

Tuote- ja palvelumarkkinat

- (57) Verkkovierailuissa tilaajat käyttävät matkaviestintä tai tarkemmin ottaen tilaajan yksilöivää SIM-korttia (subscriber identification module) toisessa verkossa (isäntä- eli vierailukohdeverkko) kuin siinä, jonka tilaajia ne ovat ja joka on antanut SIM-kortin (lähtöverkko). Verkkovierailut voivat olla joko kansallisia tai kansainvälisiä. Molemmissa tapauksissa ne perustuvat lähtöverkko-operaattorin ja vierailukohdeverkko-operaattorin väliin sopimukseen verkkovierailupalvelujen tarjoamisesta tukkuperiaatteella; näitä palveluja lähtöverkko tarjoaa edelleen vähittäispalveluina omille tilaajilleen. Kansallisten verkkovierailujen markkinat eroavat kansainvälisten verkkovierailujen markkinoista muun muassa siksi, että niihin ei liity ulkomaisten operaattoreiden välisiä sopimuksia, ne eivät perustu GSM Associationin⁽⁴⁰⁾ laatimiin vakiojärjestelyihin ja hinnat ovat huomattavan erilaiset.
- (58) Vaikka 2G-, 2,5G- ja 3G-vähittäispalvelut saattavat alussa mennä päällekkäin, kysyntäpuolen kannalta tarkasteltuna tukkupalveluna tarjottavat kansalliset 3G-verkkovierailut eroavat 2G- tai 2,5G-verkkopalveluista, sillä 3G-järjestelmän puheensiirto- ja datapalvelujen valikoima on laajempi ja erilainen, kun tässä järjestelmässä voidaan käyttää huomattavasti suurempia siirtonopeuksia (toisin sanoen käytännössä 3G-palveluiden 144–384 kbit/s verrattuna 2,5G-palveluiden 20–60 kbit/s ja 2G-palveluiden 9–14 kbit/s). Puheensiirto- ja datapalveluja käsitellään tarkemmin jäljempänä olevassa erillisessä kohdassa.
- (59) Tarjontapuolella ainoastaan 3G-verkko-operaattorit tai muut osapuolet, jotka voivat tarjota näiden operaattorien 3G-verkkojen tarvittavanlaista käyttöoikeutta, voivat tarjota tukkuperiaatteella kansallisia 3G-verkkovierailupalveluja. Kun otetaan huomioon toimilupavaatimukset, markkinoille tulon esteet, lukuun ottamatta toissijaista tuloa olemassa olevan 3G-verkon käyttöoikeuksien perusteella, ovat ehdottomia. Tukkupalveluna tarjottavat kansalliset 3G-verkkovierailut muodostavat näin ollen erilliset tuote/palvelumarkkinat.

Maantieteelliset markkinat

- (60) Kun otetaan huomioon 3G-verkkojen toimilupien valtakunnallinen kattavuus ja kansallisten ja kansainvälisten verkkovierailujen hintaerot, merkitykselliset markkinat ovat kansalliset, toisin sanoen Saksa.

5.4 Muut tukku- ja vähittäismarkkinat, joihin sopimus saattaa vaikuttaa

5.4.1 Tukku- ja vähittäismarkkinat, joihin sopimus saattaa vaikuttaa

Tuote- ja palvelumarkkinat

- (61) 3G-verkkopalvelujen ja verkon käyttöoikeuksien alalla on joukko muita mahdollisia tukku- ja vähittäismarkkinoita, joihin sopimus saattaa vaikuttaa, kuten palveluntarjoajille tarjottavan matkaviestinverkon käyttöajan markkinat, jollaiset ovat Saksassa lakisääteisten velvoitteiden nojalla. Tukkupalveluna tarjottava käyttöaika muistuttaa kansallisia verkkovierailuja, koska myös se koskee isäntäverkon tukkuperiaatteella tarjoamia verkon käyttöoikeuksia ja kapasiteettia (minuutteina). Käyttöaikaa tarjoavat palveluntarjoajille Saksassa toimiluvan saaneet matkaviestinoperaattorit toimilupiensä ehtojen mukaisesti⁽⁴¹⁾. Näiden kahden käyttöoikeustyyppien välinen ero on se, että kansallisia verkkovierailuja käyttävä matkaviestinoperaattori voi itse määrittää tilaajille tarjottavien palvelujen valikoiman ja tarjota palveluja, jotka eivät ole isäntäverkon asiakkaiden käytettävissä. Itselleen käyttöaikaa ostanut palveluntarjoaja voi kuitenkin jälleenmyydä ainoastaan palveluvalikoimaa, jota sille verkon käyttöaikaa myyvä verkko-operaattori tarjoaa tukkuperiaatteella.
- (62) Toiset mahdolliset tukku- ja vähittäismarkkinat muodostuvat lähdeverkkopalveluista, jolloin operaattorin valintaa tarjoavat ostavat oikeuden käyttää matkaviestinverkkoja muodostaakseen niistä lähteviä puheluita, jotka ne itse välittävät omalla vastuullaan kohdeverkon tilaajille. Tällaisia markkinoita ei näytä tällä hetkellä olevan Saksassa, mutta niitä on muissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa. On mahdollista, että tulevaisuudessa kehitetään sellaisia uusia tukkupalveluna tarjottavien 3G-verkkojen käyttöoikeuksien ja palvelujen muotoja, jotka muodostavat erilliset merkitykselliset markkinat.

⁽⁴⁰⁾ GSM Associationiin kuuluu yli 690 2G- ja 3G-matkaviestinoperaattoria, valmistajaa ja palveluntarjoajaa, jotka yhdessä kehittävät teknologia-alustoja langattomien palvelujen toiminnan sujuvoittamiseksi; ne keskittyvät verkkovierailuihin ja yhteentoimivuutta koskeviin kysymyksiin. Vrt. <http://www.gsmworld.com>.

⁽⁴¹⁾ Telealan kuluttajansuojaa koskeva asetus, annettu 11 päivänä joulukuuta 1997, jota on viimeksi muutettu 27 päivänä elokuuta 2002 annetulla toisella telealan kuluttajansuojaa koskevalla asetuksella, 4§ [Telekommunikations-Kundenschutzverordnung, 11.12.1997, BGBl. I, s. 2910; Zweite Verordnung zur Änderung der TKV, 27.8.2002, BGBl. I, s. 3365]; ja Saksan myöntämien 3G-toimilupien 15 kohta.

- (63) Tukkupalveluna tarjottavat 3G-verkkopalvelut ja käyttöoikeudet ovat todennäköisesti erillisiä 2G- tai 2,5G-verkkopalveluista ja käyttöoikeuksista, koska 3G-verkkojen perusteella tarjottava palveluvalikoima on laajempi ja erilainen, sillä käytettävät siirtonopeudet ovat huomattavasti suurempia. Kun otetaan kuitenkin huomioon vielä kehitteillä olevien 3G-tukkumarkkinoiden kehittymisen aste, on aivan liian aikaista arvioida kaupallisin perustein ja yksityiskohtaisesti verkkopalvelujen ja käyttöoikeuksien kysyntäpuolta näillä markkinoilla, lukuun ottamatta 3G-verkko-operaattorien säädettyjen velvoitteiden mukaisesti tukkupalveluna tarjottavan verkon käyttöajan kysyntää palveluntarjoajien osalta. Tarjontapuolella nämä markkinat rajoittuvat loogisesti 3G-verkko-operaattoreihin ja muihin osapuoliin, jotka voivat hankkia oikeuden tarjota tarvittavan tasoisia 3G-verkkojen käyttöoikeuksia.

Maantieteelliset markkinat

- (64) Koska toimilupa- ja hinnoittelutavat ovat kansallisia, maantieteelliset tukkumarkkinat ovat todennäköisesti kansalliset ⁽⁴²⁾.
- (65) Koska tässä päätöksessä ei ole tarpeen määritellä lähemmin näitä markkinoita, niiden määritelmä jätetään avoimeksi.

5.4.2 Vähittäismarkkinat, joihin sopimus saattaa vaikuttaa

- (66) Vaikka sopimuksen mukainen yhteistyö rajoittuu laitteistopaikkojen yhteiskäyttöön ja kansallisiin verkkovierailuihin tukkutasolla, yhteistyön vaikutukset voivat tuntua vähittäispalvelumarkkinoiden tasolla, jolla sopimuspuolet toimivat toisistaan riippumatta. Matkaviestinnän vähittäispalveluiden alalla puheensiirto- ja datapalveluja on tähän asti tarjottu yhdistelminä; tämä saattaa tarkoittaa sitä, että ne kuuluvat samoille markkinoille. Sopimuspuolet uskovat, että kaikki verkko-operaattorit tarjoavat todennäköisesti saumattomia 2G- ja 3G-puheensiirto- ja datapalveluja tarjoten molempia palvelumuotoja yhdellä SIM-kortilla. Puheensiirto- ja datapalvelujen jakauman odotetaan kuitenkin muuttuvan perusteellisesti. Kun 2G-datapalvelut rajoittuvat suurelta osalta fakseihin ja tekstiviesteihin ja puheensiirtopalvelujen osuus on yleensä yli 90 prosenttia 2G-operaattorien tuloista, 3G-verkoissa, joissa tarjotaan etäkauppamahdollisuutta,

videopuheluja ja videoneuvotteluja, datapalvelujen osuuden tuloista odotetaan olevan 50 prosentista kahteen kolmasosaan. Näin ollen on tarpeen tarkastella digitaalisia matkapuhelupalveluja ja digitaalisia datapalveluja erikseen. Ainakin alussa tämä ero vastaa suurelta osin piirikytkentäisten ja pakettivälitteisten palvelujen välistä eroa.

Digitaaliset matkapuhelupalvelut

- (67) Komissio ei ole yleensä erotellut matkapuhelumarkkinoita eri tekniikoiden perusteella. Useimmissa päätöksissä on määriteltä, että sekä analogiset että digitaaliset GSM 900- ja 1800-järjestelmät kuuluvat samoille matkapuhelumarkkinoille, mutta samalla on tarkasteltu kaapeampia markkinamääritelmiä, jotta voitaisiin varmistaa, että määräävää markkina-asemaa ei synny millään markkinoilla ⁽⁴³⁾. Koska analoginen matkaviestintä lopetettiin Saksassa 1 päivänä tammikuuta 2000, sopimuksen kattamat palvelut ovat digitaalisia matkapuhelupalveluja. Komissio ei ole tähän mennessä määritellyt eri markkinoita 2G-, 2,5G- ja 3G-vähittäispalveluille ⁽⁴⁴⁾.
- (68) Alan lähteet olettavat kuitenkin, että ajan myötä 3G-verkoissa voidaan tarjota entistä monipuolisempia puheensiirtopalveluja ("rich voice"), joihin kuuluvat puheen- ja datasiirtopalvelujen yhdistelmät, kuten asiakkaiden videopuhelimet ja multimedianeuvottelut, joihin 2G- ja 2,5G-verkkojen kapasiteetti ei riitä. Näin ollen on mahdollista, että 3G-puheensiirtopalveluille muodostuu erilliset vähittäismarkkinat tai että 3G-puheensiirto- ja

⁽⁴²⁾ Vrt. kuitenkin asiassa N:o COMP/M.2898 TDC/CMG/MIGway JV 4 päivänä lokakuuta 2001 tehty komission päätös (EYVL C 16, 19.1.2002, s. 16), jossa määritellään kansainväliseen merkinantoverkkoon liittymisen markkinat ja matkaviestinverkkojen tukkutasolla myytävien käyttöoikeuksien (lyhytsanomapalvelut) markkinat EU:n laajuisiksi.

⁽⁴³⁾ Vrt. asiassa N:o IV/M.1430 – Vodafone/Airtouch 21 päivänä toukokuuta 1999 tehty komission päätös (EYVL C 295, 15.10.1999, s. 2); asiassa N:o COMP/JV.17 – Mannesmann/Bell Atlantic/Omnitel 21 päivänä toukokuuta 1999 tehty komission päätös (EYVL C 11, 14.1.2000, s. 4); asiassa N:o COMP/M.1439 – Telia/Telenor 13 päivänä marraskuuta 1999 tehty komission päätös 98/2001/EY (EYVL L 40, 9.2.2001, s. 1); asiassa N:o COMP/M.1760 – Mannesmann/Orange 20 päivänä joulukuuta 1999 tehty komission päätös (EYVL C 139, 18.5.2000, s. 15); asiassa N:o COMP/M.1795 Vodafone Airtouch/Mannesmann 12 päivänä huhtikuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 141, 19.5.2000, s. 19); asiassa N:o COMP/M.2053 – Telenor/BellSouth/Sonofon 4 päivänä elokuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 295, 18.10.2000, s. 11); asiassa N:o COMP/M.2016 – France Telecom/Orange 11 päivänä elokuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 261, 12.9.2000, s. 6); asiassa COMP/M.2130 Belgacom/Tele Danmark/T-Mobile International/Ben Nederland Holding 25 päivänä syyskuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 362, 18.12.2001, s. 6).

⁽⁴⁴⁾ Asiassa N:o COMP/M.1795 Vodafone Airtouch/Mannesmann 12 päivänä huhtikuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 141, 19.5.2000, s. 19); asiassa COMP/M.1954 – ACS/Sonera Vivendi/Xfera 29 päivänä kesäkuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 234, 15.8.2000, s. 6); asiassa COMP/M.2130 Belgacom/Tele Danmark/T-Mobile International/Ben Nederland Holding 25 päivänä syyskuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 362, 18.12.2001, s. 6).

datapalvelumarkkinat yhdistyvät. Puheensiirtopalvelujen laadun ja laajuuden kehittyminen 3G-tekniikan ansiosta johtaa todennäköisesti siihen, että 3G-puheensiirtopalveluista voidaan veloittaa hintapremio. Lisäksi on todennäköistä, että ne johtavat yhdensuuntaiseen korvaamiseen 2G-palvelujen ja 3G-palvelujen välillä (toisin sanoen käyttäjät korvaavat 2G-palvelut 3G-palveluilla mutta eivät päinvastoin); tämä olisi todiste erillisten markkinoiden olemassaolosta. Tässä päätöksessä ei ole kuitenkaan tarpeen päätellä, kuuluvatko 2G- ja 3G-puheensiirtopalvelut erillisille tuotemarkkinoille. Merkityksellisten tuotemarkkinoiden määritelmä jätetään näin ollen avoimeksi.

Digitaaliset matkaviestinnän datapalvelut

(69) 2G-datapalvelujen sekä 2,5- ja 3G-datapalvelujen oleellinen ero on siinä, että 2G-palvelut ovat piirikytkentäisiä, kun taas jälkimmäiset pakettivälitteisiä, toisin sanoen ne perustuvat erilaiseen tekniikkaan, jonka tekniset ominaisuudet ovat erilaiset ja kehittyneemmät. Koska 3G-verkoissa tarjottavien palvelujen ja sisällön odotetaan olevan huomattavasti kehittyneempää verrattuna 2G-verkkoihin sekä tiedonsiirtonopeuden että saatavissa olevan palveluvalikoiman suhteen, 2G- ja 3G-palvelujen välinen korvaavuus on luultavasti yhdensuuntaista. Tämä johtaa päätelmään, että 2G- ja 3G-palvelut kuuluvat todennäköisesti eri markkinoille. Vaikka näyttää selvältä, että 2,5G- ja 3G-palvelujen välillä on jonkin verran päällekkäisyyttä, sillä 2,5G-järjestelmä mahdollistaa sähköpostipalvelut, multimediamviestit ja jatkuvan Internet-yhteyden, sen tiedonsiirtonopeus ei riitä huipuluokan datapalveluihin, joita 3G-järjestelmän odotetaan tarjoavan. Näyttääkin siltä, että 3G-datasiirron vähittäispalveluille muodostuvat omat markkinat.

(70) Liikkuvuutta koskevan erottavan tekijän perusteella komissio on tähän asti katsonut, että kiinteiden verkkojen ja matkaviestinverkkojen datapalvelut kuuluvat eri markkinoille⁽⁴⁵⁾. Laajakaistaisimpia 3G-datapalveluja tarjotaan luultavasti kuitenkin niissä verkossa, joissa signaali on voimakkaimmillaan ja liikkuvuus on näin ollen vähäistä tai olematonta. Kehitteillä on myös langattomia lähiverkkopalveluja (WLAN), joihin sisältyy data-siirto, mukaan lukien laajakaistainen Internet-yhteys, ja jotka mahdollistavat rajoitetun liikkuvuuden rajatulla alueella (kuten rakennuksissa tai julkisissa tiloissa). Ei ole poissuljettua, etteikö samanlaisesta rajoitetusta liikkuvuudesta voisi tulla normi kaikille tai useimmille laaja-

kaistadatapalveluille. Näin ollen ei ole selvää, täydentävätkö WLAN:n tapaiset palvelut 3G-palveluja vai korvaavatko ne 3G-palvelut. Tämän johdosta kiinteiden ja matkaviestinverkkojen datapalvelujen välinen ero voi hävitä ja saattaa muodostua laajakaistaisten langattomien datasiirtopalvelujen markkinat.

(71) Koska 2,5G-palvelut kehittyvät edelleen ja 3G-palvelut ovat vasta suunnitteluvaiheessa, ei ole mahdollista määrittellä täsmällisesti, kuuluvatko ne samoille vai eri markkinoille, kuuluvatko digitaaliset matkapuhelu- ja datapalvelut samoille markkinoille ja kuuluvatko eräät 3G-palvelut samoille markkinoille kuin WLAN:n tapaiset laajakaistadatapalvelut. Tässä päätöksessä ei ole kuitenkaan tarpeen tehdä päätelmää siitä, kuuluvatko toisaalta 2G-, 2,5G- ja 3G-datapalvelut ja/tai puheensiirtopalvelut ja toisaalta langattomat laajakaistadatapalvelut erillisille tuotemarkkinoille. Merkityksellisten tuotemarkkinoiden määritelmä jätetään näin ollen avoimeksi.

Maantieteelliset markkinat

(72) Kun otetaan huomioon, että vähittäishinnoittelu ja digitaalisten matkapuhelupalvelujen tarjonta ovat toistaiseksi kansallisia, markkinat ovat laajuudeltaan kansalliset, lukuun ottamatta kansainvälisesti liikkuville asiakkaille tarjottavien saumattomien yleiseurooppalaisten matkaviestintäpalvelujen kehittyviä markkinoita, jotka komissio määritteli ensimmäisen kerran Vodafone/Mannesmann-päätöksessä⁽⁴⁶⁾. Kansainväliset verkkovierailupalvelut eivät ole korvaavia palveluja niiden korkeiden hintojen ja rajoitetun toiminnevalikoiman vuoksi⁽⁴⁷⁾. Verkko-operaattorit ovat yleensä myös kieltäneet pysyvät kansainväliset verkkovierailut, toisin sanoen ulkomaisen verkon asiakas ei voi pysyvästi vierailla toisen maan verkossa. Näin ollen edellä kuvatut markkinat ovat kansalliset.

⁽⁴⁵⁾ Tarkasteltaessa valintaista yhteyttä Internetiin matkaviestimen välityksellä ja kiinteän verkon liittymän kautta. Vrt. asiassa N:o COMP/JV 48 – Vodafone/Vivendi/Canal+ 20 päivänä heinäkuuta 2000 tehty komission päätös, <http://europa.eu.int/comm/competition/mergers/cases/>.

⁽⁴⁶⁾ Vrt. asiassa N:o COMP/M.1795 Vodafone Airtouch/Mannesmann 12 päivänä huhtikuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 141, 19.5.2000, s. 19); asiassa N:o COMP/M.2016 – France Telecom/Orange 11 päivänä elokuuta 2000 tehty komission päätös (EYVL C 261, 12.9.2000, s. 6).

⁽⁴⁷⁾ Vrt. asiassa N:o IV/JV.2 – ENEL/FT/DT 22 päivänä kesäkuuta 1998 tehty komission päätös (EYVL C 178, 23.6.1999, s. 15), asiassa N:o IV/M.1430 – Vodafone/Airtouch 21 päivänä toukokuuta 1999 tehty komission päätös (EYVL C 295, 15.10.1999, s. 2); asiassa N:o COMP/M.1439 – Telia/Telenor 13 päivänä marraskuuta 1999 tehty komission päätös 98/2001/EY (EYVL L 40, 9.2.2001, s. 1).

5.5 Markkinarakenne

5.5.1 Digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinat

- (73) Vaikka operaattorit todennäköisesti asioivat mieluummin sellaisten osapuolten kanssa, jotka voivat tarjota kerralla suuren määrän laitteistopaikkoja, markkinoille tulolle ei ole suuria esteitä, suuria investointeja tai laajaa teknistä tietoutta ei vaadita, ja yksittäisten laitteistopaikkojen omistajat voivat käydä kauppaa suoraan matkaviestinoperaattorien kanssa. Todellisiin tai mahdollisiin kilpailijoihin näillä markkinoilla kuuluvat muut Saksassa toimiluvan omaavat 2G- ja/tai 3G-verkko- ja palveluoperaattorit, rautatie- ja radio- ja televisioyhtiöitä, voimayhtiöitä ja erikoistuneita yrityksiä ("torniyhtiöitä"), jotka hankkivat laitteistopaikkoja ja tarjoavat niiden käyttöoikeuksia (esimerkiksi New Radio Tower, Plan+Design Netcare AG and Tessag SAG Abel Kommunikationstechnik GmbH & Co. Kg). T-Mobile on vastikään siirtänyt laitteistopaikkojen etsintä-, hankinta- ja vuokraustoiminnot, yhteiskäyttö mukaan luettuna, erilliselle yksikölle, Deutsche Funkturm GmbH:lle. Noin [40 000:sta–70 000:sta (*)] olemassa olevasta laitteistopaikasta T-Mobilella arvioidaan olevan noin [10 000–20 000 (*)], D2 Vodafonella [10 000–20 000 (*)], E-Plusilla [5 000–15 000 (*)] ja O2 Germanyllä [5 000–15 000 (*)]. Lisäksi arvioidaan, että Saksan valtionrautateilla on [2 000–6 000 (*)] laitteistopaikkaa, radio- ja televisioyhtiö ARD:llä [2 000–6 0000 (*)] ja muilla, kuten Mobilcomilla, voimayhtiöillä ja torniyhtiöillä, noin [2 000–6 000 (*)].

5.5.2 Tukkipalveluna tarjottavat kansalliset 3G-verkkovierailut

- (74) Saksassa 2G-järjestelmän kansallisia verkkovierailuja tekevät vain O2 Germanyn asiakkaat T-Mobilen verkossa⁽⁴⁸⁾. T-Mobilella on tämän johdosta 100 prosentin markkinaosuus tukkipalveluna tarjottavien kansallisten 2G-verkkovierailujen markkinoilla Saksassa. Koska käytännössä 3G-verkkovierailuja tekevät ensi sijassa O2 Germanyn asiakkaat T-Mobilen verkossa, on todennäköistä, että T-Mobilella on vastaavasti suuri markkinaosuus kansallisten 3G-verkkovierailujen tukkutarjonnassa. T-Mobile kohtaa kuitenkin potentiaalista kilpailua muiden 3G-verkko-operaattorien taholta, jotka voivat tarjota kansallisia verkkovierailuja joko pienin lisäkustannuksin tai ilman niitä, tosin mahdollisesti kapasiteettirajoitusten puitteissa.
- (75) Markkinoille tulolle on suuria esteitä toimilupavaatimusten, toimilupien vähäisen määrän ja 3G-toimiluvan hankkimiseen ja verkkoinfrastruktuuri-investointeihin

liittyvien korkeiden kustannusten vuoksi. Markkinoille tulon mahdollisuudet verkko-operaattoritasolla ovat vähäiset, sillä ei ole todennäköistä, että uusia toimilupia myönnetään tai että Group 3G:n ja Mobilcomin, jotka eivät luo 3G-verkkoa, toimiluvat myönnetään uudelleen. Vaikka ei voidakaan sulkea pois mahdollisuutta, että Group 3G:n ja Mobilcomin toimiluvat siirtyvät toiselle yritykselle joko kansallisen sääntelyviranomaisen luvalla tai yritysoston mukana, tämä on epätodennäköistä nykyisessä investointitilanteessa. Näin ollen tärkeimmät todelliset tai mahdolliset kilpailijat käyttöoikeuksien ja palvelujen tukkumarkkinoilla ovat Saksan kaksi muuta toimilupien haltijaa, jotka aikovat ottaa 3G-verkot ja -palvelut käyttöön, ja mahdollisia kilpailijoita voivat olla kolmannelle osapuolelle, jotka myyvät edelleen näiden muiden operaattorien verkkojen tai sopimuspuolten verkkojen käyttöoikeuksia ja tukkuperiaatteella tarjottavia verkkovierailupalveluja.

5.5.3 3G-vähittäispalvelut

- (76) Kuudella operaattorilla on toimilupa käyttää taajuuksia ja tarjota 3G-verkkoja ja -palveluja Saksassa. T-Mobilen ja O2 Germanyn lisäksi näitä yrityksiä ovat D2 Vodafone, E-Plus, Mobilcom ja Group 3G. Sekä Group 3G/Quam että Mobilcom ovat alentaneet 3G-omaisuuden tasearvoja ja hylänneet suunnitelmansa tulla Saksan 3G-markkinoille verkko-operaattoreina, vaikka Mobilcom saattaa jatkaa toimintaa palveluntarjoajana⁽⁴⁹⁾. Näin ollen tärkeimmät kilpailijat 3G-vähittäismarkkinoilla ovat D2 Vodafone ja E-Plus ja mahdollisesti palveluntarjoajat, kuten Mobilcom ja Debitel, jotka ostavat verkko-operaattoreilta käyttöaikaa tukkuperiaatteella jälleennyntiä varten sekä kaikki virtuaalisen matkaviestintäverkon operaattorit (MVNO:t), joita voi tulla markkinoille.
- (77) Koska 3G-verkkoja ja -palveluja ei ole vielä otettu käyttöön, markkinaosuuksista tai 2G- ja 3G-palvelujen keskinäisestä korvaavuudesta ei toistaiseksi voida esittää täsmällistä arviota. Jos 3G-markkinaosuuksia laskettaessa vertailukohtaksi otetaan kuitenkin 2G-vähittäispalvelujen arvioidut markkinaosuudet vuonna 2002, mukaan lukien palveluntarjoajien asiakkaita koskevat luvut, T-Mobilen markkinaosuus oli 41,7 prosenttia ja O2 Germanyn 7,8 prosenttia verrattuna D2 Vodafonin 38,3 prosenttiin ja E-Plusin 12,2 prosenttiin. Jos markkinaosuudet lasketaan vain omien tilaajien perusteella, T-Mobilen markkinaosuus oli 29 prosenttia, kun taas O2 Germanyn osuus oli 7,5 prosenttia, D2 Vodafonin 28 prosenttia ja E-Plusin 7 prosenttia. Loput 29 prosenttia asiakkaista jakautuu yli kymmenen eri palveluntarjoajan kesken. Näistä suurimmat ovat Debitel, jonka markkinaosuus on 12,7 prosenttia, ja Mobilcom, jonka osuus on 8,8 prosenttia. Group 3G ei toimi Saksan 2G-markkinoilla.

⁽⁴⁸⁾ Asiaa koskeva sopimus ilmoitettiin asiassa COMP/C1/37.500 VIAG Interkom + T-Mobil, joka päätettiin 13 päivänä heinäkuuta 1999 päivätyllä hallinnollisella kirjeellä.

⁽⁴⁹⁾ Vrt. <http://www.quam.de>: "Quam stellt operatives Geschäft ein", Quam (15 päivänä lokakuuta 2002); <http://www.mobilcom.de>: "Q3/2002: MobilCom schreibt UMTS-Vermögen vollständig ab", MobilCom AG (28 päivänä marraskuuta 2002).

6. SOPIMUSPUOLTEN VÄITTEET

- (78) Sopimuspuolet selittävät 3G-verkon yhteiskäyttöä koskevan sopimuksensa tarpeen ensisijaisesti taloudellisilla syillä. Ne väittävät erityisesti, että verkon yhteiskäyttö on tarpeen, koska:
- 3G-verkkoinfrastruktuuri on edeltäjiään kalliimpi, sillä siihen vaadittava antennitiheys on paljon suurempi, itse asiassa jopa kaksinkertainen toisen sukupolven GSM-verkkoihin verrattuna;
 - 3G-toimilupien myöntämisen jälkeen 3G-palvelujen tuotto-odotuksia on tarkistettu alaspäin; ja
 - sopimuspuolten pääomanhankintakustannukset ovat kasvaneet matkaviestintäalan yleisen taantumien vuoksi.

Ilmoituksessa sopimuspuolet totesivat odottavansa sopimuksen vähentävän niiden verkkoinfrastruktuuri-investointeja jopa [15–35 (*)] prosenttia ja tuottavan lisä säästöjä verkkotoiminnan kustannuksissa. Tämän johdosta sopimuspuolet ovat alentaneet kustannussäästöarvioitaan.

6.1 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohta ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohta

- (79) Sopimuspuolet väittävät, että sopimuksen tavoitteena tai seurauksena ei ole EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastainen kilpailun tuntuva rajoittuminen yhteismarkkinoilla, koska niiden suunnittelema laitteistopaikkojen yhteiskäyttö ja mahdollinen radioliityntäverkkojen yhteiskäyttö ei merkitse runkoverkkojen tai taajuuksien yhteiskäyttöä ja koska sopimuksessa edellytetään, että sopimuspuolet ylläpitävät täydellistä kilpailua palveluja vähittäismarkkinoilla. Lisäksi verkkojen suunnittelu, toteutus ja verkkotoiminta pysyvät itsenäisinä, ja teknisten tietojen luovuttaminen rajataan vain välttämättömiin.

6.2 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohta ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohta

- (80) Suurin potentiaalinen kilpailunrajoitus koskee verkkovierailukapasiteetin jälleenmyynnin rajoittamista MVNO:ille puheensiirtopalveluja varten. Jos sopimuksen katsotaan rajoittavan kilpailua, sopimuspuolet väittävät vaihtoehtoisesti, että sille voidaan myöntää poikkeus EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan nojalla. Kun otetaan huomioon toimiluvista aiheutuneet suuret kustannukset ja niiden jälkeinen 3G-taajuusalueen kauppavarvon merkittävä lasku, sopimuspuolet väittävät, että ne voivat vähentää pääoma- ja toimintamenojaan infrastruktuurin yhteiskäytöllä, joka vähentää verkkoinfrastruktuuri-investointeja ja verkkotoiminnan kustannuksia. O2 Germany, joka hyötyy eniten sopimuksen mukaisista kansallisista verkkovierailuista, arvioi säästävänsä sopimuksen johdosta [15–35 (*)] prosenttia 3G-verkon

käyttöönottokustannuksista verkkovierailujen ansiosta. Sopimuspuolten mukaan tämä on tarpeen keventämään osaa 3G-markkinoiden samanaikaisen avaamisen kustannustaakasta EU:ssa. Lisäksi sopimuspuolet väittävät, että valittu lähestymistapa on Saksan kansallisen sääntelyviranomaisen RegTP:n sekä muiden kansallisten sääntelyviranomaisten, kuten Yhdistyneen kuningaskunnan Oftelin, valitseman linjan mukainen. Lisäksi sopimuspuolet katsovat, että infrastruktuurin yhteiskäyttö on tarpeen kaavoitusrajoitusten ja ympäristönäkökohtien vuoksi.

- (81) Sopimuspuolet väittävät, että kuluttajat saavat tästä viime kädessä hyötyä nopeiden, entistä innovatiivisempien 3G-palvelujen tarjontana alhaisin hinnoin. Sopimuspuolet eivät yhteistyönsä ansiosta tuota yhteisiä tai standardoituja palveluja loppukäyttäjille, vaan ne jatkavat suoran kilpailun harjoittamista sisältösovellusten, vähittäishinnoittelun, tukkuhinnoittelun, palveluehtojen, markkina- ja asiakaspalvelukanavan ja markkinoinnin alalla. Tämän vuoksi ne päättävät, että 3G-verkkoja ja -palveluja koskeva kilpailu paitsi säilyy Saksan markkinoilla myös lisääntyy sopimuksen ansiosta. Sopimuspuolet väittävät myös, että koska niiden on välttämätöntä suojella investointejaan valvomalla verkonkäyttöoikeuksia, sopimusta ei olisi tehty ilman puhe-MVNO:ita koskevaa jälleenmyyntirajoitusta.

7. KOLMANSIEN OSAPUOLTEN HUOMAUTUKSET

- (82) Alkuperäisen tiedonannon⁽⁵⁰⁾, jonka komissio julkaisi saatuaan ilmoituksen helmikuussa 2002, ja sitä seuranneen asetuksen N:o 17⁽⁵¹⁾ 19 artiklan 3 kohdan mukaisen tiedonannon johdosta huomautuksia toimittivat Saksan kilpailuviranomainen Bundeskartellamt (jäljempänä 'BKartA') sekä viisi eri markkinaosapuolta, jotka edustivat matkaviestinverkko-operaattoreita sekä toimintaan liittyvillä markkinoilla toimivia palveluntarjoajia ja operaattoreita Saksassa. Vaikka eräät osapuolet ilmoittivat tukevansa verkon yhteiskäyttöä, kaikki arvostelivat silloista sopimusta. Sopimuspuolten ilmoitettua sopimuksen muuttamisesta kansallisten verkkovierailujen osalta, BKartA:lle ja asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaiseen tiedonantoon huomautuksia toimittaneille markkinaosapuolille annettiin mahdollisuus esittää huomautuksensa näistä muutoksista.

7.1 BKartA:n huomautukset

- (83) BKartA:n mukaan UMTS-järjestelmässä verkon laatuun ja siirtokapasiteettiin perustuva kilpailu on ensisijaisen tärkeä ja riippuu infrastruktuurikilpailusta. Se katsoisi näin ollen, että mikä tahansa verkon yhteiskäyttöjärjestely olisi kilpailunrajoitus, ellei infrastruktuuriin perustuva kilpailu olisi mahdotonta käytännön tai oikeudellisista syistä. Tässä yhteydessä BKartA ottaisi huomioon myös muun muassa ympäristönäkökohdat ja yritysten taloudellisen tilanteen. Se huomauttaa, että Saksassa laitteistopaikkojen rakennusluvan saaminen on entistä vaikeam-

⁽⁵⁰⁾ EYVL C 53, 28.2.2002, s. 18.

⁽⁵¹⁾ EYVL C 189, 9.8.2002, s. 22.

paa, mikä pakottaa operaattorit laitteistopaikkojen yhteiskäyttöön. Se huomauttaa myös, että matkaviestintäoperaattorien taloudellisen tilanteen vuoksi verkon yhteiskäyttö saattaa olla välttämätöntä markkinoille pääsemiseksi.

- (84) Näin ollen BKartA katsoo, että kilpailu ei rajoitu, jos laitteistopaikkojen yhteiskäyttö on tarpeen sopimuspuolten toimilupiin sisältyvien velvoitteiden täyttämiseksi (ennen kaikkea vaatimus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta vuoden 2005 loppuun mennessä) ja sen vuoksi tarpeen markkinoille pääsemiseksi. BKartA:n mukaan RAN:n yhteiskäyttö, joka sen mukaan ei ole tarpeen toimilupaan sisältyvien velvoitteiden täyttämiseksi, on kilpailunrajoitus, joka olisi hyväksyttävissä vain silloin, kun se on tarpeen markkinoille pääsemiseksi. BKartA katsoo, että laitteistopaikkojen yhteiskäyttöön vuoden 2005 jälkeen ja yli 50 prosentin väestöosuuden kattavuusveloitteen sekä RAN:n yhteiskäyttöön sisältyvä kilpailunrajoitus, mutta että niille voidaan mahdollisesti myöntää poikkeus.
- (85) BKartA ei kuitenkaan katso, että sopimuksen 11 artiklassa mainitulle verkkovierailukapasiteetin jälleenyntiä MVNO:ille koskevalle rajoitukselle voitaisiin myöntää poikkeus, koska sen mukaan rajoitus johtaa kilpailijoiden väliseen hintojen yhteensovittamiseen. BKartA:n huomautuksissa ei käsitellä varsinaisia kansallisia verkkovierailuja eikä se ole esittänyt huomautuksia verkkovierailuja koskevista sopimusmuutoksista alueella, jota koskee velvollisuus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta.

7.2 Markkinaosapuolten huomautukset

- (86) Eräs markkinaosapuoli vastusti periaatteessa kansallisia verkkovierailuja, koska sen mukaan ne rajoittavat verkkokilpailua. Se vastusti myös laitteistopaikkojen laajennettua yhteiskäyttöä ja RAN:n yhteiskäyttöä ja väitti, että ne johtavat verkkojen yhdenmukaistumiseen niin, että niitä ei voi erottaa toisistaan. Tämän johdosta verkon laadulla käytävä kilpailu häviäisi suurelta osin samoin kuin palveluihin perustuva kilpailu. Se lisäsi, että se ei ollut nähnyt todisteita siitä, että sopimuksen johdosta sopimuspuolet ottaisivat 3G-verkon nopeammin käyttöön.
- (87) Eräs toinen markkinaosapuoli suosi periaatteessa verkon yhteiskäyttöä keinona hillitä kustannuksia ja helpottaa markkinoille tuloa, mutta pyysi, että sopimuksen eiyksinoikeudellisuutta tuettaisiin sopimuspuolten sitoumuksella taata riittävästi verkkokapasiteettia kolmansien osapuolten käyttöön.
- (88) Kolmas markkinaosapuoli väitti, että verkon yhteiskäytösopimus antaisi sopimuspuolille mahdollisuuden käyttää yhteiskäytöstä kertyviä kustannussäästöjä tullakseen hakupalvelujen ja hätäpikaviestipalvelujen markkinoille samoin kuin 3G-palveluihin liittyville markkinoille ja ajaa pienemmät kilpailijat pois näiltä markkinoilta.

- (89) Kaksi markkinaosapuolta esitti huomautuksia sopimuksen kohdasta 11 väittäen, että siihen sisältyvä vaatimus hankkia isäntäverkon operaattorin ennakkosuostumus MVNO:iden puheensiirtopalveluihin tarvittavan verkkovierailukapasiteetin jälleenyntiä varten johtaisi kilpailun rajoittumiseen vähittäismarkkinoilla tai 3G-palvelujen markkinoilla.

- (90) Kaikkiin saatuihin huomautuksiin on perehdytty huolellisesti ja siltä osin kuin kolmansien osapuolten huomautuksissa käsiteltiin todellisia kilpailuongelmia, komission havainnot näistä ongelmista esitetään jäljempänä oikeudellisessa arvioinnissa.

8. KILPAILUNRAJOITUKSET

- (91) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa kielletään yhteismarkkinoille soveltumattomina kaikki yritysten väliset sopimukset, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla. Komissio voi myöntää poikkeuksen sopimuksille, jotka rajoittavat kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastaisesti, edellyttäen, että perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdassa määrätty edellytykset täyttyvät.
- (92) Ilmoitettu sopimus on kahden kilpailijan välinen horisontaalinen yhteistyösopimus, johon liittyy myös joitain vertikaalisia seikkoja. Sopimuksen tavoitteena ei ole rajoittaa kilpailua vahvistamalla hintoja, rajoittamalla tuotantoa tai jakamalla markkinoita tai asiakkaita, mutta sillä voi olla kilpailua rajoittava vaikutus, koska T-Mobile ja O2 Germany kilpailevat sekä 2G- että 3G-järjestelmien digitaalisissa matkaviestinverkoissa ja palveluissa.
- (93) T-Mobilen ja O2 Germanyn väliseen sopimukseen liittyy yhteistyötä sopimuspuolten 3G-verkkojen käyttöönotossa pääasiassa i) laitteistopaikkojen yhteiskäytön ja ii) kansallisten verkkovierailujen kautta. Sopimuspuolet aikovat tehdä yhteistyötä 3G-laitteistopaikkojen suunnittelussa, hankinnassa, rakentamisessa, käyttöönotossa ja yhteiskäytössä sekä tarjota verkkovierailupalveluja. Näin ollen sopimuspuolet aikovat tehdä laajaa yhteistyötä 3G-verkkojensa käyttöönotossa. Tällainen kahden markkinatoimijan välinen kattava yhteistyö, joka vaikuttaa markkinoihin, joilla on vain muutama kilpailija ja joille tulolle on suuria, ellei suorastaan ylivoimaisia esteitä, aiheuttaa kilpailuongelmia. Vaarana on erityisesti se, että sopimus voisi i) vähentää verkkokilpailua Saksassa ja ii) johtaa vaikutusten ulottumiseen palvelumarkkinoille. Lisäksi on tutkittava mahdollisia rajoittavia määryksiä, kuten jälleenyntirajoituksia.

8.1 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan sovellettavuus

- (94) Koska laitteistopaikkojen ja RAN:n yhteiskäyttö ja kansalliset verkkovierailut olisi katsottava eri markkinoihin vaikuttaviksi erillisiksi yhteistyömuodoiksi, niitä tarkastellaan erikseen.

8.1.1 Laajennettu laitteistopaikkojen yhteiskäyttö

- (95) Laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä kannatetaan yleisesti sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla. Kansalliset viranomaiset voivat myös määrätä järjestelmien yhteiskäyttöä erityisesti silloin, kun kilpailijoilla ei ole käyttökelpoisia vaihtoehtoja. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/33/EY, annettu 30 päivänä kesäkuuta 1997, televiestinnän yhteenliittämisestä soveltaen avoimen verkon tarjoamisen (ONP) periaatteita yleispalvelun ja yhteentoimivuuden varmistamiseksi (yhteenliittämisdirektiivi) 11 artiklassa edellytetään, että kansallisilla sääntelyviranomaisilla on valtuudet edistää rinnakkain sijoittamista ja järjestelmien jakamista ja määrätä nämä pakollisiksi⁽⁵²⁾. Artikla on pantu Saksassa täytäntöön Saksan televiestintälain (TKG) 33 §:ssä, jossa säädetään, että kolmannet osapuolet voivat vaatia määräävässä asemassa olevien operaattorien olennaisten järjestelmien käyttöoikeutta⁽⁵³⁾. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/21/EY, annettu 7 päivänä maaliskuuta 2002, sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen yhteisestä sääntelyjärjestelmästä (puitedirektiivi)⁽⁵⁴⁾ johdanto-osan 23 kappaleessa todetaan, että ”järjestelmien yhteiskäyttö voi olla hyvä ratkaisu kaupunkisuunnittelun, kansanterveyden tai ympäristönsuojelun kannalta, ja kansallisten sääntelyviranomaisten olisi rohkaistava sitä vapaaehtoisten sopimusten pohjalta”. Puitedirektiivin 12 artiklassa edellytetään, että kansallisille sääntelyviranomaisille annetaan valtuudet määrätä järjestelmien yhteiskäyttömahdollisuus pakolliseksi silloin, kun yrityksillä ei ympäristön, kansanterveyden ja yleisen turvallisuuden suojeluun tai kaupunkisuunnitteluun ja maankäytön tavoitteiden toteuttamiseen liittyvistä syistä ole muita käytännön vaihtoehtoja. Näin ollen alakohtainen sääntely voi tarjota ratkaisun, jos vaihtoehtoisia laitteistopaikkoja ei ole saatavilla eivätkä kilpailijat pysty neuvottelemaan tarpeellisten laitteistopaikkojen ja/tai niiden infrastruktuurin käyttöoikeuksista kaupallisista ehdoin.

- (96) Kahdenvälisiin sopimuksiin perustuva laitteistopaikkojen yhteiskäyttö on tavallista kaikkien Saksan 2G-ope-

raattorien välillä ja on todennäköistä, että tämä käytäntö jatkuu myös 3G-järjestelmässä. Laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä koskevia puitesopimuksia ovat tehneet T-Mobile, D2 Vodafone ja E-Plus. Laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä edistetään Saksassa virallisesti, ja tavoitteena on supistaa laitteistopaikkojen kokonaismäärä mahdollisimman pieneksi ympäristö- ja terveyssyistä. Tämän vuoksi kaikki matkaviestintäoperaattorit ja paikallisiviranomaiset tekivät 9 päivänä heinäkuuta 2001 yleissopimuksen, jonka tavoitteena on maksimoida jaettujen laitteistopaikkojen käyttö⁽⁵⁵⁾. Tämän sopimuksen johdosta Saksan matkaviestintäoperaattorit vaihtavat alueellisesti tietoja tietyissä kunnissa tarvittavista laitteistopaikoista voidakseen maksimoida mahdollisten yhteiskäyttöpaikkojen osuuden.

- (97) Laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinat digitaalisen matkaviestinnän laitteistojen osalta on määritelty edellä (johdanto-osan 49 kappale ja sitä seuraavat kappaleet). Sopimuspuolet arvioivat, että Saksan 2G-verkot ovat tähän mennessä hankkineet noin [40 000–70 000 (*)] laitteistopaikkaa, joista suurta osaa voidaan käyttää 3G-verkoissa. Tällä hetkellä 64 prosenttia Saksan markkinoilla olevista laitteistopaikoista on vain yhden operaattorin käytössä, 20 prosenttia kahden operaattorin käytössä ja 16 prosenttia kolmen tai useamman operaattorin käytössä⁽⁵⁶⁾. Koska 3G-verkot keskittyvät aluksi kaupunkialueille vaaditun väestöpeiton saavuttamiseksi, on todennäköistä, että 3G-järjestelmässä yhteiskäytössä olevien laitteistopaikkojen osuus voi olla korkeampi kuin 2G-järjestelmässä. Verkko-operaattorien käyttöönottamista laitteistopaikoista arvioidaan T-Mobilella olevan noin [10 000–20 000 (*)], D2 Vodafonella [10 000–20 000 (*)], E-Plusilla [5 000–15 000 (*)] ja O2 Germanylla [5 000–15 000 (*)]. Lisäksi arvioidaan, että 3G-verkot hankkivat käyttöönsä vähintään 20 000 uutta laitteistopaikkaa. T-Mobilella on [10 000–20 000 (*)] laitteistopaikkaa, joiden lisäksi se aikoo hankkia [...] 3G-verkkoaan varten. Osa uusista laitteistopaikoista tulee yhteiskäyttöön. Sopimuspuolet totesivat ilmoituksessaan olettavansa, että jopa [20–35 (*)] prosenttia niiden 3G-paikoista tulee olemaan yhteiskäytössä sopimuksen perusteella. Sopimuspuolten toimittamien uusimpien tietojen mukaan O2 Germany olettaa, että enintään [40–55 (*)] prosenttia sen 2G- ja 3G-laitteistopaikoista on yhteiskäytössä muiden operaattorien kanssa, T-Mobile mukaan luettuna, ja [15–30 (*)] prosenttia pelkästään T-Mobilen kanssa. T-Mobile olettaa, että [...] sen mastopaikoista ja [...] kattopaikoista on sen ja kolmen muun operaattorin yhteiskäytössä.

⁽⁵²⁾ EYVL L 199, 26.7.1997, s. 32.

⁽⁵³⁾ Televiestintälaki (TKG), annettu 25 päivänä heinäkuuta 1996, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 21 päivänä lokakuuta 2002 annetun televiestintälain ensimmäisellä muutossäädöksellä [Telekommunikationsgesetz vom 25. Juli 1996, BGBl. I, s. 1120; Änderungsgesetz zum TKG – Kleine Novelle vom 25.10.2002, BGBl. I, s. 4186].

⁽⁵⁴⁾ EYVL L 108, 24.4.2002, s. 33.

⁽⁵⁵⁾ Vereinbarung über den Informationsaustausch und die Beteiligung der Kommunen beim Ausbau der Mobilfunknetze zwischen Deutscher Städtetag, Deutscher Landkreistag, Deutscher Städte- und Gemeindebund und DeTeMobil Deutsche Telekom Mobilnet GmbH, E-Plus Mobilfunk GmbH & Co KG, Group 3G, Mannesmann Mobilfunk GmbH, MobilCom Multimedia GmbH, VIAG Interkom GmbH & Co.

⁽⁵⁶⁾ Perustana on käytetty RegTP:n tietoja toukokuulta 2001 yhteensä 39 690 laitteistopaikasta.

- (98) Markkinat ovat erittäin keskittyneet ja tällä hetkellä sopimuspuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on noin 45 prosenttia. Sopimuspuolten lisäksi kahdella muulla yrityksellä on toimiluvat, joiden ansiosta ne voivat kehittää omia verkkojaan. Näistä yrityksistä ainakin toisella, D2 Vodafonella, on jo erittäin vahva asema 2G-markkinoilla. Nämä yritykset toimivat myös digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinoilla. Vaikka suurin osa Saksan laitteistopaikoista on tällä hetkellä matkaviestintäoperaattorien hallinnassa, markkinoille on tulossa joukko erikoistuneita torniyhtiöitä ja yksittäisiä paikkoja voi hankkia myös suoraan niiden omistajilta. Laitteistopaikkojen yhteiskäyttö ei periaatteessa vähennä muiden verkkooperaattorien saatavilla olevien paikkojen lukumäärää, sillä se vähentää kunkin yhteiskäyttöön osallistuvan operaattorin erikseen tarvitsemien paikkojen määrää ja lisää muiden operaattorien käytettävissä olevien paikkojen osuutta kokonaismäärästä.
- (99) Kysyntäpuolen markkinat ovat tätäkin keskittyneemmät, sillä ne rajoittuvat vain neljään toimiluvan saaneeseen 2G/3G-operaattoriin, jotka vielä toimivat Saksan markkinoilla. Kysyntäpuolen toimijat toimivat myös tarjontapuolella ja niin halutessaan niillä on periaatteessa mahdollisuus hankkia laitteistopaikkoja omia verkkotarpeita varten täysin sopimuspuolista ja muista operaattoreista riippumatta. Koska on todennäköistä, että sopimuspuolet pyytävät muiden 2G- ja 3G-operaattorien laitteistopaikkojen käyttöoikeutta, on luultavaa, että näillä muilla operaattoreilla on tasapainottavaa neuvotteluvoimaa.
- (100) Lisäksi kolmansien osapuolten pääsyä sopimuspuolten hallinnassa oleviin laitteistopaikkoihin edistetään valtion taholta ja kuten edellä esitettiin, kansallisen sääntelyviranomaisen kyvyllä määrätä yhteiskäyttö pakolliseksi silloin kun muita käyttökelpoisia vaihtoehtoja ei ole. Sopimus ei rajoita sopimuspuolten kaupallista vapautta harjoittaa laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä kolmansien osapuolten kanssa ja molemmat sopimuspuolet aikovat jatkaa yhteiskäyttöä kolmansien kanssa. Näin ollen sopimus ei näytä sulkevan pois kilpailua digitaalisen matkaviestinnän laitteistopaikkojen ja niiden infrastruktuurin markkinoilta. Jää vielä selvitetäväksi, johtaako laitteistopaikkojen yhteiskäyttö siihen, että kustannusrakenteiden yhdenmukaistumisen johdosta sopimuspuolilla on vähemmän mahdollisuuksia eriyttää vähittäispalvelutarjontaansa, tai että yhteiskäytön seurauksena on luultavaa, että ne yhteensovittavat toimintojaan muilla markkinoilla.
- (101) Koska yhteiskäytössä olevien laitteistopaikkojen osuus kokonaiskustannuksista on suhteellisen pieni, sopimuspuolten yhteiskäytöstä kertyvät kustannussäästöt arvioi-
- daan vähäisiksi. O2 Germany arvioi, että sille yhteiskäytöstä kertyvät kustannussäästöt ovat ainoastaan [7–17 (*)] prosenttia sopimuksen mukaisista kokonaissäästöistä, jotka ovat [15–35 (*)] prosenttia verkon käyttöönottokustannuksista, toisin sanoen yhteiskäytöstä kertyvät säästöt ovat [vähemmän kuin 5 (*)] prosenttia sen kokonaissäästöistä. 2G-paikkojen osalta T-Mobile ei odota kustannussäästöjen lisääntyvän lainkaan jo olemassa olevien 2G-yhteiskäyttöjärjestelyjen ansiosta. Sen sijaan sopimuspuolet katsovat hyötyvänsä laitteistopaikkojen yhteiskäytöstä nopeamman suunnittelun ja toteutuksen muodossa kun radiosuunnitelmat voidaan laatia ennakkoon tavanomaista varhaisemmassa vaiheessa aiemman laitteistopaikkatiedon perusteella. Joka tapauksessa sopimuspuolet eivät aio omistaa eivätkä hallita laitteistopaikkoja yhdessä, vaan ne kilpailevat toistensa ja muiden verkko-operaattorien kanssa omien paikkojen hankinnassa ja kumpikin antaa toiselle sopimuspuolelle ainoastaan käyttöoikeudet. Näin ollen niiden yhteiskustannusten osuus kokonaiskustannuksista ei ole sopimuksen johdosta suuri. Laitteistopaikkojen yhteiskäyttö ei tämän vuoksi johda sopimuspuolten kustannusrakenteen sellaiseen samanlaisuuteen, että se voisi vaikuttaa niiden kykyyn kilpailla tosiasiallisesti toistensa kanssa verkko- tai palvelumarkkinoilla tarjontaketjun loppupuolella.
- (102) Laitteistopaikkojen yhteiskäytöllä ei myöskään näytä olevan merkittäviä kilpailuvaikutuksia muilla verkko- tai palvelumarkkinoilla. Laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä koskevan yhteistyön laajuus on kansallisen sääntelyviranomaisen RegTP:n arvioinnin mukainen. Arviointi koskee riippumattomuuden vähimmäisastetta, joka vaaditaan, jotta sopimuspuolet voivat hallita itsenäisesti verkkoja ja palveluja. Sopimuspuolet hallitsevat itsenäisesti omia runkoverkkojaan, mukaan lukien verkon kaikki älykkäät osat ja palvelualustat, jotka määrittävät tarjottujen palvelujen luonteen ja valikoiman. Sopimuspuolet hallitsevat itsenäisesti myös radiosuunnitteluaan ja ne voivat vapaasti lisätä laitteistopaikkoja, mukaan luettuna yhteiskäytön ulkopuoliset paikat, lisätäkseen verkon peittoa ja kapasiteettia, jotka näyttävät olevan tärkeimmät kilpailutekijät verkkotasolla, ja joilla on todennäköisesti tärkeä vaikutus kilpailuun palvelutasolla. Koska laitteistopaikkojen yhteiskäyttö vähentää etsintäkustannuksia ja mahdollistaa suuremman verkkotiheyden, se voi edistää verkkokilpailua ja siten palvelukilpailua sekä sopimuspuolten välillä että kolmansien osapuolten kanssa. Näin ollen ilmoitetussa sopimuksessa määritelty sopimuspuolten harjoittama laitteistopaikkojen yhteiskäyttö ei johda kilpailun rajoittumiseen.
- (103) Laitteistopaikkojen yhteiskäytöstä sopimuspuolet ovat todenneet vaihtavansa tietoja, jotka ovat tarpeen paikkojen käyttöönottamiseksi yhdessä, mukaan lukien yksittäisten paikkojen tekniset tiedot ja sijaintitiedot, toisin

sanoen ne ilmoittavat toisilleen minne ne haluavat rakentaa. Sopimuspuolet toteavat, että muita tietoja ei vaihdeta 3G-verkkojen rakentamisesta. Sopimuksen kohdassa 2.6 määrätään, että sopimuspuolet vaihtavat kilpailun kannalta luottamuksellisia tietoja ainoastaan sen verran kuin on tarpeen verkon suunnittelemiseksi. Teknisten tietojen vaihto rajoittuu tietoihin, jotka ovat tarpeen sopimuspuolten sellaiselle yhteistyölle, jota ei katsota kilpailun rajoittamiseksi. Näin ollen se ei itsessäänkään muodosta kilpailunrajoitusta.

8.1.2 Radioliityntäverkkojen (RAN) yhteiskäyttö

- (104) Vaikka sopimuksessa määrätään mahdollisuudesta tutkia radioliityntäverkkojen yhteiskäyttöä, sopimuspuolten välisestä RAN-yhteiskäytöstä ei ole vielä suunnitelmia. Lisäksi on huomattava, että ilmoituksessa ei ole riittävästi käsitelty sopimuspuolten välistä RAN-yhteiskäyttöä, jotta komissio voisi tarkastella sitä perustamissopimuksen 81 artiklan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan nojalla. Näin ollen RAN-yhteiskäyttöä ei käsitellä tässä päätöksessä.

8.1.3 Kansalliset verkkovierailut

O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilen verkossa 50 prosentin kattavuusalueella

- (105) Ilmoitettuun sopimukseen 20 päivänä syyskuuta 2002 ja 22 päivänä tammikuuta 2003 tehdyillä muutoksilla sopimuspuolet sopivat, että O2 Germany voi ostaa T-Mobilen 3G-verkkoon tehtäviä kansallisia verkkovierailuja koskevia oikeuksia tukkuperiaatteella 1 päivän tammikuuta 2003 ja 31 päivän joulukuuta 2008 välisenä aikana. Tänä aikana O2 Germany ostaa T-Mobilelta tukkuperiaatteella tarjottavia kansallisia verkkovierailupalveluja alueella, jossa O2 Germanyllä on lakisäätäinen velvollisuus kattaa 50 prosenttia Saksan väestöstä omalla verkolla. T-Mobilella ei ole samanlaista oikeutta ostaa O2 Germanyn verkkoon tehtäviä kansallisia verkkovierailuja tukkuperiaatteella tällä alueella. Komission kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen sopimuspuolet ovat sopineet rajoittavansa verkkovierailujen keston alueella, jota koskee velvollisuus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta, kolmen erillisen alueen (alueet 1, 2 ja 3) määritelmän perusteella. Verkkovierailut lakkaavat vähitellen näillä alueilla edellä 4.3.1 jaksossa määritellyn aikataulun mukaisesti. Alueet on sisällytetty sopimukseen sopimuspuolten tekemällä muutoksella 21 päivänä toukokuuta 2003.

Vastavuoroiset verkkovierailut 50 prosentin kattavuusalueen ulkopuolella

- (106) Alkuperäisessä ilmoitetussa sopimuksessa määrätään T-Mobilen ja O2 Germanyn vastavuoroisesta oikeudesta tehdä kansallisia 3G-verkkovierailuja tukkuperiaatteella sen alueen ulkopuolella, jota koskee vaatimus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta. T-Mobile aikoo kattaa

[...]* Saksan väestöstä 3G-verkollaan vuoden 2006 loppuun mennessä ja lisätä peittoa kysynnän mukaan, kun taas O2 Germany aikoo [(*)]. Kun otetaan huomioon T-Mobilen laajempi verkko ja hyödyt, joita verkko-operaattorille kertyy oman verkon käytöstä voidessaan valvoa kustannuksia ja verkon laadun ja siirtonopeuden kaltaisia muuttujia, on todennäköistä, että T-Mobile tekee vain vähän tai ei lainkaan verkkovierailuja O2 Germanyn verkkoon. Näin ollen sopimuksen mukaiset kansalliset verkkovierailut koskevat ensi sijassa O2 Germanyn verkkovierailuja T-Mobilen verkkoon, ei päinvastoin.

Kilpailuvaikutukset

Vaikutukset tukkumarkkinoihin

- (107) Tukkupalveluna tarjottavien kansallisten 3G-verkkovierailujen markkinat on määritelty edellä (johdanto-osan 57 kappale ja sitä seuraavat kappaleet). Niiden verkko-operaattorien väliset kansalliset verkkovierailut, joilla on toimilupa ottaa käyttöön omat kilpailevat digitaaliset matkaviestinverkot ja harjoittaa niiden toimintaa, rajoittavat operaattorien välistä kilpailua kaikilla kyseisillä verkkomarkkinoilla kilpailun tärkeimpien muuttujien (kattavuus, laatu ja siirtonopeudet) osalta. Verkkovierailut rajoittavat kattavuutta ja kattavuuden toteuttamisvauhtia koskevaa kilpailua, koska sen sijaan, että operaattori ottaisi käyttöön oman verkon kattaakseen mahdollisimman suuren osuuden alueesta ja väestöstä mahdollisimman nopeasti, se tukeutuu vierailukohdeverkon operaattorin verkon suomaan kattavuuteen. Kansalliset verkkovierailut rajoittavat kilpailua myös verkon laadun ja siirtonopeuksien osalta, koska vierailijaa rajoittavat vierailukohdeverkon laatu ja siirtonopeus, jotka riippuvat vierailukohdeverkon operaattorin tekemisistä teknisistä ja kaupallisista valinnoista. Sopimuksen mukaan kansallisia verkkovierailuista veloittetaan tukkuhinnat: puheensiirroissa kohdeverkkomaksut ja datapalveluissa [vähittäishinta miinus -hinnoittelumalli (*)]. O2 Germany kattaa kansallisilla verkkovierailuilla [...]*. Tämän vuoksi sen omien verkko- ja käyttöoikeuspalvelujen ostajilta veloittamia tukkuhintoja rajoittavat tukkuhinnat, joita se itse joutuu maksamaan T-Mobilelle.

- (108) Näiden rajoitusten vaikutukset ovat vakavammat alueilla, joilla taloudellisista syistä on otettava käyttöön rinnakkaiset, kilpailevat verkot (erityisesti tärkeimmillä kaupunkialueilla) ja joilla sen vuoksi verkkovierailut rajoittavat enemmän kilpailua. Vaikutukset ovat lievemmät siellä, missä on vähemmän taloudellisia syitä käyttöön otolle. Näin saattaa olla kaupallisesti toissijaisissa taajamissa ja erityisesti maaseudulla ja syrjäseudulla.

- (109) Kun otetaan huomioon tästä seuraavat rajoitukset, jotka koskevat O2 Germanyn ja T-Mobilen kykyä kilpailla kattavuudella, laadulla, siirtonopeuksilla ja tukkuhinnoilla, O2 Germanyn ja T-Mobilen väliset 3G-verkkovierailut vaikuttavat kilpailuun kaikilla Saksan 3G-verkkomarkkinoilla, mukaan luettuna kansallisten 3G-verkkovierailujen tukkumarkkinat ja 3G-verkon käyttöajan tukkumarkkinat.
- (110) Koska 3G-markkinat ovat vasta kehittymässä, markkinaosuuksista ei ole tietoja. Saksan kansallisten 3G-verkkovierailujen tukkumarkkinoilla on kuitenkin ainoastaan neljä toimiluvan saanutta operaattoria, jotka voivat ottaa verkot käyttöön. Toimilupa- ja investointivaatimuksista johtuvat markkinoille tulon esteet ovat erittäin suuret, elleivät suorastaan ylivoimaiset⁽⁵⁷⁾. Näin ollen on selvää, että kun markkinatoimijoita on ainoastaan neljä, niistä kahden osapuolen välinen yhteistyö voi rajoittaa kilpailua tuntuvasti, vaikka toinen näistä kahdesta (O2 Germany) ei tällä hetkellä aiokaan ottaa käyttöön verkkoa siten, että sen peittoalue ylittäisi [...]*. Kansallisia verkkovierailuja koskeva sopimus (muutetussa muodossa) muodostaa näin ollen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaisen kilpailunrajoituksen.

Vaikutukset vähittäismarkkinoihin

- (111) Lisäksi olisi tarkasteltava, rajoittaako tukkuperiaatteella tarjottavia 3G-verkkovierailuja koskeva sopimus 3G-vähittäispalvelujen kilpailua. Tukkutason kansalliset verkkovierailut johtavat yhdenmukaisempiin ehtoihin vähittäismarkkinoilla, koska verkon kattavuus, laatu ja siirtonopeudet ovat todennäköisesti samankaltaiset. Siirtonopeudet määräävät merkittävältä osalta palvelulajit, joita operaattori pystyy tarjoamaan. Lisäksi tiettyjen palvelujen käyttöönoton ajoituksen määrittää ajankohta, jolloin tietyt siirtonopeudet ovat luotettavasti saatavilla verkossa ja siirtonopeudet on yhteensovitettava kansallisia verkkovierailuja varten. Koska kansallisia 3G-verkkovierailuja tukkuperiaatteella käyttävien operaattorien on maksettava tukkuhinnat, jotka datapalvelujen osalta perustuvat [vähittäishinta miinus -hinnoittelumalliin (*)], mahdollisuudet hintakilpailuun ovat vähäiset. [...]*-hinnoittelujärjestelmä voisi itsessään aiheuttaa vaaran vähittäishintojen yhteensovittamisesta.
- (112) Näin ollen on todennäköistä, että sopimuspuolten harjoittama yhteistyö tukkuperiaatteella tarjottavien kansallisten 3G-verkkovierailujen osalta vaikuttaa sopimus-

puolten väliseen kilpailuun vähittäisjakelumarkkinoilla. Vaikka vähittäismarkkinoiden toimijoiden lukumäärä on suurempi kuin verkkotason toimijoiden määrä eikä tarkkoja tietoja markkinaosuuksista ole saatavilla, jos sopimuspuolten yhteenlaskettua 2G-markkinaosuutta käytetään viitelukuna, niiden markkinaosuus vähittäismarkkinoilla on 36,5 prosenttia [T-Mobile 29 prosenttia; O2 Germany 7,5 prosenttia], kun mukaan lasketaan ainoastaan niiden omat asiakkaat, ja 49,5 prosenttia [T-Mobile 41,7 prosenttia; O2 Germany 7,8 prosenttia], jos mukaan lasketaan myös sopimuspuolten verkoissa toimivien palveluntarjoajien asiakkaat. Sopimuspuolten yhteenlaskettu osuus 3G-vähittäispalvelujen markkinoilla on todennäköisen markkinakehityksen mukaan siis enemmän kuin 10 prosenttia ja sen vuoksi kilpailunrajoitus on tuntuva.

V ä h i m m ä i s o s t o v a a t i m u s

- (113) Kansallisia 3G-verkkovierailuja koskevaan sopimukseen ei sisälly yksinoikeuslausekkeita, mutta sen mukaan O2 Germanyn on ostettava T-Mobilen palveluja vähintään [...]* euron arvosta kolmen vuoden aikana 3G-verkkovierailupalvelujen käyttöönottopäivästä lähtien. Sopimusmuutoksissa, joiden mukaan O2 Germany voi tehdä verkkovierailuja T-Mobilen verkkoon 50 prosentin väestöosuusalueella, määrätään O2 Germanyn T-Mobilelle maksamasta [...]*. Vaikka tämä ei ole vähimmäisostovaatimus, se voi samalla tavalla johtaa O2 Germanyn kansallisten 3G-verkkovierailuostosten keskittymiseen T-Mobilen verkkoon.
- (114) Vähimmäisostovaatimusta tai kiinteää maksua ei tarvitse tarkastella enempää mahdollisen markkinoilta sulkemisen suhteen. Toimiluvan saaneiden 3G-verkko-operaattorien välinen 3G-verkkovierailuoikeuksien myynti tukkuperiaatteella on katsottu kilpailunrajoitukseksi. Näin ollen mahdollisia esteitä tällaiselle toisten toimiluvan saaneiden 3G-verkkojen harjoittamalle yhteistyölle ei voida katsoa lisäkilpailunrajoitukseksi. Toisaalta jos jokin sopimuspuolista tekisi sopimuksen kansallisten verkkovierailuoikeuksien huomattavasta ostosta yhdeltä tai molemmilta muilta toimiluvan saaneilta 3G-verkko-operaattorilta, tätä olisi tutkittava kilpailusääntöjen nojalla.

J ä l l e e n m y y n t i M V N O : i l l e

- (115) Sopimuksen kohdassa 11.c rajoitetaan sopimuspuolten mahdollisuutta jälleenmyydä verkkovierailuoikeuksia kolmansille osapuolille. Siinä vaaditaan erityisesti toisen sopimuspuolen ennakkosuostumusta verkkovierailukapasiteetin jälleenmyymiseen puheensiirtopalveluja lopputkäyttäjille tarjoaville MVNO:ille. Kyseiset rajoitukset ovat luonteeltaan vertikaalisia, koska ne koskevat käyttöoikeuksien jälleenmyyntiä. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin verti-

⁽⁵⁷⁾ Ks. 5.5.2 jakso.

kaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin annetun asetuksen N:o 2790/1999 2 artiklan 4 kohdan mukaan ryhmäpoikkeusta ei kuitenkaan sovelleta kilpailevien yritysten vastavuoroisiin vertikaalisiin sopimuksiin ⁽⁵⁸⁾.

- (116) Tätä rajoitusta on näin ollen arvioitava sekä salaisen yhteistyön mahdollisten vaikutusten osalta horisontaalista yhteistyötä koskevien suuntaviivojen mukaisesti että niiden vertikaalisen ulottuvuuden osalta vertikaalisista rajoituksista annettujen suuntaviivojen mukaisesti. Horisontaalista yhteistyötä koskevien suuntaviivojen mukainen tarkastelu osoittaa, että niiden ostajatyypin rajoittaminen, joille ostaja voi myydä sopimuksen mukaisia palveluja, rajoittaa tuotantoa ja on sen vuoksi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukainen kilpailunrajoitus, jota on tarkasteltava erikseen perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan nojalla ⁽⁵⁹⁾. Näin ollen perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan määräyksiä on sovellettava jälleenmyyntiä puhe-MVNO:ille koskeviin rajoituksiin, jotta voidaan määrittää mahdolliset tehokkuusedut, jotka tasapainottavat kilpailunrajoitusten vaikutukset.

Jälleenmyyntiä muille verkko-operaattoreille koskeva rajoitus

- (117) Vaatimalla vierailukohdeverkon operaattorin ennako-suostumusta sopimuksen kohdassa 11.c rajoitetaan myös verkkovierailuoikeuksien jälleenmyyntiä toisille toimiluvan saaneille verkko-operaattoreille. Sopimuspuolet ovat väittäneet, että tämä rajoitus on välttämätön verkkokapasiteetin suunnittelemiseksi ja palvelun laadun takaamiseksi. Näitä väitteitä ei kuitenkaan tarvitse analysoida. Tukkupalveluna tarjottavien 3G-verkkovierailuoikeuksien myynti toimiluvan saaneiden 3G-verkko-operaattorien kesken on jo sinällään katsottu kilpailunrajotukseksi. Tämän vuoksi rajoitusta, joka koskee muiden toimiluvan saaneiden 3G-verkko-operaattorien liittymistä tällaiseen yhteistyöhön, ei voida tulkita kilpailunrajotukseksi. Toisaalta jos jokin sopimuspuolista tekisi sopimuksen kansallisten verkkovierailuoikeuksien huomattavasta jälleenmyynnistä yhdelle tai molemmille muille toimiluvan saaneille 3G-verkko-operaattoreille, tätä olisi tutkittava kilpailusääntöjen nojalla.

Tietojen vaihto kansallisten verkkovierailujen tekemiseksi

- (118) Sopimuksen kohdassa 2.6 kielletään sopimuspuolia vaihtamasta ”kilpailun kannalta olennaisia tietoja”. Sopi-

⁽⁵⁸⁾ EYVL L 336, 29.12.1999, s. 21. Vrt. komission tiedonanto – Suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista (EYVL C 291, 13.10.2000, s. 1, 52 kohta).

⁽⁵⁹⁾ Komission tiedonanto – Suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin (EYVL C 3, 6.1.2002, s. 2, 25 kohta).

muspuolet ovat tässä yhteydessä todenneet, että ne eivät vaihda tietoja tulevista kapasiteettivaatimuksista, toisin sanoen asiakasmääristä ja asiakkaiden erityisvaatimuksista.

- (119) Sopimuspuolet vaihtavat kuitenkin eräitä tärkeitä teknisiä tietoja, jotka ovat ehdottoman tarpeen saumattomien verkkovierailujen tarjoamiseksi, erityisesti kanavanumeroita, asiakastunnisteita (CID) ja yhteenliittämisen tunnistetietoja. Saumattomat verkkovierailut riippuvat ”saumattomista siirtymistä” kahden verkon välillä, toisin sanoen asiakkaan ei tarvitse manuaalisesti kirjautua toiseen verkkoon verkkoa vaihtaessaan. Solujen välinen saumaton siirtymä edellyttää, että asiaankuuluvat radioverkkoparametrit ovat vierailukohdeverkon tiedossa, toisin sanoen solun identiteetti, sen maantieteelliset sijaintikoordinaatit, antennin korkeus, antennin tyyppi, pääsäteilykeilan suunta, kaapelivaimennus ja Node B:n suorituskyky. Koska nämä tiedot ovat kansallisten verkkovierailujen kannalta ehdottoman tärkeitä, tietojenvaihto ei ole perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukainen kilpailunrajoitus, jota olisi tarkasteltava erikseen.

8.2 Vaikutus ETA-valtioiden väliseen kauppaan

- (120) 3G-infrastruktuurin käyttöoikeuksien ehdot ja matkaviestintäoperaattorien tukkupalvelujen saatavuus vaikuttavat ETA-valtioiden väliseen kauppaan. Näin siksi, että televerkoissa tarjottuja palveluja kaupataan eri puolilla Euroopan talousaluetta – esimerkiksi kansainvälisten puheluiden päättämistä ja kansainvälisten 3G-verkkovierailujen käyttöoikeuksia tukkutarjontana – ja teleinfrastruktuurin käyttöoikeuksien ja tukkupalvelujen ehdot määrittävät muiden operaattorien, tällaisia käyttöoikeuksia tarvitsevien palveluntarjoajien ja MVNO:iden kyvyn tarjota omia palvelujaan ⁽⁶⁰⁾. Verkon yhteiskäytön ehdot vaikuttavat myös muissa ETA-valtioissa toimivilta verkkoelementtien valmistajilta tehtäviin laitteistohankintoihin. Investoinnit ja markkinoillepääsy 3G-verkkoihin ja -palveluihin on myös yhä useammin rajat ylittävää Euroopan talousalueella. Sen johdosta 3G-infrastruktuurin käyttöoikeutta ja tukkupalveluja koskevat ehdot vaikuttavat merkittävästi paitsi investointihalukkuuteen, esimerkiksi ETA-valtioiden välillä tarjottaviin investointeihin 3G-infrastruktuureihin ja palveluihin myös markkinoillepääsyn ehtoihin, esimerkiksi muista ETA-valtioista olevien operaattoreiden, palveluntarjoajien, MVNO:iden ja sisällöntuottajien markkinoillepääsyyn.

⁽⁶⁰⁾ Vrt. liittymäsopimuksia koskeva tiedonanto 144–148 kohta.

8.3 EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan soveltaminen

(121) Kuten edellä todettiin, kansallisia verkkovierailuja käsittelevät (muutetun) sopimuksen kohdat kuuluvat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, sillä sopimuspuolten välisellä kansallisia verkkovierailuja koskevalla järjestelyllä on tuntuva vaikutus kilpailuun ja se vaikuttaa ETA-valtioiden väliseen kauppaan. Sopimukselle, joka on EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan vastainen, voidaan myöntää poikkeus edellyttäen, että se täyttää perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdassa määrätyt seuraavat edellytykset:

- a) sen on tehostettava osaltaan tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä;
- b) sen on jätettävä kuluttajille kohtuullinen osuus näin saatavasta hyödystä;
- c) se ei saa asettaa asianomaisille yrityksille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi;
- d) se ei saa antaa näille yrityksille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita.

8.3.1 Sopimus tehostaa osaltaan tuotantoa tai jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä

(122) Kansallisten 3G-verkkovierailujen johdosta verkkovierailuoperaattori voi tarjota nopeammin 3G-tukku- ja vähittäispalvelujen paremman kattavuuden, laadun ja siirtonopeuden. Verkkovierailuoikeuksia myymällä isäntäverkon operaattori saa lisäresursseja investoitavaksi verkkoonsa ja mahdollisuuden käyttää verkkokapasiteettia täysimääräisesti aikaisemmassa vaiheessa kuin muuten olisi mahdollista ja sen vuoksi myös tehokkaammin. Vaikka vain toinen sopimuspuolista käyttäisi sopimuksen mukaisia verkkovierailuoikeuksiaan, niiden yhteisen verkon käytön johdosta verkontiheys olisi suurempi ja verkon kattavuus olisi laajempi kuin mitä se pystyisi tarjoamaan erikseen. Tämän vuoksi sekä sen tukku- että vähittäispalvelut olisivat asiakkaiden kannalta houkuttelevampia. Vähintään kahden muun toimijan kilpailu verkkotasolla varmistaa, että sopimuspuolilla säilyy syy rakentaa tiheämpi ja laajempi verkko 3G-palvelujen kaupallisen käyttöönoton mukaisesti ja että ne eivät pelkästään supista verkkokustannuksiaan. Näiden muiden operaattorien sekä palveluntarjoajien ja vähittäismarkkinoilla mahdollisesti myös MVNO:iden kilpailun vuoksi sopimuspuolilla säilyy myös erikseen kannustin tarjota laajempi valikoima parempilaatuisia palveluja.

O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilin 3G-verkossa 50 prosentin väestöosuusalueella

(123) O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilin 3G-verkossa alueella, jota koskee säädetty velvollisuus kattaa 50 prosenttia väestöstä 31 päivään joulukuuta 2005 mennessä, johtavat todennäköisesti parempaan valinnanvaraan ja kilpailun lisääntymiseen sekä tukku- että vähittäistasolla. Erityisesti O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilin verkossa tällä alueella antavat O2 Germanylle mahdollisuuden tarjota heti käyttöönottovaiheen alusta alkaen palveluilleen paremman kattavuuden ja laadun sekä suuremmat siirtonopeudet kuin jos se toimisi yksin sen kilpaillessa muiden 3G-tukku- ja vähittäispalvelujen tarjoajien kanssa.

(124) O2 Germanyn verkko täyttää säädetyt vaatimukset 31 päivään joulukuuta 2005 mennessä. Koska se on Saksan markkinoiden pienin matkaviestinoperaattori ja sillä on pieni osuus 2G markkinoilla (noin 8 prosenttia), on epätodennäköistä, että se voisi rakentaa nopeasti riittävän alueen kattavan korkealaatuisen verkon, jotta yritys voisi kilpailla tehokkaasti alusta alkaen muita vakiintuneita toimiluvan saaneita 3G-verkko- ja -palveluoperaattoreita vastaan Saksassa. Koska 3G-verkon ensimmäisenä käyttöönottava yritys on etulyöntiasemassa, tämä todennäköisesti rajoittaa O2 Germanyn kykyä kilpailla tehokkaasti ja se voi vaikuttaa Saksan markkinoiden yleiseen kilpailukykyyn. Näin ollen on taloudellisesti hyödyllistä antaa O2 Germanyn tehdä verkkovierailuja jopa tärkeimmissä kaupungeissa lyhyen ajan kunnnes se on rakentanut tehokkaan verkon. 3G:n käyttöönoton alusta tehtävät verkkovierailut antavat O2 Germanylle mahdollisuuden tarjota 3G-palveluja aikaisemmin ja kerätä lisätuottoa yritykselle. Tämä auttaa yritystä rahoittamaan 3G-verkon käyttöönoton, minkä ansiosta se voi vähentää T-Mobilin verkkoon tehtäviä verkkovierailuja.

(125) Jos O2 Germany pystyy keskittämään verkkoinvestointinsa suurimman kysynnän alueille eli tärkeimpiin kaupunkeihin samalla kun se tekee verkkovierailuja taloudellisesti toissijaisilla alueilla pidempään, mutta kuitenkin rajoitetun ajan, se voi tarjota parempia tukku- ja vähittäispalveluja, sen oma verkko mukaan luettuna. Maanlaisissa tiloissa verkkovierailut ovat tarpeen jatkuvan kattavuuden takaamiseksi kuluttajan kannalta strategisesti tärkeillä alueilla, mutta turvallisuussäännöt ja rakennuslupavaatimukset rajoittavat O2 Germanyn mahdollisuuksia rakentaa nopeasti erilliset verkot näillä alueilla. Näin ollen pidempi poikkeuslupa on perusteltua näillä alueilla.

Vastavuoroiset verkkovierailut 50 prosentin kattavuusalueen ulkopuolella

- (126) O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilen verkossa sen alueen ulkopuolella, jota koskee säädetty velvollisuus kattaa 50 prosentin osuus väestöstä 31 päivään joulukuuta 2005 mennessä, antavat O2 Germanylle erityisesti mahdollisuuden kilpailuun koko maan kattavien 3G-palvelujen vähittäismarkkinoilla. Sopimuspuolet ovat esittäneet todisteita osoittaakseen, että ilman sopimusta ja nykyisen suunnitteluakataulun puitteissa O2 Germany ei olisi todennäköisesti voinut tarjota kattavuutta, joka ylittäisi [...]*. On myös huomattava, että 2G-matkaviestintämarkkinoilla, joille O2 Germany tuli aluksi tekemällä huomattavasti kansallisia verkkovierailuja T-Mobilen verkossa, O2 Germanyn oma verkko kattaa nykyisin lähes koko maan ja tämä ylittää selvästi sen toimiluvan vaatimukset. O2 Germany on laajentanut verkkoaan palvelujen markkinakäytön mukaisesti.
- (127) Sopimuksen johdosta O2 Germany voi jälleenmyydä toimilupa-vaatimusten ulkopuolisilla alueilla myös valtakunnallisia verkkovierailupalveluja data-MVNO:ille ja valtakunnallista 3G-verkon käyttöä tukkuperiaatteella palveluntarjoajille. Sopimus edistää näin ollen kilpailua kansallisten 3G-verkkovierailujen, tukkutarjontana myytävän verkon käyttöajan ja vähittäismyynnin markkinoilla ja tehostaa näiden palvelujen tuotantoa ja jakelua. Koska kyseisten 3G-palvelujen odotetaan muodostavan laajan valikoiman uusia teknisesti edistyneitä tuotteita, joiden laatu ja toimivuus ovat paremmat 2G-palveluihin verrattuna, sopimus edistää myös teknistä ja taloudellista kehitystä.
- (128) Kansallisia verkkovierailuja koskeva sopimus antaa sopimuspuolille, erityisesti T-Mobilelle, mahdollisuuden lisätä ja tehostaa verkon käyttöä erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Koska sopimuksen johdosta T-Mobile voi saada suuremman taloudellisen hyödyn infrastruktuuri-investoinneistaan, verkkovierailut kannustavat tarjoamaan laajempaa peittoaluetta, parantamaan laatua ja lisäämään siirtonopeuksia. Myös nämä seikat edistävät kyseisten palvelujen tuotantoa ja jakelua sekä teknistä ja taloudellista kehitystä.

8.3.2 Sopimuksen johdosta loppukäyttäjät saavat kohtuullisen osuuden hyödyistä

- (129) Koska kansallisia 3G-verkkovierailuja koskeva sopimus antaa O2 Germanylle ensinnäkin mahdollisuuden kilpailuun tehokkaammin käyttöönottoaiheessa ja toiseksi kehittyä valtakunnalliseksi 3G-palvelujen tarjoajaksi tukku- ja vähittäistasolla (tai kyseisenä aikana todennäköisesti laajimman maantieteellisen kattavuuden tarjoavaksi operaattoriksi), se edistää kilpailua sekä digitaalisen matkaviestintäverkon että -palvelujen markkinoilla. Kilpailu kehittyy nopeammin ja kilpailijoilla on kannustimia ottaa markkinoilla käyttöön uusia palveluja. Lisäksi

niihin kohdistuu suurempi paine alentaa hintoja, koska markkinoilletulo on laajamittaisempaa sopimuspuolten väliseen 3G-verkkovierailumahdollisuuteen perustuvan suuremman peittoalueen ansiosta. Tämän johdosta kuluttajat hyötyvät todennäköisesti aikaisemmin suuremmasta uusien ja teknisesti kehittyneiden 3G-palvelujen valikoimasta. Näiden palvelujen laadun ja valikoiman odotetaan olevan parempi verrattuna 2G-palveluihin, joten hintakilpailu on todennäköisempää.

- (130) Sopimuspuolet ovat osoittaneet selvästi, kuinka kuluttajat voivat hyötyä markkinoilletulosta hintakehityksen ansiosta. Ne ovat toimittaneet todisteita siitä, että kolmannen ja neljännen operaattorin tulo Saksan 2G-matkaviestintämarkkinoille johti matkapuhelujen vähittäishintaindeksin alenemiseen noin 20 prosenttia vuosittain. Tuolloin O2 Germanyn tulo 2G-matkaviestintämarkkinoille neljäntenä valtakunnallisena operaattorina riippui suuresti määrin kansallisista verkkovierailuista T-Mobilen verkossa. Vähittäistason lisääntyneen kilpailun johdosta on todennäköistä, että kustannussäästöt, joita mahdollisesti syntyy lisääntyneestä kilpailusta data-MVNO:ille tarjottavien valtakunnallisten verkkovierailujen ja palveluntarjoajille (tai palveluntarjoajina toimiville MVNO:ille) valtakunnallisia palveluja varten jälleenmyydyn verkon käyttöajan alalla, siirtyvät hinnanalennuksina loppukäyttäjille.

8.3.3 Rajoitusten välttämättömyys

Kansalliset verkkovierailut

- (131) Sopimuksen (sellaisena kuin se on muutettuna) kohdat, joissa määrätään kansallisista verkkovierailuista, ovat välttämättömiä edellä mainittujen hyötyjen saavuttamiseksi.
- (132) Verkkovierailuista 50 prosentin kattavuusalueella on todettava, että Saksan maantieteellisten erikoispiirteiden ja väestöjakauman vuoksi Saksassa on suurempi määrä kaupunkeja ja niiden katettava asukasmäärä on suhteellisesti pienempi verrattuna joihinkin muihin jäsenvaltioihin kuten Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Toisaalta Saksan asukasmäärä on huomattavasti suurempi kuin Yhdistyneen kuningaskunnan tai muiden jäsenvaltioiden asukasmäärä. Koska 3G-verkkojen taloudelliset näkökohdat eivät tällä hetkellä tue yhtenäistä valtakunnallista kattavuutta, vaan kattavuus laajenee asteittain markkinakäytön odotetun kehityksen mukaan kaupungeista ja mahdollisesti tärkeimmistä liikennekeskuksista. Saksan kaupunkiväestön huomattavan osan kattaminen edellyttää suhteellisen suurien investointeja. Myös tiheimmin asutuille alueille keskittyvät investoinnit edellyttävät verkon rakentamista suhteellisen monelle maantieteellisesti erilliselle alueelle ja näiden alueiden liittämistä verkkoon.

(133) O2 Germanylla, joka tuli neljäntenä verkko-operaattorina Saksan GSM-markkinoille, on suhteellisen pieni asiakaskunta ja sen vuoksi sillä on heikommat rahoitusmahdollisuudet kuin vakiintuneemmilla operaattoreilla. Koska O2 Germanylla on vähemmän 2G-verkkoasiakkaita, sillä on suhteellisen paljon ylimääräistä puheensiirtopalvelukapasiteettia. Tämän vuoksi sillä on vähemmän taloudellisia syitä investoida 3G-verkkoon muuten kuin tarjotakseen laajakaistapalveluja, joihin tarvitaan suuri verkkotiheys. Näin ollen katsotaan, että O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilen 3G-verkossa myös kaupunkialueilla rajoitetun ajan ovat oikeasuhteisia ja välttämättömiä, kun taas näin ei olisi välttämättä asian laita vakiintuneemmassa markkina-asemassa olevien operaattorien kohdalla.

Puhe-MVNO:ille suuntautuvan jälleenmyynnin rajoittaminen

(134) Sopimuspuolet haluavat valvoa ennakkoon yhteyksiä, joita myydään tukkuperiaatteella niiden 3G-verkkoihin kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen luokkien ulkopuolella – erityisesti verkon käyttöajan tukkutarjontaa palveluntarjoajille – samoin kuin yhteyksien myymistä muille kuin sellaisille MVNO:ille, jotka tarjoavat datapalveluja tai toimivat puheensiirtopalvelujen palveluntarjoajina. Näin ollen ne vaativat isäntäoperaattorin ennakkohyväksynnän ennen kuin ne sallivat verkkovierailujen jälleenmyynnin puhe-MVNO:ille, eli MVNO:ille, jotka tarjoavat puheensiirto- tai vastaavia palveluja. Rajoittamalla puheensiirtopalvelujen tarjoamiseen tarvittavien verkkovierailujen jälleenmyyntiä MVNO:ille, jotka eivät ole investoineet 3G-toimilupiin tai -infrastruktuuriin, sopimuspuolet aikovat suojella omia mahdollisuuksiaan ottaa 3G-verkot käyttöön ja suojella investointejaan; tämän johdosta ne voivat tarjota loppukäyttäjille teknisesti edistyneitä 3G-palveluja.

(135) Elleivät sopimuspuolet voisi määrätä verkkonsa käytöstä eivätkä näin ollen voisi suojella investointejaan arvonalaskulta, kun puhe-MVNO:t alentaisivat vähittäishintoja jälleenmyyntitarjonnasta ostamansa verkkovierailukapasiteetin turvin, sopimuspuolet eivät tarjoaisi toisilleen lainkaan verkkovierailuja. Tämä on uskottava väite, koska sopimuspuolet ovat toimittaneet laskelmia osoittaakseen, että tappio, joka syntyisi tukkutasolla, jos ne kieltäisivät toisiltaan verkkovierailut, korvattaisiin vähittäistasolla välttämällä muuten aiheutuvaa tulojen menetystä. Ilman kansallisia 3G-verkkovierailuja T-Mobilen verkkoon O2 Germany ei voisi kilpailla yhtä tehokkaasti käyttöönottoavaiheessa ja olisi todennäköistä, että se ei tulisi 3G-tukku- ja vähittäismarkkinoille valtakunnallisena kilpailijana (tai kyseisenä aikana mahdollisesti laajimman maantieteellisen kattavuuden tarjoavana operaattorina). Lisäksi menetettäisiin tehokkuusedut, joita saadaan T-Mobilen myydessä verkkonsa liikkokapasiteettia O2 Germanylle. Samoin menetettäisiin muut hyödyt, joita kertyy kilpailumahdollisuuksien lisääntymisestä O2 Germanyn tullessa vahvemmin markkinoille ja verkon laajemmasta kattavuudesta, parantuneesta

laadusta ja suuremmista siirtonopeuksista. Rajoitus on näin ollen välttämätön sopimuksen ja siitä saatavien hyötyjen toteuttamiseksi.

(136) Rajoitus ei mitenkään vaikuta sopimuspuolten vapautteen tarjota tukkuperiaatteella omien verkkojensa käyttöoikeutta jollekin toiselle osapuolelle. Lisäksi sen soveltamisalaa on rajoitettu niin, että sopimuksessa sallitaan käyttöoikeuksien tukkujälleenmyynti palveluntarjoajille 3G-puheensiirtopalveluja varten ja palveluntarjoajina toimiville MVNO:ille samoin kuin kansallisten verkkovierailujen tukkujälleenmyynti MVNO:ille ilman rajoituksia 3G-datapalvelujen tarjoamiseksi; datapalvelujen odotetaan muodostavan 3G-vähittäismarkkinoiden ytimen. Rajoitus vaikuttaa kilpailuun ainoastaan 3G-puheensiirtomarkkinoilla. Tässä mielessä rajoitus on oikeassa suhteessa tavoitteeseensa. Näin ollen tällä hetkellä ei ole samaan tulokseen johtavia, vähemmän rajoittavia keinoja kuin MVNO:ille puheensiirtopalveluihin tarvittavan verkkovierailukapasiteetin jälleenmyynnin rajoittaminen.

Ei kilpailun poistamista merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita ja palveluja

(137) Kuten edellä esitettiin, tämä sopimus edistää kilpailua neljän toimiluvan saaneen ja 3G-verkkojen käyttöönottoa suunnittelevan 3G-verkko- ja -palveluoperaattorin välillä ja palveluntarjoajien välillä samoin kuin niiden ja sellaisten MVNO:iden välillä, joiden puheensiirtopalvelut eivät perustu jälleenmyyntitarjonnasta ostettuun verkkovierailukapasiteettiin.

(138) Sopimus jättää liikkumavaraa myös sopimuspuolten väliselle todelliselle kilpailulle. Huolimatta siitä, että osa lähtöverkko-operaattorin kattavuudesta perustuu verkkovierailuihin, operaattori valvoo omaa runkoverkkoaan ja se voi tarjota eriytettyjä palveluja. Lisäksi sopimuksen kohdassa 5.6 määrätään, että jotta voitaisiin taata sopimuspuolten välinen palvelukilpailu kunkin sopimuspuolen on varmistettava, että verkkovierailuasiakkaat voivat käyttää ainoastaan lähtöverkkonsa palvelukokonaisuutta ja sen tarjoamia yhteyksiä kolmansien osapuolten tarjoamiin palveluihin, ja että ne eivät voi käyttää vierailukohdeverkossa tarjottavia palveluja eivätkä sen tarjoamia yhteyksiä kolmansien osapuolten tarjoamiin palveluihin.

(139) Lähtöverkon operaattorin kykyä valvoa sen asiakkaista lähtöisin olevaa liikennettä lähtöverkon ulkopuolella ja sen mahdollisuuksia tarjota pääsyä palveluihin, joita ei ole saatavissa isäntäverkossa, parantaa CAMEL-tekniikka (Customised Application for Mobile network Enhanced Logic), esimerkiksi vastapuhelujärjestelyjen avulla (callback). Tästä ovat esimerkkinä nykyisin saatavilla olevat erilaiset sijaintiperusteiset 2G-palvelut, joita O2 Germanyn asiakkaat voivat käyttää vieraillessaan T-Mobilen verkossa ja jotka poikkeavat T-Mobilen asiakkaiden samassa verkossa käyttämästä palveluista. Verkkovierailuja tekevien loppukäyttäjien saatavilla olevien 3G-vähittäispalvelujen valvottavuus lisääntyy, koska kaikissa datasiirroissa käyttäjä kytketään pakettivälitteiseen data-verkkoon lähtöverkkonsa kautta.

- (140) Lähtöverkon operaattori vastaa edelleen hinnoittelusta ja laskutuksesta. Vaikka vierailukohdeverkon operaattori toimittaa yksityiskohtaiset laskutustiedot lähtöverkon operaattorille, tukkuperusteella tarjottavien verkkovierailujen kaupallisten ehtojen ja tukkupalveluun perustuvien vähittäispalvelujen ehtojen välillä ei ole suoraa yhteyttä. Esimerkkinä voidaan mainita 2,5G-palveluiden ns. click-based billing -laskutus, jota O2 Germany tarjoaa mutta T-Mobile ei.
- (141) 3G-verkkovierailujen tukkukustannukset ovat vain siirtokustannuksia, vaikkakin merkittäviä, joihin lisätään sisältökustannukset, joiden odotetaan käyvän yhä tärkeämmiksi sisältörikkaita 3G-datapalveluissa suhteessa siirtokustannuksiin. Runkoverkon osalta operaattorien kustannukset eroavat riippuen laiteoimittajasta, runkoverkon siirtotekniikasta (esimerkiksi perustuuko se vuokrattuihin kiinteisiin yhteyksiin vai langattomaan mikroaaltoverkkoon), käyttäjien lukumäärän ja kapasiteetin välisestä suhteesta sekä toiminta-, ylläpito- ja käyttökustannuksista. Kun otetaan huomioon sovellettavien tukkuhintojen ja ennakoitujen vähittäishintojen välinen marginaali ja se, että suurin osa liikenteestä ei ole verkkovierailuja, on todennäköistä, että hintojen eriyttämiseen on edelleen merkittävästi mahdollisuuksia.
- (142) Näin ollen ilmoitetun sopimuksen kilpailua edistävät kokonaisvaikutukset korvaavat merkittävästi sen, että sopimuspuolet poistavat MVNO:iden mahdollisuuden kilpailla puheensiirtopalveluissa tukkutarjonnasta hankkimansa verkkovierailukapasiteetin perusteella, ja sopimuspuolten välinen todellinen kilpailu on edelleen mahdollista. Kilpailua ei näin ollen poisteta merkittävästi osalta markkinoita, joihin sopimus vaikuttaa.

8.3.4 Päätelmä

Komissio päätelee, että kaikki edellytykset, jotka on asetettu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan mukaiselle yksittäispoikkeukselle, täyttyvät sopimuspuolten väliseen, tukkuperiaatteella tarjottavia kansallisia 3G-verkkovierailuja koskevaan sopimukseen perustuvien kilpailunrajoitusten osalta ja MVNO:ille jälleenmyytävän verkkovierailukapasiteetin rajoituksen osalta.

8.4 Poikkeuksen voimassaoloaika

- (143) Asetuksen N:o 17 8 artiklan ja ETA-sopimuksen pöytäkirjan 21 nojalla komissio tekee EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan mukaisen päätöksen määritellyksi ajaksi ja voi asettaa ehtoja ja velvoitteita.

- (144) Koska markkinat, joihin sopimuksen mukaiset rajoitukset vaikuttavat, ovat vielä kehitysvaiheessa, rajoitusten todennäköisiä vaikutuksia voidaan arvioida korkeintaan viiden vuoden ajanjaksolta eikä missään tapauksessa 31 päivän joulukuuta 2008 jälkeiseltä ajalta. Asetuksen N:o 17 6 artiklan nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukainen päätös voi tulla voimaan aikaisintaan ilmoituspäivänä. Näin ollen poikkeus on voimassa 6 päivää helmikuuta 2002. Poikkeusluvan kunkin osan kesto on perusteltu jäljempänä (johdanto-osan 145 kappale ja sitä seuraavat kappaleet).

O2 Germanyn verkkovierailut T-Mobilen verkossa 50 prosentin kattavuusalueella

- (145) Velvoite 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta koskee kaupunkialueita, jotka tarjoavat suurimman mahdollisuuden infrastruktuurikilpailuun. Näin ollen tällä alueella tehtäviä verkkovierailuja koskeva poikkeus voi olla perusteltu ainoastaan silloin kun yhteistyö edistää kilpailua verkon käyttöönottovaiheen alussa samoin kuin 3G-vähittäispalvelujen varhaista kaupallista käyttöönottoa.
- (146) Varmistaakseen, että O2 Germanyn kannusteet rakentaa oma korkealaatuinen verkko säilyvät, poikkeuksen kesto perustuu verkkovierailujen asteittaiseen lopettamiseen 50 prosentin kattavuusalueella sovitun aikataulun mukaisesti. Tätä aikataulua sovelletaan alueisiin 1, 2 ja 3 kuten 4.3.1 jaksossa todettiin. Verkkovierailujen lopettaminen alkaa 31 päivänä joulukuuta 2005 alueella 1, joka kattaa tärkeimmät kaupunkialueet ja vastaa noin [...] Saksan väestöstä. Verkkovierailut päättyvät 31 päivään joulukuuta 2007 mennessä alueella 2, joka kattaa noin [...] Saksan väestöstä ja 31 päivään joulukuuta 2008 mennessä alueella 3, joka kattaa noin [...] Saksan väestöstä. Alueiden 2 ja 3 kaupungit ja alueet kattavat pienempiä, kaupallisesti toissijaisia kaupunkialueita. O2 Germany voi jatkaa verkkovierailuja maanlaisissa tiloissa 31 päivään joulukuuta 2008 saakka. Lukuun ottamatta merkittäviä odottamattomia muutoksia kaupallisiin tai lainsäädännöllisiin puitteisiin, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan soveltamista koskevat taloudelliset perustelut verkkovierailujen sallimiseksi alueella, jota koskee velvollisuus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta, päättyy 31 päivänä joulukuuta 2008.

- (147) Kunkin 4.3.1 jaksossa mainitun päivämäärän jälkeen ja komissio lähetettyä ennakoilmoituksen sopimuspuolille komissio ilmoittaa asianmukaisella tavalla alueilla 1, 2 ja 3 sijaitsevat kaupungit ja alueet.

Vastavuoroiset verkkovierailut 50 prosentin kattavuusalueen ulkopuolella

2 artikla

- (148) Koska alue, jota ei koske säädetty velvollisuus 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta, kattaa harvemmin asutut ja kaupallisesti vähemmän mielenkiintoiset alueet Saksassa, voi olla perusteltua myöntää tällä alueella tehtäville verkkovierailuille poikkeus pidemmäksi ajaksi erityisesti siksi, että sopimuspuolet ylittävät säädetty velvollisuutensa ja kattavat kaupallisesti vähemmän mielenkiintoisia alueita Saksan maaseudulla ja syrjäseuduilla.
- (149) Markkinat, joihin sopimusrajoitukset vaikuttavat, ovat kuitenkin kehittyvät markkinat ja näin ollen rajoitusten todennäköisiä vaikutuksia ei voida arvioida ajalta, joka on merkittävästi pidempi kuin viisi vuotta. Tämän vuoksi komissio katsoo aiheelliseksi myöntää poikkeuksen 31 päivään joulukuuta 2008 saakka. Tämä ei sulje pois mahdollisuutta, että kyseisen ajankohdan päättyessä vallitseva kaupallinen ja lainsäädännöllinen tilanne on sellainen, että EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohtaa sovelletaan edelleen verkkovierailuihin osalla aluetta, joka ylittää säädetyn velvollisuuden 50 prosentin väestöosuuden kattamisesta.

Puhe-MVNO:ille suuntautuvan jälleenmyynnin rajoittaminen

- (150) Puhe-MVNO:ille suuntautuvan jälleenmyynnin rajoittaminen liittyy läheisesti verkkovierailujen tarjontaan, sillä ilman tätä tarjontaa jälleenmyynnin rajoittaminen olisi hyödytöntä eivätkä sopimuspuolet olisi sopineet verkkovierailuoikeuksien myynnistä ilman jälleenmyyntirajoitusta. Sopimuksessa määritellyn jälleenmyyntirajoituksen tarkoituksen ja sopimuspuolten välisen kaupallisen tasapainon säilyttämiseksi tämä yhteys on säilytettävä poikkeuksen keston osalta. Näin ollen komissio katsoo aiheelliseksi myöntää poikkeuksen puhe-MVNO:ille suuntautuvan jälleenmyynnin rajoittamiselle 31 päivään joulukuuta 2008.

- (151) Tämä päätös ei rajoita EY:n perustamissopimuksen 82 artiklan ja ETA-sopimuksen 54 artiklan soveltamista,

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Hallussaan olevien tosiseikkojen perusteella komissiolla ei ole perusteita ryhtyä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaisiin toimenpiteisiin niiden 20 päivänä syyskuuta 2001 annettujen sopimuskohtien ja 20 päivänä syyskuuta 2002, 22 päivänä tammikuuta 2003 ja 21 päivänä toukokuuta 2003 annettujen täydentävien sopimusten kohtien osalta, jotka koskevat T-Mobilen ja O2 Germanyn välistä (laajennettua) laitteistopaikkojen yhteiskäyttöä, laitteistopaikkojen yhteiskäytön edellyttämää tietojenvaihtoa ja sopimukseen sisältyvää rajoitusta kansallisten verkkovierailujen jälleenmyynnistä muille toimiluvan saaneille verkko-operaattoreille.

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan nojalla sekä ottaen huomioon tämän päätöksen 3 ja 4 artiklan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä ei sovelleta T-Mobilen O2 Germanylle tarjoamiin kansallisiin 3G-verkkovierailuihin alueella, jota koskee säädetty velvollisuus kattaa 50 prosentin väestöosuus 31 päivään joulukuuta 2005 mennessä, seuraavina ajanjaksoina:

- 6 päivästä helmikuuta 2002 31 päivään joulukuuta 2005 alueen 1⁽⁶¹⁾ kaupungeissa maanalaisia tiloja lukuun ottamatta;
- 6 päivästä helmikuuta 2002 31 päivään joulukuuta 2007 alueen 2⁽⁶²⁾ alueilla maanalaisia tiloja lukuun ottamatta;
- 6 päivästä helmikuuta 2002 31 päivään joulukuuta 2008 alueen 3⁽⁶³⁾ alueilla sekä alueiden 1, 2 ja 3 kaupunkien ja alueiden maanalaisissa tiloissa.

'Maanalaisilla tiloilla' tarkoitetaan alueilla 1, 2 ja 3 sijaitsevilla kaupungeissa ja alueilla olevia tiloja, jotka ovat osa maanalaista joukkoliikennevälinejärjestelmää (mukaan lukien rautatiet ja metro), maanalaisia ostoskeskuksia, maanalaisia pysäköintitiloja, ajoneuvoille ja jalankulkijoille tarkoitettuja tunneleita ja muita vastaavia maanalaisia tiloja sekä suoraan näiden yläpuolella olevia tiloja (maan tasalla oleva pohjakerros), mutta ainoastaan siinä tapauksessa, että maanalaisia tiloja ja pohjakerrosta ei voida teknisesti erottaa toisistaan verkkovierailujen osalta.

3 artikla

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä ei sovelleta 6 päivästä helmikuuta 2002 31 päivään joulukuuta 2008 saakka seuraaviin sopimuskohtiin:

- T-Mobilen ja O2 Germanyn välisten kansallisten 3G-verkkovierailujen tarjonta sen alueen ulkopuolella, jota koskee säädetty velvollisuus kattaa 50 prosentin väestöosuus 31 päivään joulukuuta 2005 mennessä, kuten sopimuksen luvussa 3 on määrätty (jaksot 5–11),

⁽⁶¹⁾ Alueeseen 1 kuuluvat [pääasialliset kaupunki- (*)] alueet, jotka kattavat noin [...] Saksan väestöstä ja joilla O2 sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2005 alkaen. Alue 1 on seuraava: [...]*.

⁽⁶²⁾ Alueeseen 2 kuuluvat [pienemmät kaupunki- (*)] alueet [, joiden kaupallinen merkitys on toissijainen (*)], jotka kattavat edellisen lisäksi [...] Saksan väestöstä ja joilla O2 sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2007. Alue 2 on seuraava: [...]*.

⁽⁶³⁾ Alueeseen 3 kuuluvat [pienemmät kaupunki- (*)] alueet [, joiden kaupallinen merkitys on vähäisempi (*)], jotka kattavat loput [...] Saksan väestöstä ja joilla O2 sitoutuu olemaan tekemättä verkkovierailuja ja T-Mobile sitoutuu kieltämään verkkovierailut 31 päivästä joulukuuta 2008. Alue 3 on seuraava: [...]*.

- b) sopimuksen kohdissa 11.1.b ja 11.1.c oleva rajoitus, joka koskee kansallisten 3G-verkkovierailuoikeuksien jälleenyntiä MVNO:ille.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

T-Mobile Deutschland
Landgrabenweg 151
D-53227 Bonn

ja

O2 Germany & Co OHG
Georg Brauchle Ring 23-25
D-80992 München

Tehty Brysselissä 16 päivänä heinäkuuta 2003.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen

KOMISSION PÄÄTÖS,**tehty 16 päivänä lokakuuta 2003,****EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä
(Asiat COMP D3/35470 – ARA, COMP D3/35473 – ARGEV, ARO)***(tiedoksiannettu numerolla K(2003) 3703)***(Ainoastaan saksankielinen teksti on todistusvoimainen)****(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)**

(2004/208/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen,

ottaa huomioon Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisasiakirjan,

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen ⁽¹⁾, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EY) N:o 1/2003 ⁽²⁾, ja erityisesti sen 2, 6 ja 8 artiklan,

ottaa huomioon Altstoff Recycling Austria AG:n (ARA) ja ARGEV Verpackungsverwertungs-GesmbH:n (ARGEV) 30 päivänä kesäkuuta 1994 sekä ARA:n, ARGEV:n ja Altpapier-Recycling-Organisations GmbH:n 31 päivänä elokuuta 2001 esittämän hakemuksen puuttumattomuustodistuksen tai vaihtoehtoisesti poikkeusluvan myöntämiseksi ARA-järjestelmän perustana oleville sopimuksille,

ottaa huomioon FRS Folien-Rücknahme-Service GmbH & Co KG:n ja Raiffeisen Umweltgesellschaft mbH:n 8 päivänä toukokuuta 1996 tekemän kantelun, jossa ne väittävät, että perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklaa on rikottu ja pyytävät komissiota lopettamaan rikkomisen, ja jonka EVA Erfassen und Verwerten von Altstoffen GmbH otti uudelleen ja täydentäen esille 27 päivänä huhtikuuta 2000,

ottaa huomioon 24 päivänä heinäkuuta 2002 tehdyn päätöksen menettelyn aloittamisesta tässä asiassa,

on antanut asianomaisille kolmansille mahdollisuuden tulla kuulluiksi asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaisesti ⁽³⁾,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määrävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

ottaa huomioon kuulemismenettelyistä vastaavan neuvonantajan loppukertomuksen tässä asiassa ⁽⁴⁾,

sekä katsoo seuraavaa:

I JOHDANTO

- (1) Altstoff Recycling Austria AG (ARA) ja ARGEV Verpackungsverwertungs-GesmbH. (ARGEV), molemmat Wienistä, Itävallasta, ilmoittivat EFTA:n valvontaviranomaiselle 30 päivänä kesäkuuta 1994 tietyistä keskinäisistä sopimuksistaan ja pyysivät puuttumattomuustodistusta tai vaihtoehtoisesti poikkeamispäätöstä kilpailua vääristäviä yritysten välisiä sopimuksia koskevasta kiellosta.
- (2) EFTA siirsi 21 päivänä maaliskuuta 1995 päivätyllä kirjeellä vastuun ilmoitettujen sopimusten tutkinnasta Euroopan komissiolle.
- (3) ARA hoitaa koko Itävallan alueella toimivaa pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmää. Järjestelmä on otettu käyttöön Itävallan ympäristö-, nuoriso- ja perheasiain ministeriön pakkausjätteen ja tietynlaisten tuotejätteiden välttämistä ja kierrätyksestä sekä niiden keräys- ja kierrätysjärjestelmistä antamassa asetuksessa (Verordnung des Bundesministers für Umwelt, Jugend und Familie über die Vermeidung und Verwertung von Verpackungsabfällen und bestimmten Warenresten und die Einrichtung von Sammel- und Verwertungssystemen, jäljempänä 'pakkausasetus') ⁽⁵⁾ säädettyjen määräysten täyttämiseksi. Tehtävää varten ARA tekee niin kutsuttujen alakohtaisten kierrätysyhtiöiden (Branchenrecycling-gesellschaften, jäljempänä 'BRG') kanssa jätehuoltosopimuksia, joilla keräyksen, lajittelun, kuljetuksen ja kierrätyksen järjestäminen siirretään kyseisille yrityksille. BRG:t, joihin myös ARGEV kuuluu, vastaavat kukin tietyistä pakkausmateriaaleista tai pakkausmateriaaliryhmistä. Ne tekevät puolestaan sopimuksia yritysten tai alueellisten viranomaisten kanssa, jotka toteuttavat varsinaisen keräyksen, lajittelun, kuljetuksen ja kierrätyksen. ARA ja BRG:t muodostavat yhdessä ARA-järjestelmän.

⁽¹⁾ EYVL 13, 21.2.1962, s. 204/62.⁽²⁾ EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1.⁽³⁾ EYVL C 252, 19.10.2002, s. 2.⁽⁴⁾ EUVL C 64, 12.3.2004.⁽⁵⁾ Itävallan säädöskokoelma GBBl. N:o 648/1996.

- (4) ARA ilmoitti komissiolle 28 päivänä elokuuta 2001 päivätyllä kirjeellä uusista sopimuksista saadakseen puuttumattomuustodistuksen tai vaihtoehtoisesti poikkeamispäätöksen yritysten välisiä kilpailua vääristäviä sopimuksia koskevasta kiellosta. ARA ja ARGEV pyysivät myös ilmoitusmenettelyjensä yhdistämistä. Samassa yhteydessä Altpapier-Recycling-Organisations GmbH (jäljempänä 'ARO') ilmoitti myös olevansa yksi ilmoituksessa mainittujen sopimusten ilmoittajista.
- (5) Ilmoitus koskee sopimuksia, joista kaikissa määritetään ARA-järjestelmän toimintatapaa.
- (6) FRS Folien-Rücknahme-Service GmbH Co KG ja Raiffeisen Umweltgesellschaft mbH tekivät 8 päivänä toukuuta 1996 komissiolle kantelun (COMP/A.36011/D3), joka koski pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmää kehittävästä yhteisyrityksen suunniteltua perustamista. Alkuperäiset kantelijat luopuivat kuitenkin myöhemmin kantelustaan, koska ne olivat päättäneet jättää osallistumatta yhdessä järjestelmän kehittämiseen. Myöhemmin perustettu wieniläinen yhteisyritys EVA Erfassen und Verwerten von Altstoffen GmbH (jäljempänä 'EVA') otti 27 päivänä huhtikuuta 2000 päivätyllä kirjeellä uutena kantelijana uudelleen esille ARA-järjestelmää hoitavia yrityksiä koskevan kantelun viitaten aikaisempien kantelijoiden mainitsemiin seikkoihin ja täydentäen niitä. Nykyisin EVA on kölniläisen INTERSEROH Aktiengesellschaft zur Verwertung von Sekundärrohstoffen -yhtiön kokonaan omistama tytäryhtiö.
- (7) Myös Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte on ottanut yhteyttä EFTA:n valvontaviranomaiseen 24 päivänä maaliskuuta 1994 päivätyllä kantelukirjeellä. Sen jälkeen, kun menettely oli siirretty Euroopan komissiolle, se otti yhteyttä komission kilpailun pääosastoon 19 päivänä helmikuuta 1996 päivätyllä kirjeellä, jossa se viittasi edellä mainittuun kanteluun, ja esitti ARA-järjestelmää koskevat huomautuksensa. Se täydensi vielä huomautuksiaan erityisesti 22 päivänä maaliskuuta 2002 päivätyllä kirjeellä.

II OSAPUOLET

- (8) ARA-järjestelmä kattaa koko Itävallan ja koskee kaikkien pakkausmateriaalien ja pakkausten (biogeenisiä pakkausmateriaaleja lukuun ottamatta) keräystä ja kierrätystä kotitalouksilta, yrityksiltä ja teollisuudelta, jos näihin sovelletaan pakkausasetusta. Järjestelmä perustettiin vuonna 1993 Itävallan talouselämän aloitteesta pakkausasetuksen säännösten täytäntöönpanoa varten. Voittoa tavoittelematon ARA-järjestelmä käsittää ARA:n ja kahdeksan taloudellisesti riippumatonta BRG:tä.
- (9) ARA organisoii ja koordinoi yhdessä BRG:iden kanssa kuljetus- ja myyntipakkausten keräyksen, lajittelun ja kierrätyksen Itävallassa. Se tarjoaa palvelujaan kaikille itävaltalaisille ja ulkomaisille yrityksille, joihin pakkausasetusta sovelletaan suoraan.

1. ARA

- (10) ARA on vuonna 1993 perustettu kaupallista toimintaa harjoittava yksityinen osakeyhtiö. ARA:n omistaja ja ainoa osakas on Altstoff Recycling Austria Verein (ARA-yhdistys). Yhdistyksen jäseneksi voi liittyä mikä tahansa yritys, johon pakkausasetusta sovelletaan suoraan, ja kyseisten yritysten etuja ajavat liitot. Tällaisia yrityksiä ovat pakkausteollisuuteen, pakkauksia täyttävään ja tyhjentävään alaan sekä kaupan alaan kuuluvat yritykset. Eturistiriitojen välttämiseksi jätehuolto- ja kierrätysalan yrityksiä ei hyväksytä yhdistyksen jäseniksi. ARA-yhdistys jakautuu pakkausasetuksen soveltamisalaan kuuluvia yrityksiä edustavien eturyhmien mukaisesti kolmeen jaostoon, jotka ovat pakkaajat/purkajat/maahantuojaat, kauppa ja pakkausala. Jaostoilla on tasavertainen edustus yhdistyksen hallituksessa, joka muodostaa samalla ARA:n hallintoneuvoston. ARA-yhdistyksen nykyinen jäsenmäärä on noin 240.

2. BRG:t

- (11) ARA ei ota käytettyjä pakkauksia itse vastaan eikä myöskään hoida itse niiden kierrätystä. Sen puolesta näitä tehtäviä hoitavat BRG:t, joiden kanssa ARA on tehnyt niin kutsutut jätehuoltosopimukset. Jätehuoltosopimuksilla BRG:t on velvoitettu hoitamaan pakkausasetuksen mukaisesti käytettyjen pakkausten keräys, lajittelu ja/tai kierrätys.
- (12) Seuraavat ARA-järjestelmään kuuluvat yhtiöt ovat ilmoittaneet asianomaiselle liittohallituksen ministerille olevansa Itävallan jätehuoltolain (Abfallwirtschaftsgesetz, AWG) (6) 45 §:n 11 momentin tai AWG:n 7 a §:n mukaisia järjestelmästä vastaavia toimijoita: ARGEV metallipakkausten (rauta, alumiini) ja niin kutsuttujen kevytpakkausten (puu, keramiikka, muovit, yhdistemateriaalit, tekstiilikuidusta valmistetut materiaalit) osalta, Österreichischer Kunststoff Kreislauf AG (ÖKK) muovista ja tekstiilikuiduista valmistettujen materiaalien osalta, ARO paperi-, kartonki-, pahvi- ja aaltopahvipakkausten osalta ja Austria Glas Recycling GmbH (AGR) lasipakkausten osalta.
- (13) Itävallan liittohallituksen asianomainen ministeriö on todennut AWG:n 7 e §:n mukaisella ilmoituksella, että ARO, ÖKK, ARGEV ja AGR sekä ARA-järjestelmän kanssa yhteistyössä toimiva Öko-Box Sammel GmbH ovat monopoleja tai ne ovat monopolinkaltaisessa asemassa.

(6) Itävallan säädöskokoelma BGBl. N:o 102/2002.

(14) Keräys- ja kierrätysjärjestelmän toiminta merkitsee ARA:n kanssa yhteistyössä toimiville lisenssinhaltijoille pakkausasetuksen 3 §:n 5 momentin mukaista vapautusta sopimukseen sisältyviin pakkauksiin liittyvistä velvoitteista. ARA:lla on valtuudet edustaa lisenssinhaltijoiden oikeuksia BRG:ihin nähden.

(15) Myöskään BRG:t eivät hoida keräys- ja kierrätystehtävää suoraan, vaan tekevät velvoitteitaan koskevia sopimuksia kaikilla Itävallan alueilla, eli poliittisilla hallintoalueilla yksityisten yritysten (niin kutsuttujen alueellisten kumppanien) kanssa, jotka käytännössä vastaavat jätehuollosta. Alueelliset kumppanit voivat käyttää tehtävien suorittamiseen alihankkijoita. Toisinaan, ennen kaikkea suurissa kaupungeissa, alueellisina kumppaneina on myös kuntia. BRG:t ovat:

ARGEV Arbeitsgemeinschaft Verpackungsverwertungs-GesmbH,

ÖKK Österreichischer Kunststoff Kreislauf AG (ÖKK),

Aluminium-Recycling GmbH (ALUREC),

Arbeitsgemeinschaft Verbundmaterialien GmbH (AVM),

Verein für Holzpackmittel (VHP),

Ferropack Recycling GmbH (FERROPACK),

Altpapier-Recycling-Organisations-gesellschaft mbH,

Austria Glas Recycling GmbH (AGR).

ARGEV Arbeitsgemeinschaft Verpackungsverwertungs-GesmbH

(16) ARGEV:n toimialaan kuuluu muovista, metallista, puusta, tekstiilikuiduista, keramiikasta ja yhdistemateriaaleista valmistettujen pakkausten keräys, lajittelu ja esikäsittely. ARGEV:n osakkaat ovat ARA (11 prosentin osuudella) ja ARGEV-yhdistys. ARGEV-yhdistykseen kuuluu 110 jäsentä neljästä jäsenryhmästä (valmistajat/maahan-tuottajat, kauppa, pakkausala/BRG:t, jätehuolto-/kierrätysala). Jätehuoltoalan edustajilla ei ole äänioikeutta yhdistyksen elimissä (hallitus, yhtiökokous).

(17) ARGEV:n keräysjärjestelmiin kuuluvat kotitalouksien kevytpakkausjärjestelmä ja kotitalouksien metallipakkausjärjestelmä sekä yritysten kevyt- ja metallipakkausjärjestelmä.

(18) Vuonna 2000 keräysjärjestelmiä hoiti ARGEV:n toimeksiannosta 57 alueellista kumppania, joihin kuului jätehuoltoyrityksiä, kunnallisia yrityksiä ja yhteistyövaltuuskuntia. Alueellisia tehtäviä harjoittamaan oli kiinnitetty keräystoimintaan 144 yksityistä ja kunnallista jätehuoltoyritystä ja lajittelu- sekä silppuamistoimintaan 47 laitosta. Vuodesta 2002 alueellisia kumppaneita on ollut 64.

(19) ARGEV:llä on yhteistyösopimukset seuraavien kierrätystä harjoittavien BRG:iden kanssa.

ÖKK Österreichischer Kunststoff Kreislauf AG (ÖKK)

(20) ÖKK hoitaa muovi- ja tekstiilipakkausten kierrätystä. ARA omistaa 11 prosenttia ÖKK:n osakkeista, loput 89 prosenttia ovat Österreichischer Kunststoffkreislauf-nimisen yhdistyksen omistuksessa. Joulukuun 31 päivänä 2000 yhdistyksen jäsenmäärä oli 51. Yhdistyksen jäsenet ovat jakautuneet jaostoiksi, jotka edustavat muovin tuottajia ja myyjiä, muovitavaroiden valmistajia ja myyjiä, muovipakkausten käyttäjiä, järjestelmäkumppaneita (kuten ARGEV), muovin kierrätystoimintaa harjoittavia organisaatioita ja -yrityksiä sekä jätehuoltoalan organisaatioita ja yrityksiä. Eturistiriitojen välttämiseksi muovin kierrätystoimintaa harjoittavilla ja jätehuoltoalan organisaatioilla sekä yrityksillä (jotka ovat osittain liikesuhteessa ÖKK:n kanssa) ei ole äänioikeutta yhdistyksen hallituksessa ja niiden osallistuminen kokouksiin, joissa käsitellään yhdistyksen jäsenten ja ÖKK:n välisiä oikeudellisia kiistoja, on kokonaan kielletty.

(21) Kierrätyksen toteuttamiseksi ÖKK on tehnyt sopimuksia kierrätysyritysten ja kuljetusliikkeiden kanssa. Itävallassa oli vuonna 2001 lajiteltua muovijätettä varten 16 kierrätysyritystä ja sekalaista muovijätettä varten 8 kierrätysyritystä.

Aluminium-Recycling GmbH (ALUREC)

(22) Aluminium-Recycling GmbH (ALUREC) hoitaa ARGEV:n keräämien alumiinipakkausten kierrätystä. ALUREC:n osakkaina ovat alumiinin tuottajat Austria Metall AG (AMAG) ja Salzburger Aluminium AG (SAG). Muut omistajat ovat pakkausten valmistajia.

(23) Alumiinipakkausten kierrätystoiminnasta vastaavat ainoat itävaltalaiset kierrätysyritykset AMAG ja SAG. Kierrätysalumiinin hinnat neuvotellaan vuosittain uudelleen. Ne on sidottu prosenttikertoimen avulla London Metal Exchangen alumiinifutuurinoteeraukseen.

Arbeitsgemeinschaft Verbundmaterialien GmbH (AVM)

(24) Arbeitsgemeinschaft Verbundmaterialien GmbH (AVM) hoitaa yhdistemateriaalipakkausten kierrätystä yhdistemateriaalista valmistettuja juomalaatikoita lukuun ottamatta. AVM:n osakkaat ARO ja ÖKK omistavat kumpikin 50 prosenttia. AVM on organisoinut materiaalien kierrätystoiminnan läheisessä yhteistyössä ÖKK:n kanssa.

Verein für Holzpackmittel (VHP)

- (25) Verein für Holzpackmittel (VHP) hoitaa puisten pakkausten kierrätystä ja osittain myös keräystä. Yhdistyksen nykyinen jäsenmäärä on 16. Jäsenet ovat itävaltalaisia puupakkausten valmistajia ja myyjiä.

Ferropack Recycling GmbH (FERROPACK)

- (26) Ferropack Recycling GmbH (FERROPACK) hoitaa AR-GEV:n keräämien rautametallisten eli valkopellistä ja teräksestä valmistettujen pakkausten kierrätystä. FERROPACKin ainoa omistaja on yhdistys nimeltä Verein für Metallrecycling FerroPack. Yhdistykseen kuuluu nykyisin kuusi jäsentä, jotka ovat itävaltalaisia valkopelti- ja teräspakkausten valmistajia.

Altpapier-Recycling-Organisations-gesellschaft mbH (ARO)

- (27) ARO vastaa paperista, kartongista, pahvista ja aaltopahvista valmistettujen pakkausten (ns. materiaaliyhmä "PPK") keräyksestä ja kierrätyksestä. ARA omistaa 11 prosenttia ARO:n osakkeista. Loput osakkeet ovat paperinvalmistajayritysten (noin 28 prosenttia), siiaustaus- ja kierrätysyritysten (27 prosenttia) ja paperinjalostusteollisuuden (noin 34 prosenttia) omistuksessa. Kukin ARO:n kaikkiaan 17 osakkaasta omistaa vähemmän kuin 17 prosenttia sen osakkeista.
- (28) Koko Itävallan alueella ARO on tehnyt sopimukset 538 alueellisen viranomaisen kanssa jätteen keräämisestä kotitalouksien läheisyydestä ja 79 jätehuoltoyrityksen kanssa kaikenlaisen jätteen keräämisestä kaupoista, yrityksistä ja teollisuudelta.

Austria Glas Recycling GmbH (AGR)

- (29) Austria Glas Recycling GmbH (AGR) huolehtii lasipakkausten keräämisestä ja osittain myös kierrätyksestä. ARA omistaa 11 prosenttia AGR:n osakkeista. Loput 89 prosenttia ovat yhtä suurin osuuksin Itävallan kahden lasintuottajan Vetropack Austria GmbH:n ja Stölzle Oberglas GmbH:n omistuksessa.
- (30) AGR:n kattava keräysjärjestelmä on toteutettu lähinnä suurehkoihin asutuskeskuksiin sijoitettujen suursäiliöiden käyttöön perustuvana keräyspistejärjestelmänä. AGR tekee läheistä yhteistyötä kuntien ja 30 yksityisen jätehuoltoyrityksen kanssa.

III OIKEUDELLINEN YHTEYS

- (31) Pakkausasetus tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996. Se perustuu Itävallan jätehuoltolakiin AWG:hen ja sen tarkoituksena on sisällyttää Itävallan lainsäädäntöön

pakkausista ja pakkausjätteistä 20 päivänä joulukuuta 1994 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 94/62/EY (7) säännökset. Pakkausasetus on lokakuussa 1993 voimaan tulleen ensimmäisen pakkauksasetuksen (8) uudistettu versio.

- (32) Pakkausasetuksen tavoitteena on ehkäistä jätteiden ja pakkausten vaikutukset ympäristöön tai lieventää niitä. Pakkausasetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan asetusta sovelletaan valmistajiin, maahantuojaan, pakkaajiin, jakelijoihin ja loppukäyttäjisiin. Pakkausasetuksen 3 §:n mukaan kuljetus- ja myyntipakkausten valmistajilla, maahantuojilla, pakkaajilla ja jakelijoilla on velvollisuus ottaa käytön jälkeen maksutta takaisin pakkaukset, jotka ne ovat saattaneet markkinoille. Ne voivat toimittaa pakkaukset toimitusketjussa mahdollisesti ylempänä sijaitsevalle takaisinottovelvolliselle tai käyttää pakkaukset uudelleen taikka kierrättää ne tekniikan tarjoamien mahdollisuuksien mukaisesti.
- (33) Pakkausasetuksen 12 §:n mukaan myös jakelupakkausten valmistajilla, maahantuojilla, pakkaajilla ja jakelijoilla on velvollisuus ottaa käytön jälkeen maksutta takaisin markkinoille saattamansa pakkaukset, joiden loppukäyttäjät ne eivät itse ole. Ne voivat toimittaa pakkaukset toimitusketjussa mahdollisesti ylempänä sijaitsevalle takaisinottovelvolliselle tai käyttää pakkaukset uudelleen taikka kierrättää ne tekniikan tarjoamien mahdollisuuksien mukaisesti. Takaisinottovelvollinen voi käyttää velvollisuutensa täyttämiseen kolmatta osapuolta. Velvoitteet koskevat viimeisestä myyjästä alkaen kaikkia myyjäportaita kotimaiseen valmistajaan tai maahantuojaan saakka. Pakattua tavaraa ostaessaan loppukäyttäjät voivat jättää jakelupakkauset tavarun luovutuspaikkaan tai sen alueelle. Jos loppukäyttäjät ei jätä jakelupakkausta, niihin sovelletaan samoja säännöksiä kuin myyntipakkauskiin.
- (34) Valmistajilla, maahantuojilla, pakkaajilla ja myyjillä on pakkausasetuksen 3 §:n 3 momentin mukaan velvollisuus ottaa käytetyt myyntipakkaukset maksutta takaisin loppukäyttäjältä tavarun luovutuspaikan alueella. Tämä velvoite on rajoitettu koskemaan pakkauksia, jotka ovat samanlaisia, -muotoisia ja -suuruisia kuin niiden tavaroiden pakkaukset, joita takaisinottovelvollinen saattaa markkinoille.
- (35) Sellaisten toimipaikkojen omistajat, joihin kertyy tietyt vähimmäismäärät pakkauksia, voivat hakea kirjausta suurten jätteen syntypaikkojen luetteloon. Luetteloon kirjattujen toimipaikkojen on huolehdittava yrityksen sisäisestä pakkausten keräyksestä ja uusiokäytöstä tai kierrätyksestä (pakkausasetuksen 8 §).

(7) EYVL L 365, 31.12.1994, s. 10.

(8) Itävallan säädöskokoelma GBGL. N:o 645/1992.

- (36) Pakkausasetuksen 3 §:n 5 momentin mukaan kuljetus- ja myyntipakkausten takaisinotto- ja kierrätysvelvoite siirtyy järjestelmästä vastaavalle toimijalle myös aikaisemmissa ja myöhemmissä myyntiportaissa samassa laajuudessa kuin valmistajat, maahantuojat ja pakkaajat osallistuvat keräys- ja kierrätysjärjestelmään. Sama koskee pakkausasetuksen 4 §:n mukaan myyjiä, jotka luovuttavat kuljetus- ja myyntipakkauksia loppukäyttäjälle (lopulliset myyjät). Tässä yhteydessä sanotaan tavallisesti, että järjestelmästä vastaava toimija "vapauttaa" valmistajat, maahantuojat ja pakkaajat pakkausten takaisinottovelvollisuudesta.
- (37) Pakkausasetuksen 11 §:n mukaan kyseisellä kuljetus- ja myyntipakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmällä on taattava niiden pakkausmateriaalien keräys ja kierrätys, joista takaisinottovelvollisen kanssa on tehty sopimukset.
- (38) Lakisäateistä velvollisuutta osallistua kyseiseen järjestelmään ei periaatteessa ole (ks. kuitenkin jäljempänä johdanto-osan 43 kappale). Yrityksiin, jotka eivät osallistu, sovelletaan pääsääntöisesti edelleen yritysکوhtaista takaisinottovelvollisuutta. Keräys- ja kierrätysjärjestelmistä vastaavat toimijat ovat kuitenkin velvollisia tekemään sopimuksen jokaisen toimialueeseensa kuuluvan takaisinottovelvollisen kanssa, jos tämä sitä pyytää ja sopimuksen tekeminen on asiallisesti perusteltua. Keräys- ja kierrätysjärjestelmän toimialueeseen kuuluvat kotitalouksissa, yrityksissä ja teollisuudessa syntyvät jätteet. Keräys- ja kierrätysjärjestelmään kuuluvia pakkauksia ei velvoiteta merkitsemään millään erityisellä tavalla.
- (39) Keräys- ja kierrätysjärjestelmän perustamiseen tai sen olennaiseen muuttamiseen on saatava AWG:n 29 §:n 1 momentin mukaisesti liittohallituksen asianomaisen ministerin lupa. Luvan antamisen jälkeenkin järjestelmät ovat edelleen ministerin valvonnassa (AWG 31 §). Ministeriä tukevat valvontatyössä asiantuntijaelin (AWG:n 34 §) ja komitea (AWG:n 35 §). Kotitalouksien ja yritysten järjestelmiin sovelletaan osittain erilaisia vaatimuksia.
- (40) AWG:n 32 § sisältää kotitalouksien läheisyydessä toimivia keräys- ja kierrätysjärjestelmiä koskevia erityisiä velvollisuuksia. Järjestelmien on pyrittävä mahdollisimman suureen osallistumisosuuteen (AWG:n 32 §:n 1 momentti) ja on tehtävä sopimuksia jokaisen jätehuoltovelvollisen yrityksen kanssa, mikäli yritys sitä haluaa ja se on asiallisesti oikeutettua (AWG:n 32 §:n 2 momentti). Järjestelmillä on myös tiettyjä raportointivelvollisuuksia (AWG:n 32 §:n 4 momentti). AWG:n 35 §:n mukaan viranomaisilla on myös selvästi paremmat valvonta- ja tarkastusmahdollisuudet kuin niissä järjestelmissä, jotka tarjoavat keräystä ja kierrätystä vain yrityssektorilla.
- (41) AWG:n 32 §:n 3 momentti koskee sellaisia kotitalouksien läheisyydessä toimivia keräys- ja kierrätysjärjestelmiä, joiden liiketoimintaan kuuluu kotitalouksien läheisyydessä tapahtuvan keräyksen ja kierrätyksen lisäksi myös yrityksissä syntyvien jätteiden keräys ja kierrätys. Ne eivät saa tukea ristiin yritysliiketoimintalaan ja niiden on varmistettava näiden liiketoimintalojen välisten maksu- ja palveluvirtojen läpinäkyvyys liiketoimintalojen sopivalla organisatorisella tai laskennallisella erottamisella.
- (42) Sekä takaisinottovelvollisten, jotka eivät osallistu järjestelmään, että keräys- ja kierrätysjärjestelmien on täytettävä tietyt keräys- ja kierrätyskiintiöt. Keräys- ja kierrätysjärjestelmille annettavassa lupatodistuksessa on pakkausasetuksen 11 §:n 7 momentin mukaan vahvistettava tietyt keräys- ja kierrätyskiintiöt, jos tämä on ympäristönsuojeluvaatimusten ja kansantalouden kannalta taroituksenmukaista ja kohtuullista. Pakkausasetuksen 3 §:n 6 momentin mukaan pakkausasetuksen 3 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla valmistajilla, maahantuojilla ja pakkaajilla sekä pakkausasetuksen 4 §:ssä tarkoitetuilla lopullisilla myyjillä ja kaikilla niiden jälkeisillä myyntiportailla on keräys- ja kierrätysjärjestelmään kuulumattomien pakkausten ja sellaisten pakkausten, joihin ei sovelleta pakkausasetuksen 7 §:n mukaista poikkeusta, takaisinottoa ja kierrätystä koskeva osoittamisvelvollisuus ja niihin sovelletaan myös pakkauskohtaisia takaisinotto- ja kierrätyskiintiöitä.
- (43) Pakkausasetuksen 3 §:n 9 momentin mukaan liittymisvelvollisuus keräys- ja kierrätysjärjestelmään syntyy, jos todisteita pakkausasetuksen 3 §:n 6 momentin mukaisen takaisinottovelvollisuuksien täyttymisestä ei esitetä.
- (44) Komission tietopyyntöihin Itävalta vastasi 15 tammiukuuta 2003 esittämässään huomautuksessa, että AWG:n, pakkausasetuksen ja niiden yhteydessä annettujen päätösten mukaan on mahdollista sallia nykyjärjestelmän rinnalla muitakin yksityisissä kotitalouksissa syntyvien pakkausjätteiden keräys- ja kierrätysjärjestelmiä.
- (45) Edellä mainittujen määräysten mukaan pakkausjätteiden keräämiseen yksityisiltä kotitalouksilta voidaan käyttää myös ARA-järjestelmän kilpailijoiden nykyisiä säiliöitä. Huomautusten mukaan ARA-järjestelmän kilpailijat eivät nimittäin voi pystyttää loppukäyttäjille lisää säiliöitä, koska se ei ole käytännössä mahdollista tilanpuutteen ja yhdyskunta- ja maisemansuojelun vuoksi.

- (46) Itävalta on kuitenkin sitä mieltä, että jokaisen keräys- ja kierrätysjärjestelmän on todistettava sellaisten pakkausjätteiden kerääminen ja kierrätys, joiden vuoksi järjestelmään osallistutaan. Siksi yhteiseen säiliöön keräyksen jälkeen on lajiteltava pakkaukset tiettyyn järjestelmään kuulumisen perusteella.

IV ILMOITETUT SOPIMUKSET

- (47) ARA, ARGEV ja ARO ovat ilmoittaneet seuraavista sopimuksista:
- ARA:n ja pakkausasetuksen nojalla jätehuoltovelvollisten yritysten väliset velvoitteista vapauttamista ja lisenssiä koskevat sopimukset (ilman tariffilueteloa),
 - ARA:n ja ARGEV:n välinen jätehuoltosopimus, jota on käytetty ARA:n ja seuraavien ilmoituksen liitteessä lueteltujen BRG:iden välisten sopimusten mallisopimuksena: ARGEV, AVM, ARO, AGR, ALUREC, Verein für Holzpackmittel, Ferropack ja ÖKK,
 - ARGEV:n ja ÖKK:n välinen sekä ARGEV:n ja ALUREC:n välinen jätehuolto- ja yhteistyösopimus, jota on käytetty ARGEV:n sekä ÖKK:n, ALUREC:n, FERROPACKin ja VHP:n välisten sopimusten mallisopimuksena,
 - ARGEV:n ja ARO:n alueellisten jätehuoltokumppaniensa kanssa tekemät sopimukset.

1. Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimukset

- (48) ARA-järjestelmään liittyminen tapahtuu tekemällä velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksen, jonka mukaisesti sopimusyritys siirtää pakkausasetukseen perustuvat velvoitteensa maksua vastaan ARA-järjestelmälle ja vapautuu näin itse kyseisistä velvoitteista. Vakiosopimuksesta on olemassa seuraavia muunnelmia:
- velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus kuljetus-, myynti- ja jakelupakkauksia varten (ELV-sopimus) ja
 - velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus palvelupakkauksia varten.
- (49) Lisenssinhaltijat, joiden vuosittainen lupamaksu on pieni, voivat tehdä vähäisiä pakkausmääriä koskevan lisäsopimuksen. Yritykset, joiden pääkonttori on EU:n jäsenvaltioissa, voivat tehdä EU:n jäsenvaltiosta olevan ulkomaisen lisenssinhaltijan lisäsopimuksen ja tulla näin ARA:n lisenssinhaltijaksi.

1.1 Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus kuljetus-, myynti- ja jakelupakkauksia varten (ELV-sopimus)

- (50) ELV-sopimuksen I osan 1 kohdassa määritellään ARA:n asema lisenssinhaltijan asiamiehenä, joka edustaa lisenssinhaltijan etuja BRG:itä vastaan. Lisenssinhaltijat antavat ARA:lle tehtäväksi ja valtuuttavat sen tekemään puolestaan BRG:iden kanssa mahdollisimman edulliset jätehuoltosopimukset. Jätehuoltosopimuksilla BRG:t on velvoitettava keräämään ja/tai kierrättämään (BRG:stä riippuen) asianmukaisesti ja ammattimaisesti sekä pakkausasetuksen mukaisesti kaikki pakkaukset, joista on annettu keräys- ja/tai kierrätystakuut. Lisenssinhaltijan oikeuksia BRG:tä vastaan edustaa yksin ARA, joka toimii asiamiehenä omissa nimissään mutta lisenssinhaltijan lukuun ja tämän etujen mukaisesti. BRG:n sopimus-kumppanina ARA vastaanottaa BRG:n suoritukset omissa nimissään, mutta lisenssinhaltijan lukuun ja tämän etujen mukaisesti.
- (51) Lisenssinhaltijalla on I osan 2 kohdan mukaisesti velvollisuus osallistua sopimuksen voimassaoloaikana ARA-järjestelmän keräys- ja kierrätysjärjestelmiin kaikilla pakkauksilla, jotka kuuluvat pakkausasetuksen soveltamisalaan ja joista on annettu keräys- ja kierrätystakuut. Poikkeuksen muodostavat vain sellaiset pakkaukset, joille on jo muulla talouden portaalla todistettavasti myönnetty vapautus tai joiden jätehuollosta ja kierrätyksestä lisenssinhaltija itse tai sen valtuuttamat asianmukaiset henkilöt todistettavasti huolehtivat lain vaatimalla tavalla ilman ARA-järjestelmän suoraa tai välillistä hyödyntämistä.
- (52) ARA on ilmoittanut, että todisteeksi rinnakkaisen vapautusjärjestelmän käyttöönotosta kelpaa velvoitteista vapauttamistodistus, jonka hyväksytystä keräys- ja kierrätysjärjestelmästä vastaava toimija on antanut lisenssinhaltijalle pakkausasetuksen 3 §:n 5 momentin mukaisesti. Todisteeksi pakkausten omasta jätehuoltoratkaisusta ARA hyväksyy jätehuollosta itse vastaavan toimijan antaman pakkausasetuksen 3 §:n 6 momentin 2 kohdan mukaisen ympäristöministeriölle esitettävän takaisinottotodistuksen.
- (53) Sopimuksen I osan 4 kohdan mukaisesti ARA myöntää lisenssinhaltijalle sopimuksen voimassaoloajaksi oikeuden käyttää yritykselle Duale System Deutschland AG (DSD) rekisteröityä merkkiä "Der Grüne Punkt" (vihreä piste) osoituksena lisenssinhaltijan osallistumisesta ARA-järjestelmän mukaisiin keräys- ja kierrätysjärjestelmiin. ARA voi peruuttaa merkinkäyttöoikeuden milloin tahansa, oikeus koskee vain Itävallan aluetta, eikä se ole siirrettävissä edelleen. Pakkauksia ei saa merkitä harhaanjohtavasti. Merkkiä ei saa käyttää tavalla, joka ei edistä sen etua. Lisenssinhaltijan on otettava huomioon, että merkin käyttö ulkomailla voi edellyttää lupaa siltä, jolla on oikeus käyttää merkkiä kyseisessä maassa. Lisenssimaksujen suorittaminen ARA:lle ei merkitse, että DSD tai merkin käyttöön ulkomailla oikeutettu on antanut luvan sen käyttöön. "Der Grüne Punkt" -merkin käyttö ARA-järjestelmään kuuluvissa pakkauksissa ei ole pakollista.

- (54) Sopimuksen II osassa on määräykset lisenssimaksun laskemisesta ja suorittamisesta. Lisenssinhaltijalta perittävä maksu määräytyy 1 kohdan mukaan sen kotimaassa markkinoille saattamien pakkausten määrän perusteella (ks. I osan 2 kohta, 51 kappale). Lisenssinhaltija sitoutuu ottamaan selville, mistä materiaalista sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat pakkaukset on valmistettu, ja käyttämään kyseisiä tietoja maksettavakseen tulevan lisenssimaksun määrittämisessä. Lisenssimaksujen laskennassa käytetään ARA:n julkaisemaa lisenssimaksutaulukkoa, jota ARA voi muuttaa 5 kohdan mukaan enintään kerran vuodessa. Sen on ilmoitettava maksujen muutoksista kolme kuukautta ennen niiden voimaantuloa. Ylimääräisiä lisenssimaksujen muutoksia voidaan tehdä, jos kustannukset tai lisenssimaksuja laskettaessa käytettyjen oletusten perusteet muuttuvat merkittävästi. Lisenssinhaltija saa 10 kohdan nojalla viimeistään kunkin vuoden maaliskuun 1 päivänä ARA:lta tilinpäätösilmoituksen, jossa kaikki lisenssinhaltijan edellisenä kalenterivuotena ilmoittamat pakkaukset on eritelty materiaaleittain. Lisenssinhaltijalla on oikeus korjata taannehtivasti päättyneeltä kalenterivuodelta antamia ilmoituksia ja pyytää lisenssimaksujen korjauslaskentaa muutosta vastaavasti. ARA on myös ilmoittanut, että tilinpäätösilmoitus antaa lisenssinhaltijalle mahdollisuuden mukauttaa ilmoituksensa taannehtivasti oman jätehuoltoratkaisunsa todellista tilannetta vastaavaksi. ARA pidättää itsellään oikeuden laskea lisenssimaksut uudelleen vain tilinpäätöksen korjauksiin liittyvien asianmukaisesti esitettyjen tositteiden mukaisesti.
- (55) ARA:n antamien tietojen mukaan sopimuksen II osan mukaista lisenssinhaltijoiden maksuvelvollisuutta ei ollut tarkoitettu missään vaiheessa korvaukseksi merkin käytöstä (eli vastasuoritukseksi oikeudesta käyttää pakkauksissa merkkiä "Der Grüne Punkt"), vaan aina korvaukseksi järjestelmän antamasta mahdollisuudesta vapautua velvoitteista. Näin ollen II osan 1 kohta on ymmärrettävä ja sitä on tulkittava niin, että lisenssimaksu on suoritettava vain niistä pakkauksista, joita koskevista velvoitteistaan lisenssinhaltija haluaa saada järjestelmän myötä vapautuksen. Tätä periaatetta noudatetaan niin, että lisenssinhaltijat ilmoittavat ARA:lle II osan 4 kohdan mukaisesti kuukausittain tai neljännesvuosittain vain sellaiset pakkaukset, joihin ne eivät sovello omaa jätehuoltoratkaisuaan tai joilla ne eivät osallistu rinnakkaiseen vapautusjärjestelmään. Tämä tarkoittaa sitä, että ARA saa myös tyhjiä ilmoituksia, toisin sanoen yritykset, joiden ELV-sopimus on voimassa, eivät kuitenkaan halua tietyn ajanjakson kuluessa osallistua ARA-järjestelmään millään pakkauksilla, vaan ilmoittavat markkinoille saattamiensa lisenssin piiriin kuuluvien pakkausten määräksi nolla.
- (56) ARA on myös ilmoittanut, ettei se vastusta "Der Grüne Punkt" -merkin käyttöä muissa kuin ARA-järjestelmään osallistuvissa pakkauksissa, kunhan kyseiset pakkaukset vain todistettavasti kirjataan ja kierrätetään asetuksen mukaisesti ja ARA voi asianmukaisesti valvoa tätä menettelyä. Tästä ARA on antanut V jaksossa mainitun toisen sitoumuksensa. Sopimus on III osan mukaisesti voimassa määräämättömän ajan. Lisenssinhaltijalla on yleinen sopimuksen irtisanomisoikeus niin, että sopimuksen voimassaolo päättyy kuuden kuukauden irtisanomisajalla kunkin kalenterivuoden lopussa. ARA on luopunut yleisestä oikeudesta sanoa sopimus irti. Tärkeän perusteen olemassaolo merkitsee kummallekin osapuolelle erityistä irtisanomisoikeutta.
- (57) Sopimuksen IV osassa määrätään ARA:n tiedonsaanti- ja valvontaoikeuksista sekä -velvollisuuksista. ARA valvoo lisenssinhaltijoiden vapautumista velvoitteistaan BRG:iden ja niiden jätehuollosta vastaavien kumppanien avulla. Se voi tarkastaa lisenssinhaltijoiden ilmoitusten oikeellisuuden esimerkiksi käymällä läpi asiaa koskevat liikeasiakirjat.
- 1.2 *Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus palvelupakkauksia varten*
- (58) Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus palvelupakkauksia varten poikkeaa kuljetus- ja myyntipakkauksia koskevasta vakiosopimuksesta niin, että palvelupakkauksia koskevan sopimuksen I osan 2 kohdan nojalla lisenssinhaltija on velvollinen osallistumaan ARA-järjestelmään kaikilla pakkausasetuksen soveltamisalaan kuuluvilla pakkauksilla, joista BRG:llä on keräys- ja/tai kierrätystakuu ja joita koskevista velvoitteista lisenssinhaltijan asiakkaat haluavat siltä vapautuksen. Lisenssinhaltija voi näin ollen asiakkaidensa toivomuksista riippuen tehdä myös vain osaa palvelupakkauksistaan koskevan velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksen niin, että pakkauksista, jotka on vapautettu jo toisella kaupan portaalla tai joita koskevasta jätehuollosta ja kierrätyksestä huolehditaan lain edellyttämällä tavalla ARA-järjestelmän ulkopuolella, ei tarvitse esittää ELV-sopimuksen I osan 2 kohdan 2 virkkeen mukaista todistetta. Palvelupakkauksia koskeva velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimus on näin ollen avoimempi.
- 1.3 *Vähäisiä pakkausmääriä koskeva lisäsopimus*
- (59) Jos ARA ja lisenssinhaltijat odottavat ELV-sopimuksen II osan mukaisen lisenssinhaltijan vuosittaisen lisenssimaksun jäävän pienemmäksi kuin 1 817 euroa (ilman liikevaihtoveroa), voidaan tehdä vähäisiä pakkausmääriä koskeva lisäsopimus. Kyseisellä sopimuksella määrätään pakkausmääristä tehtäviä ilmoituksia ja lisenssimaksun suorittamista koskevien hallinnollisten menettelyjen yksinkertaistamisesta.

1.4 EU:n jäsenvaltiosta olevan ulkomaisen lisenssinhaltijan lisäsopimus

- (60) Lisäsopimuksen 5 kohdan mukaan myös ARA:lla on yleinen oikeus sanoa ELV-sopimus (ELV-sopimuksen III osan 1 kohta) irti. ARA perustelee tätä ulkomailla toimivan lisenssinhaltijan tavallista hankalammilla valvontamahdollisuuksilla. Myös oikeuskeinojen käyttäminen on ulkomailla vaikeaa. Yleinen irtisanomisoikeus on hyödyllinen tapauksissa, joissa ARA:lla on käytännön syy epäillä, että sen sopimuskumppani ei ole täyttänyt sopimuksen mukaisia velvoitteitaan asianmukaisesti, mutta se ei ulkomailla todistamiseen liittyvien vaikeuksien vuoksi pysty osoittamaan tätä, kuten olisi tarpeen ELV-sopimuksen mukaisen erityisen irtisanomisoikeuden käyttämiseksi.

2. Jätehuoltosopimukset

2.1 ARA:n ja BRG:iden suhteet

- (61) ARA on tehnyt kunkin BRG:n kanssa 25 päivän elokuuta 1993 ja 30 päivän syyskuuta 1993 välisenä aikana jätehuoltosopimuksen, joka koskee koko Itävallan aluetta. Mallina se on ilmoittanut käytetyn ARGEV:n kanssa tehtyä sopimusta.
- (62) Sopimus koskee sen 1 §:n 1 kohdan mukaisesti kullekin BRG:lle takuuilmoituksissa (jätehuoltosopimuksen liite 2) kuuluviksi lueteltuja pakkauksia. Jätehuoltoon kuuluu pakkausasetuksen mukainen keräys ja kuljetus sekä lajittelu ja esikäsittely ottaen huomioon puitesopimus, jonka ARA on tehnyt alueellisten viranomaisten kanssa (sopimuksen liite 3). Erityisesti on saavutettava vähintään pakkausasetuksessa ilmoitetut tavoitteet ja kiintiöt. Sopimuksen 1 §:n 3 kohdan mukaan ARA ottaa vastaan BRG:iden jätehuoltosuoritukset omista nimissään, mutta lisenssinhaltijoiden puolesta ja niiden etujen mukaisesti; se toimii siis lisenssinhaltijoiden asiamiehenä. BRG:illä on sopimuksen 1 §:n 5 kohdan mukaan velvollisuus ottaa maksutta takaisin tai vastaan kaikki pakkaukset, joista ARA ja lisenssinhaltijat ovat tehneet sopimuksen. Osoituksena lisenssimaksun maksamisesta käytetään ARA:n myöntämää suojattua "Der Grüne Punkt" (vihreä piste) -merkkiä. ARA tarkentaa tässä, että sopimuksen 1 §:n 5 kohdalla ei ole käytännössä merkitystä. ARA-järjestelmässä toimivat yhtiöt käyttävät aivan muita perusteita kuin "Der Grüne Punkt" -merkkiä päätellessään, saako pakkauksen toimittaa ARA-järjestelmään vai ei. Määräykseen ei liity oikeudellisia seuraamuksia.
- (63) Jos BRG käyttää jätehuoltopalvelujensa toimittajina alihankkijoita, sen on sopimuksen 4 §:n mukaisesti velvoitettava nämä täyttämään BRG:lle kuuluvat asiaan liittyvät sopimusvelvoitteet. BRG:n on tehtävä uudet sopimuk-

sensa alihankkijoiden kanssa vapaan kilpailun periaatteita noudattaen ja taloudellisin perustein. ARA:n ja alueellisten viranomaisten välisessä puitesopimuksessa olevat kerääjän/lajittelijan valintaa koskevat määräykset on kuitenkin otettava huomioon. Lisäksi BRG:n uudet sopimukset alihankkijoiden kanssa on tehtävä tarjouskilpailun perusteella. ARA:lla on oikeus tutustua tarjouspyyntöasiakirjoihin ja tarjouksiin.

- (64) Sopimuksen 5 §:n mukaisesti BRG:illä on sopimuksen voimassaoloaikana yksinoikeus toimia sopimusalueella eli koko Itävallan alueella. BRG pidättäytyy luomasta ja pitämästä yllä ARA-järjestelmän ulkopuolista muuta pakkausasetuksen mukaista keräys- tai kierrätysjärjestelmää tai osallistumasta sellaiseen ja pidättäytyy myös tarjoamasta aktiivisesti jätehuoltopalveluja, jotka kuuluvat muiden BRG:iden toimialaan. BRG tunnustaa ARA:n aseman ainoana välittäjänä BRG:n ja lisenssinhaltijan välillä. Tämä ei kuitenkaan estä BRG:tä keskustelemasta suoraan lisenssinhaltijan kanssa ja tekemästä sen kanssa suoria sopimuksia, mikäli tämä on sen sopimusvelvoitteiden kannalta välttämätöntä. BRG ei saa tehdä lisenssinhaltijan kanssa sopimuksia, jotka vapauttavat lisenssinhaltijan tämän velvoitteista.
- (65) Sopimuksen 6 §:n mukaisesti BRG:lle jätehuoltopalveluista maksettava korvaus perustuu ARA:n sen palveluista kustannuksia vastaavasti perimään lisenssimaksusuuteen vähennettynä ARA:lle kuuluvalla lisällä. Aineellinen korvaus lasketaan niitä kustannuksia vastaavasti, joita käytettyjen pakkausmateriaalien jätehuollosta välttämättä aiheutuu. Sopimuksen 6 §:n 4 kohdan mukaisesti BRG:t ja ARA eivät saa tukea toisiaan ristiin laskiessaan eri pakkauksien kustannuksia. Ristiintukeminen määritellään todellisia kustannuksia vastaamattomaksi korvauksen määrittelyksi, minkä tuloksena jokin pakkausmateriaali hyötyy toisen pakkausmateriaalin kustannuksella tai joutuu sitä heikompaan asemaan (6 §:n 4 kohta). ARA vahvistaa korvauksen BRG:n ehdotuksesta periaatteessa aina etukäteen kalenterivuodeksi. Sopimuksen 6 §:n 13 kohdassa on niin kutsuttu suosituimmuuslauseke, jonka nojalla BRG myöntää ARA:lle suosituimmuuskohtelun. Se merkitsee, että BRG ei tarjoa eikä myy sopimuksen mukaisiin jätehuoltopalveluihin verrattavissa olevia palveluja tai sellaisten verrattavissa olevien palvelujen osia kolmannelle edullisemmin ehdoin kuin ARA:lle tai sen lisenssinhaltijoille.
- (66) ARA:n ja BRG:iden väliset sopimukset ovat voimassa määräämättömän ajan. BRG:n velvollisuus suorittaa sopimuksen mukaisia jätehuoltopalveluja alkoi 1 päivänä joulukuuta 1993. Sopimuksen 7 B §:n mukaisesti kumpi tahansa sopimuspuoli voi sanoa sopimuksen irti 12 kuukauden irtisanomisajalla niin, että sen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa. Osapuolten yleinen irtisanomisoikeus tuli voimaan vasta 31 päivänä joulukuuta 2000. Jos muu yritys olisi tarjonnut ARA:lle edullisempia palveluja, sillä olisi ollut tietyillä ehdoilla irtisanomisoikeus myös ennen joulukuun 31 päivää 2000.

- (67) ARA on sopinut 23 päivänä tammikuuta 2001 tehdyllä sopimuksella sekä ARGEV:n että ARO:n kanssa, että kummankaan BRG:n kanssa 24 päivänä elokuuta 1993 – 30 päivänä syyskuuta 1993 tehtyyn jätehuoltosopimukseen ei voida soveltaa yleistä irtisanomisoikeutta ennen joulukuun 31 päivää 2003. Sopimuksen 7 C §:ssä määrätään oikeudesta sanoa sopimus irti merkittävästä syystä ilman irtisanomisaikaa. Sopimus päättyy välittömästi muun muassa silloin, jos sopimus tai ARA-järjestelmä eivät saa tarvittavaa kilpailuviranomaisten hyväksyntää.
- (68) Sopimuksen 11 §:n mukaan ARA:lla on ennakoilmoituksen jälkeen oikeus tutustua tavanomaisen työajan puitteissa BRG:n keräys- ja jätehuoltotiloihin tai sen muihin sopimuksen piiriin kuuluviin toimintapisteisiin. Vastaava ARA:n tutustumisoikeus koskee myös BRG:n alihankkijoita. Tutustumisoikeus koskee ennalta annetun ilmoituksen jälkeen myös BRG:n liiketoiminta-asiakirjoja, jos ARA pitää sitä BRG:n liiketoiminnan asianmukaisuuden tarkastamiseksi välttämättömänä. Sopimuksen 12 §:n mukaan myös BRG:llä on oikeus saada tietoja.
- (69) Sopimuksen 13 §:ssä määrätään sopimuspuolten keskinäisestä ilmoitusvelvollisuudesta. BRG:iden on toimitettava ARA:lle jätehuoltotoimintaansa koskevat neljännesvuosi- ja vuosi-ilmoitukset ja ARA:lla on velvollisuus toimittaa BRG:ille säännöllisesti ilmoituksia lisenssinhaltijoiden kanssa tehtyjen sopimusten lukumäärästä ja laajuudesta sekä lisenssinhaltijoiden markkinoille saattamista pakkausmääristä.
- (70) Sopimuspuolten väliset kiistat ratkaisee 14 §:n mukaan välimiehenä toimiva asiantuntija tai välimiesoikeus.
- (71) Sopimuksen 15 §:n mukaan pakkausten kierrätyksestä vastaavat kustakin materiaalityypistä vastaavat BRG:t. Tätä tarkoitusta varten ARA:lla on velvollisuus tehdä kunkin tällaisen BRG:n kanssa olennaisilta osiltaan samansisältöiset jätehuoltosopimukset, joissa määritellään kunkin BRG:n jätehuoltovelvollisuudet kyseisten pakkausten kierrättämiseksi. Lisäksi määrätään, että ARGEV:n ja kierrätyksestä kussakin tapauksessa vastaavan BRG:n välillä tehdään sopimus, jolla määritellään kummankin yhtiön keskinäiset suhteet ottaen erityisesti huomioon jätehuoltopalvelut, jotka toisaalta ARGEV:n ja toisaalta asianomaisen BRG:n on toimitettava ARA:lle. Tällä sopimuksella on tarkoitus erityisesti varmistaa, että ARGEV ja BRG tarjoavat kaiken kaikkiaan täydellisen jätehuollon – keräyksestä kuljetuksen ja lajittelun kautta kierrätykseen – ja että jätehuoltoon ei synny ARGEV:n ja BRG:n välisiä aukkoja.
- 2.2 *BRG:iden väliset suhteet*
- (72) Koska ARGEV vastaa vain keräyksen ja lajittelun järjestämisestä, se on tehnyt yhteistyösopimuksia muiden BRG:iden kanssa (ÖKK, ALUREC, FERROPACK, AVM ja VHP), jotka vastaavat kierrätyksen järjestämisestä. Mallina ilmoitettiin käytetyn ARGEV:n ÖKK:n ja ALUREC:n kanssa tekemiä sopimuksia.
- a) ARGEV:n ja ÖKK:n välinen yhteistyösopimus
- (73) Sopimuksella, joka on tehty 9 päivänä maaliskuuta 1994, määrätään ARGEV:n ja ÖKK:n välisistä suhteista niiden toimittaessa ARA:lle jätehuoltopalveluja sekä palvelujen rajaamisesta ja aukottomasta suorittamisesta toisaalta ARGEV:n ja toisaalta ÖKK:n toimesta.
- (74) Sopimuksen 1 osan 1.2 kohdan mukaan ARGEV vastaa kattavan keräys-, lajittelu- ja esikäsitteilyjärjestelmän luomisesta ja jatkuvasta toiminnasta. Se sitoutuu toimittamaan ÖKK:lle jatkuvasti kaikki ARGEV-keräysjärjestelmän puitteissa kerätyt ja lajitellut pakkaukset. ÖKK vastaa riittävästä ja tarkoituksenmukaisesta kierrätyskapasiteetista tai välivarastointimahdollisuuksista sekä kuljetuksista kunkin ARGEV-kumppanin ja kierrättäjän tai välivaraston välillä.
- (75) Sopimuksen 2 kohdan mukaan ÖKK takaa ARGEV:lle, että se ottaa vastaan ARGEV:n tai tämän sopimusyhtiön sopimuksen mukaisesti toimittamat pakkaukset. Sopimus koskee myös käytettyjen materiaalien toimittamista ja vastaanottamista sekä pakkausten laatua, lisenssitodistuksia, ARA-lisenssimaksujen laskentaperusteita, tiedonanto- ja vaihtolovelvollisuuksia sekä sopimusta kiistojen alistamisesta välimiesmenettelyyn.
- (76) Sopimuksen 4 kohdassa todetaan, että ARGEV:lle syntyy omistusoikeus sen järjestelmän kautta kerättyihin pakkauksiin. Kun sopimuksen mukaiset pakkaukset otetaan välivarastoon tai kierrätykseen, niiden omistusoikeus siirtyy ÖKK:lle.
- (77) Sopimuspuolet sitoutuvat sopimuksen 15 kohdan mukaan olemaan sopimuksen voimassaoloaikana perustamatta ja pitämättä yllä ARA-järjestelmän ulkopuolista toista pakkausasetuksessa tarkoitettua keräys- ja kierrätysjärjestelmää ja olemaan osallistumatta sellaiseen, ellei toinen sopimuspuoli ole antanut siihen nimenomaista suostumusta. ARGEV sitoutuu lisäksi olemaan sopimuksen voimassaoloaikana luovuttamatta pakkauksia kolmannelle ilman ÖKK:n suostumusta. ÖKK sitoutuu vastaavasti olemaan ottamatta vastaan pakkauksia kolmannelle ilman ARGEV:n suostumusta. Nimenomaisen poikkeuksen tästä yksinoikeudesta muodostavat vastavuoroiset sopimukset velvoitteistaan itse vastaavien kanssa, ellei se aiheuta ristiriitaa ARA:n kanssa tehtyjen jätehuoltosopimusten kanssa. Sopimuspuolet sitoutuvat lisäksi olemaan toimittamatta aktiivisesti mitään jätehuoltopalveluja, jotka kuuluvat toisen sopimuspuolen vastuualueeseen.

(78) Sopimus on 16 kohtansa mukaan voimassa 1 päivästä lokakuuta 1993 määräämättömän ajan ja kumpi tahansa sopimuspuoli voi sanoa sopimuksen irti 12 kuukauden irtisanomisajalla niin, että sen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa. Tavallinen irtisanominen ei ollut mahdollista ennen joulukuun 31 päivää 2000. Sopimuksen 17 kohdan mukaan sopimus voidaan purkaa painavasta syystä.

b) ARGEV:n ja ALUREC:n välinen yhteistyösopimus

(79) Sopimuksella, joka on tehty 20 päivänä tammikuuta 1994, määrätään ARGEV:n ja ALUREC:n sopimusvelvoitteiden täyttämistä ARA:ta kohtaan. Sopimuksen kohde ja kesto ovat käytännöllisesti katsoen samat kuin ARGEV:n ja ÖKK:n välisessä sopimuksessa.

(80) Sopimuksen II osan mukaisesti ARGEV sitoutuu antamaan käytettäväksi kaikki itse keräämänsä tai alihankkijoidensa keräämät pakkaukset. Sopimuksen III osan mukaisesti ALUREC sitoutuu huolehtimaan ARGEV:n tai lajittelijayritysten vastaanottamien pakkausten asianmukaisesta kierrätyksestä.

(81) Sopimuksen V osan mukaisesti ARGEV sitoutuu sopimuksen voimassaoloaikana toimittamaan kaikki itse keräämänsä tai alihankkijoidensa keräämät sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat pakkaukset yksinomaan ALUREC:lle. ALUREC sitoutuu puolestaan ottamaan vastaan ja kierrättämään yksinomaan ARGEV:n tai tämän alihankkijoiden keräämiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia pakkauksia.

(82) Omistusoikeuden osalta on voimassa – vaikka ARGEV:n ja ALUREC:n välisessä sopimuksessa ei olekaan tästä erityisiä määräyksiä – sama periaate, josta on määrätty ARGEV:n ja ARO:n välisessä yhteistyösopimuksessa. ARGEV saa kerätyt tavarat ensin omistukseensa, ja tavaroita luovutettaessa ALUREC:lle ne siirtyvät tämän omistukseen.

(83) Sopimus on voimassa 1 päivästä lokakuuta 1993 määräämättömän ajan, kuten sen VI osassa määrätään. Kumpi tahansa sopimuspuoli voi sanoa sopimuksen irti 12 kuukauden irtisanomisajalla niin, että sen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa. Yleinen irtisanominen ei ole mahdollista ennen joulukuun 31 päivää 2000. Sopimuksen VII osan mukaisesti sopimus voidaan purkaa painavasta syystä.

2.3 BRG:iden ja alueellisten kumppanien suhteet

(84) Näistä suhteista määrätään ARGEV:n ja ARO:n alueellisten jätehuoltoyritysten tai alueellisten viranomaisten kanssa tekemillä sopimuksilla. Sopimusten kohteena ovat järjestelyt käytettyjä pakkauksia koskevan jätehuollon toteuttamiseksi käytännössä.

ARGEV:n sopimus

(85) ARGEV:n alueellisen kumppanin kanssa tekemän sopimuksen alkuperäisessä versiossa (niin kutsuttu kumppanisopimus) vuodelta 1994 alueellinen kumppani sitoutuu sopimuksen 2.2 kohdan mukaisesti luomaan sopimuksessa määritellyn keräys-, lajittelu- ja esikäsittelyjärjestelmän. Keräysaluetta kohti toimeksianto annetaan vain yhdelle alueelliselle kumppanille.

(86) Alueellinen kumppani vastaa yhteisymmärryksessä alueellisen viranomaisen kanssa järjestelmän luomisesta pakkauksijätteen keräämiseksi kotitalouksilta ja jätemäärältään niitä vastaavilta kertymisyksiköiltä. Alihankkijoiden käyttö on sopimuksen 2.3 kohdan mukaan mahdollista ARGEV:n suostumuksella. Kerääminen tapahtuu sopimuksen 2.7 kohdan mukaan keräyssäiliöihin, jotka joko alueellinen kumppani tai alueellinen viranomainen asettavat käytettäväksi. Sopimuksen 3 kohdan mukaan ARGEV vastaa keräyssäiliöistä ja keräysinfrastruktuurin luomisesta aiheutuvista kustannuksista maksamalla niistä korvauksen.

(87) Sopimuksen 2.10 kohdassa todetaan, että alueellinen kumppani kerää käytetyt materiaalit ARGEV:n puolesta ja näin ollen materiaalien omistusoikeus siirtyy keräyksen tapahtuessa yksinomaan ARGEV:lle. Tästä syystä alueellinen kumppani ei saa menetellä käytettyjen materiaalien kanssa toisin kuin sopimuksessa on määrätty. Muussa tapauksessa ARGEV:llä on painava syy purkaa sopimus välittömästi.

(88) Sopimuksen 2.16 kohdan mukaan ARGEV takaa alueelliselle kumppanille kierrätystakuun antajien kanssa tehdyillä kahdenvälisillä sopimuksilla, että tämän sopimuksen mukaisesti toimittamat käytetyt materiaalit otetaan vastaan. Alueellisen kumppanin on pidettävä käytetyt materiaalit varastossaan valmiina noudettavaksi ja sen on ilmoitettava välittömästi niiden luovutusvalmiudesta ARGEV:lle ja/tai ARGEV:n tai asianomaisten kierrätystakuun antajan nimeämälle kierrättäjälle.

(89) Sopimuksen 2.18 kohdan mukaan on toimittava yhteisymmärryksessä asiasta vastaavan alueellisen viranomaisen kanssa. Kiistakysymykset on sopimuksen 2.21 kohdan mukaan ratkaistava käyttäen välimiehenä toimivaa asiantuntijaa.

(90) Sopimus tehtiin ensimmäistä kertaa vuonna 1994 ja se on voimassa määräämättömän ajan. Kumpi tahansa sopimuspuoli voi sanoa sopimuksen irti 12 kuukauden irtisanomisajalla niin, että sen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa. Yleinen irtisanominen ei ollut mahdollista ennen joulukuun 31 päivää 2000. Mikäli toinen yritys olisi tarjonnut ARGEV:lle samoja palveluksia edullisemmin, tällä olisi ollut tietyillä edellytyksillä mahdollisuus sopimuksen yleiseen irtisanomiseen ennen joulukuun 31 päivää 2000. Sopimuksen 4.2 kohdassa määrätään oikeudesta sanoa sopimus irti merkittävästä syystä ilman irtisanomisaikaa.

- (91) Kaikki sopimuksen johdanto-osan C osassa luetellut ARGEV:n lakisääteiset ja sopimukselliset velvoitteet koskevat myös alueellista kumppania.
- (92) ARGEV on sopinut nykyisiä jätehuoltosopimuksia täydentävillä tai lisäsopimuksilla suosituimmuuslausekkeista käytännöllisesti katsoen kaikkien sellaisten jätehuoltoyritysten kanssa, joiden kanssa se on sopimussuhteessa. Lausekkeiden mukaan jätehuoltoyritys ei saa tarjota tai myydä palvelujaan kolmannelle edullisemmin ehdoin kuin ARGEV:lle. Jäljempänä 139 kohdassa antamallaan sitoumuksella 1 ARGEV on luopunut 29 päivästä marraskuuta 2000 kyseisten suosituimmuuslausekkeiden soveltamisesta.
- (93) Suhdetta jätehuoltoyrityksiin koskevien sopimusten uudessa versiossa erotetaan toisistaan lajittelijoina ja kerääjinä toimivat kumppanit ja kumppiakin varten on laadittu erillinen vakiosopimus. Molemmat sopimukset muistuttavat pitkälle alkuperäistä sopimusta mutta ovat kuitenkin yksityiskohtaisempia.
- (94) Kummatkin vakiosopimukset ovat tulleet voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002 lukuun ottamatta kolmen kunnan kanssa (Wien, Linz ja Salzburg) tehtyjä sopimuksia, jotka olivat tulleet voimaan jo ennen kyseistä päivää ja jotka ovat keskeisiltä kohdiltaan niiden kanssa käytännössä samansisältöisiä. Vuodelta 1993/1994 peräisin olevia sopimuksia ei ole enää voimassa.

AR GEV:n keräyksestä vastaavat kumppanit

- (95) Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyssä sopimuksessa määritellään ARGEV:n ja keräyksestä vastaavan kumppanin välisestä konkreettisesta suoritusten vaihdosta, kun toteutetaan käytännössä pakkausasetuksen säännöksiä osa-alueilla keräys, jälleenlastaus ja yritysten yksilöllinen jätehuolto. Keräysaluetta kohti toimeksianto annetaan vain yhdelle keräyksestä vastaavalle kumppanille.
- (96) Sopimuksen 1.2 kohdan mukaan sen kohteena on käytettyjen pakkausten keräysjärjestelmän laatiminen ja häiriötön toiminta tietyllä keräysalueella. ARGEV pidättää itsellään sopimuksen 1.6 kohdan oikeuden kerätä keräysjärjestelmän puitteissa myös sellaisia jätteitä, jotka eivät ole pakkausjätteitä. Tätä sopimuskohtaa sovelletaan harkinnan mukaan.
- (97) Kotitalouksista peräisin olevat jätteet kerätään sopimuksen 2.2 kohdan mukaan yhdessä sellaisten jätteiden kanssa, jotka ovat peräisin jätekertymältään vastaavista kohteista. Jätekertymältään vastaavia kohteita voivat olla yritykset tai institutionaaliset jätteen syntyapaikat. Niiden

on ilmoitauduttava vuosittain kuuluviksi keräyksen piiriin ja niiden on osoitettava, että niiden toimittamat pakkausjätteet kuuluvat 100-prosenttisesti ARA:n lisenssien piiriin. Jos lisenssit eivät kata jätteitä 100-prosenttisesti, kyseiset jätteet kuuluvat yritysjetehuollon piiriin.

- (98) Sopimuksen 2.2.3 kohdan mukaan ARGEV tekee alueellisen viranomaisen kanssa erillisen sopimuksen tarvittavien sijoituspisteiden tarjoamisesta. Keräyssäiliöt ja -säkit toimittaa keräyksestä vastaava kumppani tai alueellinen viranomainen ARGEV:n kanssa sopimallaan tavalla. ARGEV vastaa sopimuksen 2.2.4 kohdan mukaan vain kotitalousjätteille tarkoitettujen säiliöiden kustannuksista mutta ei niitä vastaavien kohteiden kustannuksista.
- (99) Keräystoimintaan kuuluu sopimuksen 2.2.5 kohdan mukaan keräyssäiliöiden suunnitelman mukainen tyhjentäminen ja keräyssäkkien noutaminen sekä kerätyn materiaalin kuljettaminen vahvistetulle lajittelupaikalle tai sopimusalueen vaikutuspiirissä olevalle jälleenlastausasemalle. Keräyksestä vastaavan kumppanin keräyskapasiteetti määräytyy tarpeen mukaan eli väestön tai jätteen syntymispaikan keräyskäyttötymistä vastaavasti ottaen huomioon keräyssäiliöiden ja -säkkien keskimääräinen 80 prosentin kuormitus ja vääryyppisen jätteen määrällisesti enintään 20 prosentin osuus. Jos kotitalouksilta tapahtuvan keräyksen yhteydessä kerätään myös yrityksissä syntyvää pakkausjätettä, sen osuus on rajoitettava ARGEV:n antamien ehtojen mukaisesti (sopimuksen liite 2).
- (100) Yrityksissä noudatetaan yrityskohtaista jätehuoltoa. Keräyksestä vastaava kumppani pitää yllä sopimuksen 2.4.1 kohdan mukaista yrityksille tarkoitettua alueellista vastaanottoa paikkaa, jossa otetaan takaisin yritysten toimittamia ARGEV-pakkauksia, otetaan hallitusti vastaan jätettä kierrätyskeskuksilta ja harjoitetaan ongelmajätteen keräystä. Varsinkin alueilla, joilla on vilkasta yritys-toimintaa, keräyksestä vastaavat kumppanit pitävät yllä sopimuksen 2.4.2 kohdan mukaisesti perusinfrastruktuurin lisäksi noutojärjestelmiä luvallisten pakkausten noutamiseksi jätteen syntypaikalta.
- (101) Sopimuksen 2.5.1 kohdan mukaan toimeksiantojen antaminen kolmansille, jotka tarjoavat kyseisten sopimusten mukaisia osapalveluita, edellyttää ARGEV:n ennalta antamaa suostumusta.
- (102) Sopimuksen 2.5.2 kohdassa todetaan, että keräyksestä vastaava kumppani ottaa pakkaukset vastaan ARGEV:n puolesta eikä saa missään vaiheessa omistusoikeutta niihin. Tästä syystä keräyksestä vastaava kumppani ei saa menetellä ARGEV-keräysmateriaalin tai ARGEV-pakkausten kanssa toisin kuin sopimuksessa on määrätty. Muussa tapauksessa ARGEV:llä on painava syy purkaa sopimus välittömästi.

- (103) Komission tietopyyntöön ARGEV on vastannut, ettei jätehuoltoyrityksiä estetä kotitalouksilta tapahtuvan keräyksen yhteydessä tarjoamasta samojen säiliöiden kapasiteettia toiselle järjestelmälle, kunhan se ei vaikuta ARGEV:lle annettujen velvoitteiden täyttämiseen. Käytettävissä on oltava erityisesti ARGEV:n vaatimuksia vastaava sopimuksen mukainen vähimmäiskapasiteetti, joka ei rajoitu tiettyyn kiintiöön, ARA-järjestelmään kuuluvien pakkausten keräämiseen. Jätehuoltoyritys rikko sopimusta, jos se yhteiskäytön salliessaan vaarantaa ARA:n kanssa yhteistyössä toimivien lisenssinhaltijoiden vapautumisen velvoitteista.
- (104) Yritysjärjestelmässä ARGEV ei aseta keräyssäiliöitä koskevia ehtoja. Jätehuoltoyritykset ja/tai jätteiden syntypaikat voivat vapaasti kerätä keräyssäiliöihin myös muiden lisenssiin piiriin kuuluvia pakkauksia. Jokaisen jätteiden syntypaikan on kuitenkin tarkoilla muistiinpanoilla varmistettava, että ARGEV:n vastaanottoaikaan luovutetaan vain pakkauksia, joiden määrä ja laatu vastaavat kerättäviä ARA-järjestelmään kuuluvia pakkauksia.
- (105) Sopimuksen 3.1 kohdan mukaan keräyksestä vastaava kumppani saa hankkimistaan ja kirjaamistaan keräyssäiliöistä ja -säkeistä neljännesvuosittain säiliön tai säkin kokoa vastaavan korvauksen. Keräyksestä vastaava kumppani saa määrään perustuvan korvauksen keräyssäiliöiden tyhjentämisestä ja keräyssäkkien keräämisestä kotitalouksilta ja vastaavilta jätteiden syntypaikoilta sekä keräysmateriaalin kuljetuksesta ja tyhjentämisestä lajitte- lulaitokseen tai jälleenlastauspaikalle sekä kirjaamistoimenpiteistä. Kotitalouksista ja vastaavista jätteen syntypaikoista sopimusalueella kerätyn materiaalin jälleenlastauksesta ja kirjaamistoimenpiteistä keräyksestä vastaava kumppani saa määrään perustuvan korvauksen. ARGEV:lle vuosittain ilmoitettaviin keräys- ja jälleenlastaus- toimenpiteisiin sovelletaan keräysalue- ja keräysmateriaalikohtaista enimmäismäärää. Määrälliset puitteet vuosille 2002–2004 on laskettu kotitalouksilta ja vastaavilta jätteen syntypaikoilta vuonna 2001 kerättävien arvioitujen bruttomäärien perusteella. Yritysten pakkausjätteen vastaanotto ja keräys mukaan lukien kierrättäjän yrityksiltä, teollisuudelta ja institutionaalisilta jätteen syntypaikoilta sekä valvottujen vastaanottojen ja ongelmajätteen keräysten yhteydessä vastaanottamien jättemateriaalien tarkastus, jälkilajittelu, esikäsitteily, väliarastointi, luovutusvalmiiksi saattaminen, lastaus jne. korvataan keräyksestä vastaavalle kumppanille lopullisen määrän perusteella.
- (106) Sopimuksen 3.5 kohdan mukaisesti ARGEV takaa alueell- iselle kumppanille kierrätystakuun antajien kanssa teh- dyillä kahdenvälisillä sopimuksilla, että kaikki tämän sopimuksen mukaisesti toimittamat käytetyt materiaalit otetaan vastaan.
- (107) Sopimuksen 5.1 kohdan mukaan sopimussuhde alkaa 1 päivänä tammikuuta 2002. Sopimus on voimassa määräämättömän ajan. Kumppi tahansa sopimuspuoli voi sanoa sopimuksen irti 6 kuukauden irtisanomisajalla kuitenkin niin, että sen voimaolo päättyy aikaisintaan 31 päivänä joulukuuta 2004. Lisäksi sovelletaan erityistä irtisanomisoikeutta painavasta syystä, jollainen on esi- merkiksi kotitalousjätteen yhteydessä yrityksiltä kerättä- vän määrän rajoittamisvelvoitteen törkeä laiminlyönti.
- (108) Sopimuksen voimaoloajasta ARGEV on antanut 139 kohdassa toistetun sitoumuksen 4.
- (109) ARGEV on ilmoittanut myös, että keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset eivät velvoita jätehuollosta vastaavia yrityksiä tarjoamaan palveluja yksinoikeudellisesti kotitalouksien läheisyydessä tapah- tuvan keräyksen ja yritysjetteen keräyksen yhteydessä. Jätehuolto- palveluja tarjoavilla yrityksillä on vapaus tarjota vastaavia palveluja myös muille vapautusjärjestelmille tai omille jätehuoltoratkaisuille. Keräyssäiliöiden yhteis- käytöstä ARGEV on antanut 139 kohdassa mainitun sitoumuksen 3.
- ARGEV:n jätteiden lajittelusta vastaa- vat kumppanit
- (110) Jätteiden lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehty vakiosopimus vastaa pitkälle keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyä sopimusta.
- (111) Sopimuksen 1.5 kohdan mukaan ARGEV valtuuttaa koko Itävallan alueella toimivat keräyksestä vastaavat kumppanit hoitamaan määrätellyillä keräysalueillaan (yleensä poliittisia hallintoalueita tai vapaakaupunkeja) keräysjärjestelmää kevyt- ja metallipakkausten keräämi- seksi kotitalouksista ja vastaavista jätteen syntypaikoista. Keräyksestä vastaavien kumppanien keräämät määrät luovutetaan suoraan tai kuljetusliikkeen välityksellä lajit- telusta vastaavalle kumppanille. Keräysaluetta kohti toi- meksianto annetaan vain yhdelle lajittelusta vastaavalle kumppanille.
- (112) Sopimuksen 1.6 kohdan mukaan keräys-, lajittelu- ja kuljetuspalvelujen optimointi edellyttää, että tietyiltä keräyksestä vastaavilta kumppaneilta tai tietyiltä keräysa- lueilta kerätyt määrät ohjataan tietyille lajittelusta vastaa- ville kumppaneille tai tiettyihin lajitte- lulaitoksiin. Erilli- siin keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyihin sopimuksiin sisältyvillä vastaavilla määräyksillä ARGEV varmistaa, että keräyksestä vastaavien kumppanien koti- talouksilta ja vastaavilta jätteen syntypaikoilta tietyillä keräysalueilla (sopimuksen liitteen 5 mukaisesti) kerää- mät pakkaukset lajitellaan vain keräyksestä vastaavan kumppanin lajitte- lulaitoksessa.

- (113) Lajittelusta vastaava kumppani on sopimuksen 2.1.1 kohdan nojalla velvollinen ottamaan vastaan ja lajittelemaan keräyksestä vastaavan kumppanin tai vastaavien kumppanien koko keräysalueelta toimittamat tai noutamat kotitalouksien (moduuli 1) ja vastaavien jätteiden syntypaikkojen (moduuli 2) pakkausjättemäärät. Lajittelusta vastaava kumppani ottaa vastaan lajittelematonta keräysjätettä, joka on peräisin moduulista 1 tai 2 – keräyksen hoitaa ARGEV vain keräyksestä vastaavien kumppanien välityksellä tai sopimuksen liitteen 5 mukaisilta keräysalueilta. Sopimuksen 2.2 kohdan mukaisesti lajittelusta vastaava kumppani hoitaa lajittelulaitoksessa alueellista vastaanottoa paikkaa, jossa se ottaa maksutta vastaan yrityksiltä peräisin olevia pakkauksia (moduuli 3), kierrätyskeskuksissa vastaanotettua jätettä (moduuli 4) ja ongelmajätteiden keräyksestä peräisin olevaa jätettä (moduuli 5).
- (114) Sopimuksen 2.4.2 kohdan mukaan lajittelusta vastaava kumppani ottaa pakkaukset vastaan ARGEV:n puolesta eikä näin ollen saa missään vaiheessa omistusoikeutta niihin. Tästä syystä lajittelusta vastaava kumppani ei saa menetellä pakkauksien kanssa toisin kuin sopimuksessa on määrätty. Muussa tapauksessa ARGEV:llä on painava syy purkaa sopimus välittömästi sopimuksen 5.5.2 kohdan a alakohdan nojalla.
- (115) Komission tietopyyntöön ARGEV on vastannut, että omistusoikeuslauseke ei tarkoita lajittelulaitteiden käytön kieltämistä kolmansilta. Jätehuolto-yhtiö rikkoo sopimusta, jos se yhteiskäytön salliessaan vaarantaa ARA:n kanssa yhteistyössä toimivien lisenssinhaltijoiden vapautumisen velvoitteista.
- (116) Alihankkijalle annettavia toimeksiantoja koskevat määräykset (2.4.1 kohta) ja sopimuksen voimassaoloa/päätymistä koskevat määräykset (5 kohta) ovat yhtenevät keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen määräysten kanssa.
- (117) Lajittelusta vastaava kumppani saa sopimuksen 3.1 kohdan nojalla palveluksistaan ilmoitettujen määrällisten rajojen puitteissa sopimuksen liitteessä 6 määritellyn korvauksen. Korvaukset maksetaan ARGEV:n kotitalousjärjestelmästä ja kotitalouksien läheisyydessä toimivasta järjestelmästä kerätyn materiaalin vastaanotosta, tavarankäytön tarkastuksesta, laitoksen suhteellisista kiinteistä kustannuksista verrattuna sovittuihin vuotuisiin tuotantomääriin, keräysmateriaalin puhdistamisesta vieraista aineista ja näiden asianmukaisesta jätehuollosta, pakkausjätteen esikäsittelystä, välivarastoinnista, kaikkien vieraista aineista puhdistettujen tai lopullisesti lajiteltujen materiaalityyppien luovutusvalmiiksi saattamisesta ja lastaamisesta. ARGEV:ltä vuosittain laskutettava lajittelumäärä on enintään niin suuri kuin tietyiltä keräysalueilta kerättävän kotitalousjätteen kokonaismäärä. Kotitalouksilta ja vastaavilta jätteen syntypaikoilta kerätyn jätteen lopullisesta lajittelusta kumppani saa materiaali-kohtaisen korvauksen. Korvauksia maksetaan myös yrityksistä, kierrätyskeskuksista ja ongelmajätteen keräyksestä peräisin olevien tiettyjen materiaalien vastaanotosta, tavarankäytön tarkastuksesta, jälkilajittelusta, esikäsittelystä, välivarastoinnista, luovutusvalmiiksi saattamisesta, lastaamisesta jne.
- (118) ARGEV on ilmoittanut, että sen lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimuksiin ei sisälly lajittelupalvelujen yksinomaisuutta koskevia velvoitteita. Jätehuoltopalveluja tarjoavilla yrityksillä on vapaus tarjota vastaavia palveluja myös muille vapautusjärjestelmille tai omille jätehuoltoratkaisuille. Lisäksi ARGEV on antanut 139 kohdassa mainitun sitoumuksen 3 ja sopimuksen voimassaoloaika koskevan sitoumuksen 4.

ARO:n sopimus

ARO:n sopimukset keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa

- (119) Sopimus koskee paperipakkausten keräysjärjestelmän hoitamista AWG:n, pakkausasetuksen, ARA:n ja ARO:n välisen jätehuoltosopimuksen ja lupatodistusten mukaisesti velvoitteiden täyttämiseksi. Keräysaluetta kohti toimeksianto annetaan vain yhdelle keräyksestä vastaavalle kumppanille.
- (120) Sopimus ei koske sen 1.1 kohdan mukaisesti keräyspaperin ja paperipakkausten keräämistä kotitalouksilta ja vastaavilta jätteen syntypaikoilta. Sen sijaan sopimus koskee liikealueiden jätehuoltoa (2.4 kohta), pakkausten kuljettamista pois kierrätyskeskuksista (2.5 kohta) ja yritys-kohtaista jätehuoltoa (2.6 kohta).
- (121) Sopimuksen 1.5 kohdan mukaisesti ARO:n takaisinotto-velvollisuus rajoittuu ARA:n luvassa mainittuun määrään paperi-, kartonki-, pahvi- ja aaltopahvipakkauksia. ARO on kuitenkin valmis ottamaan vastaan kaikki keräys- ja kierrätysjärjestelmään toimitetut pakkausmäärät. Jos tästä syystä lisenssitodistuksen mukaiset velvoitteet, eli velvollisuus tarjota riittävä paperipakkausten vastaanottokapasiteetti keräyksen mahdollistamiseksi 90-prosenttisenä yrityksiltä ja 80-prosenttisenä kotitalouksilta ja kierrätysjärjestelmän mahdollistamiseksi 85-prosenttisenä yrityksiltä ja 75-prosenttisenä kotitalouksilta, ylittyvät niin, että toiminta ei vastaa lisenssinhaltijoiden taloudellisia ja oikeudellisia etuja, ARO pidättää itsellään oikeuden mukauttaa vastaanottotakuunsa ja vastaavasti maksettavat korvaukset jälleen lisenssitodistuksia vastaavalle tasolle. Se ilmoittaa tästä keräyksestä vastaaville kumppaneille hyvissä ajoin.

- (122) Liikealueiden jätehuolto koskee lajipuhtaiden paperipakkausten jätehuoltoa pienyrittäjiin liittyvissä syntypaikoissa. Niin kutsuttua valvottua vastaanottoa harjoittavat laitokset (kierrätyskeskukset, käytettyjen materiaalien keräyskeskukset jne.) ovat alueellisten viranomaisten vastuulla ja ottavat vastaan yksityishenkilöiden ja pienyritysten pakkauksia. ARO:n keräyksestä vastaava kumppani ottaa vastaan pakkauksia kierrätyskeskuksista ja hoitaa niiden poiskuljetuksen. Yrityskohtaiseen jätehuoltoon ARO käyttää niin kutsuttuja ARO-vastaanottokeskuksia, joiden kautta yritykset voivat tuoda pakkausjätteensä maksutta liitettäväksi keruu- ja kierrätysjärjestelmään.
- (123) Sopimuksen 2.7 kohdan mukaan keräyksestä vastaava kumppani on velvollinen ottamaan ARO-vastaanottokeskuksissa vastaan kaikki sopimuksen soveltamisalaa kuuluvat paperipakkaukset. Jätteitä luovuttavan yrityksen on sopimuksen 2.7.4 kohdan mukaan asianmukaisella tavalla todistettava luovuttamiensa pakkausten luvallisuus ARA-järjestelmässä. Muiden vastaanottokustusten perustamiseen tarvitaan ARO:n lupa.
- (124) ARO päättää sopimuksen 2.8 kohdan mukaan kierrätysyrityksestä ja pakkausten kuljetuksen järjestämisestä. Siksi kumppanin on saatava siihen ARO:n kirjallinen lupa. Keräyksestä vastaava kumppani takaa ARO:lle pakkausten tietyn vähimmäislaadun kierrättäjälle luovutettaessa (2.9 kohta).
- (125) Sopimuksen 2.10 kohdassa todetaan, että kumppani kerää paperipakkaukset ARO:n puolesta ja ARO:lla on siitä syystä yksinomainen omistusoikeus kerättyihin tavaroihin. Tästä syystä käytettyjen materiaalien kanssa ei saa menetellä toisin kuin ARO on määrännyt. Muussa tapauksessa ARO:lla on painava syy purkaa sopimus välittömästi.
- (126) Sopimuksen 2.15 kohdan mukaan ARO takaa keräyksestä vastaavalle kumppanille kierrättäjien kanssa tehdyillä kahdenvälisillä sopimuksilla, että niiden toimittamat paperipakkaukset otetaan vastaan ja kierrätetään pakkausasetuksessa edellytetyllä tavalla. Jos ARO:lle annetut kierrätystakuut peruutetaan, sen on huolehdittava vastaavien korvaavien järjestelyjen tekemisestä kierrätysyrityksiä varten.
- (127) Sopimuksen 4 kohdan mukaisesti sopimussuhde alkaa 1 päivänä tammikuuta 2002 ja sopimus tehdään määrittämättömäksi ajaksi. Irtisanomisaika on kuusi kuukautta ja sopimuksen irtisanominen voi tulla voimaan aikaisintaan 31 päivänä joulukuuta 2001. Painavasta syystä sopimus voidaan purkaa ilman irtisanomisaikaa.
- (128) Sopimuksen voimassaoloajasta ARO on antanut 139 kohdassa mainitun sitoumuksen 4.
- (129) ARO on myös ilmoittanut, että sen keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimuksiin ei sisälly velvoitteita jätehuoltopalvelujen yksinoikeudellisuuteen. Keräyspalveluista vastaavilla kumppaneilla on mahdollisuus tarjota vastaavia palveluja myös muille vapautusjärjestelmille tai omille jätehuoltoratkaisuille.
- ARO:n sopimukset alueellisten viranomaisten kanssa
- (130) Sopimus koskee ARO:n ja alueellisen viranomaisen välistä yhteistyötä, joka liittyy kotitalouksista ja jäteterymältään vastaavista yksiköistä peräisin olevien paperipakkausten kunnallisten paperinkeräysjärjestelmien hoitoon sopimusalueella. Tällöin otetaan huomioon AWG:n, pakkausasetuksen, ARA:n ja ARO:n välisen jätehuoltosopimuksen ja lupatodistusten mukaiset velvoitteet.
- (131) Sopimuksen 2.1 kohdan mukaan ARO:n pakkausasetukseen perustuva takaisinottovelvollisuus rajoittuu paperi-, kartonki-, pahvi- ja aaltopahvipakkauksiin, joilla on ARA:n lisenssi. ARO on valmis ottamaan vastaan kaikki järjestelmään toimitetut pakkauskäärät sillä varauksella, että se saattaa mukauttaa toimintansa jälkikäteisen lisenssitodistuksen mukaisiin velvoitteisiin, mistä se ilmoittaa alueellisille viranomaisille hyvissä ajoin.
- (132) Alueellisen viranomaisen hoitamassa kunnallisessa paperinkeräyksessä on tarkoitus kerätä sopimuksen 2.2 kohdan mukaisesti pakkauksia yhdessä samasta materiaalista valmistettujen muiden tavaroiden kuin pakkausten kanssa (sanomalehdet, aikakauslehdet, luettelot tms.). Paperista, kartongista, pahvista ja aaltopahvista valmistettujen pakkausten suhteellisista keräyskustannuksista vastaa ARO, alueellinen viranomainen vastaa muista kunnallisen jätepaperin keräyksen kustannuksista.
- (133) Sopimuksen 2.4 kohdan mukaan keräyssuunnitelmassa kuvatun keräysjärjestelmän perustavanlaatuisista muutoksista (esimerkiksi tuontijärjestelmän muuttaminen noutojärjestelmäksi) on sovittava alueellisen viranomaisen ja ARO:n kesken yksimielisesti, jos muutos lisää merkittävästi ARO:n kustannuksia. Alueellinen viranomainen järjestää tarjouskilpailun ja hoitaa uudet neuvottelut keräyspalveluista ARO:n kanssa ennalta sovitulla tavalla. Jätehuollosta (paperinkeräyksestä) vastaavan toimijan valinta kuuluu alueelliselle viranomaiselle.
- (134) Alueellisen viranomaisen on vastattava seuraavista palveluista: paperisten pakkausten kerääminen kunnallisen jätepaperinkeräyksen yhteydessä (3.1 kohta), paikkojen varaaminen keräyssäiliöille ja tarvittavien lupien hankkiminen (3.2 kohta), keräyssäiliöiden toimittaminen ja ylläpito (3.3 kohta), pakkausten vastaanotto valvotuista kierrätyskeskuksista, käytettyjen materiaalien keräyskeskuksista jne. (3.4 kohta), pakkausten laadun takaaminen ja vastuu kierrätyskeskuksista vastaanotettujen pakkausten tarvittavasta jälkilajittelusta aiheutuvista kustannuk-

sista (3.5 kohta). ARO takaa puolestaan kierrättäjien kanssa tehdyillä kahdenvälisillä sopimuksilla, että kierrätys tapahtuu pakkausasetuksessa edellytetyllä tavalla (3.6 kohta).

- (135) Sopimuksen 3.7 kohdassa määrätään pakkausten omistusoikeuden siirtymisestä: kotitalouksista ja jätekertymältään vastaavista paikoista kerättyjen pakkausten omistusoikeus siirtyy pakkausten luovutushetkellä ARO-vastaanottokeskuksessa alueelliselta viranomaiselta ARO:lle. Kierrätyskeskuksista, käytetyn materiaalin keräyskeskuksista ja muista sellaisista valvotusti kerättyjen materiaalien omistusoikeus siirtyy ARO:lle ARO:n jätehuollosta vastaavan kumppanin noutaessa pakkaukset. Jos kuljetuksen järjestäjä on alueellinen viranomainen, omistusoikeus siirtyy alueelliselta viranomaiselta ARO:lle vasta, kun pakkaukset otetaan vastaan ARO:n vastaanottokeskuksessa.
- (136) Tästä syystä alueellinen viranomainen saa menetellä paperisten pakkausten kanssa vain ARO:n määräämällä tavalla. Muussa tapauksessa ARO:lla on painava syy purkaa sopimus välittömästi. Paperipakkaukset voidaan kierrättää samasta materiaalista valmistettujen muiden kuin pakkausten kanssa erikseen tai sekoitettuna niihin.
- (137) Sopimus tulee sen 5.1 kohdan mukaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002 ja on voimassa määräämättömän ajan. Sopimus voidaan sanoa irti kuuden kuukauden irtisanomisajalla niin, että se päättyy aikaisintaan 31 päivänä joulukuuta 2003. Painavasta syystä sopimus voidaan purkaa ilman irtisanomisaikaa.
- (138) Sopimukseen ei sisälly määräyksiä, joiden perusteella toinen keräys- tai kierrätysjärjestelmä ei saisi käyttää samanaikaisesti kunnalliseen jätepaperinkeräyksen tarkoitettuja säiliöitä. ARO on ilmoittanut, että kotitalouksien läheisyydessä tapahtuvassa paperinkeräyksessä se ostaa periaatteessa vain kunnallisen paperinkeräyksen myötä kertyvää paperia. Tiedossa ei ole syytä, jonka perusteella alueelliset viranomaiset eivät voisi tehdä vastaavia sopimuksia myös muiden vapautusjärjestelmien kanssa.

V ANNETUT SITOUKSET

- (139) Komissio oli huomauttanut joihinkin ilmoitettujen sopimusten kohtiin liittyvistä kilpailuoikeudellisista ongelmista. Menettelyn aikana osapuolet ovat antaneet komissiolle seuraavat sitoumukset:
- (Sitoumus 1) ARGEV ja ARO luopuvat 29 päivästä marraskuuta 2000 alkaen suosituimmuuslausekkeiden käytöstä, joista kumpikin on sopinut sopimuskumppaneinaan olevien jätehuoltoyritysten kanssa tehtyjä jätehuoltosopimuksia täydentävillä sopimuksilla ja lisäsopimuksilla.
 - (Sitoumus 2) ARA sitoutuu olemaan pitämättä kiinni lisenssioikeudestaan "Der Grüne Punkt"-merkkiin (jäljempänä 'vihreä piste -merkki') sellai-

sia yrityksiä vastaan, jotka Itävallassa tai sen ulkopuolella a) osallistuvat merkityillä tai vastaavilla pakkauksilla pakkauksista ja pakkausjätteistä annetussa direktiivissä 94/62/EY tarkoitettuihin keräys- ja kierrätysjärjestelmiin, joissa edellytetään "vihreä piste" -merkin käyttöä, tai joiden on b) säännösten nojalla käytettävä pakkauksissaan "vihreä piste" -merkkiä. Tämä sitoumus on voimassa sillä ehdolla, että kyseinen yritys kerää tai kierrättää todistettavasti Itävallassa "vihreä piste" -merkillä varustettuja pakkauksia pakkausasetuksen (Verordnung BGBL. 648/1996 sellaisena kuin se on muutettuna) mukaisesti (vaikka pakkausasetuksessa tarkoitettun oman jätehuoltoratkaisunsa puitteissa tai osallistumalla hyväksytyyn keräys- ja kierrätysjärjestelmään) ja myöntää ARA:lle sopimuksellisesti vastaavat tarkastusoikeudet. Tarkastusoikeudet eivät saa olla laajemmat kuin ARA:n vakiosopimuksessa määritellyt tarkastusoikeudet. ARA ei edellytä tätä tarkastusoikeutta käyttäessään asetuksen mukaisen keräys- ja kierrätystoiminnan todistamista tiukemmin ehdoin kuin pakkausasetuksen noudattamista valvovat viranomaiset, jotka edellyttävät kyseiseltä yritykseltä todisteita säännösten noudattamisesta.

- (sitoumus 3) ARGEV ei estä alueellisia viranomaisia ja/tai jätehuoltoyrityksiä toimittamasta palveluita ARA-järjestelmän kilpailijoille. ARGEV ei myöskään estä alueellisia viranomaisia ja/tai jätehuoltoyrityksiä tekemästä sopimuksia ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa keräyssäiliöiden tai muiden sellaisten kotitalouksilta ja vastaavista paikoista peräisin olevien käytettyjen pakkausten keräyksessä ja/tai lajittelussa käytettävien laitteiden yhteiskäytöstä eikä estä toteuttamasta kyseisiä sopimuksia. Tämä sitoumus ei rajoita ARGEV:n oikeutta käyttää sopimuksiin perustuvaa päätösvaltaansa yhteiskäytössä olevien keräys- ja kierrätysjärjestelmien suhteen tai ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin täyttääkseen kaikki keräys- ja kierrätysjärjestelmänsä toimintaan liittyvät lakiin ja lupamenettelyihin perustuvat velvollisuutensa yhteiskäytöstä huolimatta. Sitoumus on lisäksi voimassa vain siinä tapauksessa, että

- a) alueelliset viranomaiset ja/tai jätehuollosta vastaavat yritykset ilmoittavat olevansa valmiit alentamaan ARGEV:n maksamia korvauksia keräys-/lajittelulaitteiden tarjoamisesta ja toiminnasta ja/tai keräys-/lajittelutoiminnasta suhteessa säiliöiden ja muiden laitteiden käyttöön ja korvaamaan suhteessa ARGEV:lle keräyksestä/lajittelusta aiheutuvat muut kustannukset (kustannukset yhteiskäytössä olevan keräysjärjestelmän jatkuvasta suunnittelusta ja johtamisesta, kustannukset jäteneuvojista, T&K-kustannukset jne.). ARGEV toimittaa perittävien kustannusten jaottelua koskevan riippumattoman tilintarkastajan lausunnon;

- b) alueelliset viranomaiset ja/tai jätehuoltoyritykset ilmoittavat olevansa valmiit korvaamaan ARGEV:lle ne lisäkustannukset, joita yhteiskäyttö aiheuttaa ARA-järjestelmään kuuluville yhtiöille ja/tai niiden sopimuskumppaneille (kuten ylimääräiset analysointikustannukset tai lajittelukustannukset ARGEV:n toimeksiannon puitteissa kerättyjen ja kierrätettäväksi luovutettujen pakkausten laadun takaamiseksi). ARGEV toimittaa perittävien kustannusten suuruutta ja jaottelua koskevan riippumattoman tilintarkastajan lausunnon. Lisäkustannuksia, joita ARA-järjestelmään kuuluville yhtiöille ja/tai niiden sopimuskumppaneille aiheutuu pelkästään luvallisten pakkausten määrän supistumisesta, ei oteta huomioon. Tämä sitoumus pannaan täytäntöön tarvittaessa yksittäiseen palvelusopimukseen liitettävillä lisäsopimuksilla.

- (Sitoumus 4) ARGEV ja ARO sanovat irti jätehuollosta vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimuksensa kolmen vuoden voimassaolon jälkeen, jos sopimuspuolet eivät pääse yksimielisyyteen sopimuksen voimassaolon jatkamisesta enintään kahdella vuodella. ARGEV ja ARO uudistavat palvelusopimuksensa viimeistään niiden oltua voimassa viisi vuotta kilpailun, avoimuuden ja tasapuolisuuteen perustuvassa menettelyssä (kaiken-tyyppiset kilpailut, tarjouspyynnöt jne.).

VI MERKITYKSELLISET MARKKINAT

- (140) Menettelyn kohteena olevien sopimusten arvioimiseksi merkitykselliset tuote- ja maantieteelliset markkinat määritellään.

Tuotemarkkinat

- (141) Merkitykselliset tuotemarkkinat käsittävät kaikki tavarat ja/tai palvelut, joita kuluttajat pitävät ominaisuuksiltaan, hinnaltaan ja käyttötarkoitukseltaan keskenään vaihdettavina tai toisensa korvaavina.

- (142) ARA-järjestelmän tavoitteena on käytettyjen pakkausten takaisinottojärjestelmän järjestäminen ja ylläpitäminen Itävallassa. ARA-järjestelmän perustana olevilla sopimuksilla on erilaisia lisäarvoa luovia taloudellisia vaikutuksia. Lisäksi ARA-järjestelmään liittyvissä sopimuksissa erotetaan sekä kerättävien pakkausten yksittäiset pakkauslajit että erilaiset syntypaikat. Yksittäisten sopimusten ja pakkausten kulloistenkin syntypaikkojen arvi-

ointi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan nojalla on suoritettava erilaisten, itsenäisten merkityksellisten markkinoiden pohjalta.

1. Käytettyjen pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmien tai omien jätehuoltoratkaisujen markkinat

- (143) Keräys- ja kierrätysjärjestelmän toiminta merkitsee ARA:n kanssa yhteistyössä toimiville lisenssinhaltijoille vapautusta sopimukseen kuuluviin pakkauksiin liittyvistä pakkausasetuksen mukaisista velvoitteista (niin sanottu vapautusjärjestelmä), jolloin ARA toimii lisenssinhaltijoiden asiamiehenä suhteessa pakkausten takaisinottoon ja kierrätykseen sitoutuneisiin BRG:ihin. Ostajina ovat pakkausasetuksen velvoittamat yritykset.

- (144) Koska ARA toimii pakkausasetuksen velvoittamien yritysten asiamiehenä, se on samalla vapautusjärjestelmän järjestämispalvelujen ostaja. Vapautusjärjestelmän ylläpitoa tarjoavat BRG:t, jotka ovat julkisoikeudellisten lupatodistusten haltijoita. ARA:n asiamiestoiminta ja BRG:iden vapautusjärjestelmän ylläpito voidaan sijoittaa tarjontapuolella jalostusketjun samalle tasolle. Jos ARA ei toimisi asiamiehenä, BRG:t voisivat tarjota vapautuspalveluja suoraan pakkausasetuksen velvoittamille yrityksille. Koska ARA ja BRG:t toimivat tältä osin yhtenäisillä markkinoilla, jatkossa puhutaan ARA-järjestelmän tarjoamista vapautuspalveluista.

- (145) Yritykset, jotka eivät halua liittyä kattavaan keräys- ja kierrätysjärjestelmään, ovat itse vastuussa pakkausasetuksen määräysten täyttämistä. Samaa pätee suurissa jätteen syntypaikoissa syntyviin jätteisiin. Järjestelmien ulkopuolelle jäävät yritykset voivat kuitenkin antaa velvollisuutenaan olevan käytettyjen pakkausten keräyksen ja kierrätyksen kolmansien yritysten hoidettavaksi. Tämä johtaa siihen, että nämä kolmannet yritykset tarjoavat pakkausasetuksen mukaisten käytettyjen pakkausten keräys- ja kierrätysvelvoitteiden täyttämiseen yksilöllisiä ratkaisuja (niin sanottuja omia jätehuoltoratkaisuja).

- (146) Ei ole tarpeen ratkaista lopullisesti, tarjotaanko vapautusjärjestelmiä ja omia jätehuoltoratkaisuja samoilla markkinoilla vai eri markkinoilla, jotka ovat kuitenkin lähellä toisiaan. Kuten jäljempänä esitetään, tarkasteltavissa sopimuksissa ei esiinny EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailun rajoittamista kumpaakaan kyseeseen tulevaa markkinoiden määrittämää käytettäessä. Käytettyjen pakkausten takaisinotto ja kierrätyksen järjestämisen markkinoiden tarkka määrittäminen voidaan siten jättää avoimeksi.

- (147) Markkinoita, joilla vapautusjärjestelmät ja omat jätehuoltoratkaisut toimivat, voidaan kutsua yhteisellä nimellä 'järjestelmämarkkinat'. Järjestelmämarkkinat rajoittuvat pakkausjätteisiin, koska ne voidaan erottaa muista jätteistä pakkausasetuksessa ostajille asetettujen erityisten velvoitteiden perusteella.
- (148) Näiden järjestelmämarkkinoiden sisällä on erotettava merkitykselliset markkinat pakkausten kulloisenkin syntypaikan perusteella seuraavasti.
- (149) ARA-järjestelmä tarjoaa ensinnäkin osallistumista yksityisten loppukäyttäjien kotitalouksista ja kotitalouksien läheisyydestä peräisin olevien käytettyjen pakkausten jätehuoltojärjestelmään. Toiseksi ARA-järjestelmä tarjoaa osallistumista suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevien pakkausten jätehuoltojärjestelmään. ARA-järjestelmässä myönnetään erillisiä lupia kotitalouksien ja yritysten järjestelmiä varten.
- (150) Yritys, joka haluaa vapautusta pakkausasetuksen velvoitteista, saattaa markkinoille pakkauksia, jotka ovat peräisin joko kotitalouksista tai suuryrityksistä ja teollisuudesta tai erotettavissa olevin määrin molemmista. Siksi se voi osallistua vain yhteen keräys- ja kierrätysjärjestelmään, joka on perustettu kyseisiä syntypaikkoja varten. Osallistuminen kotitalouksista kerättävien pakkausten järjestelmään ja suuryrityksistä ja teollisuudesta kerättävien pakkausten järjestelmään eivät siksi palveluja ostavan yrityksen kannalta korvaa toisiaan pakkausasetuksen velvoitteista vapautumiseksi.
- (151) Tarjontapuolella lisenssinhaltijoiden vapautusjärjestelmä on järjestettävä olennaisilta osin annettujen määräysten mukaisesti, joissa erotetaan kotitalouksien ja yritysten järjestelmät ja niille asetetaan erilaiset vaatimukset. Nämä liiketoiminta-alat on erotettava toisistaan organisatorisesti tai ainakin laskennallisesti (41 kappale), ja vain kotitalouksien järjestelmien on pyrittävä mahdollisimman suureen osallistumisosuuteen, niillä on sopimuskentekovelvollisuus ja tiukemmat raportointivelvollisuudet ja niiden valvontamahdollisuudet ovat laajemmat (40 kappale).
- (152) Tämän vuoksi komissio katsoo, että kotitalouksista kerättävien pakkausten järjestelmässä yritykselle tarjottava vapautuspalvelu ja suuryrityksistä ja teollisuudesta kerättävien pakkausten järjestelmässä tarjottava palvelu eivät ole järjestelmän ylläpitäjän kannalta toisiaan korvaavia.
- (153) Merkityksellisiä markkinoita ei ole tarpeen eritellä tämän tarkemmin eri materiaalityyppeihin (esim. lasi, pahvi jne.), koska tämä ei muuttaisi asian kilpailuoikeudellista arviointia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan perusteella.
- (154) Tämän vuoksi komissio katsoo, että käytettyjen pakkausten jätehuoltojärjestelmien järjestämisessä (järjestelmämarkkinoilla) on erotettava toisistaan kotitalouksista kerättäville pakkauksille tarkoitettujen järjestelmien markkinat ja suuryrityksistä ja teollisuudesta kerättäville pakkauksille tarkoitettujen järjestelmien markkinat.
- ## 2. Käytettyjen pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat
- (155) ARA-järjestelmän jotkin BRG:t vastaavat vain käytettyjen pakkausten keräyksen ja lajittelun järjestämisestä. Koska ne eivät itse suorita jätehuoltopalveluja, ne ostavat näitä palveluja. Jätehuoltopalvelujen tarjoajia ovat jätehuoltoyritykset ja kuntayhtymät (jäljempänä 'jätehuolto-yhtiöt').
- (156) Käytettyjen pakkausten keräyksen ja lajittelun yhteydessä on tarkasteltava yhtäältä materiaalityyppeihin ja toisaalta kotitalouksien ja yritysten välistä eroa.
- (157) Kotitalouksien pahvi-, paperi- ja kartonkipakkaukset kerätään yhdessä samasta materiaalista valmistettujen muiden kuin pakkausten kanssa (sanomalehdet, aikakauslehdet tms.). Keräyksen hoitavat alueelliset viranomaiset. Siksi ne myös tekevät sopimukset jätehuoltoyritysten kanssa. ARO ostaa vain tiettyjä määriä kunnallisesta paperinkeräyksestä. Kunnallinen paperinkeräys oli olemassa jo ennen ARA-järjestelmän perustamista. Keräyspaperin markkinahinta on pääosin hyvä. Pahvi-, paperi- ja kartonkijätteet kerätään yleensä keräyspistejärjestelmässä kunnan maille sijoitettuihin keräyssäiliöihin. Jos jätteitä on lajiteltava, lajittelu on suhteellisen helppoa. Näiden erityispiirteiden vuoksi komissio katsoo, että kotitalouksien jätepaperin keräystä ja lajittelua varten on olemassa erotettavissa olevat markkinat, joihin kuuluvat pahvi-, paperi- ja kartonkipakkaukset ja sanomalehdet, aikakauslehdet ja muu jätepaperi. Yritysten pahvi-, paperi- ja kartonkipakkaukset vastaanotetaan joko kierrätyskeskuksiin tai käytettyjen materiaalien keräyskeskuksiin, kerätään järjestelmien perustamiin vastaanottokeskuksiin tai noudetaan suoraan suurilta jätteiden syntypaikoilta. Jätehuolto-yhtiö tekee sopimuksen ARO:n, kilpaillevien järjestelmien tai suuren jätteen syntypaikan kanssa. Päällekkäisyyksiä kotitalouskeräyksen kanssa syntyy vain vähän.

- (158) Materiaaliryhmä lasiin liittyy erikoisuuksia, jotka antavat aiheen erottaa tämänkin materiaaliryhmä. Kierrätyslasi kerättiin jo ennen ARA-järjestelmän perustamista. Kierrätyslasi kerätään yleensä keräyspistejärjestelmässä kunnan maille sijoitettuihin keräyssäiliöihin. Jos jätteitä on lajiteltava, lajittelu on suhteellisen helppoa. Kierrätyslasi markkinahinta on pääosin hyvä. Kierrätyslasi keräys rajoittuu pääosin kotitalouksista peräisin olevaan kierrätyslasiin.
- (159) Kevytpakkausten (erityisesti muovin, yhdistemateriaalien, alumiinin, valkopellin ja teräksen) keräys aloitettiin sitä vastoin vasta ARA-järjestelmän perustamisen jälkeen kotitalousjätteestä erillään. Keräys tapahtuu pääosin noutojärjestelmänä kotitalouksien säiliöistä tai säkeistä. Muovista ja yhdistemateriaaleista valmistettujen kevytpakkausten markkinahinta on pääosin huono. Siitä seuraa, että näistä materiaaliryhmistä koostuvien kotitalouksista kerättävien pakkausten keräys- ja lajitteluolosuhteet eroavat jätetuollon logistiikan kannalta huomattavasti sekä kotitalouksien jätepaperin ja kierrätyslasiin että suuryritysten ja teollisuuden pakkausten keräys- ja lajitteluolosuhteista.
- (160) Koska kevytpakkauksia on yleensä kerättävä kaikista alueen kotitalouksista, verkostovaikutukset ovat huomattavia, toisin sanoen on huomattavia taloudellisia mittakaava- ja yhdistämistekijöitä. Näiden erityisten tarjontapuolen olosuhteiden vuoksi kotitalouksien jätetuottoa voidaan suorittaa kustannustehokkaasti yleensä ainoastaan, jos se annetaan vain muutaman jätetuottoyhtiön hoidettavaksi. Lisäksi näille jätteen syntypaikoille voidaan sijoittaa tavallisimmin vain yksi keräyssäiliö kutakin materiaaliryhmää kohti. Jätteen syntypaikkojen määrä on teollisuudessa ja suuryrityksissä pienempi, ja koska jätetuollon volyymit ovat melko suuria, eri jätetuottoyhtiöt voivat hoitaa eri syntypaikkoja.
- (161) Tämän lisäksi kotitalouksista kerättävien myyntipakkausten materiaalit eroavat merkittävästi teollisuudesta ja suuryrityksistä kerättävien myyntipakkausten materiaaleista. Yksityisille loppukäyttäjille kertyy pieniä määriä eri materiaaliryhmiä, jotka he keräävät sillä seurauksella, että ne pitää sen jälkeen lajitella suhteellisen paljon pääomaan vaativissa lajittelulaitteistoissa. Suuryritysten ja teollisuuden pakkausten, joita kertyy yleensä suuria määriä ja eri materiaaliryhmiin lajiteltuina, lajittelussa ei tarvita teknisesti niin kehittyneitä lajittelulaitteistoja.
- (162) Tämän vuoksi yksityisiltä loppukäyttäjiltä kerättävien pakkausten keräys- ja lajittelupalvelut ja teollisuuden ja suuryritysten pakkausten keräys- ja lajittelupalvelut eivät ole toisiaan korvaavia.
- (163) Kotitalouksien käytettyjen pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat on erotettava kotitalous- ja sekajätetuollosta, joka kuuluu pakkausasetuksen voimaantulon jälkeenkin edelleen jätetuoltovelvollisten paikallisviranomaisten vastuualueeseen. Käytettyjen pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat eroavat kotitalous- ja sekajätetuottomarkkinoista huomattavasti laajemman palveluprofiilinsa puolesta, koska tässä toiminnassa kerättyjen pakkausten materiaali- ja lajitteluolosuhteet ennalta määrättyllä tavalla ja lajiteltujen raaka-aineiden luovuttaminen uudelleenkäyttöön synnyttävät itsenäistä jalostusarvoa, joka edellyttää yleensä laajoja kapeisiin kysyntäalueisiin perustuvia investointeja tarvittavaan lajitteluinfrastruktureihin. Lisäksi kummallakin alalla on oma keräysinfrastruktuurinsa, koska yksityisten kotitalouksien kotitalous- ja sekajätteet kerätään eri säiliöihin kuin käytetyt pakkaukset.
- (164) Kotitalousjätteen yhteydessä voidaan siis erottaa seuraavat markkinat: keräyspaperin keräysmarkkinat, kierrätyslasiin keräysmarkkinat ja kevytpakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat.
- (165) Yritysten jätetuotto- ja lajittelu- ja keräyspalvelujen ostajina ovat keräämisen hoitavat BRG:t (ARGEV ja ARO) sekä kilpailevat järjestelmät. Järjestelmät ostavat vain pakkausten jätetuotto- ja lajittelu- ja keräyspalveluja eivätkä voi lain vaatimusten vuoksi korvata tätä palvelua muilla jätetuotto- ja lajittelu- ja keräyspalveluilla. Lisäksi ostajina voivat olla jätetuollosta itse vastaavat toimijat ja suuret jätteen syntypaikat. Niihin kertyy sekä pakkausjätettä että muuta yritys- ja kotitalousjätettä. Pakkausten jätetuottoa koskevan lainsäädännön velvoitteiden muodon vuoksi tämä palvelu ja muiden yritys- ja kotitalousjätteen jätetuotto eivät kuitenkaan ole ostajan kannalta toisiaan korvaavia.
- (166) Jätetuotto- ja lajittelu- ja keräyspalvelujen tarjoajan kannalta yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräyksen ja lajittelun ja muun yritys- ja kotitalousjätteen välillä on huomattavia eroja. Jätetuottoon liittyvät logistiset vaatimukset (syntypaikka, keräystiheys, jätteen ominaisuudet) ovat tosin osittain toisiaan korvaavia, mutta lain erilaiset velvoitteet vaikuttavat keräyksen ja lajittelun tasolla. Pakkausjätteen kohdistuu määräyksiä, joiden täyttämistä ovat vastuussa kerääjät ja lajittelijat. Sen vuoksi niiden on todistettava keräys ja kierrätykseen valmistelu ja esitettävä toimeksiantajilleen niitä koskevat asiakirjat. Tämä vaatii suunnittelua, joka ei koske vain kertyvää jätettä vaan jonka pitäisi lisäksi varmistaa riittävien jätemäärien jatkuva saanti. Lisäksi pakkausten ja samasta materiaaliryhmästä valmistettujen muiden kuin pakkausten kerää-

minen samaan säiliöön on vaikeaa todistusvaatimusten vuoksi. Toimeksiantaja joko kieltää sen tai jätteet on erotettava tavalla, jonka on vastattava kiintiöiden todistamiseen liittyviä vaatimuksia.

- (167) Tämän vuoksi on lähdeittävä siitä, että yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat on erotettava muun yritysjetteen jätehuoltomarkkinoista. Avoimeksi voidaan jättää, pitääkö yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoilla erotella eri materiaaliryhmät, koska sillä ei ole merkitystä asian kilpailuoikeudelliseen arviointiin EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan nojalla.
- (168) Edellä esitetyn perusteella kotitalousmarkkinoiden lisäksi on erotettava suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevien käytettyjen pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat. Kyseisiä markkinoita ei ole tarpeen eritellä tämän tarkemmin eri osatoimintoihin (esim. keräys, kuljetus, lajittelu), koska se ei muuttaisi kilpailuoikeudellista arviointia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan perusteella.

3. Kierrätyspalvelujen ja uusioraaka-aineiden markkinat

- (169) ARA-järjestelmä vaikuttaa kierrätyspalvelujen ja/tai uusioraaka-aineiden markkinoihin siten, että BRG:t ARGEV:tä lukuun ottamatta järjestävät kyseiseen järjestelmään kuuluvien lajiteltujen raaka-aineiden jatkuvan kierrätyksen kulloisestakin markkinatilanteesta riippumatta pakkausasetuksen määräysten mukaisesti. BRG:iden sopimuskumppaneina toimivat kierrätysyritykset saattavat jätehuoltoyhtiöiden toimittamat raaka-aineet kierrätykseen pakkausasetuksessa määrättyllä tavalla.
- (170) On lähdeittävä siitä, että on kysymys eri raaka-aineryhmien erillisistä markkinoista. Kierrätystasolla ei lisäksi erotella kotitalouksien ja teollisuuden pakkauksia, koska niiden kierrätyksen tekniset ja taloudelliset vaatimukset ovat pääosin samat. Samasta syystä saman materiaaliryhmän muut kierrätykseen tarkoitettut tuotteet voidaan sisällyttää kierrätysmarkkinoihin. Pahvin, paperin ja kartongin osalta niitä olisivat esim. sanoma- ja aikakauslehdet.
- (171) Lisäksi BRG:iden hoitama pelkkä tietyn materiaaliryhmän kierrätyksen järjestäminen muodostaa saman tuotemarkkinan eri tason kuin kyseisen raaka-aineen todellinen kierrättäminen ja uusioraaka-aineiden tarjoaminen.

Maantieteelliset markkinat

- (172) Merkitykselliset maantieteelliset markkinat käsittävät alueen, jolla asianomaiset yritykset tarjoavat tavaroita tai palveluja, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän homogeeniset ja joka erottuu lähialueista erityisen selvästi erilaisten kilpailuedellytysten vuoksi.
- (173) On lähdeittävä siitä, että objektiiviset kysyntä- ja tarjontaedellytykset tässä yhteydessä merkityksellisillä markkinoilla eroavat selvästi yhteismarkkinoiden muista alueista. Sovellettaessa yhteisön kilpailusääntöjä ARA-järjestelmän piiriin kuuluviin tuotemarkkinoihin lähtökohdalla on näin ollen Itävallan alue siltä osin kuin kyse on järjestelmien välisistä markkinoista ja keräys- ja lajittelumarkkinoista.
- (174) Kierrätyspalvelu- ja uusioraaka-ainemarkkinoiden yhteydessä komissio lähtee siitä, että näille markkinoille ovat jossain määrin jo ominaisia merkittävä suuntautuminen kansainvälistymiseen ja rajat ylittävät tekijät, minkä vuoksi merkityksellisiksi maantieteellisiksi markkinoiksi on katsottava Euroopan talousalue. Merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden täsmällinen määrittely voidaan kuitenkin jättää avoimeksi.

VII MARKKINOIDEN RAKENNE

- (175) ARA-järjestelmän lisenssinhaltijoiden määrä oli 10 994 vuonna 1997, 11 479 vuonna 1998, 12 027 vuonna 1999, 12 295 vuonna 2000 ja 12 652 vuonna 2001. ARA keräsi lupamaksuina 2 608,1 miljoonaa Itävallan šillinkiä (189,6 miljoonaa euroa) vuonna 1997, 2 673,0 miljoonaa Itävallan šillinkiä (194,2 miljoonaa euroa) vuonna 1998, 2 694,2 miljoonaa Itävallan šillinkiä (195,8 miljoonaa euroa) vuonna 1999, 2 543,3 miljoonaa Itävallan šillinkiä (184,8 miljoonaa euroa) vuonna 2000 ja 1 62,7 miljoonaa euroa vuonna 2001.
- (176) ARA-järjestelmä on ainoa kattava ja kaikki materiaalityypit (yhdistemateriaalista valmistettuja juomalaatikoita lukuun ottamatta) käsittävä kotitalouspakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmä Itävallassa.
- (177) Kotitalouksien pakkauksia kerää ARA:n lisäksi ainoastaan ÖKO-BOX Sammel GmbH, joka harjoittaa käytettyjen juomakevytpakkausten kattavaa keräys- ja kierrätystoimintaa yhteistyössä ARGEV:n kanssa, mikä varmistaa toiminnan kattavuuden. Myös Bonus Holsystem für Verpackungen GmbH & Co. KG harjoittaa sellaisten pakkausten keräystoimintaa, joita kertyy rakennusallalla yksityisten loppukäyttäjien rakennustyömaille ja maatalousallalla viljelijöille.

- (178) Pakkausasetuksen 3 §:n 6 momentissa tarkoitettuja omia jätehuoltoratkaisuja ei kotitalouksissa mainittavasti esiinny.
- (179) Yritysten ja teollisuuden pakkausten alalla ARA-järjestelmällä on joitakin kilpailijoita, joiden taloudellinen merkitys ei ole kuitenkaan verrattavissa ARA-järjestelmään. Kilpailijat ovat:
- EVA Erfassen und Verwerten von Altstoffen GmbH (EVA), saksalaisen Interseroh-yhtymän tytäryhtiö, jonka toimialaan kuuluvat metalli, muovi, paperi, puu ja yhdistemateriaalit,
 - Bonus Holsystem für Verpackungen GmbH & Co. KG (Bonus) (entinen FRS Folien-Rücknahme-Service GmbH & Co KG), Kufstein, jonka toimialaan kuuluvat metallista, muovista, paperista, puusta ja tekstiileistä valmistetut pakkaukset. Sen toiminta rajoittuu kuitenkin pakkauksiin, joita kertyy elinkeinotoimintaa harjoittaville loppukäyttäjille (rakennusalalla myös yksityisten loppukäyttäjien rakennustyömaille ja maatalousalalla myös viljelijöille),
 - RUG Raiffeisen Umweltgesellschaft mbH, Kornneuburg, joka vastaa jätehuollosta uudelleen käytettävien viinipullojen ja maatalouskalvojen osalta,
 - GUT Dr. Klaus Galle Umwelttechnik & Ökoconsulting (GUT), Klosterneuburg, joka huolehtii metallista, muovista, paperista, puusta, yhdistemateriaalista ja biogeenisistä materiaaleista valmistetuista pakkauksista,
 - Pape Entsorgung GmbH & Co KG, Hannover (Saksa), joka hoitaa autojen merkkiosapakkausten jätehuoltoa.
- (180) Vain yritysten EVA, Bonus ja GUT järjestelmälupa koskee kaikkia yrityksistä kertyviä pakkauksia.
- (181) Lisäksi on olemassa omia jätehuoltoratkaisuja, joita käyttävät esimerkiksi niin kutsutut suuret jätteiden syntypaikat.
- (182) Lisenssi- ja keräysmääriä koskevat taulukot

Pakkausjätteet, lisenssien/järjestelmien kattamat määrät vuonna 2001⁽⁹⁾:

	Markkinamäärä (Itävallassa markkinoille saatettujen pakkausten kokonaismäärä) tonneina	Muiden järjestelmien lisenssien kattama määrä tonneina	ARA:n lisenssien kattama määrä tonneina	ARA-järjestelmään kuuluvien pakkausten osuus kokonaismäärästä prosentteina
Pahvi, paperi, kartonki	535 000	13 300	[...]* (*)	[... 50-60 % ...]*
Lasi	230 000	0	[...]*	[... 80-90 % ...]*
Puu	70 000	1 600	[...]*	[... 65-75 % ...]*
Keramiikka	28	0	[...]*	[... 90-100 % ...]*
Metalli	85 000	900	[...]*	[... 50-60 % ...]*
Tekstiilit	—	34	[...]*	[... 15-25 % ...]*
Muovi	210 000	7 100	[...]*	[... 50-60 % ...]*
YM ⁽¹⁰⁾	40 000	23 600	[...]*	[... 15-25 % ...]*
Muut	—	54	0	[... 0-10 % ...]*
Yhteensä	1 170 028	46 700	[...]*	[... 55-65 % ...]*

— = tietoja ei saatavilla

(*) Tätä tekstiä on osin muokattu, jotta varmistetaan, ettei luottamuksellista tietoa paljasteta; nämä kohdat on kirjoitettu hakasulkuihin ja merkitty tähdellä.

⁽⁹⁾ Taulukon tiedot perustuvat Itävallan maatalous-, metsätalous-, ympäristö- ja vesitalousministeriön toimittamiin tietoihin, tilanne 2001.

⁽¹⁰⁾ Yhdistemateriaalit.

Pakkausjätteiden keräysmäärät vuonna 2001 ⁽¹⁾:

	ARA:n keräysmäärä yhteensä tonneina	Muiden järjestelmien keräysmäärä	Liitteen 3 (= yritykset) keräysmäärä	Kaatopaikka ja poltto	Yhteensä	ARA:n osuus kaikesta kerätystä pakkausjätteestä prosentteina
Pahvi, paperi, kartonki	297 400	11 500	102 200	92 000	503 100	59 %
Lasi	174 400	0	900	39 000	214 300	81 %
Puu	15 600	600	12 100	40 000	68 300	23 %
Keramiikka	9	0	0	0	9	100 %
Metalli	29 500	700	4 600	27 000	61 800	48 %
Tekstiilit	7	27	300	0	334	2 %
Muovi	102 800	6 000	6 900	78 000	193 700	53 %
YM ⁽¹²⁾	5 000	17 200	100	5 000	27 300	18 %
Muut	0	45	200	0	245	0 %
Yhteensä	624 716	36 072	127 300	281 000	1 069 088	58 %

VIII KOLMANSIEN HUOMAUTUKSET

kotitalouksien keräysinfrastruktuurin yhteiskäyttöä. Lisäksi ne pitivät sitoumuksia riittämättöminä.

(183) Asetuksen N:o 17/19 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 21 pöytäkirjan 3 artiklan mukaisen tiedonannon julkaisun jälkeen yhteensä 8 kolmatta osapuolta on esittänyt komissiolle huomautuksensa. Huomautukset kohdistuivat seuraaviin kohtiin.

(185) Edelleen väitettiin, että ARA-järjestelmä tukee ristiin kotitalouksien järjestelmällä yritysjärjestelmää painostaakseen kilpailijoita markkinoilta. Järjestelmien hintoja ja laskentaa ei ole erotettu selvästi toisistaan. Sen vuoksi ARA:ta pitäisi kieltää toimimasta yritysallalla.

(184) Kolmannet osapuolet ehdottivat ARA:n antamien sitoumusten varmistamista velvoitteilla. Tämä koski erityisesti

(186) Lisäksi väitettiin, että ARA suosii tiettyjä lisenssinhaltijoiden ryhmiä palauttamalla niiden maksuja, kun muille lisenssinhaltijoille annetaan vain yleiset alennukset.

⁽¹⁾ Taulukon tiedot perustuvat Itävallan maatalous-, metsätalous-, ympäristö- ja vesitalousministeriön toimittamiin tietoihin, tilanne 2001. Ministeriön toimivaltaisen työntekijän kesäkuussa 2003 antaman suullisen tiedon mukaan noin yksi kolmasosa ARA:n keräämästä pahvi-, paperi- ja kartonkimäärästä saadaan kotitalouksista ja noin kaksi kolmasosaa yrityksiltä; ARA:n keräämästä muovista noin 7/10 saadaan kotitalouksista ja 3/10 yrityksiltä.

⁽¹²⁾ Yhdistemateriaalit. Yhdistemateriaaleihin kuuluvat myös yhdistemateriaalista valmistetut juomalaatikat. Öko-Box on kerännyt 16 600 tonnia yhdistemateriaaleista valmistettuja juomalaatikoita, ARA-järjestelmä ei ole kerännyt niitä.

(187) ARA ei ole esittänyt tariffiluetteloaan. Sen vuoksi hintajärjestelmä ja mahdolliset ristiintukemiset eivät ole tämän päätöksen kohteena.

(188) Komissio on tutkinut huolellisesti kolmansien osapuolten huomautukset ja ottanut ne tässä päätöksessä huomioon siltä osin kuin se on ollut tarpeellista.

**IX EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN
1 KOHTA JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN 1 KOHTA**

(189) Yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu yhteismarkkinoilla estyy, rajoittuu tai vääristyy.

Yritysten väliset sopimukset

(190) ARA ja pakkausasetuksen velvoittamat yritykset harjoittavat taloudellista toimintaa. Sen vuoksi ARA:n ja pakkausasetuksen velvoittamien yritysten väliset velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimukset ovat yritysten välisiä sopimuksia.

(191) BRG:t harjoittavat omaa taloudellista toimintaa. Koska ARA:lla on joistakin BRG:eistä vain 11 prosentin osuus, se ei voi valvoa yhtiöoikeudellisesti näiden BRG:iden toimintaa. Koska ARA-järjestelmään osallistuvien yhtiöiden välillä ei ole konserni- tai tytäryhtiösuhdetta – lukuun ottamatta AVM:ää, jonka ÖKK ja ARO omistavat puoliksi – sekä ARA:n ja BRG:iden välille tehdyt jätehuoltosopimukset että ARGEV:n ja ÖKK:n, ALUREC:n, FERROPACKin ja VHP:n välille tehdyt yhteistyösopimukset ovat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yritysten välisiä sopimuksia.

(192) BRG:t tekevät puolestaan sopimuksia jätehuoltoyritysten kanssa. Jätehuoltoyrityksinä toimivat myös kuntayhtymät. Ne harjoittavat näin ollen myös taloudellista toimintaa. Kaikki BRG:iden ja keräys-, lajittelu- ja kierrätysyhtiöiden väliset sopimukset ovat sen vuoksi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yritysten välisiä sopimuksia.

Kilpailun rajoittaminen

1. Kotitalouksien pakkauksien järjestelmämarkkinat

1.1 Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(193) ARA vaikuttaa kotitalouksien pakkausten markkinoihin tekemällä yritysten kanssa velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksia ja vapauttamalla nämä yritykset näin pakkausasetuksen mukaisesta takaisinotto- ja kierrätysvelvollisuudesta niiden sopimukseen kuuluvien pakkausten osalta, jotka kerätään sen jälkeen yksityisten loppukäyttäjien kotitalouksista.

(194) ARA käyttää velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksesta useita versioita. Mallisopimuksena tarkastellaan seuraavassa velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimusta kuljetus-, myynti- ja jakelupakkauksia varten (ELV-sopimus).

Todiste rinnakkaisen vapautusjärjestelmän tai oman jätehuoltoratkaisun käytöstä

(195) ELV-sopimuksen I osan 2 kohdan mukaan lisenssinhaltijan velvollisuudesta osallistua ARA-järjestelmän keräys- ja kierrätysjärjestelmään kaikilla pakkauksilla poiketaan ainoastaan silloin, kun lisenssinhaltija todistaa käyttävänsä rinnakkaista vapautusjärjestelmää tai omaa jätehuoltoratkaisua. ARA on ilmoittanut, että todisteeksi rinnakkaisen vapautusjärjestelmän käytöstä kelpaa tämän järjestelmän ylläpitäjän lisenssinhaltijalle pakkausasetuksen 3 §:n 5 momentin mukaisesti antama todistus ja todisteeksi pakkausten oman jätehuoltoratkaisun käytöstä pakkausasetuksen 3 §:n 6 momentin 2 kohdan mukaisesti ympäristöministeriölle esitettävä takaisinototodistus (52 kappale).

(196) Sopimuksen II osan 1 kohdan mukaan lisenssinhaltijalta perittävä maksu määräytyy sen kotimaassa markkinoille saattamien pakkausten määrän perusteella. ARA on kuitenkin ilmoittanut, että sopimuksen II osan 1 kohtaa tulkitaan niin, että lisenssimaksu peritään vain niistä pakkauksista, joita koskevista velvoitteista lisenssinhaltija haluaa saada ARA-järjestelmän kautta vapautuksen ja joiden määrän lisenssinhaltija sen vuoksi ilmoittaa ARA-järjestelmälle sopimuksen II osan 4 kohdan mukaisesti lisenssimaksun laskennan perusteeksi (55 kappale). Lisäksi lisenssinhaltijalla on oikeus korjata taannehtivasti päättäneeltä kalenterivuodelta antamia ilmoituksia ja pyytää lisenssimaksujen korjauslaskentaa muutosta vastaavasti, jos se on huolehtinut joidenkin määrien jätehuollosta muualla. Tähän lisenssimaksujen joustavaan laskentajärjestelmään sisältyy vaara, että yritykset, jotka osallistuvat ARA-järjestelmään, poistavat pakkausmateriaalimääriä lisenssimaksujen laskennasta jälkeensä varmistamatta materiaalin jätehuoltoa muualla. Koska ARA hyväksyy erityisesti myös pakkausilmoitusten korjauksen jälkeensä, komission mielestä on oikeutettua, että ARA estää joustavan ilmoitusjärjestelmän tekemisen tehottomaksi vaatimalla lisenssinhaltijoilta todisteita.

(197) Tämän vuoksi sopimuksen I osan 2 kohdan mukainen todistusvelvollisuus ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa.

”Der Grüne Punkt (vihreä piste)” -merkin käyttö

- (198) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukainen kilpailun rajoittaminen voisi olla kyseessä, jos lisenssinhaltijat joutuisivat maksamaan lisenssimaksua kaikista pakkauksista, joissa on ”vihreä piste” -merkki. Tämä aiheuttaisi ongelmia sellaiselle lisenssinhaltijalle, joka käyttää ARA:n velvoitteista vapauttavia palveluja vain osalle pakkausmäärästään tai ei käytä velvoitteista vapauttavia palveluja Itävallassa ollenkaan mutta joka myy ETA:n muissa jäsenvaltioissa samanlaista pakkausta ”vihreä piste” -merkillä. Sen olisi tällöin joko pakko maksaa ARA:lle lisenssimaksu niistä määristä, joilla se ei osallistu ARA-järjestelmään ja joista se maksaa lisenssimaksua ARA:n kilpailijalle, tai ottaa käyttöön erilliset pakkaus- ja jakelulinjat, mikä ei olisi käytännöllistä eikä taloudellista.
- (199) ELV-sopimus ei sisällä määräystä siitä, että ARA-järjestelmään osallistuvissa ja Itävallassa markkinoille saatettavissa pakkauksissa pitäisi olla ”vihreä piste” -merkki. Myöskään pakkausasetus ei velvoita merkitsemään keräys- ja jätehuoltojärjestelmään osallistuvia pakkauksia.
- (200) Lisäksi ELV-sopimuksen II osa on ARA:n mukaan ymmärrettävä niin, että lisenssinhaltijoiden maksuvelvollisuutta ei ole tarkoitettu vastasuoritukseksi oikeudesta käyttää pakkauksissa merkkiä ”vihreä piste” vaan pikemminkin korvaukseksi järjestelmän antamasta mahdollisuudesta vapautua velvoitteista. Sen vuoksi ei ole siis kysymys merkin käyttöoikeusmaksusta vaan palvelumaksusta.
- (201) Tämä tarkoittaa sitä, että yritykset voivat osallistua kilpailevaan vapautusjärjestelmään tai omaan jätehuoltoratkaisuun osalla ”vihreä piste” -merkillä merkitystä pakkausmäärästään tai sen koko määrällä olematta velvollisia maksamaan ARA:lle lisenssimaksua, jos ne todistavat ARA:lle näiden pakkausten asetuksen mukaisen jätehuollon.
- (202) Sen varmistamiseksi, että ARA ei ryhdy muihin toimiin niitä yrityksiä vastaan, jotka eivät ole ARA:n lisenssinhaltijoita mutta joilla on toisen jäsenvaltion keräys- ja kierrätysjärjestelmän kanssa tehdyn sopimuksen tai toisen jäsenvaltion lainsäädännön vuoksi velvollisuus merkitä markkinoille saattamansa pakkaukset ”vihreä piste” -merkillä, ARA on antanut sitoumuksen, että se ei vastusta ”vihreä piste” -merkin käyttöä muissa kuin ARA-järjestelmään osallistuvissa pakkauksissa, kunhan kyseiset pakkaukset vain todistettavasti kierrätetään pakkausasetuksen mukaisesti ja todistus esitetään ARA:lle. Tämä koskee sekä osittaista että täydellistä osallistumattomuutta ARA-järjestelmään. Pakkaukseen ei tarvitse merkitä myöskään täydellistä osallistumattomuutta ARA-järjestelmään.

- (203) Tämän vuoksi on lähdeittävä siitä, että ELV-sopimuksen määräykset ”vihreä piste” -merkin käytöstä markkinoille saatetuissa pakkauksissa eivät vaikeuta kotitalouksista peräisin olevien pakkausten nykyisten tai mahdollisten kilpailevien keräys- ja kierrätysjärjestelmien tai omien jätehuoltoratkaisujen toimintaa eivätkä siis rajoita kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Muista jäsenvaltiosta olevien ulkomaisten lisenssinhaltijoiden yleinen irtisanomisoikeus

- (204) Direktiivin 94/62/EY 7 artiklassa säädetään, että palautusjärjestelmät ovat avoimia myös tuontitavaroille, joita ei saa syrjiä. Järjestelmiin pääsyä säätelevät menettelysäännöt ja mahdolliset maksut eivät saa olla syrjiviä. AWG:n 32 §:n 2 momentissa määrätään vastaavasti kotitalousalan sopimuspakosta. Sen vuoksi ARA ei voi periaatteessa irtisanoa sopimusta. Jos niin kuitenkin tapahtuu ARA:n kuvaamissa poikkeustapauksissa (60 kappale), ARA:ta valvotaan väärinkäytösten varalta. Tästä syystä yleisen irtisanomisoikeuden myöntämistä sopimuksessa ulkomaisia lisenssinhaltijoita varten ei voida katsoa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tuntuvaksi kilpailun rajoittamiseksi.

1.2 ARA:n ja BRG:iden välisistä jätehuoltosopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

- (205) ARA:n ja ARGEV:n välisessä jätehuoltosopimuksessa, jonka on ilmoitettu toimivan ARA:n ja kaikkien muiden BRG:iden välillä tehtyjen sopimusten mallisopimuksena, 5 §:ssä on yksinoikeuslausekkeita sekä ARA:n että BRG:iden hyväksi. Lisäksi sopimuksen 6 §:n 13 kohdassa on ARA:ta koskeva suosituimmuuslauseke.

Yksinoikeuslauseke ARA:n hyväksi

- (206) ARA:n ja BRG:iden välisen jätehuoltosopimuksen 5 §:n 2 kohdan sopimuksen voimassaoloaikana voimassa olevat yksinoikeuslausekkeet ARA:n hyväksi aiheuttavat sen, että ARA:n mahdolliset kilpailijat eivät voi tehdä sopimuksia niiden BRG:iden kanssa, joiden hallussa järjestelmäluvat ovat. Sopimuksen tekeminen ei kuitenkaan ole kilpailuoikeudellinen edellytys järjestelmämarkkinoille pääsulle. Ratkaisevaa on pikemminkin se, että kilpailijat voivat tehdä sopimuksia niiden yritysten kanssa, jotka suorittavat varsinaisen keräämisen ja lajittelun. Näitä järjestelmämarkkinoihin liittyviä markkinoita tarkastellaan seuraavassa vielä lähemmin.

(207) Jätehuoltosopimuksen 5 §:n sisältämän yksinoikeusjärjestelyn tarkastelun tuloksena on, ettei yksinoikeus johda EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tuntuvaan kilpailun rajoittamiseen.

Yksinoikeuslausekkeet BRG:iden hyväksi

(208) Jätehuoltosopimuksen 5 §:n 1 kohdan mukaisesta BRG:iden yksinoikeudesta sopimuksen voimassaoloaikana seuraa, että mikään muu yritys ei voi päästä ARA-järjestelmän BRG:ksi ja käyttää ARA:n asiamiespalveluja. Koska kilpailijat haluavat tehdä sopimuksia ARA:n sijasta juuri pakkausasetuksen velvoittamien yritysten kanssa, ei ole havaittavissa mielenkiintoa ARA:n palvelujen käyttöön. Komissio päätelee sen vuoksi, että tässäkään tapauksessa ei esiinny EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuntuvaan kilpailun rajoittamista.

(209) Kukin BRG saa lisäksi hoitaakseen tietyt materiaalityhmittä ja tietyt jätehuoltovaiheet. Jätehuoltosopimuksen 5 §:n 3 kohdan mukaan kukin BRG pidättyy myös tarjoamasta aktiivisesti jätehuoltopalveluja, jotka kuuluvat muiden BRG:iden toimialaan. Tästä seuraa, että BRG:t eivät voi kilpailla keskenään, mikä vaikuttaa lähinnä ARA-järjestelmän sisäiseen organisaatioon. ARA-järjestelmän ulkopuolella määräyksellä ei ole edellä mainittua yksinoikeutta laajempaa vaikutusta. ARA-järjestelmän sisällä se rajoittaa kuitenkin BRG:iden toimintavapautta. Järjestelmän selkeän järjestämisen ja järkevän erikoistumisen tarve voivat kuitenkin oikeuttaa tämän. Järjestelmätason tehtäviä, kuten sopimusten tekemistä kerääjien, lajittelijoiden ja kierrättäjien kanssa tai kiintiömäärysten noudattamisen valvontaa ei voitaisi toteuttaa tehokkaasti, jos toimivalta-alueita ei olisi erotettu selkeästi. Lisäksi on tärkeää, että BRG:iden tehtäväalueiden määrittely ei vaikuta sopimuksen voimassaoloajan päättymisen jälkeen. Jätehuoltosopimuksen 5 §:n 3 kohta ei siis ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa.

Suosituimmuuslauseke

(210) Lisäksi on tutkittava, rajoittaako ARA:n ja BRG:iden välisen jätehuoltosopimuksen 6 §:n 13 kohtaan sisältyvä suosituimmuuslauseke, jonka mukaan BRG ei tarjoa eikä myy sopimuksen mukaisiin jätehuoltopalveluihin verrattavissa olevia palveluja tai sellaisten verrattavissa olevien palvelujen osia kolmannelle osapuolelle edullisemmin ehdoin kuin ARA:lle tai sen lisenssinhaltijoille, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tuntuvasti kilpailua järjestelmämarkkinoilla. Suosituimmuuslausekkeella ei ole itsenäistä vaikutusta yksinoikeuslausekkeen yhteydestä irrotettuna, koska viimeksi mainitussa määrätään, etteivät BRG:t

saa olla yhteistyössä muiden järjestelmien kuin ARA:n kanssa. Edullisempia ehtoja koskevaa kysymystä ei näin ollen tarvitse periaatteessa käsitellä. Sen vuoksi suosituimmuuslauseke ei voi yksinään rajoittaa kilpailua tuntuvasti EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

1.3 ARGEV:n ja BRG:iden välisistä yhteistyösopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(211) ARGEV:n ja ÖKK:n/ALUREC:n välisen sopimuksen yksinoikeuslauseke ARGEV:n hyväksi saattaisi rajoittaa kilpailua, jos se estäisi mahdollisten kilpailijoiden pääsyn markkinoille. ARGEV:n ja muovipakkausten järjestämisestä ja kierrätyksestä vastaavan ÖKK:n välisen jätehuoltosopimuksen 15 kohdan mukaan sopimuskumppanit sitoutuvat olemaan sopimuksen voimassaoloaikana perustamatta ja pitämättä yllä ARA-järjestelmän ulkopuolista toista pakkausasetuksessa tarkoitettua keräys- ja kierrätysjärjestelmää ja olemaan osallistumatta sellaiseen, ellei toinen sopimuspuoli ole antanut siihen nimenomaista suostumusta. ARGEV:n ja ALUREC:n välisen sopimuksen V kohdassa määrätään sisällöllisesti samalaisesta yksinoikeudesta.

(212) Mahdollisilta kilpailijoilta on siis estetty pääsy kierrätyksen organisatoriselle tasolle tai uusioraaka-aineiden markkinoihin, mutta ei pääsyä näille markkinoille. Kilpailijat voivat itse rakentaa organisaationsa. Varsinkin ei ole havaittu näyttöä siitäkään, että ARA-järjestelmän mahdollisia kilpailijoita estettäisiin tekemästä sopimuksia kierrättäjien kanssa. Yksinoikeuslauseke ARGEV:n hyväksi ei rajoita kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

2. Suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevien pakkausten järjestelmämarkkinat

2.1 Velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimuksista (ELV-sopimukset) johtuva kilpailun rajoittaminen

(213) ELV-sopimusta sovelletaan sekä kotitalouksista peräisin olevien pakkausten että suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevien pakkausten lisensointiin.

(214) Sen vuoksi 1.1 luvussa (193 kappale ja sitä seuraavat kappaleet) esitetty analyysi ELV-sopimuksen niistä määräyksistä, jotka koskevat rinnakkaisen vapautusjärjestelmän tai oman jätehuoltoratkaisun käyttöä, koskee myös suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevia pakkauksia. "Vihreä piste" -merkin käyttöä koskevaa sitoumusta voidaan soveltaa, mikäli pakkausta käytetään ainakin yhdessä toisessa jäsenvaltiossa myös kotitalousalalla, minkä vuoksi siinä on oltava "vihreä piste" -merkki.

(215) Tästä syystä komissio katsoo, että ELV-sopimuksen merkitykselliset määräykset eivät johda kilpailun rajoittamiseen suuryrityksistä ja teollisuudesta peräisin olevien pakkausten järjestelmämarkkinoilla eivätkä kuulu sellaisenaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

2.2 ARA:n ja BRG:iden välisistä jätehuoltosopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(216) ARA:n ja BRG:iden väliset jätehuoltosopimukset, joiden mallisopimukseksi on ilmoitettu ARA:n ja ARGEV:n välinen sopimus, koskevat sekä kotitalouksista että yrityksistä peräisin olevien pakkausten jätehuoltoa. Tältä osin voidaan viitata 206 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa esitettyyn niiden ongelmallisten yksinoikeusmääräysten oikeudelliseen arviointiin, jotka liittyvät kotitalouksien pakkauksien jätehuoltoon. Tarkastellut lausekkeet eivät johda EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kilpailun rajoittamiseen myöskään yrityksistä peräisin olevien pakkausten osalta.

2.3 ARGEV:n ja BRG:iden välisistä yhteistyösopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(217) ARGEV:n ja BRG:iden välisissä yhteistyösopimuksissa, joiden mallisopimukseksi on ilmoitettu ARGEV:n ja ÖKK:n ja ARGEV:n ja ALUREC:n välinen sopimus, ei eroteta kotitalouksista ja yrityksistä peräisin olevien pakkausten jätehuoltoa. Näiden sopimusten oikeudellinen arviointi ei eroa kotitalouksien pakkausten keräys- ja kierrätysmarkkinoiden tarkastelun yhteydessä (211 kappale ja seuraava kappale) esitetystä arvioinnista. Yhteistyösopimukseen sisältyvät molemminpuoliset yksinoikeuslausekkeet eivät rajoita kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla syistä, jotka on esitetty edellä mainitussa kohdassa.

3. Kotitalouksien käytettyjen pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat

(218) ARA-järjestelmä vaikuttaa kotitalouksien kevytpakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoihin erityisesti ARGEV:n ja keräyksestä ja lajittelusta vastaavien alueellisten kumppanien välisillä sopimuksilla.

(219) ARGEV on tehnyt näillä 1 päivänä tammikuuta 2002 voimaan tulleilla sopimuksilla jätehuoltoyhtiöiden kanssa erilliset sopimukset pakkausten keräämisestä ja lajittelusta.

3.1 ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien alueellisten kumppanien välisistä sopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

Keräyksestä vastaavan kumppanin yksinoikeus

(220) ARGEV tekee keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa sopimuksen tietyistä keräysalueesta, josta keräyksestä vastaava kumppani yksin on vastuussa.

(221) Koska ARGEV on sitoutunut ostamaan kunkin sopimusalueen kaikki keräyspalvelut sopimuksen voimassaolokana yksinomaan yhdeltä jätehuoltoyhtiöltä ja koska ARGEV:llä on ostajana määräävä markkina-asema (katso 182 kappale), muut kotitalouksien kevytpakkausten keräyspalvelujen tarjoajat menettävät merkittäviä mahdollisuuksia palvelujen tarjontaan.

(222) Antamalla kunkin sopimusalueen aina vain yhdelle keräyksestä vastaavalle kumppanille ARGEV rajoittaa toimintaansa kotitalouksien kevytpakkausten jätehuoltopalvelujen ostajana. Tästä rajoituksesta seuraa, että kilpailevat kotitalouksien kevytpakkausten jätehuoltopalvelujen tarjoajat jäävät näiden palvelujen tärkeimmän ostajan asiakaskunnan ulkopuolelle, mikä rajoittaa kunkin sopimusalueen tarjontapuolen kilpailua keräyksestä vastaavien kumppanien kesken. Vaikka keräys erotettiin lajittelusta vuonna 2002 voimaan tulleissa sopimuksissa, ARA-järjestelmällä sidotaan kysyntää. Lisäksi kerääjät toimivat keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen yhtenäisten sopimusten vuoksi myös ARA-järjestelmään kuuluvan yritysjetteen keräyksessä.

(223) ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien väliset sopimukset eivät sisällä periaatteessa mitään ajallisia rajoituksia ja sisältävät ainoastaan yhden yleisen irtisanomismahdollisuuden kolmen vuoden kuluttua. ARGEV on sitoutunut 139 kappaleessa mainitulla sitoumuksella 4 sanomaan irti jätehuollosta vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset kolmen vuoden voimassaolon jälkeen, jos sopimuspuolet eivät pääse yksimielisyyteen sopimuksen voimassaolon jatkamisesta enintään kahdella vuodella. ARGEV uudistaa palvelusopimuksensa joka tapauksessa tasapuolisuuteen perustuvassa menettelyssä niiden oltua voimassa viisi vuotta. Vaikka tämä sitoumus estää sopimuskumppaneita sitoutumasta toisiinsa määräämättömäksi ajaksi, sopimus voi olla voimassa jopa viisi vuotta. Ilman sopimusta jääneet jätehuoltoyhtiöt menettävät siis tärkeimmän ostajan kolmesta viiteen vuoteen kestäväksi ajaksi, mikä rajoittaa selvästi kilpailua sopimusalueella.

Tuntuva vaikutus

- (224) Keräyksestä vastaavien kumppanien yksinoikeus on kuitenkin ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa vain siinä tapauksessa, että se vaikuttaa kilpailuun tuntuvasti. Kilpailun rajoittamisen tuntuvuus määritellään ennen kaikkea sen perusteella, millainen asema sopimuskumppaneilla on merkityksellisillä markkinoilla ja kuinka pitkäästä yksinoikeussopimuksesta on kysymys.
- (225) ARGEV on tehnyt sopimuksen keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa 64 sopimusalueella ja on luonut näin sopimusverkoston, joka kattaa koko Itävallan. ARA-järjestelmä muodostaa näin ollen nykyään ainoan koko Itävallan kattavan ja kaikki materiaalityypit käsittävän kotitalouksien lähellä kertyvien pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmän, ja sen vuoksi se on tällaisten jätahuoltopalvelujen merkittävin ostaja sekä koko Itävallassa että kullakin keräysalueella. Ainoastaan Öko-Box on luonut kilpailevan järjestelmän kotitalouksien kevytpakkauksia varten. Se rajoittuu kuitenkin yhdistämateriaalista valmistettuihin juomalaatikoihin, joiden määrä on noin 20 prosenttia kaikista kotitalouksista peräisin olevista kevytpakkauksista (vertaa 182 kappale).
- (226) Koska ARGEV on kattanut koko maantieteellisesti merkitykselliset markkinat samankaltaisten palvelusopimusten verkostolla, sopimusten yksinoikeussitoumukset estävät kolmansien osapuolten pääsyn markkinoille sopimusten voimassaoloaikana. Sopimusten yhteisvaikutuksena on niiden ulkopuolelle jäävien jätahuoltoyritysten sulkeminen markkinoilta.
- (227) Tarjontapuolta ajatellen on lisäksi otettava huomioon, että lähinnä aluetaloudelliset ja jätahuoltoalogistiset syyt ovat esteenä sille, että ARGEV:n keräyksestä vastaavien kumppanien ylläpitämän yksityisten loppukäyttäjien lähellä toimivan keräysjärjestelmän rinnalle perustettaisiin toinen järjestelmä (vrt. 160, 281 kappale ja sitä seuraavat kappaleet). Myös Öko-Box käyttää osittain ARGEV:n jätahuoltoyhtiöiden keräysinfrastruktuuria. Sen vuoksi tällä hetkellä vaikuttaa melko epätodennäköiseltä, että järjestelmän ulkopuolelle jääneille keräyspalvelujen tarjoajille syntyisi vaihtoehtoisia tarjontamahdollisuuksia. Realistisesti ajatellen voidaan olettaa pikemminkin, että mahdolliset ARA:n kanssa kilpailevat vapautusjärjestelmät toimivat yhteistyössä niiden keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa, jotka jo nyt tuottavat keräyspalveluja ARA-järjestelmälle niiden kanssa tehtyjen sopimusten nojalla. Tätä taustaa vasten vaikuttaa siis epätodennäköiseltä, että ulkopuolelle jääneille keräyspalvelujen tuottajille syntyy sopimusalueilla tuntuvia, toisin sanoen laajuudeltaan merkittäviä uusia tarjontamahdollisuuksia merkityksellisillä markkinoilla sopimuskauden aikana.
- (228) Yksinoikeussitoumuksen voimassaoloajalla on suuri merkitys arvioitaessa sen vaikutusta kilpailuun. ARGEV:n antaman sitoumuksen 4 (139 kappale) mukaan keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset on tulevaisuudessa uudistettava viimeistään viiden vuoden voimassaoloajan jälkeen. Tästä seuraa merkittävien tarjontamahdollisuuksien epääminen vastaavan pitkäksi ajaksi muilta, ilman sopimuksia jääneiltä keräyspalvelujen tarjoajilta.
- (229) Sen vuoksi komissio katsoo, että keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyihin sopimukseen sisältyvä jätahuoltokumppanien yksinoikeus vaikuttaa kilpailuun tuntuvasti.
- Keräyksestä vastaavien kumppanien keräysvälineiden käyttömahdollisuus
- (230) Koska kotitalouksien lähellä tapahtuvassa keräyksessä infrastruktuuri muodostaa pullonkaulan, kuten edellä 227 kappaleessa kuvataan, on kilpailun kannalta erityisen tärkeää, että ARA-järjestelmän kilpailijoilla on mahdollisuus käyttää mainittuja välineitä vapaasti. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukainen kilpailun rajoittaminen olisi kyseessä erityisesti, jos sopimukset keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa olisi muotoiltu siten, että ARA-järjestelmän kilpailijoilta evätäisiin mahdollisuus käyttää jätahuollon infrastruktuuria.
- (231) Palvelusopimukset eivät sisällä ARGEV:n hyväksi tehtyä yksinoikeussitoumusta, joten jätahuoltoyritykset voivat tarjota palvelujaan myös muille vapautusjärjestelmille tai omille jätahuoltoratkaisuille. ARGEV on vahvistanut luopuvansa ARGEV:n hyväksi tehdystä yksinoikeussitoumuksesta 139 kappaleessa esitetystä sitoumuksensa.
- (232) Lisäksi on tutkittava, estävätkö sopimukset keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa ARA-järjestelmän kilpailijoita käyttämästä keräyksestä vastaavien kumppanien keräyssäiliöitä.
- (233) Ongelmia saattaa aiheuttaa keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen 2.5.2 kohdan omaisuuslauseke, jonka mukaan keräyksestä vastaava kumppani ottaa pakkaukset vastaan ARGEV:n puolesta ja saa sen vuoksi menetellä ARGEV-keräysmateriaalin kanssa vain sopimuksessa määrättyllä tavalla. Lisäksi ARGEV maksaa korvauksen keräyssäiliöiden kustannuksista ja pidättää itsellään oikeuden olla päättämässä keräyssäiliöiden pystyttamisestä. Näistä määräyksistä voisi päätellä, että ARGEV valvoo keräyssäiliöiden pystyttämistä, mutta määräyksissä ei kuitenkaan nimenomaan kielletä yhteiskäyttöä. Lisäksi ARGEV on ilmoittanut, ettei jätahuoltoyrityksiä estetä kotitalouksilta tapahtuvan keräyksen yhteydessä tarjoamasta samojen säiliöiden kapasiteettia toiselle järjestelmälle, jos se ei vaikuta ARGEV:lle annettujen velvoitteiden täyttämiseen

(103 kappale). Omaisuuslausekkeesta ARGEV on ilmoittanut, että se koskee ainoastaan ARA-järjestelmään osallistuvia pakkausmääriä eikä näin ollen estä ARA-järjestelmän kilpailijoita käyttämästä vapaasti jätehuoltovälineiden yhteiskäytön yhteydessä keräämiään pakkauksia. Omaisuuslauseketta on näin ollen tulkittava siten, että se ei estä erottelemasta eri järjestelmien yhteiseen säiliöön kerättyjä pakkausmääriä.

(234) Tämän vuoksi ei voida todeta, että keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset estäisivät jätehuoltoyhtiöitä tekemästä ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa sopimuksia keräyssäiliöiden yhteiskäytöstä ja toteuttamasta kyseisiä sopimuksia. Sitoumuksen 3 yhteiskäyttöä koskevat rajoitukset aiheuttavat kuitenkin sen vaaran, että ARGEV voi ilman todellista yhteyttä keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen määräyksiin pyrkiä estämään keräyksestä vastaavaa kumppania avaamasta keräyssäiliöitä myös kilpailijoille. Tämä vaara on otettava huomioon, kun päätetään keräyksestä vastaavien kumppanien hyväksi tehtyä yksinoikeussitoumusta koskevan poikkeusluvan edellytysten olemassaolosta (ks. jäljempänä 278 kappale ja sitä seuraavat kappaleet).

3.2 ARGEV:n ja jätteiden lajittelusta vastaavien alueellisten kumppanien välisistä sopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(235) Koska keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset on erotettu toisistaan 1 päivästä tammikuuta 2002, keräyksestä ja lajittelusta vastaavat kumppanit voivat olla eri yrityksiä. ARGEV:n ja lajittelusta vastaavien kumppanien väliset sopimukset muistuttavat sisällöltään ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien välillä tehtyjä sopimuksia.

(236) Lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen 5 kohdan mukaan sopimus on voimassa saman ajan kuin keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehty sopimus. Lisäksi ARGEV antaa käytettyjen myyntipakkausten lajittelua koskevan toimeksiannon vain yhdelle alueelliselle kumppanille keräysaluetta kohti. Edellä 139 kappaleessa esitetty sopimuksen voimassaoloaikaa koskeva sitoumus 4 sekä sopimuksen uudistaminen viimeistään viiden vuoden voimassaoloajan jälkeen koskee myös lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehtyjä sopimuksia. Sen vuoksi tämän lajittelusta vastaavien kumppanien hyväksi tehdyn yksinoikeussitoumuksen oikeudellisen arvioinnin osalta viitataan keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjä sopimuksia koskeviin huomautuksiin. Näin ollen myös lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehtyyn sopimukseen sisältyvä yksinoikeussitoumus rajoittaa kilpailua merkityksellisillä markkinoilla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

3.3 ARO:n sopimuksista alueellisten viranomaisten kanssa johtuva kilpailun rajoittaminen

(237) ARO on tehnyt sopimuksen alueellisten viranomaisten kanssa kotitalouksien ja jätekertymältään vastaavien yksiköiden paperipakkausten kunnallisten keräysjärjestelmien hoidosta sopimusalueella. Sopimuksen mukaan alueelliset viranomaiset eivät kuitenkaan tuota keräyspalvelujaan ARO:lle vaan ylläpitävät omaa kunnallista paperinkeräystä ja jätepaperihuoltoa, joka käsittää myös muut kuin pakkaukset (esim. sanomalehdet ja aikakauslehdet). Kotitalouksien läheisyydessä tapahtuvan paperin, pahvin ja kartongin keräyksessä ARO rajoittuu ostamaan kunnallisen keräyksen kautta kertyvät määrät. Alueellisten viranomaisten kanssa tehdystä sopimuksessa ei ole määräyksiä, jotka estäisivät toista keräys- ja kierrätysjärjestelmää käyttämästä kunnallisen paperinkeräyksen säiliöitä. Sen vuoksi kunnalliset viranomaiset voivat vapaasti tehdä paperipakkausten keräystä ja kierrätystä koskevia sopimuksia myös ARO:n kilpailijoiden kanssa.

(238) Tästä syystä komissio katsoo, että ARO:n kunnallisten viranomaisten kanssa tekemä sopimus ei sisällä kilpailua rajoittavia lausekkeita eikä siis ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa.

4. Yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat

(239) ARA-järjestelmä vaikuttaa yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoihin erityisesti BRG:iden ja keräyksestä tai lajittelusta vastaavien alueellisten kumppanien välisillä sopimuksilla.

(240) Sopimukset, jotka ARGEV ja ARO tekevät keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppaniensa kanssa pakkausetukseen sisältyvien keräys- ja kierrätysjärjestelmiä koskevien määräysten toteuttamiseksi, koskevat yrityksistä peräisin olevia pakkauksia.

4.1 ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien alueellisten kumppanien välisistä sopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen

(241) Yksinoikeusmääräyksen, joka koskee keräyksestä vastaavaa kumppania, yhteensopivuutta EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa on tutkittava myös yrityksistä peräisin olevien pakkausten osalta.

- (242) Koska ARGEV on sitoutunut ostamaan kunkin sopimusalueen kaikki, myös yritysten pakkauksia koskevat keräyspalvelut yksinomaan yhdeltä jätehuoltoyhtiöltä, yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräyspalvelujen kilpailevat tarjoajat menettävät tarjontamahdollisuuksia ja näin rajoitetaan yritysten pakkausten keräyksestä vastaavien kumppanien ja jätehuoltoyritysten välistä kilpailua.
- (243) Toisin kuin kotitalouksista peräisin olevien pakkausten jätehuollon yhteydessä ARGEV ei kuitenkaan ole määräävä jätehuoltopalvelujen ostaja yrityksistä peräisin olevien pakkausten ja muun yritysjetteen markkinoilla. Yrityksistä peräisin olevia pakkauksia varten on muitakin järjestelmiä, jotka myös toimivat jätehuoltopalvelujen ostajina markkinoilla. Jätehuoltoyritykset voivat tarjota keräyspalveluja myös suurille jätteen syntypaikoille.
- (244) Vaikka ARGEV ei ole määräävä jätehuoltopalvelujen ostaja yritysten jätehuoltopalvelujen markkinoilla, yrityksistä peräisin olevien pakkausten kilpailevien keräys- ja kierrätysjärjestelmien ja suurten jätteiden syntypaikkojen taloudellinen merkitys ei ole verrattavissa ARA-järjestelmän (vrt. 182 kappale) merkitykseen. Siksi on lähdettävä siitä, että jätehuoltoyritykset menettävät yksinoikeussitoumuksen vuoksi merkittäviä tarjontamahdollisuuksia ja että yksinoikeussitoumuksella on sen vuoksi tuntuvia vaikutuksia yrityksistä peräisin olevien pakkausten jätehuoltopalvelujen yhteismarkkinoihin.
- (245) Koska keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehty sopimus sisältää yhtenäisen sopimuksen kotitalouksista ja yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräyksestä, jätehuoltoyritykset voivat päästä ARGEV:n yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräyksestä vastaaviksi kumppaneiksi ainoastaan, kun yritys kykenee samanaikaisesti antamaan käyttöön infrastruktuurin kotitalouksilta peräisin olevien pakkausten keräykseen. ARGEV rajoittaa näin sellaisten pienten jätehuoltoyritysten palvelujen tarjoamista, jotka eivät kykene tarjoamaan näin laajoja palveluja. Tällainen määräys edistää edellä kuvattua kilpailun rajoittamista.
- (246) Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten kestolla on suuri merkitys arvioitaessa yksinoikeussitoumuksen vaikutusta kilpailuun. ARGEV:n antaman sitoumuksen mukaan sopimukset on uudistettava viimeistään viiden vuoden voimassaoloajan jälkeen. Tästä seuraa merkittävien tarjontamahdollisuuksien epäminen jätehuoltopalvelujen tarjoajilta vastaavan pitkäksi ajaksi.
- (247) Tästä syystä on tässäkin tapauksessa todettava, että mainitun sopimusajan voimassa oleva yksinoikeussitoumus rajoittaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tuntuvasti kilpailua yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoilla.
- 4.2 ARGEV:n ja lajittelusta vastaavien alueellisten kumppanien välisistä sopimuksista johtuva kilpailun rajoittaminen
- (248) Myös lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehty sopimus koskee sekä kotitalouksista että yrityksistä peräisin olevaa jätettä.
- (249) Lajittelusta vastaavien kumppanien hyväksi tehdyn yksinoikeussitoumuksen osalta voidaan viitata edellä 241 kappaleessa ja sitä seuraavissa kappaleissa esitettyihin huomautuksiin. Näin ollen on todettava, että sitoumus on EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan vastainen.
- 4.3 ARO:n sopimuksista keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa johtuva kilpailun rajoittaminen
- (250) ARO:n sopimus yritysten pahvi-, paperi- ja kartonkipakkausten keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa sisältää keräyksestä vastaavien kumppanien hyväksi tehdyn yksinoikeussopimuksen, joka on voimassa sitoumuksen rajoittaman enintään viiden vuoden ajan. Tämän lausekkeen vuoksi järjestelmän ulkopuolelle jääneet yritysten keräyspalvelujen tarjoajat menettävät tärkeänä ostajana toimivan ARO:n. On tosin olemassa muitakin pahvi-, paperi- ja kartonkipakkausten keräysjärjestelmiä, jotka myös toimivat markkinoilla jätehuoltopalvelujen ostajina. Kilpailevien keräys- ja kierrätysjärjestelmien taloudellinen merkitys ei ole kuitenkaan pahvi-, paperi- ja kartonkipakkausten jätehuollossakaan verrattavissa ARA-järjestelmän (vrt. 182 kappale) merkitykseen. Sen vuoksi on lähdettävä siitä, että jätehuoltoyritykset menettävät yksinoikeussitoumuksen vuoksi merkittäviä tarjontamahdollisuuksia. Yksinoikeussitoumus rajoittaa näin ollen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tuntuvasti kilpailua merkityksellisillä tuotemarkkinoilla.
5. Uusioraaka-aineiden kierrätys- ja markkinointimarkkinat
- (251) ARA-järjestelmä vaikuttaa yritysjetteen keräys- ja lajittelumarkkinoihin erityisesti siten, että BRG:t organisoivat järjestelmässä kerätyn pakkausmateriaalin kierrätyksen. ARGEV:n toimialaan kuuluvat kotitalouksien ja vastaavien paikkojen kevytpakkaukset ja metallipakkaukset sekä yrityksistä peräisin olevat muovista, metallista, puusta, tekstiilikuiduista ja keramiikasta valmistetut pakkaukset ja ARO:n toimialaan kuuluvat sekä kotitalouksista että yrityksistä peräisin olevat paperi-, kartonki-, pahvi- ja aaltopahvipakkaukset.

(252) On tutkittava, vaikuttaako ARGEV:n tai ARO:n keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimukseen sisältyvä pakkausvirran ohjaus kierrätys- ja markkinoitintimarkkinoihin ja onko se sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan kanssa.

5.1 ARGEV:n tai ARO:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien väliset sopimukset

(253) ARGEV:n ja ARO:n keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tekemien sopimusten mukaan keräyksestä vastaavat kumppanit voivat menetellä pakkausten kanssa ainoastaan sopimuksessa määrätyllä tavalla, mikä sisältää päätöksenteko-oikeuden lajittelupaikkojen, jälleentalausasemien ja kierrätysyritysten valintaan (ARGEV:n sopimuksen 2.5.2 kohta luettuna yhdessä 2.2.5 kohdan kanssa ja ARO:n sopimuksen 2.8 kohta).

(254) ARO:n alueellisten viranomaisten kanssa tekemän sopimuksen mukaan, joka koskee pääasiassa kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräystä, alueellinen viranomainen ei saa menetellä paperipakkausten kanssa toisin kuin ARO on määrännyt (3.7 kohta).

(255) ARGEV:n tai ARO:n keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimukseen sisältyvä pakkausvirran ohjaus ei rajoita keräyksestä vastaavien kumppanien menettely- tai kierrätysmahdollisuuksia, koska ne eivät omista pakkauksia missään vaiheessa. ARGEV ja ARO määräävät omistamistaan pakkauksista.

(256) Kun otetaan huomioon BRG:iden asema kyseisillä uusioraaka-aineiden kierrätys- ja markkinoitintimarkkinoilla sekä markkinoiden rakenne, sopimusten ei voida katsoa sulkevan markkinoita.

(257) Ferropack Recycling GmbH:n osuus rautametallisten (valkopellistä ja teräksestä valmistettujen) pakkausten markkinoista on alle 10 prosenttia ja ALUREC:n osuus alumiinipakkausten markkinoista ainoastaan 1,7 prosenttia. ARO:n vuosittain kierrättämä paperista, kartongista, pahvista ja aaltopahvista valmistettujen pakkausten määrä on 22 prosenttia koko Itävallan kertymästä. Näin alhaisten markkinaosuusien vuoksi näiden materiaalien yhteydessä ei voida puhua markkinoita sulkevasta vaikutuksesta.

(258) Kierrätyksestä vastaavan BRG:n markkinaosuus vuosittaisesta kierrätysmäärästä kohoaa 40 prosenttiin ainoastaan materiaaliyhmässä muovi, jonka kierrätyksestä vastaa ÖKK. Tässä yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että tämä materiaaliyhmä oli muista, esimerkiksi lasista tai paperista, poiketen pakkausasetuksen säätämiseen ja ARA-järjestelmän perustamiseen asti osa perinteistä kotitalousjätteen keräystä, eikä sitä kerätty ja

kierrätetty erikseen. Pakkausasetuksella luotiin siis uusi, ympäristöpoliittisesti perusteltu yritystoiminnan alue muovipakkausten keräykseen ja kierrätykseen. Useimmilla ARA-järjestelmän yhteydessä kerätyillä muovityypeillä ei tosin ole suurta markkina-arvoa, niin että ÖKK:n on maksettava niiden asetuksenmukaisesta kierrätyksestä. Tämän kierrätysmarkkinoiden rakenteen vuoksi, joka liittyy muovityyppiin, ÖKK:n markkina-asetusta johtuva kilpailun rajoittamista ei ole havaittavissa.

(259) Lisäksi on otettava huomioon, että ARGEV-yhdistyksen hallitukseen osallistuvilla jätehuoltoalan edustajilla ei ole äänioikeutta hallituksessa, ja heidän osallistumisensa kokouksiin, joissa käsitellään kierrätyksestä vastaavien BRG:iden ja yhdistyksen jäsenten välisiä oikeudellisia kiistoja, on kokonaan kielletty. Sen vuoksi jätehuoltoala ei pysty ajamaan siellä omia etujaan.

(260) Tämän vuoksi komissio katsoo, että ARGEV:n tai ARO:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien välisten sopimusten merkitykselliset määräykset eivät johda EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tuntuvaan kilpailun rajoittamiseen uusioraaka-aineiden kierrätyksen ja markkinoinnin tuotemarkkinoilla.

5.2 ARGEV:n ja BRG:iden väliset sopimukset

(261) ARGEV:n ja ÖKK:n/ALUREC:n väliseen sopimukseen sisältyy myös viimeksi mainittujen hyväksi tehty yksinoikeuslauseke, jonka mukaan ARGEV sitoutuu sopimuksen voimassaoloaikana olemaan toimittamatta kerättyjä pakkauksia kolmansille yrityksille. Tästä seuraa, että mikään muu yritys ei voi toimittaa ARGEV:lle palveluja kierrätyksen järjestämisen tasolla. Se ei kuitenkaan estä todellisten kierrätyspalvelujen tuottamista ARA-järjestelmälle. Kierrätyksestä vastaavien BRG:iden sopimukset niiden kierrätysyritysten kanssa, jotka hoitavat todellisen kierrätyksen, tehdään vuosittaisten tarjouskilpailujen perusteella. Lisäksi kierrätyksestä vastaavien BRG:iden alhaiset markkinaosuudet uusioraaka-aineiden kierrätyksen ja markkinoinnin kokonaismarkkinoista tukevat sitä oletusta, että edellä mainitut yksinoikeuslausekkeet eivät johda markkinoiden suojaamiseen kilpailulta.

(262) ARGEV:n ÖKK:n ja ALUREC:n kanssa tekemiin sopimukseen sisältyvä yksinoikeuslauseke kierrätyksestä vastaavien BRG:iden hyväksi ei näin ollen johda EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tuntuvaan kilpailun rajoittamiseen uusioraaka-aineiden kierrätys- ja markkinoitintimarkkinoilla.

Vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- (263) Koska ARGEV:n ja ARO:n keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimuksiin sisältyvä yksinoikeussitoumus keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien hyväksi rajoittaa kilpailua, on tutkittava, vaikuttaako se tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- (264) ARGEV ja ARO ovat tehneet yksinoikeussitoumuksen sisältävän sopimuksen keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa 64 sopimusalueella ja ovat luoneet näin koko Itävallan kattavan käytettyjen pakkausten keräysjärjestelmän. Tämä vaikeuttaa huomattavasti varsinkin muista Euroopan talousalueen maista tulevien keräyspalvelujen tarjoajien pääsyä markkinoille sopimuskauden aikana. Yksinoikeussitoumukset vaikuttavat erittäin kielteisesti ulkomaisten jätehuoltoyritysten mahdollisuuksiin päästä kotitalouksista peräisin olevien pakkausten ja yritysjetteen merkityksellisille keräys- ja lajittelumarkkinoille. Näin ollen keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeussitoumus voi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- (265) Edellä mainituista syistä myös lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeussitoumus voi vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Päätelmä

- (266) Keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen sisältämän yksinoikeussitoumuksen tarkastelu osoittaa, että koti- ja ulkomaisten jätehuoltoyritysten pääsy merkityksellisille markkinoille vaikeutuu huomattavasti, mikä edistää merkittävästi yhteismarkkinoiden olennaisen osan sulkemista kilpailulta. Näin ollen keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen sisältämään yksinoikeussitoumuksen voidaan soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa.

**X EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN
3 KOHDAN JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN 3 KOHDAN
SOVELTAMINEN**

- (267) Koska keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeussitoumus vastaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukaista tilannetta, on tutkittava, täyttääkö määräys EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamis-edellytykset. Seuraavaksi arvioidaan myönteisiä vaikutuksia, joita palvelusopimuksen sisältämällä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyllä yksinoikeusmääräyksellä voi olla, suhteessa sopimusten kilpailua rajoittavaan vaikutukseen.

**1. kotitalouksien käytettyjen kevytpakkausten keräys-
ja lajittelumarkkinat**

1.1 ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien alueellisten kumppanien väliset sopimukset

Tuotannon/tuotteiden jakelun tehostaminen tai teknisen/taloudellisen kehityksen edistäminen

- (268) ARA on tällä hetkellä ainoa kattava kotitalouksien pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmä Itävallassa, ja sen liiketoiminta tähtää valtion ja yhteisön ympäristöpolitiikan tavoitteiden toteuttamiseen pakkausjätteen välttämässä, jälleenkäytössä ja kierrätyksessä. Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyllä sopimuksella tähdätään siten sekä Itävallan pakkausasetuksen määräysten että yhteisön direktiivin 94/62/EY täytäntöönpanoon. Näiden säädösten tarkoituksena on välttää tai vähentää pakkausjätteen ympäristövaikutuksia ja varmistaa siten korkea ympäristönsuojelun taso.
- (269) ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien välisillä sopimuksilla pyritään toteuttamaan näitä ympäristöpoliittisia tavoitteita käytettyjen kevytpakkausten keräämisessä ja lajittelussa. Sopimukset ovat edellytys sille, että ARA ja ARGEV voivat täyttää järjestelmän puitteissa antamansa sitoumukset. Siksi keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyissä sopimuksissa edellytetään keräys- ja lajittelulogistiikan rakentamista, joka vaatii huomattavia investointeja (160 kappale ja sitä seuraava kappale). Sen vuoksi käytettyjen myyntipakkausten säännöllinen keräys yksityisiltä loppukäyttäjiltä määrättyjen materiaaliryhmien mukaan palvelee ympäristöpoliittisten vaatimusten välitöntä toteuttamista.
- (270) Edellä tarkasteltu yksinoikeussitoumus antaa sopimus-kumppaneille mahdollisuuden suunnitella ja järjestää toteutettavat palvelut pitkäjänteisesti. Koska kotitalouksien käytettyjen kevytpakkausten keräämisessä voidaan saavuttaa merkittäviä mittakaava- ja yhdistelyetuja edellä 160 kappaleessa mainittujen myönteisten verkostovai- kutusten vuoksi, yhden ainoan jätehuoltoyrityksen käyttö sopimuskauden aikana tuottaa tehokkuusetuja. Samalla varmistetaan palvelujen ostajien ARA:n ja ARGEV:n tarpeiden säännöllinen ja luotettava täytyminen tällä herkällä alalla, joka oli aikaisemmin julkisen sektorin hallinnassa.
- (271) Tästä syystä komissio päättelee, että palvelusopimusten yksinoikeussitoumus keräyksestä vastaavien kumppanien hyväksi tehostaa osaltaan tuotantoa sekä edistää teknistä ja taloudellista kehitystä.

Kuluttajan edut

- (272) Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten tavoitteena on toteuttaa käytännössä ARA-järjestelmään kuuluvien myyntipakkausten kattava, materiaaleittain eritelty keräys yksityisen loppukäyttäjien lähellä. Tämä vastaa ensinnäkin loppukäyttäjien tähänastisia jätehuoltotottumuksia, minkä vuoksi sitä voidaan pitää erityisen kuluttajaystävällisenä. Toiseksi monille valmistajille ja myyjille, joita takaisinotto- ja kierrätysvelvoite koskee, syntyy realistisesti ajatellen kustannussäästöjä osallistumisesta kattavaan velvoitteista vapauttavaan järjestelmään takaisinotto- ja kierrätysvelvoitteen omaehtoisen täyttämisen sijasta, koska palvelusopimusten ansiosta saadaan 160 kappaleessa mainittuja mittakaava- ja yhdistelyetuja. On syytä olettaa, että sopimuskauden aikana toteutuvat kustannussäästöt siirretään kohtuullisessa määrin kuluttajille, kun pakattujen tuotteiden markkinoilla on kilpailua.
- (273) Komissio päätelee näin ollen, että sopimukset keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa hyödyttävät kuluttajaa ja että kuluttaja saa kohtuullisen osuuden syntyvästä hyödystä.

Rajoituksen välttämättömyys

- (274) Keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeusmääräystä tutkiessaan komissio on ottanut lähtökohdakseen 139 kappaleessa esitetyn sitoumuksen 4 vuoksi uudelleen määritellyn sopimuskauden sekä sopimuksen uudistamisen viimeistään viiden vuoden voimassaoloajan jälkeen ja on tullut siihen tulokseen, että yksinoikeussitoumusta on pidettävä välttämättömänä.
- (275) Yksinoikeussitoumuksen välttämättömyyttä arvioitaessa on tarkasteltava taloudellisia ja oikeudellisia olosuhteita, joissa kyseinen sopimus on tehty. ARA:n näkökulmasta vain yhden jätehuoltoyrityksen käyttäminen jätehuoltoalueella sopimuskauden aikana on perusteltua hallinnon ja tehokkuuden kannalta, mutta tärkein syy on kuitenkin järjestelmän menestyksekkään toiminnan kannalta välttämättömän keräyspalvelun pitkäaikainen ja luotettava varmistaminen.
- (276) Sovitun yksinoikeuden välttämättömyyden arvioinnin kannalta ratkaisevaa on kuitenkin suunnittelu- ja investointivarmuus sopimuksen toteuttamiseen tarvittavien investointien vuoksi. ARA:n keräyksestä vastaavien kumppanien on tehtävä järjestelmän ylläpitämiseksi laajoja investointeja käytettyjen pakkausten keräysinfrastruktuurin rakentamiseen ja kunnossapitoon. Erityisesti niillä on oltava sopivia keräysajoneuvoja ja keräyssäiliöitä.

- (277) Näin ollen komissio katsoo, että kun otetaan huomioon pakkausasetuksen toteuttamiseen liittyvien vaatimusten aiheuttamat erityisolosuhteet ja tähän liittyvän kattavan takaisinotto- ja vapautusjärjestelmän luominen, yksinoikeussitoumus on taloudellista syistä välttämätön ainakin kolmen vuoden ajan. Näin ei kuitenkaan ole enää viiden vuoden sopimuskauden jälkeen, minkä vuoksi sopimusten uudistaminen siitä ajankohdasta lähtien sitoumuksen mukaisesti on oikeutettua ja edellytys EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiselle poikkeukselle kilpailua vääristäviä yritysten välisiä sopimuksia koskevasta kiellosta.

Kilpailua ei poisteta

- (278) Vaikka otettaisiin huomioon ARA-järjestelmän markkina-asema kyseisillä markkinoilla, keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten yksinoikeussitoumus ei ole omiaan antamaan osapuolille mahdollisuutta sulkea kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoita kilpailulta.
- (279) Arvioitaessa kilpailun poistamista on tarkasteltava kyseisten markkinoiden erityisiä tarjontaloja. Kuten 160 kappaleessa todetaan, yksityisen loppukäyttäjän tuottamien käytettyjen kevytpakkausten keräyksen ja lajittelun markkinoille on tarjontapuolella tunnusomaisesti selkeiden taloudellisten verkostoetujen, toisin sanoen mittakaava- ja yhdistelyetujen esiintyminen. Tämän vuoksi on taloudellisesti järkevää antaa kukin sopimusalue vain yhden jätehuoltoyrityksen hoidettavaksi ainakin velvoitteista vapauttavan järjestelmän yhteydessä.
- (280) Jos keräyspalvelujen tarjoajien kilpailu jätehuoltoalueella on edellä mainituista syistä epätodennäköistä, on kuitenkin odotettavissa, että sitoumukseen sisältyvä uusi määräys, jonka mukaan ARGEV:n on uusittava palvelusopimuksensa avoimuuteen ja tasapuolisuuteen perustuvassa menettelyssä viimeistään sopimusten oltua voimassa viisi vuotta, johtaa tällaisen menettelyn yhteydessä ainakin jätehuoltoalueiden väliseen kilpailuun. Tällä tavalla otetaan huomioon se, että kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoilla vallitsevat erityiset tarjontaolet.
- (281) Kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoiden kysyntäpuolen kilpailun yhteydessä on otettava huomioon, että käytännössä olisi tuskin mahdollista ja taloudellista käyttää koko Itävallassa kahta kotitalouksien keräysinfrastruktuuria. Tämä johtuu sekä tilanpuutteesta että loppukäyttäjien jätehuoltotottumuksista.

- (282) Toisen keräysjärjestelmän luominen olisi ensinnäkin epätaloudellista. Toisen tai jopa useiden rinnakkaisten keräysjärjestelmien perustamiskustannukset eivät olisi taloudellisesti järkevässä suhteessa markkinoille pääsyn ajankohtana suhteellisen pieniin kuluttajien jätemääriin, niin että tarvittavat kannusteet kilpailijoiden markkinoille tulon puuttuisivat. Toisen järjestelmän luominen merkitsisi taloudelliselta kannalta ainoastaan kustannusten kasvamista, kun taas jätemäärät eivät lisääntyisi merkittävästi, vaikka markkinoille tulisikin ARA-järjestelmän kilpailijoita. Jätämäärä riippuu loppukäyttäjien kulutuksesta, ja toiseksi on odotettavissa, että kilpailijat houkuttelisivat asiakkaikseen osan ARA-järjestelmän nykyisistä asiakkaista.
- (283) Paikalliset olot ja loppukäyttäjien jätehuoltotottumukset tekevät lisäksi rinnakkaisen keräysjärjestelmän luomisen mahdottomaksi. Yksityisissä kotitalouksissa ei ole usein tilaa uusille kevytpakkausten keräyssäiliöille. Myöskään säkkikeräysten käyttöönotto ei johtaisi perustavaan muutokseen, koska täytetyt säkitkin vaativat yhtä paljon tilaa kuin kiinteät keräysastiat. Sama pätee lasin ja paperin vaihtoehdoisen keräyspistejärjestelmän perustamiseen julkisiin tiloihin. Tämä tilanpuute ilmenee selvästi erityisesti kolmannen tai neljännen kilpailijan tullessa markkinoille: yksityisillä ja julkisilla keräyspaikoilla ei ole tilaa saman materiaalityypin kolmen tai neljän vapautusjärjestelmän keräyssäiliöille.
- (284) Lisäksi toisen jätehuoltojärjestelmän perustaminen synnyttäisi vaikeita hyväksymisongelmia. Saman materiaalityypin pakkausten kerääminen eri säiliöihin olisi loppukäyttäjien kannalta vaikeasti ymmärrettävissä eikä vastaisi heidän tähänastisia jätehuoltotottumuksiaan. Lisäksi jäisi avoimeksi, millä perusteilla loppukäyttäjien pitäisi päättää, mihin keräysjärjestelmään kukin pakkaus kuuluu.
- (285) Itävalta viittaa 15 päivänä tammikuuta 2003⁽¹³⁾ esittämässään huomautuksessa siihen, että uusien säiliöiden sijoittaminen loppukäyttäjien lähelle on käytännössä mahdotonta tilanpuutteen, alueen- ja maisemansuojeluyksistään sekä suuremman liikennetiheyden (säiliöiden erillinen tuonti ja tyhjennys) ja ekologisen kuormituksen lisääntymisen vuoksi. Lisäksi järkevä erottelu olisi kyseenalaista, koska keräys muuttuisi kuluttajien kannalta
- monimutkaisemmaksi ja erottelu vaikeutuisi. Ekologisen kuormituksen lisääntymiseen ja erottelun vaikeutumiseen liittyvät näkökohdat koskevat myös erillistä säkki-keräystä.
- (286) Sen vuoksi sekä rinnakkaisen keräysjärjestelmän perustamisen että vaihtoehdoisen keräyspistejärjestelmän perustamisen esteenä on huomattavia käytännön, oikeudellisia ja taloudellisia esteitä. Merkityksellisten markkinoiden tällaisten erityisten tarjontaolojen vuoksi kotitalouksien lähelle sijoitetut käytettyjen myyntipakkausten keräyssäiliöt muodostavat usein kilpailua vaikeuttavan tekijän. Realistisesti ajatellen voidaan lähteä siitä, että markkinoille tulevat vapautusjärjestelmät toimivat monissa tapauksissa yhteistyössä niiden jätehuoltoyritysten kanssa, jotka jo tuottavat keräyspalveluja ARGEV:lle. Nykyisen keräysinfrastruktuurin vapaa ja esteetön käytömahdollisuus on vastaavasti ratkaiseva edellytys sekä yksityisten loppukäyttäjien käytettyjen myyntipakkausten keräys- ja lajittelupalvelujen kysyntäpuolen kilpailun tehostamiselle että kilpailun voimistamiselle tämän toiminnan perustan muodostavilla yksityisten loppukäyttäjien tuottamien käytettyjen myyntipakkausten takaisinoton ja kierrätyksen järjestämisen markkinoilla.
- (287) Näin ollen käytettyjen myyntipakkausten keräyspalvelujen kysyntäpuolen kilpailua voi syntyä vain, jos ARGEV ei kiellä keräyksestä vastaavia kumppaneita tekemästä ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa sopimuksia keräyssäiliöiden yhteiskäytöstä. Sen vuoksi ARGEV ei saa estää keräyksestä vastaavilta kumppaneilta yhteiskäyttöä niiden kanssa tekemänsä sopimuksen määräysten nojalla (katso edellä 230 kappale) tai muista syistä.

Velvoitteet

- (288) Vaikka ARGEV on ilmoittanut, ettei jätehuoltoyrityksiä estetä tarjoamasta samojen säiliöiden kapasiteettia kilpailijalle järjestelmille, se haluaa liittää yhteiskäyttöön huomattavia rajoituksia (katso sitoumus 3, 139 kappale). Kun otetaan huomioon olennainen merkitys, joka jätehuoltoinfrastruktuurin esteettömällä käytöllä on kilpailulle näillä erityisten tarjontaolojen leimaamalla markkinoilla, on tarpeen liittää tähän päätökseen velvoitteita. Niiden tavoitteena on varmistaa, että vaikutukset kilpailuun todella toteutuvat, että kysyntäpuolen kilpailu näillä markkinoilla on mahdollista ja että EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset poikkeusluvalle täyttyvät.

⁽¹³⁾ Katso liite, s. 4, 5.

(289) ARGEV:tä kielletään estämästä jätehuoltoyhtiöitä tekemästä ja toimeenpanemasta ARA:n ja ARGEV:n kilpailijoiden kanssa sopimuksia säiliöiden tai muiden välineiden yhteiskäytöstä käytettyjen myyntipakkausten keräämistä varten (velvoite a).

(290) Lisäksi ARGEV voi vaatia jätehuoltoyhtiöiltä todistuksen vain niistä pakkausmääristä, jotka vastaavat ARA-järjestelmän osuutta järjestelmien tietyissä materiaalityhmissä lisensoimista kotitalouksista peräisin olevien pakkausten kokonaismääristä (velvoite b). ARGEV ei voi vaatia jätehuoltoyhtiöitä esittämään ARGEV:lle todisteita pakkausmääristä, joita ei ole kerätty ARA-järjestelmää varten. Tämä velvoite on välttämätön, jotta varmistettaisiin, ettei ARGEV pyri omimaan kerättyjen pakkausten kokonaismäärää ja estä kilpailijoita täyttämästä kiintiöitä, ja jotta ARA-järjestelmän kilpailijat voivat vapaasti käyttää niille kerättyjä pakkausmääriä.

(291) Tässä tapauksessa ARGEV voi pienentää keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen 3.1.1 kohdan mukaista korvausta velvoitteessa b mainitussa suhteessa. Keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen 3.1.2 ja 3.1.3 kohdan mukaiset korvaukset määräytyvät ARGEV:lle todistettujen määrien mukaan. Näin keräyksestä vastaavaa kumppania estetään laskuttamasta ARGEV:ltä todistettavasti kolmansille osapuolille tuotettuja palveluja. Sen vuoksi ARGEV voi pienentää keräyksestä vastaavalle kumppanille maksettavaa korvausta asianmukaisessa suhteessa.

(292) Velvoite b ei koske ainoastaan jätehuoltoyhtiöitä, jotka sallivat yhteiskäytön, vaan kaikkia jätehuoltoyhtiöitä, joiden kanssa ARGEV on tehnyt keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen. Tämä pätee, mikäli ja siltä osin kuin kilpaileva järjestelmä ylipäänsä haluaa velvoitteen a mukaista yhteiskäyttöä ja siitä ajankohdasta alkaen, jolloin lupa järjestelmään annetaan. Tällä tavoin yhtäältä kannustetaan jätehuoltoyhtiöitä tekemään sopimus kilpailevan järjestelmän kanssa ja toisaalta varmistetaan, että kilpaileva järjestelmä voi käyttää pakkausmäärät, jos se on tarpeen sen kiintiöiden täyttämiseksi.

(293) Nämä velvoitteet ovat välttämättömiä, jotta estettäisiin merkityksellisten markkinoiden sulkeminen kilpailulta, ja ne konkretisoivat ARGEV:n ja keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien välistä sopimussuhdetta oikeusvarmuutta parantavalla tavalla. Velvoitteet eivät rajoita ARGEV:n muita sopimuksetekomahdollisuuksia

suhteessa keräyksestä ja lajittelusta vastaaviin kumppaneihin. Ne eivät varsinkaan estä ARGEV:tä määrittelemästä sille kerättäviä materiaalityhmiä.

(294) ARGEV katsoo, ettei velvoitteille ole oikeudellista perustaa, että velvoitteita on mahdoton toteuttaa ja että ne ovat kohtuuttomia ja vaikuttavat kolmansien osapuolten oikeusasemaan.

Puuttuva oikeudellinen perusta

(295) ARGEV korostaa vielä, että sillä ei ole yksinoikeutta nykyisiin säiliöihin kerättyihin pakkauksiin. Koska ARGEV:n keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tekemiin sopimuksiin ei näin ollen sisälly kilpailun rajoittamista, velvoitetta ei voi määrätä.

(296) Kilpailun rajoittaminen seuraa keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien hyväksi tehdystä yksinoikeussitoumuksesta (229 kappale, 236 kappale). Jotta tästä kilpailun rajoittamisesta vapauduttaisiin, kotitalouksien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoilla ei saa rajoittaa kilpailua. Kysyntäpuolen kilpailu näillä erityisten olojen markkinoilla on mahdollista vain, jos ARGEV ei estä keräyksestä ja lajittelusta vastaavia kumppaneita tekemästä ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa sopimuksia keräyssäiliöiden yhteiskäytöstä (281–287 kappale). ARGEV liittyy kuitenkin yhteiskäyttöön huomattavia rajoituksia, jotka voivat estää yhteiskäytön (288 kappale ja 304 kappale ja sitä seuraavat kappaleet). Sen vuoksi tarvitaan velvoite poikkeusluvan edellytysten täyttämiseksi, ja sen oikeudellisenä perustana on asetuksen N:o 17 8 artiklan 3 kohdan b alakohta.

Toteuttamisen mahdottomuus ja kohtuuttomuus

(297) ARGEV on sitä mieltä, että velvoitteita on mahdoton toteuttaa, koska ARGEV ja jätehuoltoyhtiöt eivät tiedä, kuinka suuri osuus ARA-järjestelmällä on tiettyjen materiaalityhmiä kotitalouksista peräisin olevien pakkausten koko lisensoidusta pakkausmäärästä.

(298) Kilpailevat järjestelmät ilmoittavat jätehuoltoyhtiölle, millaiselle lisenssimäärälle ne haluavat yhteiskäyttöä. Jätehuoltoyhtiö ilmoittaa määrän (nimettömänä) ARGEV:lle. ARGEV voi laskea osuutensa näiden tietojen perusteella.

- (299) ARGEV katsoo edelleen, että velvoitteet ovat kohtuuttomia, koska ne johtavat väistämättä siihen, että ARGEV ei pysty enää toimimaan keräys- ja kierrätysjärjestelmän ylläpitoa koskevan lupatodistuksensa mukaisesti. Jos jokin kilpaileva järjestelmä lisensoi uusia pakkausmääriä, ARGEV ei saavuta omaa keräyskiintiötään, koska nykyinen infrastruktuuri ei kykene muutoksitta vastaanottamaan lisää pakkausjätettä. Jos uutta järjestelmää varten asennetaan kokonaan tai osittain omat keräysvälineet, ARGEV:n on hyväksyttävä keräysmääränsä väheneminen, vaikka kilpaileva järjestelmä ei lainkaan tarvitsisi ARGEV:n välineisiin kertyviä pakkauksia.
- (300) ARGEV voi säiliöiden yhteiskäytön yhteydessäkin edelleen hoitaa julkisoikeudelliset velvollisuutensa. Pakkausasetuksessa ei määrätä, että keräyssäiliöt voi antaa vain yhden järjestelmän käyttöön. Itävallan hallitus on todennut 15 päivänä tammikuuta 2003 esittämässään huomautuksissa, että kotitalouskeräyksen säiliöiden yhteiskäyttö on periaatteessa sallittua vuonna 2002 säädetyn AWG:n järjestelmäluopien ehtoilla. Lisäksi on otettava huomioon, että pakkausasetusta tulkittaessa on otettava huomioon yhteiskäytön merkitys kilpailun syntymiselle yhteisön kilpailusääntöjen vaikutuksesta⁽¹⁴⁾.
- (301) Jos ja siltä osin kuin kilpaileva järjestelmä lisensoi uusia pakkausmääriä, se heijastuu järjestelmille keräysmääristä annettaviin määräyksiin. Säiliöiden tilavuutta on mahdollisesti sovitettava entistä suuremman keräysmäärän vastaanottamiseen. Jos ja siltä osin kuin kilpaileva järjestelmä ei pyri yhteiskäyttöön, vaan asentaa omat keräyssäiliöt, velvoitteita ei voi soveltaa.
- (302) Lisäksi ARGEV väittää, että velvoitteet ovat erittäin haitallisia, koska ARGEV ei saa hyvitystä keräysjärjestelmän jatkuvasta optimoinnista, vaikka nämä palvelut hyödyttävät myös kilpailijoita niiden osuuksia vastaavasti. Lisäksi oletetaan, että ARA-järjestelmän kanssa kilpailevat kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräysjärjestelmät toimivat pakkausmateriaalin kanssa samoin kuin ARA, mille ei ole käytännön perustetta ja mikä ei vastaa tähänastisia kokemuksia.
- (303) Velvoitteessa b ARGEV:lle annetaan mahdollisuus pienentää keräyksestä vastaaville kumppaneille maksettavaa korvausta sopivassa suhteessa, millä vastataan ARGEV:n oikeutettuun huoleen siitä, että keräyksestä vastaavat kumppanit laskuttavat ARGEV:ltä todistettavasti kolmansille osapuolille tuotettuja palveluja.
- (304) Jätehuoltoyhtiöiden ei ole kuitenkaan tarpeen korvata ARGEV:lle mahdollisia muita suoraan keräyksestä aiheutuvia kustannuksia, kuten ARGEV:n antaman sitoumuksen 3 a kohdassa vaaditaan (139 kappale). Mainitut muut kustannukset ovat järjestelmäkustannuksia, jotka jäävät ARGEV:n vastuulle. Keräyksestä vastaavat kumppanit tuottavat ARGEV:n sopimuskumppaneina tiettyjä palveluja ja saavat niistä korvauksen. ARGEV:n muut järjestelmäkustannukset eivät koske keräyksestä vastaavia kumppaneita eivätkä ole niiden välisen sopimuksen kohteena. Kustannusten osittainen vierittäminen muille johtaisi sitä paitsi yhteiskäytössä arvaamattomien taloudellisten riskien syntymiseen jätehuoltoyhtiöille. Kilpailijat eivät hyödy tästä perusteettomasti, koska niidenkin on maksettava omien järjestelmiensä rakentamiskustannukset. Lisäksi kilpailijoilla on oltava mahdollisuus tehdä sopimuksia alueellisen viranomaisen kanssa suoraan ja itsenäisesti esimerkiksi jätehuoltoneuvojen palkkaamisesta.
- (305) Ei ole myöskään kohtuullista, että jätehuoltoyhtiöt korvaavat ARGEV:lle myös kustannuksia, joita yhteiskäyttö aiheuttaa ARA-järjestelmään kuuluville yhtiöille ja/tai niiden sopimuskumppaneille (vertaa sitoumuksen 3 b kohta, 139 kappale). Tällaiset kustannukset eivät kuulu jätehuoltoyhtiöille. Näiden kustannusten ottaminen vastattavaksi johtaisi arvaamattomien taloudellisten riskien syntymiseen jätehuoltoyhtiöille.
- (306) Lisäksi komissio lähtee siitä, että yhteiskäytössä ei synny ylimääräisiä analysointi- ja lajittelukustannuksia. Itävallan hallitus on tosin todennut 15 päivänä tammikuuta 2003 esittämässään huomautuksissa, että kiintiöt on todistettava keräämällä ja kierrättämällä ne pakkausmäärät, joiden vuoksi järjestelmään osallistutaan. Erityisesti pakkausten tekninen kierrätettävyyden määrittäminen täyttöainesten, käytettyjen etikettien ja muovipakkausten määräsuhteiden avulla. Sen vuoksi yksittäisten säiliöiden keräysmäärät on analysoitava mahdollisimman tarkasti ja jaettava sen jälkeen osiin. Tämä johtaa huomattavasti entistä suurempiin kustannuksiin, joiden määräksi arvioidaan jopa 25 prosenttia kokonaiskustannuksista.

⁽¹⁴⁾ Vertaa komission päätös 2001/463/EY, tehty 20 päivänä huhtikuuta 2001, asiassa COMP D3/34493 – DSD ym. (EYVL L 319, 4.12.2001, s. 1, 171 kohta).

- (307) Pakkausasetus ei kuitenkaan sisällä määräystä, joka sitoo keräys- ja kierrätyskiintiöiden todistamisen vain kyseiseen järjestelmään osallistuviin pakkauksiin. Pakkausasetuksen 11 §:n mukaan kuljetus- ja myyntipakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmällä on taattava niiden pakkausmateriaalien keräys ja kierrätys, joista pakkausten valmistajien kanssa on tehty sopimukset. Pakkausmateriaaleja ovat pakkausasetuksen 2 §:n 6 kohdan määritelmän mukaan tietyt materiaalityypit, joista valmistetaan pakkauksia, kuten pahvi, paperi ja kartonki, lasi tai muovit.
- (308) Lisäksi yhteiskäyttövelvoitetta ei voida soveltaa, kun kiintiöt esitetään järjestelmään vain todella osallistuvien pakkausten perusteella. Sen vuoksi tätä periaatetta ei voida ottaa velvoitteen kohteeksi. Sen sijaan on lähettävä siitä, että järjestelmien välillä jaetaan kerätyt määrät materiaalityypin kohti suhteessa lisensoituihin määrin materiaalityypin kohti⁽¹⁵⁾. Tällöin ei tarvita ylimääräisiä analysointi- ja lajitteluvaiheita. Myös Itävallan on otettava velvoitteen tämä vaikutustapa huomioon Itävallan pakkausasetusta tulkitessaan ja lupatodistuksia järjestelmille jakaessaan, koska yhteiskäytöllä on valtava merkitys kilpailun syntymiselle.
- (309) Velvoitteen kilpailuoikeudellinen vaikutustapa ei johda ARGEV:tä haittaaviin epäoikeudenmukaisiin seurauksiin. Ei ole viitteitä siitä, että yhteiskäyttö johtaisi kerättävien materiaalityypin laadun muuttumiseen. Pikeminkin on odotettavissa, että järjestelmät, jotka haluavat vakiintua kotitalouksien pakkausten kerääjien merkittävänä kilpailijoina ja joiden tavoitteena on sen vuoksi yhteiskäyttö, pyrkivät tarjoamaan kaikkia pakkauksia koskevia sopimuksia. ARGEV:n esimerkkinä mainitsemman Bonus Holsystem -järjestelmän painopiste on yrityksistä peräisin olevissa pakkauksissa, ja se toimii kotitalouksien lähellä vain aivan erityisillä syntypaikoilla markkinoiden reuna-alueilla (katso 179 kappale). Lisäksi ARA-järjestelmäkin erottaa sopimuksissaan nykytariffien mukaan vain materiaalityypit ja pakkauskoostumukset, mutta ei sisältöä tai toimialaa.

Vaikuttaminen kolmansien osapuolten oikeudelliseen asemaan

- (310) ARGEV väittää lopuksi, että velvoitteet rajoittavat jätehuoltokumppanien oikeuksia, koska määrästä riippuvia

korvauksia voidaan sen mielestä pienentää myös, jos jätehuoltoyritys ei löydä muita kiinnostuneita ja jätehuoltoyritys joutuu hyväksymään säiliöiden hankkimista koskevan korvauksen suhteellisen pienentämisen. Viimeksi mainittu on tosin periaatteessa laillista, mutta jätehuoltokumppaneilla pitäisi ainakin olla mahdollisuus esittää kantansa.

- (311) Velvoite b koskee kaikkia jätehuoltoyrityksiä, jotta – jos ylipäänsä pyritään yhteiskäyttöön – jätehuoltoyrityksillä olisi kannustin tehdä sopimuksia kilpailevien järjestelmien kanssa. Jos jätehuoltoyritys on päättänyt sallia yhteiskäytön, velvoitteet eivät rasita sitä enempää kuin sitoumuksen 3 ehdot (katso sitoumus 3 a ja b kohta, 139 kappale).
- (312) Jätehuoltokumppaneille annettiin mahdollisuus esittää kantansa ennen päätöksen tekemistä. Itävallan jätehuoltoyritysten yhdistys (Verband Österreichischer Entsorgungsbetriebe – VÖEB) ilmoitti keräys- ja lajittelukumppaneiden enemmistön puolesta antamassaan lausunnossa kannattavansa yhteiskäyttöä. Se katsoo kuitenkin, että velvoite b aiheuttaa jätehuoltoyrityksille hallinnollisia kuluja ja voisi johtaa sellaisten jätehuoltoyritysten korvauksen pienentymiseen, jotka eivät ole tehneet sopimuksia vaihtoehtoisten järjestelmäoperaattorien kanssa.
- (313) Kuten 298 kappaleessa todetaan, kilpaileva järjestelmä ilmoittaa jätehuoltoyritykselle, millaiselle lisenssimäärälle se haluaa yhteiskäyttöä, ja jätehuoltoyritys ilmoittaa sen edelleen ARGEV:lle. Tästä ei aiheudu jätehuoltoyritykselle kohtuuttomia kuluja. Olisi kuitenkin mahdollista, että sekä ARGEV että jätehuoltoyritys ilmoittaisivat lisenssimäärät riippumattomalle taholle, joka jakaa lisenssisuudet. Korvauksen pienentyminen on mahdollista ainoastaan jos ja siinä määrin kuin kilpaileva järjestelmä pyrkii yhteiskäyttöön kyseisellä keräysalueella ja vasta siitä ajankohdasta, jolloin lupa järjestelmään myönnetään (301 kappale).

- (314) Lisäksi VÖEB viittaa siihen, että kunnat tarjoavat osittain keräys- ja lajitteluinfrastruktuurin. VÖEB on sitä mieltä, että kilpailevan järjestelmän olisi jaettava kaikkien keräyksessä ja lajittelussa tarvittavien infrastruktuuritoimintojen käyttö riippumatta siitä, kuka ne asettaa käyttöön. Määrien jakaminen voi tapahtua vasta lajittelun jälkeen.

⁽¹⁵⁾ Tietyt pakkaustyypit voitaisiin lajitella materiaalityypin sisällä tarkemmin, jos niitä käsiteltäisiin lisensseissä ja keräyksessä ja/tai lajittelussa erikseen.

(315) Velvoitteet koskevat ARGEV:n ja keräys- ja lajittelukumppaneiden välistä suhdetta. Kilpailevan järjestelmän on luotava edellytykset yhteiskäytölle vastuualueellaan. Määrien jakaminen lajittelun jälkeen tuntuu järkevältä erityisesti silloin, kun materiaaliryhmän sisällä toteutetaan jaottelu pakkaustyyppien mukaan ja nämä erotetaan vasta lajittelun jälkeen (ks. 308 kappale).

1.2 ARGEV:n ja lajittelusta vastaavien kumppanien väliset sopimukset

Poikkeusluvan edellytykset

(316) Edellä mainituista syistä myös lajittelusta vastaavien kumppanien hyväksi tehty yksinoikeussitoumus täyttää poikkeuslupan edellytykset, kun otetaan huomioon poikkeuslupa velvoite. Lajittelusta vastaavien kumppanien on investoitava huomattavia summia kevytpakkausten lajitteluinfrastruktuuriin rakentamiseen ja laajentamiseen. Kevytpakkausten erottelu materiaalien mukaan vaatii teknisesti korkeatasoisia menetelmiä. Niiden luomiseksi ja parantamiseksi tarvittavia investointeja voidaan hyödyntää muissa lajitteluprosesseissa vain rajoitetusti.

Velvoite

(317) Vaikka ARGEV on ilmoittanut, ettei jätehuoltoyhtiöitä estetä tarjoamasta samojen säiliöiden kapasiteettia kilpaileville järjestelmille, se haluaa liittää yhteiskäyttöön huomattavia rajoituksia (katso sitoumus 3, 139 kappale). Kun otetaan huomioon merkitys, joka lajitteluinfrastruktuurin esteettömällä käytöllä on kilpailulle, komission mielestä on tarpeen liittää tähän päätökseen velvoite, jonka mukaan ARGEV ei saa estää jätehuoltoyhtiöitä tekemästä ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa sopimuksia käytettyjen myyntipakkausten lajitteluvälineiden yhteiskäytöstä ja toteuttamasta kyseisiä sopimuksia. Tässä yhteydessä on viitattava pääasiassa huomaautuksiin, jotka esitettiin ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien välisten sopimusten käsittelyn yhteydessä. Velvoitteen tarkoituksena on tässäkin yhteydessä varmistaa, että vaikutukset kilpailuun todella toteutuvat, että kysyntäpuolen kilpailu näillä markkinoilla on mahdollista ja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset poikkeusluvalla täyttyvät.

(318) ARA-järjestelmän kilpailijoiden on turvauduttava lajittelulaitteiden yhteiskäyttöön erityisesti toimintaansa aloittaessaan, jotta ne voisivat täyttää lajittelu- ja kierrätysvelvollisuutensa. Uusien lajittelulaitteiden asentaminen vaa-

tisi suuria investointeja, jotka merkitsisivät huomattavia esteitä markkinoille pääsulle. Ainakin se viivästyttäisi huomattavasti kilpailun syntymistä jätehuoltopalvelujen markkinoilla. Se, että ARA:n lajittelusta vastaavat kumppanit voivat tarjota palvelujaan myös ARA-järjestelmän kilpailijoille, mahdollistaa lisäksi yksityisiltä loppukäyttäjiltä kerättävien myyntipakkausten lajittelumarkkinoilla syntyvien mittakaava- ja yhdistämisetujen hyödyntämisen.

2. yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinat

2.1 ARGEV:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien väliset sopimukset

(319) Koska keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen sisältämä yksinoikeuslauseke keräyksestä vastaavien kumppanien hyväksi kuuluu yrityksistä peräisin olevien pakkausten osaltakin EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, on tutkittava, täyttääkö määräys EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisedellytykset.

Tuotannon/tuotteiden jakelun tehostaminen tai teknisen/taloudellisen kehityksen edistäminen

(320) ARA tarjoaa myös Itävallan kattavan yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmän, ja sen liiketoiminta perustuu pakkausasetukseen ja Itävallan jätehuoltolakiin, joilla pannaan täytäntöön direktiivi 94/62/EY. Tämä direktiivi koskee sekä kotitalouksien että yritysten pakkauksia. Sen vuoksi käytettyjen myyntipakkausten säännöllinen keräys yrityksiltä määrättyjen materiaaliyryhmien mukaan palvelee ympäristöpoliittisten vaatimusten välitöntä toteuttamista.

(321) Edellä tutkittu yksinoikeussitoumus antaa samoin kuin kotitalouksien pakkausten keräyksen yhteydessäkin sopimuskumppaneille mahdollisuuden suunnitella ja järjestää toteutettavat palvelut pitkäjänteisesti. Keräyslogistiikan rakentaminen yritysten pakkausten ja jätteiden keräystä varten vaatii huomattavia investointeja. Investointien kannustimeksi tarvitaan tietty kuoletusaika. Vaikka verkottumisvaikutukset ovat yritysten pakkauksia kerätessä pienemmät kuin kotitalouksien pakkauksia kerätessä, yhden ainoan jätehuoltoyhtiön käyttö sopimuskauden aikana tuottaa mittakaava- ja yhdistämisetuja, jotka johtavat tehokkuusuihin. Kun otetaan huomioon pakkausten valmistajien pakkausasetuksen nojalla vastuulleen ottamat velvollisuudet, on tärkeää, että palvelujen ostajana toimiva ARA-järjestelmä takaa tietynlaisen suunnitteluvarmuuden, jotta kysyntä voidaan tyydyttää säännöllisesti ja luotettavasti. Suunnitteluvarmuus takaa näin ollen kaikille asianomaisille pakkausasetuksesta johtuvien velvollisuuksien luotettavan täyttämisen.

(322) Tästä syystä komissio päätelee, että palvelusopimusten yksinoikeussitoumus keräyksestä vastaavien kumppanien hyväksi tehostaa osaltaan tuotantoa sekä edistää teknistä ja taloudellista kehitystä.

Kuluttajan edut

(323) Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten tavoitteena on toteuttaa käytännössä ARA-järjestelmään kuuluvien myyntipakkausten kattava, materiaaleittain eritelty keräys myös suuryrityksissä ja teollisuudessa.

(324) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja kuluttajia ovat tarjottujen palvelujen loppukäyttäjien lisäksi kaikki kyseeseen tulevien tuotteiden tai palvelujen välittömät tai välilliset ostajat, siis myös suuryritykset tai teollisuusyritykset. Näiden kannalta keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehty sopimus on suotuista, sillä se varmistaa kertyvien pakkausten säännöllisen jätehuollon asetuksen mukaisesti.

(325) Komissio päätyy sen vuoksi siihen tulokseen, että keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehty sopimus hyödyttää kuluttajaa kohtuullisesti EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Rajoituksen välttämättömyys

(326) Keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeusmääräystä tutkiessaan komissio on ottanut yritysjetteenkin osalta lähtökohdakseen 139 kappaleessa esitetyllä sitoumuksella 4 uudelleen määritellyn sopimuskauden sekä sopimuksen uudistamisen viimeistään viiden vuoden voimassaoloajan jälkeen ja on tullut siihen tulokseen, että yksinoikeussitoumusta on pidettävä välttämättömänä.

(327) Yksinoikeussitoumuksen välttämättömyyttä arvioitaessa on tarkasteltava taloudellisia ja oikeudellisia olosuhteita, joissa kyseinen sopimus on tehty. Sovitun yksinoikeuden välttämättömyyden arvioinnin kannalta ratkaisevaa on kuitenkin suunnittelu- ja investointivarmuus sopimuksen toteuttamiseen tarvittavien investointien vuoksi. Yritysten pakkausten keräämiseksi on perustettava alueellinen vastaanottoaika ja keräysjärjestelmä, ja lisäksi logistiikka on sovittava kuljetuksiin. Sen vuoksi keräyksestä vastaavien kumppanien on pystyttävä suunnittelemaan tietyn ajanjakson investointinsa ja toimintansa. ARA:n näkökulmasta vain yhden jätehuoltoyrityksen käyttäminen jätehuoltoalueella sopimuskauden aikana on perusteltua myös yritysten pakkausten keräyksessä, jotta keräyspalvelu varmistuisi pitkäaikaisesti ja luotettavasti, mikä on välttämätöntä järjestelmän menestymisen kannalta. Yritysten pakkausten keräämisessä ei yhtäältä tarvita niin suuria investointeja infrastruktuurin rakentamiseen ja laajentamiseen kuin kotitalouksien pakkausten

keräämisessä, mutta toisaalta yksinoikeussitoumuksista seuraava kilpailun rajoittaminenkin on vähäisempää ARGEV:n rajoitetun neuvotteluvoiman vuoksi. Näin ollen yksinoikeussitoumus on yritysten pakkausten keräämisessäkin välttämätön vähintään kolmen vuoden ja enintään viiden vuoden pituisen sopimuskauden ajan. Näin ei kuitenkaan ole tässä tapauksessa enää viiden vuoden jälkeen, minkä vuoksi sopimusten uudistaminen siitä ajankohdasta lähtien sitoumuksen mukaisesti on oikeutettua ja edellytys EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiselle poikkeukselle kilpailua vääristäviä yritysten välisiä sopimuksia koskevasta kielosta.

Kilpailua ei poisteta

(328) Vaikka otettaisiin huomioon ARGEV:n markkina-asema kyseisillä markkinoilla, keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten yksinoikeussitoumus ei ole omiaan antamaan osapuolille mahdollisuutta sulkea kotitalouksista peräisin olevien pakkausten keräys- ja lajittelumarkkinoita kilpailulta.

(329) ARGEV:n ARA-järjestelmän ulkopuolelle sulkemat keräyspalvelujen tarjoajat voivat tarjota jätehuoltopalveluja sekä muille yrityksistä kertyvien pakkausten keräys- ja kierrätysjärjestelmille että myös omille jätehuoltoratkaisuille ja suuryrityksille.

(330) Yritysmarkkinoiden yhteydessä on otettava lisäksi huomioon, että jätehuoltoyhtiöt voivat kerätä keräyssäiliöihin ARA-järjestelmän kilpailijoiden järjestelmiin lisensoituja pakkauksia ja että kotitalouskeräyksestä poiketen niitä kerätään jo yhdessä.

(331) Tutkittavaksi jää, minkälaisia vaikutuksia kilpailuun on yrityksistä kertyvien pakkausten keräyspalvelujen kytke- misellä kotitalouksista kertyvien pakkausten keräykseen. Näillä ehdoilla yritykset voivat päästä ARGEV:n yrityksistä peräisin olevien pakkausten keräyksestä vastaaviksi kumppaneiksi ainoastaan, kun yritys kykenee samanaikaisesti tekemään vaadittavat investoinnit kotitalouksilta peräisin olevien pakkausten keräysinfrastruktuurin perustamiseen. Tosin edes kotitalouksista kertyvien pakkausten keräysinfrastruktuurin tarjoamista koskeva edellytys ARGEV:n yrityksistä kertyvien pakkausten keräyksestä vastaaviksi kumppaniksi pääsemiseksi ei johda yrityksistä kertyvien pakkausten ja muiden jätteiden keräysmarkkinoiden sulkemiseen kilpailulta. Jätehuoltoyhtiöt, jotka eivät kykene perustamaan vastaavaa infrastruktuuria kotitalouksista kertyvien pakkausten keräystä varten, voivat tarjota keräyspalvelujaan muille keräys- ja kierrätysjärjestelmille, jotka eivät vaadi perustamaan kotitalouksista kertyvien pakkausten keräysinfrastruktuuria, sekä omille jätehuoltoratkaisuille ja suurille jätteen syntyypaikoille.

(332) Lisäksi on otettava huomioon, että ARA-järjestelmä on pyytänyt eri materiaalityyppien jätehuoltoa koskevat tarjoukset erikseen, niin että palvelujen tarjoajat voivat tarjota vain tiettyihin materiaalityyppeihin rajoitettuja palveluja. Yrityksistä kertyvistä jätteistä tämä koskee erityisesti kevytpakkauksia sekä pahvi-, paperi- ja kartonkipakkauksia.

(333) Yksinoikeussitoumus ei näin ollen sulje yrityksistä kertyvän pakkaus- ja muun jätteen yhteisiä markkinoita jäljellä olevalta kilpailulta.

(334) Sen vuoksi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset poikkeusluvalla täyttyvät, jos sopimus on voimassa kolmesta viiteen vuoteen.

2.2 ARGEV:n ja lajittelusta vastaavien kumppanien väliset sopimukset

(335) Mainituista syistä ja kun otetaan huomioon yrityksistä kertyvien jätteiden lajittelumarkkinoiden kilpailuolot, myös lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyn sopimuksen yksinoikeussitoumus täyttää poikkeusluvalla edellytykset.

2.3 ARO:n ja keräyksestä vastaavien kumppanien väliset sopimukset

(336) ARO:n ja lajittelusta vastaavien kumppanien välisen sopimuksen yksinoikeussitoumus takaa järjestelmään osallistuvilla jätehuoltoyrityksillä tietyn suunnittelu- ja investointivarmuuden ja kaikille asianomaisille myös säännöllisen pakkausasetuksesta johtuvien velvollisuuksien luotettavan täyttämisen. Kun otetaan huomioon käsiteltävänä olevan yksinoikeussitoumuksen aiheuttama kilpailun rajoittamisen määrä, on tarpeen rajoittaa sopimuskauden pituus kolmesta viiteen vuoteen. Merkityksellisiä markkinoita ei edellä esitetyistä syistä (329–332 kappale) suljeta kilpailulta. Sen vuoksi EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset poikkeusluvalla täyttyvät.

XI TAANNEHTIVA VAIKUTUS, POIKKEUKSEN KESTO, VELVOITTEET

(337) ARGEV ja ARO ilmoittivat keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tekemänsä sopimukset 30 päivänä kesäkuuta 1994 EFTA:n valvontaviranomaiselle, joka siirsi asian liittymisasiakirjojen 172 artiklan 3 kohdan mukaisesti komissiolle. Keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehtyjen sopimusten uudet versiot ilmoitettiin komissiolle 28 päivänä elokuuta 2001. Komissio toteaa, että keräyksestä ja

lajittelusta vastaavien kumppanien kanssa tehdyt sopimukset ovat ilmoitusten jättöpäivistä täyttäneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisen edellytykset.

(338) Asetuksen N:o 17/8 artiklan 1 kohdan mukaan poikkeukset on myönnettävä määrääjäksi, ja niihin voidaan liittää ehtoja ja velvoitteita. Asetuksen 6 artiklan mukaan tällaisen päätöksen voimaantulopäivä ei saa olla aikaisempi kuin se ajankohta, jolloin ilmoitus on toimitettu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 ja 3 kohdan mukaisesti. Tämän poikkeuksen katsotaan olevan voimassa ARGEV:n ja ARO:n keräyksestä vastaavien kumppanien kanssa tekemien sopimusten nykyversion voimaantulosta 31 päivään joulukuuta 2006, jotta ARA:lle, ARGEV:lle, ARO:lle ja jätehuoltoyrityksille varmistetaan yhteisön kilpailusäännöissä säädetty riittävä oikeusvarmuus tehtyjen investointien turvaamiseksi.

(339) Jotta varmistettaisiin kolmansien osapuolten mahdollisuus käyttää ARGEV:n ja ARO:n keräyksestä ja lajittelusta vastaavien kumppanien jätehuoltolaitteistoja ja estetäisiin merkityksellisten markkinoiden sulkeminen kilpailulta, ARGEV:lle on määrättävä edellä mainitut velvoitteet. Nämä velvoitteet ovat välttämättömiä, jotta estetäisiin merkityksellisten markkinoiden sulkeminen kilpailulta. Velvoitteet ovat voimassa yhtä kauan kuin poikkeuslupa. Asetuksen N:o 17/8 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan komissio voi peruuttaa tämän päätöksen, jos osapuolet rikkovat jotakin päätökseen liitettyä velvoitetta.

(340) Tämä päätös ei estä soveltamasta EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa.

(341) Tämä päätös ei myöskään vaikuta pakkausasetusta tai muita kansallisia säännöksiä koskeviin käynnissä oleviin tai tuleviin komission menettelyihin,

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Nykyisten tietojensa perusteella ja ottaen huomioon Altstoffrecycling Austria AG:n (ARA), ARGEV Verpackungsverwertungs-GesmbH:n (ARGEV) ja Altpapier-Recycling Organisationsgesellschaft mbH:n (ARO) antamat sitoumukset komissio toteaa, ettei sillä ole syytä toteuttaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaisia toimenpiteitä ARA:n ja Itävallan pakkausasetuksen nojalla jätehuoltovelvollisten yritysten välisten velvoitteista vapauttamis- ja lisenssisopimusten, ARA:n ja BRG:iden välisten jätehuoltosopimusten, ARGEV:n ja BRG:iden välisten jätehuolto- ja yhteistyösopimusten ja ARO:n ja alueellisten viranomaisten välisten sopimusten vuoksi.

2 artikla

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan perusteella katsotaan, ettei EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan määräyksiä voida soveltaa ARGEV:n ja ARO:n alueellisten jätehuoltokumppaniensa kanssa tekemiin yksilöllisiin keräys- ja lajittelusopimuksiin, jotka sisältävät yksinoikeus-sitoumuksen ja ovat voimassa enintään 31 päivänä joulukuuta 2006 saakka.

Tämä poikkeus on voimassa 30 päivästä kesäkuuta 1994 alkaen 31 päivään joulukuuta 2006.

3 artikla

Edellä 2 kohdassa myönnettyyn poikkeukseen liitetään seuraavat velvoitteet:

- a) ARGEV ei saa estää jätehuoltoyhtiötä tekemästä ja pane-masta täytäntöön ARA-järjestelmän kilpailijoiden kanssa sopimuksia säiliöiden tai muiden laitteistojen yhteiskäytöstä kotitalouksista kertyvien käytettyjen myyntipak-kausten keräämistä ja lajittelua varten.
- b) ARGEV saa vaatia jätehuoltoyhtiöiltä todistuksen vain niistä pakkausmääristä, jotka vastaavat ARA-järjestelmän osuutta järjestelmien tietyissä materiaaliryhmissä lisensoi-mista kotitalouksista peräisin olevien pakkausten koko-naismääristä. Tässä tapauksessa ARGEV voi pienentää

keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopi-muksen 3.1.1 kohdan mukaista korvausta tämän kohdan ensimmäisessä lauseessa mainitussa suhteessa. Keräyksestä vastaavan kumppanin kanssa tehdyn sopimuksen 3.1.2 ja 3.1.3 kohdan mukaiset korvaukset määräytyvät ARGEV:lle todistettujen määrien mukaan. Tämä velvoite koskee kaikkia keräyksestä vastaavia jätehuoltoyhtiöitä, joiden kanssa ARGEV on tehnyt sopimuksen.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

Altstoffrecycling Austria AG
Mariahilfer Straße 123
A-1062 Wien

ARGEV Verpackungsverwertungs-GmbH
Lindengasse 43/12
A-1071 Wien

Altpapier-Recycling Organisationsgesellschaft mbH
Gumpendorfer Straße 6
A-1061 Wien

Tehty Brysselissä 16 päivänä lokakuuta 2003.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen